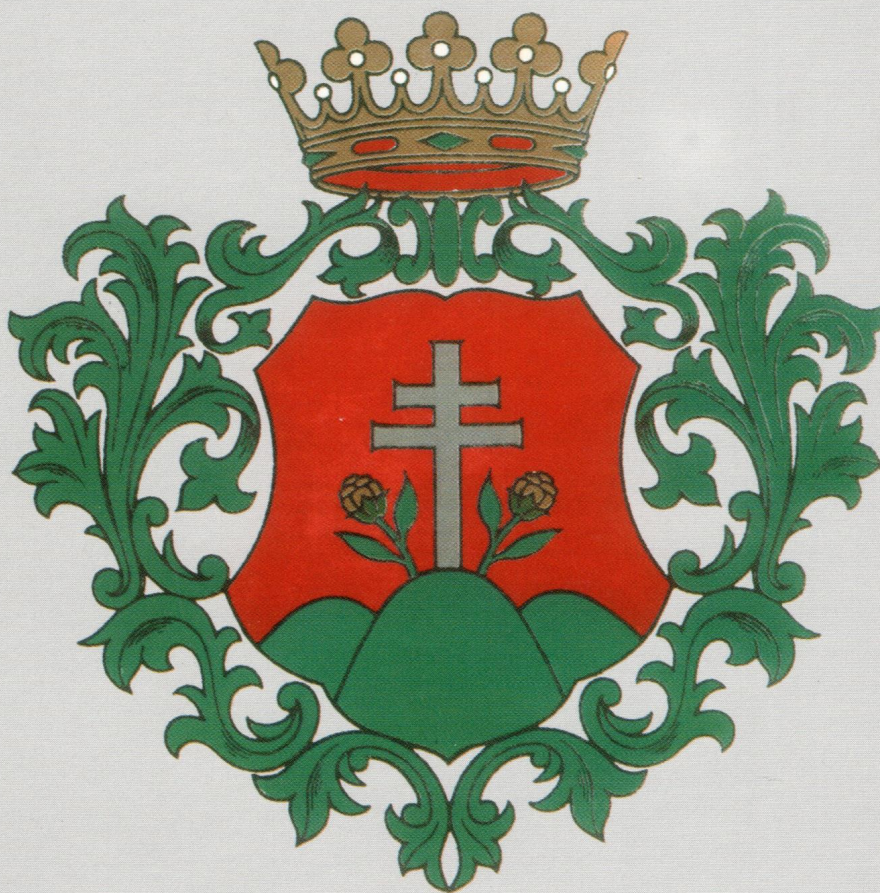

LANTOS PÉTER

JÁSZFÉNYSZARU TÖRTÉNETE

Életírás a redemptiótól a jász kiváltság megszűnéséig

Lantos Péter
Jászfényszaru története
Életleírás a redemptiótól a jász kiváltság megszűnéséig

LANTOS PÉTER

JÁSZFÉNYSZARU TÖRTÉNETE

Életírás a redemptiótól a jász kiváltság megszűnéséig

Jászfényszaru, 2003.

Szöveget szerkesztette:

Berze Lászlóné

Lektorálta:

Bánkiné dr. Molnár Erzsébet
kandidátus

A kötet megjelenését támogatták:

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA

JÁSZFÉNYSZARU VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

FÉNYSZARUIAK BARÁTI EGYESÜLETE

„JÁSZFÉNYSZARUÉRT” ALAPITVÁNY

JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT

CO-OP HUNGARY RT BUDAPEST

CO-OP STAR KERESKEDELMI RT JÁSZBERÉNY

PROF. DR. DOBÁK MIKLÓS EGYETEMI TANÁR BUDAÖRS

ISBN 963 206 719 3

Felelős kiadó: **Tóth Tibor**,
Fényszaruiak Baráti Egyesületének elnöke

Készült: BP-TIPO BT. nyomda, Jászberény, 2003 - Tel.: 57/413-626
Felelős vezető: **Benedek Béla**

A SZERZŐI ELŐSZÓ ELÉ

„Holnap a kavargó jelenből letisztult múlt lesz, a reménytelen jövőből kavargó jelen. Új alkotás, melyet Ön most a kezében tart a jövő emberének őriz letisztult emléket.”

(Zsiga Attila)

Tisztelt Olvasók!

Igen nagy örömet és megtiszteltetést jelent számomra, hogy Jászfényszaru Város Önkormányzatának nevében egy tudományos igényességgel készült kötetet, a „Jászfényszaru története – Életleírás a redemptiótól a jász kiváltság megszűnéséig” című könyvet szeretettel ajánlhatom figyelmükbe.

A továbbiakban szeretném a szerzőt röviden bemutatni olvasóinak. Természetesen nem városunk mai lakóinak, akik szinte valamennyien személyes ismerősei, hanem az utánunk jövő nemzedéknek, akik reményeim szerint szintén olvasói lesznek városunk és lakói múltjának.

Lantos Péter 1936-ban született Szentesen. Általános Iskoláit Abonyban, a gimnáziumot Cegléden, egyetemi tanulmányait pedig Budapesten az ELTE Bölcsészettudományi karának magyar-történelem szakán végezte 1958-ban.

Pályáját ekkor kezdte el Jászfényszarun, ahol egy munkahelyen töltött el 44 évet. Ez idő alatt tanári, úttörővezetői és iskola igazgatói feladatokat látott el. Utóbbi idején épült fel egy 16 tantermes iskola (1972), amely lehetővé tette a váltott tanítás megszüntetését. A 70-es évek közepétől fordult figyelme a helytörténet, a jász történelem felé. Levéltári gyűjtőmunkát folytatott Jászfényszaru múltjának megismerése, feltárása céljából, majd szakirodalom tanulmányozásával egészítette ki azt.

Amikor az iskolareform során előtérbe került a helytörténet oktatása, két kollégája bevonásával elkészítette Jászfényszaru város helytörténeti segédtankönyvét. Ezt követően rendezte nyomdakésszé ezt a könyvet, amely településünk múltját tárja fel előttünk.

A mű középpontjában a „kiváltságos évek” (1745-1876) szerepelnek. Külön fejezetek foglalkoznak az akkori földművelés, az állattenyésztés helyi és pusztai formáiról, az ipar alakulásáról, az egyház, az iskola és egészségügy helyzetéről, a tanácsi vezetés szerteágazó tevékenységéről. Bemutatja országos események tükrében az 1800-as évek hozta változást. Nyomon követhetjük benne az iparos mesterek céhekbe tömörülésének eseményeit éppúgy, mint a községből mezővárossá érést, az országos vásártartási jogok elérését. A történelem viharai közül a török dúlás szenvedéseit, a Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc helyi vonatkozásait és a Kossuth Lajos nevével fémjelzett 1848-49 évek eseményeit ugyancsak feltárja a könyv. Értékes tájékoztatást, adatközlést nyújtanak a mellékletek is. Név szerint ismerhetjük meg például a főbírókat, az 1848-as önkénteseinket, a céhet alapító mestereinket, a náluk tanuló inasokat és legényeket.

Köszönetet mondok a Fényszaruiak Baráti Egyesületének, minden közreműködőnek, támogatónak, előfizetőnek, akik gondolataikkal, anyagi támogatásukkal részesei e műnek, akik lehetővé tették várossá nyilvánításunk tízéves évfordulója alkalmából a könyv megjelenését.

Kérem az olvasókat, fogadják a könyvet olyan szeretettel, amilyennel a szerző azt megalkotta.

Jászfényszaru, 2003. május 1.

Győriné dr. Czeglédi Márta
Jászfényszaru város polgármestere

SZERZŐI ELŐSZÓ

JÁSZFÉNYSZARU ÉLETÍRÁSA

Minden nép és nemzet értékét az adja meg, hogy nyelvéből, történelméből, életéből, szokásaiból és hagyományából mennyit képes megőrizni és továbbadni utódainak, átörökítenie a késői nemzedékekre.

Egy nép pedig sok kisebb közösség – falu, község, város – lakosainak összessége. Az ő munkájuk, életük, küzdelmük eredménye a települések és lakóik közös és egyéni boldogulásán mérhető le, kísérhető nyomon.

Nem elegendő, hogy a holt papír levéltárakban és könyvtárak mélyén őrizze a múltat. Elő kell onnan bányászni a történelmet és papírra vetve, könyv alakba kötve kell eljuttatni azokhoz, akiknek szól, akiket érint.

Ezért tartom fontosnak és szükségesnek életírásban megörökíteni a múlt történéseit. Ez lehetőséget ad a település korábbi életének apróbb-nagyobb eseményeinek korhű dokumentumok alapján történő bemutatására.

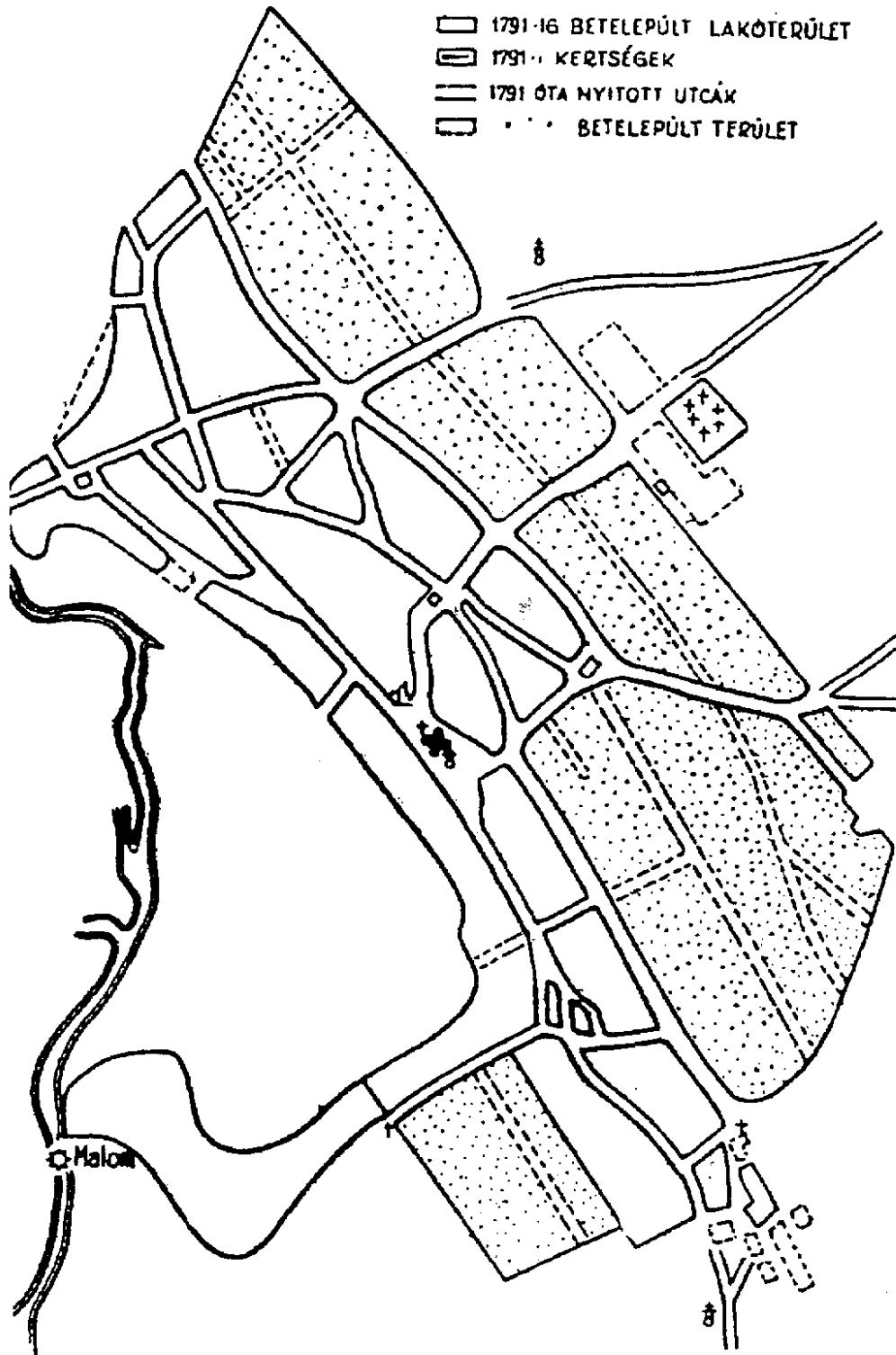
Az „életírás” szó a mai „életrajz” korábbi századokban használt formája. Az egyén életrajza egy-egy személy életútját követi nyomon a születéstől a felnőtt koron át a csúcsig, majd – ha hosszú élettel áldotta meg a sors – a békés öregkorig. Egy település életrajza is hasonló, hiszen a kezdetektől követi nyomon lakói életét és kiemelten kezeli a sorsfordító változásokat, de különbözik is, mivel az élet, a fejlődés megy tovább, az utódok itt átveszik elődeiktől az örökséget, és azt kamatoztatva építik tovább jövőjüket. Így egy helység életrajzát nem lehet befejezni, csupán egy fontos dátumnál abbahagyni. Ez a mi esetünkben 1876, a jász kiváltság megszűnésének éve.

A településekről általában monográfiákat írnak, amelyek lazább-tömörebb formában mutatják be a helység történelmi múltját. Ennek megírási előnye, hogy a száraz, tényszerű adatok hűen tükrözik az elmúlt századok eseményeit az adott helyen, és nem tévednek sikamlós területekre.

Az életírás ennél szélesebbkörű ismeretet nyújt az ott történekről és a lakosok mindennapi életéről. Ebben feltárul munkájuk és küzdelmük, emberi esendőségük és elért sikerük egyaránt. Ha a szerző kellő alázattal, az olvasó pedig kellő tisztelettel viszonyul ezekhez az eseményekhez, akkor nem történhet kegyeletsértés, csupán történelmi múltunknak megismerése válhat élményszerűbbé, emberközelibbé és hitelesebbé. A családnevek megjelölése pedig lehetőséget ad a családfa kutatáshoz, a vérszerinti ősök felderítéséhez.

Jászfényszaru 1791. évi belterületi térképe
Bedekovich Lőrinc készítésében
/Fodor F. 1942. 365. oldal/

I. A TÖRÖK URALOM MEGSZÚNÉSE ELŐTT IDŐK

1. JÁSZFÉNYSZARU FÖLDJE A JÁSZOK ELŐTT

Jászfényszaru a Jászság északnyugati szegletében Pest és Heves megyével határosan, Zsámbock-Tura-Hatvan-Csány-Jászágó-Pusztamonostor-Szentlőrinc-káta-Tóalmás helységektől körülfogva a Zagyva-Galga torkolatától két kilométernyire északra, a Zagyva folyó bal partján található. Területe meghaladja a 13 ezer katasztrális holdat. Talaja igen változó. Feketeföldtől a homokig, agyagostól a szikesig minden fellelhető. A Mátra déli lábától a löszös, homokos talaj az évezredek során hordalékként idáig is eljutott.¹ Mezőgazdasági termelésre való alkalmassága közepesnek tekinthető. Felszínformálásában a Zagyva döntő fontosságú volt. Szabályozása előtt nem volt jelentős mederváltozása, de míg Hatvanig jelentős esés mellett gyors folyású volt, addig Hatvan és Jászfényszaru között irama lelassult, lecsökkent. Ez azt eredményezte, hogy a nagyobb olvadásokkor, esőzésekkor a felduzzadt vízmennyiség jelentős hordalékkal érkezett és a meglassult, kiáradt víz lerakta azt a határ áradmányos területeire. / Napjainkban Hatvan és Fényszaru sóderbányái termelték-termelik ki azt, a helyükön keletkezett bányatavakból pedig horgásztavak létesültek. / A víz ilyenkor tartósan kint is maradt, mivel a Galga hasonlóan felduzzadt vízmennyisége lelassította a mederbe való visszafolyást. Ennek következtében a Zagyva-Galga ártere itt sásos, nádas és víztől tocsogós síkvidéki gyepterületet alkotott. Mindez a Vízügyi Közleményekben így fogalmazódik meg: *„A Zagyva Hatvan és Fényszaru között nem szenvedett jelentősebb mederváltozást s nagy kanyarulatokkal egyenesen futott a Sómocsárba. Jászfényszaru alatt a Zagyva kanyarulatai nagyobbak, mint fölötte, bár a Sómocsárba sok vizet veszít, a Galga bőségesen kárpótolja.”*²

A két folyó torkolatától északra azonban akadt egy kissé magasabbra emelkedő félkör alakú homokos-fővenyes terület, amelyet sohasem ért el az áradás, így tartós emberi település létesítésére is alkalmassá vált. Ennek északi határa a Kozma dombba torkollik, míg déli peremét a Csörsz-árok testvérkéje, a Kis-árok jelenti. Ez utóbbit Ördög-árokknak is nevezték, amelyről Patay Pál és Garami Éva által végzett régészeti ásatások kimutatták, hogy a kora szarmata idők után, úgy 322-358 tájára tehető építése. Jászfényszaru földje ez időben határos volt a Római birodalommal is, hiszen az 1968-as ásatások Hatvan-Gombospusztán római kori állomást és épületegyüttest tártak fel, amelyek a Zagyván átkelésbiztosítási és védelmi szerepet egyaránt betöltöttek.³

Azt, hogy Jászfényszaru területe már jóval a jászok betelepülése előtt is lakott volt, az ásatások sora bizonyítja. A Barát tónál / Barátok tava / Vild Viktorék neolit-, bronz-, szarmata- és Árpád-kori leletekre bukkantak, míg a Kis-árokknál és a „gyógyító Sós tónál” avar-kori tárgyakat ástak ki 1964-ben. A szolnoki Damjanich Múzeum is őriz hét darab római császárkori érmét, amelyek lelőhelyeül Jászfényszarut nevezi meg.⁴ 1996-97-ben Selmeczi László régész a Kozma dombon folytatott ásatásai során Árpád-kori templom alapjait és a Kompolti család sírjait tárta fel.⁵ / Részletes tudósítás a MI ÚJSÁG FÉNYSZARUN? c. lap 1996. októberi számában./^{5a}

A fentiekén túl érdemes lenne még a Kozma domb lankáit is tüzetesebb vizsgálat alá venni, hiszen az évente felszántott domb oldalán marék számra gyűjthető össze olyan cserépanyag, amely némely hozzáértő szerint 3000 éves is lehet.

A honfoglaló magyarok a letelepedésükkor törzseik között gyepüket hoztak létre. A gyepű járhatatlanná tett terület a törzsi földek körül és a törzs védelmét szolgálta. Itt a Zagyva vidékén / a mai Jászság területén / „belső gyepű”⁶ húzódott, amit a folyó vízének kieresztésével tettek áthatolhatatlanná. A gyepűk tehát lakatlanok voltak, de peremükön már alapítottak településeket. Minden bizonyonnyal ilyen település volt COSMA, amelyet 1067-ben oklevél említ, s teljes nevén 1449-ben SZENT KOZMA DAMJÁN néven olvashatunk. Ez a település a mai Jászfényszaru területén lehetett, hiszen egy 1658-as fényszarui határösszeírásban megtalálható mind a KOZMA, mind a DEMJEN VÖLGYE név.⁷ A fentebb említett Selmeczi László ásatásai pedig a Kozma dombon találták az Árpád-kori leleteket.^{7a}

Egy 1279-ben kelt oklevélből viszont azt olvashatjuk, hogy a váci káptalan földet vett a kéri birtokostól, amely föld Hatvannal határos. Ezen írás arról is tudósít, hogy itt, Kér falu határában „zylbokor” nevű hely van. Egy 1658-as határper irata a fényszarui „körtvélyes” területről szól, ahol sok a szilfa.⁸ ÉS: A fényszarui határ Hatvan felé eső része ma is SZILFÁS névre hallgat. E szerint Kér falu is itt keresendő.

A felsorolt régészeti és írásos emlékek az igazolják, miszerint a mai Jászfényszaru területét a hajdan itt átvonuló, hosszabb-rövidebb időre megálló népek megtelepedésre alkalmasnak tartották, s olykor éltek is ezzel a lehetőséggel. Az Árpád-kori Kozma falu minden bizonyonnyal a tatár dúlásnak esett áldozatául, míg Kér neve a jász betelepülés után már nem fordul elő.

2. A JÁSZOK BETELEPÍTÉSE. JÁSZFÉNYSZARU

A jászok alán eredetű népek, kiknek leszármazottai, az oszétok ma is a Kaukázus vidékén élnek.⁹ Még a tatárjárást megelőzően történt, hogy a pusztai népek egyik csoportja, a kunok érintették ezt a területet vándorlásuk során, és innen vitték, sodorták magukkal a jászokat szolganépként nyugat felé.¹⁰ Így ezen időben kun alattvalóként éltek és nem került napvilágra jász mivoltuk. Gyökeres változás a tatárjárás után következett be életükben. A tatár dúlás a magyar lakosság mintegy felének kihalását, elhurcolását eredményezte. IV. Béla királyunknak gondoskodnia kellett az elnéptelenedett országrészek benépesítéséről, így hívta be magyar földre a kunokat és velük együtt a közöttük élő jászokat is.

Földhözjutás és hazaszerzés feltételeként a kereszténység felvételét és a letelepedést írta elő nekik. A jövevények vállalták ezt, így az ország közepén földhöz jutottak. Egyik részük a Tiszántúlon, a folyó középső folyása menti vidéket kapta, ez lett a Nagykunság. Másik felük a Duna-Tisza közének közepét birtokolhatta, ez lett a Kiskunság. Harmadik csoportjuk a Zagyva folyó völgyébe telepedhetett, s ez lett a jászok alkotta Jászság.

IV. Béla telepítette tehát be a jászokat és kunokat. A velük való szövetséget pedig úgy erősítette meg, hogy utóda – V. István – számára a kun vezér lányát, Erzsébetet kérte feleségül. Az e házasságból született IV. László /Kun/ királyunk pedig kiváltságokkal ruházta fel a betelepülőket.

Kötelezte őket: Telepedjenek le „szálljanak meg mondjanak le nemez sátraikról, lakjanak és éljenek a talajhoz rögzített épületekben...és mindenben a keresztényszokásokhoz alkalmazkodjanak.”

Cserébe: „Ama folyók mentén, amelyeken Béla király úr letelepített, most és előre bocsátott módon ott székeljenek.”

De elvárjuk: „...a kunok valamennyi ura és nemese seregünkhöz csatlakozni tartozik, mint a királyt szolgáló többi nemes, ha urunk annak élére áll.”

Azaz: Jobbágyi sorstól mentes szabad életet kapnak földdel együtt, de cserében fegyverrel kell szolgálniuk a hadba vonuló uralkodót.

Végezetül: „*Mostantól fogva a kunok egyetemesen országunk nádorának ítélkezése alá lesznek rendelve*”, vitás ügyekben mindig az Ő szava dönt.¹¹

A jászok és kunok tehát a vármegyéktől és várispánoktól független területeket birtokolhattak, ahol településeiket létrehozva, még jó ideig zárt közösségben élve megőrizhették jász és kun életmódjukat, szokásaikat.

De: A kötelező letelepedés, a talajhoz rögzített épületekben való lakás és az új hit sokban módosította is életvitelüket. A vándorló nomád életmódot felváltotta a rideg pásztorkodás és nagyobb szerepet kapott életükben a földművelés is.

A jász és kun kiváltságos népelem lett, de nemeseknek egyénileg sohasem tekintették őket. Nem jobbágyok, mert költözésben nem voltak korlátozva, saját személyükben bárki ellen pert indíthattak, de nem voltak nemesek sem, mert földesúri jogokat sem egyenként, sem összességben nem gyakorolhattak. Legjobban e helyzetüket Andrassy főkapitány fogalmazta meg: „*A jászok csak kiváltságos területeikre nézve és saját telkeiken nemesek, különben pedig egészen parasztok.*”¹²

A jászok eleinte – bár a Zagyva mentén külön etnikumot alkottak – továbbra is kun előljáróik fennhatósága alatt éltek, azok vezérlete alatt harcoltak. A kunoktól való megszabadulásuk Károly Róbert királyunk idejében következett be. Az uralkodónak a kiskirályokkal vívott harcaiban minden katonájára szüksége volt, ezért hadba hívta a jászokat és kunokat is. Közülük azonban csak a jászok csatlakoztak hozzá, a kunok az ellenséges Borsa Kopasz erőit támogatták. Ennek lett a következménye, hogy a győzelem után a jászokat a király kivette a kun Keverige fiainak uralma, hatalma és jogszolgáltatása alól. Ezzel igyekezett a kunok hatalmát korlátozni, megtörni, a jászokat pedig saját maguk uraivá tenni.¹³ „*1339-ben már a jászok laktak Berény szék mint önálló, a kun székekkel egyenrangú székként áll.*”¹⁴ Ez a bizonyíték arra, hogy már eddig is külön nemzetséget alkottak, csupán mások uralkodtak felettük.

A betelepülés után a jászok a kapott földeket megszállták, és az elkövetkező századokban kialakították saját közigazgatási egységeiket: szállás, szék, kerület. /község, járás, megye/. „*A kijelölt területeket székenként és szállásonként ülik meg szék és szálláskapitányok vezetése alatt.*”¹⁵ A szálláskapitány feladata a hadi kötelmeken túl a falvak, községek igazgatása és a helyi bíráskodás, amelyben az esküdtek is segítségére voltak. A székkapitányok elsődleges feladata a hadirend biztosítása volt, de a szállások összetartása, a vitás ügyek elsimításának gondja is rájuk hárult.¹⁶ E téren változás csak a török kiűzése után állt be, amikor a falu előljárósága főbíróból, másodbíróból, esküdtekből és jegyzőből tevődött össze.

A betelepülő jászok felépítették téli és nyári szállásaikat. Az előbbi lakóházakat jelentett faluközösségekkel, az utóbbi a legelő jószágot követő sátorlakásokat. Az állattenyésztésnek ez a formája akaratlanul is károkat okozott a szomszédságnak. „*Mivel mérhetetlen nyájaik voltak, a legelőkben, vetésekben, kertekben, gyümölcsösökben, szőlőkben olykor megsértették a magyarokat*”, ami az általuk folytatott legeltető életmód mindennapos velejárója volt. Más adatok már a helyhez kötött életmód változásairól adnak hírt: 1393-ban a négyszállásúak elszántották az apátbeliek földjét, 1484-ben pedig Borsóhalmán halastavakból táplálták a lakosokat.¹⁷

A jászok tehát letelepedtek és felépítették saját falvaikat. „*A falu körüli lapályokon legelők és rétek húzódtak. A nádasok, vizes lápok biztonságot nyújtottak a közöttük kiemelkedő falvak lakosságának.*”¹⁸ De a falu alapításának, létrehozásának komoly feltételei vannak: Éghajlati tényezők, védettség, talajviszonyok, folyó-, erdő-, forgalmas út közelsége mind-mind fontos szempont. Az árvízmentes homok vagy löszpad gyorsabb fejlődést biztosít, nagyobb biztonságot ad, és ezt a letelepedő jászok is figyelembe vették.¹⁹ A jász falvak alapítása nem egyszerre történt. Először a jobb minőségű földeket szállták meg, ott

építkeztek. Mint későbbi értékelő adatokból megtudhatjuk, Jászfényszaru a gyengébb minőségű földeket birtokolta, hiszen Mihályteleknek 1618, Jákóhalmának 1464, Dózsának 1380, Fényszarunak mindössze 1051 aranyfillér tiszta kateszteri hozadéka volt. Így talajminősége miatt későn szállták meg, ezért az utolsók között létrejött jász települések egyike.²⁰

Jászfényszaru első, általunk ismert okleveles említése Zsigmond király idejéből, 1433-ból való. Zsigmond ebben „*Lukács fevenszarui kapitánynak meghagyta, hogy a falut /Szentandrást/ az egri káptalan birtokába azonnal bocsássa vissza*”, mivel azt korábban erőszakkal elfoglalták. A panasz oka az volt, hogy a fényszaruiak „*szántottak, vetettek, használták ingyen, sőt azon magoknak új lakóházakat is kezdtek építeni.*”²¹

A helység neve sok változatban maradt fenn: Fevenszaru /1443/, Fennuszaru /1433/, Fevenzarw /1469/, Fewnszaru-szék /1473/, Főszarv /1557/, Ferenzaru /1582/, Félszaru /1658/, Föven Szaru /1710/, Fejszaru /1731/, Foveny Szaru /1736/ és van fövenyszarusi, Jász Fényszaru, Jász Fövenyszaru alak is.²²

A többféle változat a helység nevének is többféle magyarázatát adja. Palugyai Imre 1854-ben a helységnevet FÉNYESSZARV-nak magyarázza és a Lehel kürttel hozza kapcsolatba. Ehhez azt a helyi mondát használta fel, miszerint Fényszaru határában fordította ki az eke a fényes szarvat, a szarv alakú kürtöt, ami a község névadója lett.²³

Kálmán Béla a Nevek világa /1969/ c. munkája szerint a név első fele a finom folyami homokot jelentő fövenyből, míg a második tagja a szarv-szaru alakból jött létre. Ez utóbbi a szarvasmarha szarvának szaru anyagára utal. Mivel pedig a község egy szarv alakú fövenyre települt, innen az elnevezés. Okleveles anyagban még: FOVENYSZARU, FÖVENYSZARU, JÁSZ FÉNYSZARU, JÁSZ FÖVENYSZARU alakban is olvasható. A levéltári feldolgozás pedig a következő magyarázatot adja:

- a) Jász: népnév
- b) Fény: föveny = homok jelentésű szó származéka
- c) Szaru: „*sarló, félhold, azaz szarv alakú volt a föveny lelőhelye.*”

Végezetül álljon itt Takács Károly tanulmányából okfejtésének lényege:

„*A föveny szavunk helységnévvé válásának alapja az adott víz fövenyben való gazdagsága volt.*” A szaru szót a szarm szóból származtatja. A középkorban ugyanis létezett egy szarm szóalak, amely a „*a vizek által képzett öblöt „szarvat” jelent.*” Nyelvészeink – Malich János, Bárczy Géza – szintén szarvnak, benyúló földnyelvnek és az ezáltal képzett öblnek értelmezik. De az új etimológiai szótár szerint is: a szarv, szaru, szarm szavak eredendően ugyanazon kifejezés különféle alakjai. A középkori forrásokban fellelhető szarm szó jelentése „*vízmeder, völgy, árok elágazó része.*”

A végkövetkeztetés: „*Fényszaru körül a Zagvának számos, hordalékban, azaz fövenyben gazdag ága, öble viselhetette a FÖVENYSZARM nevet, amely név azután természetes módon átszármazott a mellette fekvő településre is.*” A Szolnok megyei filmtár – monda után kiindulva – „Homokszállás”-nak nevezi, míg a Históriai Lexikonban „Földszaru” névvariáció szerepel, mintegy utalva lakosainak földművelő-állattenyésztő életmódjára.^{24, 25-29, 5.a}

A letelepült jászok csak lassan tértek rá az új, a magyar feudalizmus megkövetelte életmódra. Bár formailag felvették a kereszténységet, a valóságban még hosszú évtizedekig igyekeztek kihúzni magukat alóla. Ehhez a pásztoroknak jó lehetőséget biztosított a mozgó szállás, a legeltető állattenyésztés. Itt még sokáig meg tudták őrizni pogány szokásaik emlékeit. Plébániáik az 1330-as évektől épültek ki, de a teljes jász etnikum a kereszténységre csak 1350-1400 között tért át.³⁰

A magyar állami kívánalmak a falvakban honosodtak meg először, ahol az egyhelyben lakás a földművelés elterjedésére is serkentően hatott. Ez a gyengébb minőségű földdel rendelkező Fényszaru esetében aránylag kis földterületre korlátozódott, mert a fő megélhetési forrás továbbra is az állattenyésztés maradt.

Amikor a jászok között megszilárdult a keresztény hit, elterjedt a földművelő életmód és átvették a magyar nyelvet is, azaz asszimilálódtak a magyar társadalmi-gazdasági-kulturális környezethez, döntő fordulat állt be. A török túlerő győzött Mohácsnál, majd 1541-ben Buda elfoglalásával három részre forgácsolódott az ország és a Hódoltság határa a Jászságig ért.

3. A TÖRÖK URALOM ÉVEI

A helyzet Hatvan elestével tovább romlott. A Jászság lett az Eger és Felvidék elleni felvonulás főútvonala a török számára. Ez pedig az ott élők kifosztását, megnyomorítását, földönfutóvá válását jelentette. Életbe lépett a kétfelé adózás: a királynak és a töröknek. 1553-ban „*Jászváros, Magyarváros, Felsőszentgyörgy, Boldogháza, Ágó, Négy Szállás, Jákóhalma, Mihálytelek, Apáti, Ladány, Alsószentgyörgy, Fényszaru összesen 600 véka őszit s 1152 véka tavaszt szolgáltattak be királyi cenzus fejében*”³¹ Eger várához. A hatvani szandzsák 1550-es összeírásából viszont azt tudjuk meg, hogy „*Jászberény városa 12 faluval együtt régebben, a király korában tizedet és egyéb adót nem fizetett...a régi szokás szerint az új szultáni defterbe így jegyeztetett fel.*” A Jászság tehát a török uralom kezdetén különálló terület volt, közterhét is külön szolgáltatta be a török kincstárba.³²

A török megszállás új helyzetet teremtett. A jász földekkel határos települések a jászok rovására akarták növelni külső területüket. Ehhez sokszor elegendő volt a szomszédos török bég megvesztegetése, jóindulatának megszerzése. Ennek esett áldozatul Jászfényszaru is. A szentlőrincátaiai seregével együtt kihívták a hatvani béget, hogy az „*hányjon nekik határt, ahol ők mutatják.*” Válaszul az elvesztett területek visszaszerzéséért „*a fényszarusiak az olaj béghez fordultak, aki megvédelmezte őket.*” Persze a dolog nem maradt ennyiben. Az olaj bég távozása után a hatalmában korlátozott és megsértett „*hatvani bég seregestül Félzsarut szállta meg, ott is tartotta magát nagy költséggel, úgyhogy a falu el is pusztult miatta.*”³³ Történt mindez 1557-ben.

A következő – 1558-as – évben az egri vár adózói között szerepel ugyan még Fényszaru a többi jász falu között, de a zaklatásokba belefáradt lakosság már elhagyta azt, helye pusztává lett. Gyárfás István könyvében így szerepel: 1553-54-ben adózásait teljesítette, 1557-ben a jász szállások között nem szerepel, 1558-ban pusztá hely.³⁴ 1559-től már a hatvani szandzsák lett hivatalos gazdája a területnek. Az egri vár az 1558. évi adózóiról így írt: „*...jászok falui...Fénzaru...Adózásuk: Balassa Jánosnak évenként 600 Ft rendes cenzust fizetnek. A királynak: 1200 véka búzát, 1200 véka zabot adnak. A kapitánynak évenként 50 magyar Ft-ot fizetnek. A jászok együttesen évenként 8 vágó ökröt szállítanak be az egri várnak. Ezenkívül kölest, vaját sajtot adnak. Kötelesek az egri vár hasznára bort mérni.*” Úgy látszik, még nem értesültek a Fényszarun történekről.^{35,36}

Jászfényszaru lakói északnak vették útjukat és Fülek környékén, „palóc földön” telepedtek meg. Írás is őrzi, hogy „*Mi Pest vármegyében lakó Félzsarusiak Jászok, nevezet szerint pedig Szécsényi Pál, Barta Albert, Juhász Mátyás, Kóródy Gyurka megalkudtunk Gr. Gyarmati Balasi Imre gyarmati kapitánnyal annak paróczai pusztáján marha hajtásra, részben pedig szántásra, mely után dézsmát is adunk.*”³⁷ Hasonló sorsa jutott más-más uraságoknál a többi fényszarui is. Ez időben, amikor olcsó volt az emberélet, a Hódoltsággal szomszédos Királyi Magyarországon igen megcsappant a határmenti lakosság száma. A földesurak a megüresedett jobbágytelkeikre szívesen befogadták a menekülteket. Csakhogy ez már nem volt jász kiváltságos terület, itt a jásznak is csak jobbágyi sors jutott. A menekültek pedig életben akartak maradni, így hát vállalták azt is.

A helyi hagyomány azt is tudni véli, hogy néhány család nem vándorolt el északra, inkább helyben maradt és a Zagyva elmocsarasodott árterületein vészelt át a következő nyolcvan esztendő. Szép a hagyomány, de semmi hivatalos adat vagy feljegyzés nem erősíti meg annak valóságát.

Miközben Fényszaru elnéptelenedett, a Jászságra ráköszönt a török világ. Hatvan eleste után felvonulási területté lett a török észak felé tartó hadjáratai során. Először 1552-ben Eger ellen vonulva oda-vissza útban dúlták fel kétszer is.³⁸ Ezt követően a terjeszkedés évei jöttek. 1558-ban a Berényben és Apátiban befolyt bírságok egy része már a törököké, 1565-től pedig övék az egész Jászság. A palánkkal bekerített Berény a szultáni kincstár birtoka,³⁹ Jákóhalma és Felsőszentgyörgy Hahmut hatvani szpáhinak adózott, míg a többi jász falu ugyancsak a török tiszteknek kiosztott fizetségi területté lett.⁴⁰ A következő /1566/ évben a Szigetvár ostromáról hazafelé vonuló tatárok ejtették útjukba a jász községeket és késztették lakóikat menekülésre.⁴¹ A következő évi összeírás fel is jegyzett 243 elhagyott, gazdátlanra vált jászsági házat.⁴² A Jászságra rátelepülő török nemcsak adót követelt a lakosságtól, de a vetés, aratás, faszállítás, szénahordás munkáit is velük végeztették ingyenmunkában.⁴³

Mivel a Jászság sokáig határterületként szolgált, mindkét hadakozó fél portyáinak célterületévé vált. A tizenötéves háború egyik csatája 1594-ben Tura és Hatvan között folyt le, melyben a Habsburg seregek Tieffenbach tábornok vezetésével győzedelmeskedtek.⁴⁴ Ez Jászföld ideiglenes felszabadítását eredményezte a török alól. Ekkor égették fel a kivonulók a jászberényi palánkvárat is.⁴⁵ 1596-ban ismét Eger a török támadás célpontja, ismét övék a Jászság, a lakosság pedig menekült északra a Mátrába, vagy a közelebbi nádasokba.⁴⁶ Visszatelepedésük csak 1611-ben kezdődött el, de tömegessé válása csak az 1614-ben megkötött nagyszombati béke után következett be.⁴⁷ Ekkor kérték a jászok Thurzó nádort, hogy engedélyezze hazamenetelüket. A kedvező válasz 1618-ban Forgách nádor tollából való.⁴⁸ Közben a szultán is érdekeltté vált a benépesítésben, így 1617-től kedvezményekkel csalogatták vissza a jászokat.⁴⁹ „*A jobbágyok elszegényedésétől őrizkedjete, s a tartományt mindenképpen virágzóvá tenni iparkodjatok*”⁵⁰ – utasította basáit.

Jászfényszaru lakóinak elmenekülése óta így telt el 75-80 év. A település még mindig lakatlan. Végre 1633-ban a leszármazottak elszánták magukat a visszatérésre, a község újbóli felépítésére, benépesítésére. A visszatérők azonban már nem szintiszta jászok, hiszen házasságok révén sok palóc és egyéb felvidéki is jött velük. A PALÓCZ, ZSÓLYOMI, CSERHÁRI, TÓTH, RIMÓCZI családnevek Jászfényszarun máig őrzik e múlt emlékeit. Bár ünnepi viseletük aranyos bársonyos főkötő, jászsági suba, hímezett ködmön és kisbunda volt, „*szomszédaik palóc eredetűnek tartják őket*” – tudatja a levéltári anyag.⁵¹

Jászfényszaru tehát ismét létezett. Az új falu halmaz település lett, azaz szabálytalan alaprajzú területen szabálytalan összevisszaságban álló lakóházak épültek. Tipikus két belsőtelkes faluvá lett, amely alkalmazkodott az állattartó életmódhoz. A gazdák egyik telke a falu közepén a házas lakótelek, amely kerítve nincs, az udvarok és az utak alkalmoszerűek, s a gabonavermeket több család közösen építi-használja. A másik telek a falu külső szélén ólaskertként áll, a szomszédától legfeljebb trágya kerítés választja el, jelöli a telekhatárt. Az ide épített istállóban és ólakban tartják a jószágot. Ezek éjszakai őrzése, felügyelete az apa vagy az idősebb fiú feladata, aki itt is alszik.⁵²

A visszatelepülés után újabb gondot jelentett a szomszéd községektől az általuk elfoglalt vagy bitorolt határrészek visszaszerzése, visszaperlése. Az elköltözés utáni idők ugyanis jó alkalmat és nagy lehetőséget adtak a területfoglalásra. Tanú vallotta: „*Az ország pusztulásakor lakta marháival a Félzsarui földet...akkor szabadon éltek mindenütt ez földeket minden háborgatás nélkül. Sőt az marhája akarattya ellenére is elment mind az Jánoshidai földekig is és senki nem bántott érte.*”⁵³ Egy másik tanú szavai: „*Bethlen Gábor első kijövelekor /1620/ Félzsaru pusztá lévén, ő az atya disznait őrzötte az Félzsarusi földön.*”⁵⁴

A határrészek visszaszerzésére, - ha a községek vezetői egymással megegyezni nem tudtak – a peres út szolgált. A Csány községtől sikeresen visszaszerzett határrész neve máig is PERES. 1658-ban a Szentlőrinc-kátával folytatott per is sikerrel zárult.⁵⁵ Az utolsó nagyobb határvita 1682-ben Tura községgel folyt le. Mivel helyben megegyezés nem született, a fényszarui lakosok és előljáróik Esterházy nádorhoz, a jászok legfőbb bírójához fordultak igazságtételért. Álljon itt mintául a panaszosok levele eredeti megfogalmazásban, hogy láthassuk a kor nyelvezetét és a hivatalos iratok stílusát:

„Nagyságodnak, mint Kegyelmes Urunknak Istentől eö Szent Felségétől minden testi és lelki jókat szívesen kívánunk.

Kegyelmes Urunk, ez mostani Nagyságodhoz való alázatos supplicationak /könyörgés/ oka nem egyéb, hanem az: Mivel Nagyságodnak Jászságban Tura nevű faluban való eö Nagysága Jobbágyai, az mi Nemes Jász Félszarusi földünknek egy darabját pörössé tették Urunk eö Nagysága híre nélkül Jász földünker hatalmasul jötenek és azon darab földünkről ökreinket elhajtották, /mely darab föld mind mióta Jász Félszarut lakják, s megh szállották, mindenkor mind szántó, mind marha járó földünk volt/, az mely szegény Embereinknek ökreit semmi képpen Turai Uraimék ki nem attanak, sem az maguk kezességén, sem pedig Jászságban lévő becsületes emberek kezességén Törvény napigh, az mely Törvényes napok mégh most is fenn vagon. Erre pedig Kegyelmetes Urunk falunkban lakozó sok becsületes öreg emberek vadnak, az ki arra emlékeznek, hogy ezen darab föld Turaiakkal pörös föld nem volt, hanem mindenkor falunkhoz tartozandó Nemes Jász föld volt, mégis violenter /erőszak/ földünkre jöven nagy villongást szerzettenek határaink között. Így lévén Nagyságodat, mint Kegyelmes Pártfogó Urunkat kérjük tegyen igazítást közöttünk, és adgyon olly protectiót mindenek ellen, hogy senki szomszéd falubeliek közül ne controdicálhasson /ellentmondás tevés/ Kire hogy Isten Segéllye Nagyságodat kívánjuk Ezeknek utána Isten tarcsa s éltesse Nagyságodat.

Datum in Jászfélszaru 20 Juny Annó 1682.

Nagyságodnak Kegyelmes Urunknak alázatos szolgálai Nemes Jászságban lévő Jász Fényszarusiak egész falujul.

*P.s.: Lévén és füleki katonák az elmúlt napokban falunkban lévén, szegény embereinknek Lovaikat el vitték, Az mellyek mégh mostis oda vadnak Lévén Úr napján vásárban némely embereinket megkárosítottak. Semmi adósággh nem lévén, pinzen három marhájokat kapitány híre nélkül el vonták. Erre is kegyelmes protectióját kérjük s kívánnjuk Nagyságodtól.”*⁵⁶

Mivel a lakosság fő megélhetési forrása továbbra is az állattenyésztés maradt, nagyobb legelőterületre volt szükség a jószág rideg tartásához. /A négylábuak menekítését a török elől könnyebb volt megoldani, mint a termőföld növényeit elrejtteni./ Már 1637-ben bérleménybe vette a község vezetése 64 forintért a Kara és Lajos pusztákat,⁵⁷ 1658-tól pedig már a szentandrásai pusztát is ők birtokolják-bitorolják. Ez utóbbi vita tárgyát is képezte, s a század végén a nádori ítélet Jászárokszállásnak jutatta azt.⁵⁸ Ez időben mind a legelő területek, mind a szántóföldek községi közös kezelésben voltak és nyilas osztással jelölték ki kinek-kinek jussát ezekből.

Az ország három részre hullása igen meggyengítette az államhatalmat és tág lehetőséget nyújtott a reformáció terjedésének. A jászok jelentős része élt is a lehetőséggel és protestánssá lettek, ami evangélikus /luteránus/ és református /kálvinista/ felekezetekhez való csatlakozásukban nyilvánult meg. Az egész 17. századot átszövő katolikus-protestáns vallási ellentétek Fényszaru lakóit sem kerülték el. Már 1649-ben a fényszarui evangélikusok külön csapszéket és mészárszéket akartak felállítani a községben, hogy ezzel is kifejezésre juttassák vallási elkülönülésüket. Ügyükben végül a nádor hozott ítéletet, amely kimondta: *„Mind a katolikusok, mind az evangélikusok...maradhassanak egységben békével.”*⁵⁹ A pártatlan bíráskodás jótékonyan hatott, az indulatok elcsitultak, vallásaikat szabadon gyakorolhatták egészen az 1670-es évekig.⁶⁰ Ekkor I. Lipót király vallásüldöző, a katolikusokat támogató politikája nehéz helyzetbe hozta a jász protestánsokat is, s mire a töröktől megszabadult az

ország, akkorra a jász községek zömének protestánsai Jászberénybe költöztek-menekültek be. Így azután 1692-ben – a jászfényszarui anyakönyvezés kezdetekor – már csak katolikusok lakták Jászfényszarut és a Pentz-féle 1699-es összeírás is csupán katolikus fatemplomot jegyez fel a községben. Ez még ugyanaz a fatemplom, amelyet a visszatelepedés után tíz évvel, 1643-ban épített fel a falu lakossága.⁶¹

A Jászfényszaru újjátelepülését követő időszak sem volt mentes a hadieseményektől. 1657-ben a II. Rákóczi György ellen felvonuló tatárok oda-vissza útjukban végig rabolták a vidéket.^{62,63,64} 1677-ben Thököly Imre sarcolta végig a Jászságot, majd 1679-ben ugyancsak az ő armádiája „*istentelen Kihágásokat*” követett el.^{65,66,67} 1682-ben a Bécs ellen vonuló törökök segédcsapataként érkező erdélyi fejedelem /Apaffi Mihály/ is itt vezette át seregét a lakosság nem ki bánatára.⁶⁸

Persze az ország más részein sem volt rózsásabb a helyzet. 1685-ben például Kunszentmiklós lakói menekültek Jászfényszarura, s töltöttek itt két évet, azaz itt várták ki míg falujuk felszabadul a 150 éves török elnyomás alól.⁶⁹

Az 1686-os év ugyanis Buda visszavételének éve lett. Az ország közepe – benne a Jászság is – a török, tatár, császári és hajdú seregeknek egyaránt vált felvonulási és hadviselési területévé. Mind emberéletben, mind anyagi javakban nagy veszteséget okozott ez a helybéli lakosság körében.⁷⁰ Jászberényben a zárda előtti feliratos kő is tanúsítja e szomorú eseményeket.⁷¹

Egyetlen biztató, reménykeltő dolog azonban mégis történt: Befejeződött a török kiűzése hazánkból, helyreállt az ország területi egysége. Igaz, ez Habsburg vezetéssel történt és így beteljesült Zrínyi Miklós jóslata, miszerint, ha mi magyarok nem önerőből űzzük ki a törököt, akkor csöbörből vödörbe kerülünk, azaz török helyett német lesz az úr felettünk.

1.	Fodor: A Jászság	64. oldal
2.	Fodor: A Zagyva... Vízügyi közl.	
3.	Arch. Ért. 1969.	43. oldal
4.	DRMA Stancuik 1977.	
5.	Levéltári feld	1. oldal
5.a	Mi újság Fényszarun? 1996/október	8. oldal
6.	Eperjessy: A magyar falu	29. oldal
7.	Fodor: A Jászság	148-149. oldal
7.a	Mi újság Jászfényszarun? 1997/augusztus	4. oldal
8.	Fodor: A Jászság	67-68. oldal
9.	Fodor: A Jászság	120-121. oldal
10.	Szabó: A jászok	9., 11., 12. oldal
11.	Kele: A Jász-Kunság 1903.	191. oldal
12.	Tóth: A Jászság a tótk	39. oldal
13.	Szabó: A jászok	14. oldal
14.	Szabó: A jászok	12. oldal
15.	Eperjessy: A magyar falu	41. oldal
16.	Eperjessy: A magyar falu	216. oldal
17.	Fodor: A Jászság	248. oldal
18.	Eperjessy: A magyar falu	75. oldal
19.	Eperjessy: A magyar falu	8. oldal
20.	Fodor: A Jászság	141. oldal
21.	Fodor: A Jászság	99. oldal
22.	Fodor: A Jászság	361. oldal
23.	Fodor: A Jászság	362. oldal
24.	Kálmán: Nevek világa 1969.	
25.	Oklevéltár 1726., 1735., 1736.	
26.	Levéltári feld.	1. oldal
27.	Pesty: Helynévtár 1715-20.	
28.	Korobinszki: históriai L.	177. oldal
29.	Takáts: Szállástól	135-138. oldal
30.	Fodor: A Jászság	77-80. oldal
31.	Heves vm. tört. II.	174. oldal
32.	Fekete: A hatvani szandzsák 1550. évi adóösszeírása	
33.	Fodor: A Jászság	252. oldal
34.	Gyárfás: A jász-kunok 1550-1558.	
35.	Fodor: A Jászság	92-93. oldal
36.	OL.E. Urbania et. fasc.4.no 48.	
37.	Fodor: A Jászság	250. oldal
38.	Fodor: A Jászság	82-84. oldal
39.	Tatai Molnár: A jászok és kunok a 16. szd.-ban	
40.	Tóth: A jászkunok	16. oldal
41.	Fodor: A Jászság	33. oldal
42.	Tóth: A jászkunok	31. oldal
43.	Kempelen: A Jászság a	270. oldal
44.	Tóth: A jászkunok	26. oldal
45.	Kempelen: A Jászság a	272. oldal
46.	Kempelen: A Jászság a	274. oldal
46.a	Fodor: A Jászság	82. oldal
47.	Kempelen: A Jászság a 1614-nél	
48.	Tóth: A jászkunok	18. oldal
49.	Tóth: A jászkunok	26. oldal
50.	Kempelen: A Jászság a török foglalás idején	
51.	Levéltári feld.	2. oldal
52.	Eperjessy: A magyar falu	57. oldal
53.	Fodor: A Jászság	250. oldal
54.	Fodor: A Jászság	362. oldal
55.	Tóth: A jászkunok	48. oldal
55.a	Fodor: A Jászság	162. oldal
56.	OL.P. 108. Eszterházy cs. 671.cs. 5862.sz.	
57.	Tóth: A jászkunok a török	
58.	Fodor: A Jászság	100. oldal
59.	Tóth: A jászkunok	62. oldal
60.	Fodor: A Jászság	218. oldal
61.	Fodor: A Jászság	362. oldal
62.	Kempelen: A Jászság a török foglalás idején	
63.	Fodor: A Jászság	83. oldal
64.	Tóth: A jászkunok	47. oldal
65.	Fodor: A Jászság	83. oldal
66.	Tóth: A jászkunok	26. oldal
67.	Kempelen: A Jászság a török foglalás idején	
68.	Tóth: A jászkunok	26. oldal
69.	Fodor: A Jászság	83. oldal
70.	Fodor: A Jászság	84. oldal
71.	Fodor: A Jászság	84. oldal

II. AZ ELZÁLOGOSÍTÁSTÓL A VISSZAVÁLTÁS MEGVALÓSÍTÁSÁIG

I. AZ ELZÁLOGOSÍTÁS

A másfél évszázados török iga lerázása után, az 1680-as évek végén a Jászság népe régi kiváltságainak visszanyerését, megerősítését remélte, hiszen azokat a török megszállás idején többször megújították Habsburg királyaink. Legutóbb ezt tette I. Lipót is. De a politikai helyzet megváltozása, a török kiűzése új helyzetet teremtett: Német lett az úr a hazában. A harcok közben feldúlt, kifosztott, tönkretett területek talpra állítása nehéz feladatot jelentett. Tetézte a gondokat, hogy a Thököly Imre vezette kuruc felkelés leverésével nem oldódott meg a magyar-osztrák ellentét, a szemben állás folytatódott. A törökök a zentai vereségük után a karlócai békében diplomáciai kudarcot is szenvedtek, ami megnövelte a Habsburgok nemzetközi tekintélyét. Ez lehetővé tette számukra, hogy hazánk teljes osztrák kizsoltatottságba kerüljön. Ezt a számunkra kedvezőtlen helyzetet I. Lipót maradéktalanul a maga javára fordította. A háborúk kimerítették az államkincstárt, a császárhű magyarok is benyújtották a számlát, így az uralkodónak haladéktalanul új pénzforrás után kellett néznie. Kapóra jött számára, hogy a német lovagrend magyarországi földbirtok megszerzésére készült. Mivel itt a királynak eladható szabad föld nem állt rendelkezésére, elzálogosítási alkut kezdett a Jászság és a két Kunság rovására. Ennek előkészítéseként összeírást rendelt el a jelzett területeken. Ez volt a már korábban is idézett 1699-es Pentz-féle összeírás. Ez alapján ismerjük pontosan Jászfényszaru község akkori állapotát. E szerint:

A lakosság létszáma 1176 fő. Ebből:

HELYBELI:	a.) magyar	480 fő	JÖVEVÉNY	a.) magyar	500 fő
	b.) szláv	46 fő		b.) szláv	60 fő
	c.) egyéb	50 fő		c.) egyéb	40 fő
összesen:		<u>576 fő=46,4%</u>			<u>600 fő=53,6%</u>

A lakosoknak 81%-a magyar, 9%-a szláv, 10%-a egyéb.

A családokból 78 helybeli és 90 idegenből jött.

A 90 család 65 községből érkezett.¹

A magyar megnevezés a jászra és a máshonnan betelepült magyarra egyaránt értelmezendő.

A Pentz-féle összeírásban szerepelnek jász nemesek is. Jászfényszarun az összeírás csak 3 jövevény nemest talált a 168 gazda mellett, ami 1,7%-át tette ki a község lakosságának. Ez jászsági viszonylatban is kis %, hiszen az 5,7%-ot mutatott. A zsellér lakosok 4,1%-a már jászsági szintű arány. ² A helység évi adója 2372 forintra rúgott az 1699-es évben. ³ A lakosság megélhetésének fő forrását még mindig az állattenyésztés adta. 165 ló, 83 csikó, 599 ökör, 566 tehén, 271 tinó, 689 üsző, 1091 juh, 514 bárány, 669 sertés, 320 malac, 56 méhkas jelentette a lakosság állatállományát. ⁴

A fentiekből kitűnik, hogy az egy családra jutó állatok száma 30 darab körül volt, ami a jászsági viszonyokat nézve a 4. helyet jelentette akkor. Ennél jóval szerényebb mértékű volt a mezőgazdasági termelés, amely 853 kh. területen folyt az alábbi vetésterületi megoszlásban:

őszi búza:	428 kh.	
tavaszi búza:	81 kh.	
árpa:	237 kh.	= 853 kh., ami lakosonként
zab:	78 kh.	0,72 kh.-t jelent.
köles:	29 kh.	

A termékből lakosonként átlagosan 148 kg jutott az alábbiak szerint:
Búza + rozs: 100 kg, árpa: 37 kg, zab: 9 kg, köles: 2 kg.

A szénagyűjtés eredménye is csekély, alig haladta meg az évi 500 szekérnyit.⁵ Ez két dologra is ráirányítja a figyelmet. Egyrészt: Jászfényszaru kevés és gyengeminőségű szántófölddel rendelkezik, így csupán a földművelés nem tudja biztosítani megélhetésüket, másrészt: Még mindig a rideg állattenyésztés a meghatározó tényező a lakosság életében.

A fenti adatok mind azt mutatják, hogy a török megszállás korszaka egyértelműen hátráltatta a mezőgazdasági fejlődést és a „mozgékonyabb” állattenyésztés biztosította a fennmaradást. 1699-ben a Jászság össz vetésterülete 8013 kh. volt, a többi földterület legelőként szolgált.⁷ A Pentz-féle összeírás mellett a budai kamarai adminisztráció is készített minden eladandó jász és kun helységről összesítést, amit a német lovagrenddel való tárgyalásnál használt fel. Ez kozmetikázott, megszépített adatsor volt és azt a célt szolgálta, hogy az eladandó területet minél értékesebbnek és vonzóbbnak tüntesse fel. Jól példázza ezt a Fényszaruról készült is: „A helység Gyöngyöstől 4 óra járásra fekszik a halban gazdag Zagyva folyónál. Keleten Monostorral, nyugaton Zsámbokkal, délen Almással és északon Csánnal határos. Fát messziről kell hozni. Egy kétkerekű malma van. Lakosai római katolikusok, a jász privilégiumok szerint élnek. A töröknek minden gazda a tizeden kívül 1 Ft-ot, a lakos 30 dénárt fizetett.” „A helységben 55 egész telkes, 25 féltelkes, 80 negyedtelkes és 8 zsellér a lakos. Értékelése:

A cenzus	328 Ft 12 ½ dénár
Évi robot értéke	546 Ft
Zsellérek robotja	8 Ft 64 dénár
Halászati adó	12 Ft
Bormérés, mészárszék haszna	480 Ft
A kilenced értéke	997 Ft dénár
Összesen:	2 372 Ft 20 ½ dénár”

A leírásban két valótlanág is szerepel. 1.: A jász privilégium értelmében robot terheik nem voltak, hiszen nem jobbágyok. 2.: A bormérés és mészárszék haszna a jász kiváltság területén a községet illette.^{7a}

Az uralkodót sürgette pénzhíánya, így az összeírási adatok birtokában azonnal megkezdte titkos tárgyalásait, amelyek 1702 elején ismertté váltak. A nyilvánvaló törvénysértésre készülő királynak az eladási-elzálogosítási megbeszéléseket annyira zártkörűvé sikerült tennie, hogy még a jász-kun főbírói hivatal viselő Esterházy nádor is csak ez év februárjában hallott róla először. Az, hogy a tárgyalásokból való kívülmaradása a császári udvar törekvéséből, vagy a nádor mulasztásából adódott-e, ma már nehezen kideríthető. De inkább az előbbi a valószínű, mivel az uralkodóhoz írt felterjesztésben /1702. március 21./ ez áll: „Amint hallom a Jász-kunság eladása már elhatározott dolog. Remélem, hogy az én hozzászólásom nélkül nem fog megtörténni, mert a törvényekkel...ellenkezik. Én az elhatározáshoz eskümnél fogva semmiképp se járulhatok hozzá, nehogy érte bárki is vádolhasson.”⁸

Az idézett szövegből kitűnik, hogy a nádor a dolgok folyásával szemben tehetetlen, ezért – sértett mellőzöttségében – szabad folyást engedve az eseményeknek, az uralkodóra hárította a teljes felelősséget.

1702. május 22-én Jászberényben tudatták a kerületekkel a királyi határozatot. E szomorú aktusnál Jászfényszaru községet Kálmány János főbíró és Baranyi György esküdt képviselte.⁹ A határozat ellen Kászonyi Tamás Jászberény város hites jegyzője a Jászság nemesei és lakosai nevében ünnepélyesen protestált és a lakosok részére egy jogfenntartó kijelentést tett, amelynek legfontosabb része így hangzik:

„Látván, hallván és megértvén ezeket, a Nagyméltóságú német rend birtokába vezetésének és beiktatásának mi nem mondunk ellen, mert nincs módunkban, de ezen kerületek lakosai nevében ünnepélyes tiltakozás formájában jelezni akarjuk, hogyha a rend

ezen területeket atyai kegyességgel felkarolja, bizonyára szárnyai alatt akarunk maradni és megnyugodni, de ha elviselhetetlen terheket fog ránk rakni, amiből reánk szenvedések és birtokaink megkevesbedése fogna származni, ezen mostani ellentmondásból kifolyólag régi megbecsült és eddig gyakorolt lehetőség szerint szabadjon nekünk a kerületekből kivándorolni és oda menni, ahol könnyebbségünket véljük, mivel szabad ezen kerületekben mindenkinek régóta bejönni és kivándorolni.”¹⁰

Az adás-vétel szerződése megkötött, a jász és kun lakosság jogilag lesüllyedt. A nádor is elvesztette felettük ítélkezési jogát, s a korábbi jogszolgáltatás is átalakult, megszűnt és helyére az országhatáron kívül élő lovagrendi nagymester lépett. Mivel ő mindig távol tartózkodott, feladatkörét egy kirendelt adminisztrátor látta el.¹¹ Ő pedig, hogy megszolgálja ura bizalmát, a kelletténél is szigorúbb rendszabályokat léptetett életbe. A megvásárolt föld lakói jobbágyokká lettek, helyzetük a korábbi kiváltságokhoz viszonyítva elviselhetetlenné vált, ami örökös feszültségek forrásává lett. Nem csoda hát, hogy az elégedetlenség, a jogfosztottság és becsapottság királyellenes hangulatot teremtett. Ebből következett, hogy a jászokat és kunokat elsőként találjuk a kurucok oldalán az 1703-ban kirobbant Rákóczi-féle szabadságharcban. Rákóczi ugyanis korábbi jogaik és kiváltságaik sértetlen visszaadását ígérte nekik hűségük fejében.

2. A RÁKÓCZI-SZABADSÁGHARC IDEJÉN

Miután Rákóczi kurucok az ország északkeleti részét birtokukba vették, a hadi stratégia kézenfekvő volt: Meg kell szerezni a felvidéki bányavárosokat, el kell foglalni az alföld gabonatermő vidékét, és meg kell kaparintani Erdélyt, a Rákócziak korábbi fejedelemségi területét. Ha ez sikerül, lesz pénz a háborúra, élelem a katonáknak és fejedelmi tisztség a vezérnek, hogy nemzetközileg is elismerhetővé váljék a felszabadított ország. Ezért is volt szükség minél nagyobb haderőre. Sajnos, a jó terv és a jó szándék önmagában kevés. Márpedig a jászoknak ekkor a lelkesedésen kívül nem sok másuk akadt. Egy 1703. november 6-án kelt levélből tudjuk, hogy *„Káta és Szentgyörgy között együtt a sereg, de oly fegyvertelenek és lovatlanok, hogy mézárszékbe küldjük őket, ha ellenség jó. Ez a nép kész a harcra a haza szabadsága mellett fegyvert fogni, de fegyvertelenek, a lovak pedig nyereg nélküliek.”*¹² A nehézségek ellenére is megszerveződött a Jász ezred. Az összeírt 1424 jász férfiból 1176 állt be kurucnak, s a harcok során 99-en vesztették életüket a csatatereken.

Jászfényszaru férfiai is kuruccá lettek. A község 152 férfi lakosából 139 lett Rákóczi katonája. Közülük öten elestek a harcok során, szökevény pedig egy sem akadt.¹³ Ennél többet csak Berény és Árokszállás adott a jász földről. Rákóczi kiáltványában *„a jászok és kunok mind arra hívtak föl, hogy szálljanak le a síkra.”* A bevonult katonákká szervezési munkálatait Szentmiklóssy János alkapitány vállalta magára és folytatta le. Miután a felkelés zászlója alá csatlakoztak, *„Rákóczi a hűséget esküdött jászkunoknak főkapitányt adott”* Vay Ádám személyében. A harci feladatok nem vártak sokat magukra. A *„Nemes Jászezer”* 1704-ben már Ausztriáig nyargalt és ott megzavarta a Lipót napi ünnepeket. Ezzel törtek akkor borsot az uralkodó orra alá az elzálogosítás okozta keserűségéért. Az elkövetkező években toborzó és hadiképző központokká lettek a Jászságban Jászberény, Jászfényszaru és Jászdózsa helységek.

A Fényszarun szerveződő hadat vitte azután Török András alkapitány Solt alá a betörő rákok visszaverésére.¹⁴ A szabadságharc váltakozó kimenetelű csatái hullámvá tették a hadak vonulását. A császári seregek is hol itt, hol ott bukkantak fel. 1706 szeptemberében például a Jászság felé igyekeztek. Megállításukra és visszaszorításukra seregével Hatvan alá érkezett Bercsényi Miklós. Az ellenséges erők felderítése azonban gondot okozott neki, miről így panaszkodott: *„Nem tudtam eddig bizonyosat az ellenségről, noha magam is küldtem innen Birin felé. Már csak tudnánk össze kerülni, de már Fényszarut tartom az Vállalkozó*

helységnek: még ma is küldök Fénsszaruba, hogy tudassák ott való portás tisztim hollétemet.”¹⁵ Ez alkalommal az ellenség elkerülte a Jászságot. Bizonyára sikeresebben működött a felderítésük, mint Bercsényi és megtudták Károlyi Sándor seregének megérkezését és Jászdózsán történt letáborozását.¹⁶

A hadi sikerek nyomán Rákóczi az ország vezérlő fejedelmévé, az ónódi országgyűlés trónfosztó nyilatkozata után pedig a független magyar állam uralkodójává lett. A győzelmekhez a jász katonák fegyveres szolgálattal, a lakosság élelemmel és pénzzel járult hozzá. A viszonylagos nyugalom azonban rövid életűnek bizonyult. A hadi helyzet romlása, a gazdasági nehézségek fokozódása próbára tette a „Nemes Jászezert” is. 1709-ben egyike voltak Bottyán János hűsz ezredének. Vezetőjük – Kókay Márton – így írta le panaszát parancsnokának: „...mindennemű széna és elfogyván, lovainkat haza küldözöm a Jászságba, mi hajdúi sorban maradunk.”¹⁷ Ez valóban kétségbeejtő intézkedés volt, mivel a lovasság a kor haderejének elitjét alkotta, míg a „talpasok” vagy hajdúk a gyalogságot jelentették. Nem sokkal ezután Károlyi Sándor keze alá kerültek és szinte pihenőt sem kapva újabb és újabb csatákban kellett részt venniük. Pedig vezérük is tudta, hogy ilyen körülmények mellett „jövendő hadakozásra vékony reménység lehet felőlünk.” A bajok pedig tovább tornyosodtak, mivel a hadi kudarcok mellé a pestis is látogatóba érkezett. Előle a jász sereget rövid időre a Dunántúlra menekítették, de a rácok újabb betörése a Jászságot is fenyegette, vissza kellett rendelni őket. A baj láttán Vak Bottyán is sietve érkezett Lőrincskáta felől Hatvan alá, de annak helyőrségét az átállásban már nem tudta meggátolni.¹⁸ E város pedig a Jászságba vezető út kulcsa lévén, utat nyitott oda az ellenségnek. Bottyán visszavonult és ez a lépés a Jászság ideiglenes feladását jelentette. Az ekkorra már mind gyakrabba váló megtorlásoktól féltve a jász települések lakossága a császári tábornok, Gr. Herberstein Ernő védelmét kérte, aki az alábbiak szerint rendelkezett: „Miután Jászberény városa, mint a jászok területének főhelye a vele összekebelezett helyekkel nevezetesen Félsszaru, Árokszállás, Dósa, Apáti, Kissér, Ladány, Alsó Szent György, Mihálytelek, Jákóhalma, valamint Felső Szentgyörgy a hűtlen lázadások ezen zavaros időszakában az ő szentséges felsége iránti hűség ösvényéről eltévelyedtek, most azonban már a nevezett szent felségnek fogadalmához visszatérnek, s a jelzett helységek lakosai a kegyes kegyelemért könyörögvén, kötelezik magukat, hogy mint engedelmes alattvalók...hűséggel fognak kifogástalanul viselkedni törvényes királyuk és uruk iránt. Az ő alázatos kérésüknek eleget tévén, a nekünk adott teljes hatalomnál fogva az alábbi felsorolt helységek lakosait oltalomban és igazgatásom alá vevén...biztonságba helyezni határoztam és rendeltem.”¹⁹

A hadiszerecsene még a szabadságharc hanyatlása idején is forgandó volt. 1710-ben ismét Károlyi Sándort és kurucait találjuk a jászok földjén, amely újból katonákkal és élelemmel támogatta a harcot, s így Rákóczi éléstárának bizonyult a végsőkig. A hadsereg részére begyűjtött gabonát a templomokban tárolták. A labanc érzelmű papság a politikai és katonai helyzet ismeretében akcióban kezdett. A jászberényi templom „vérezni” kezdett. A „csoda” kivizsgálására a fejedelem Szentpéteri Imrét küldte ki, aki megállapította, hogy piros festékkel segítették elő a „vézést.” A csalást ugyan leleplezték, de az erkölcsi kárt nem lehetett jóvátenni.²⁰

Károlyi Sándor generális a gabona és húsbéli szolgáltatások mellett vászon, csizma és pénzbeli támogatást is kért és kapott a jászoktól.²¹ Nem is állta meg Pálffy János, a császári hadak fővezére, hogy szemrehányást ne tegyen az újbóli elpártolás miatt. Sőt! Kemény fenyegetéssel zárta levelét: „Csodálkozva értem azonban, hogy számosan közületek nem hogy törvény és természet szerint való királyunk protekciója alá visszajönnének, sőt ellene, mint nyilvánvaló pártosok a mai napig Rákóczy mellett fegyverkeznek, kikhez képezt akartam tudtul adni kemény intéssel, hogy ezen pátens levelünk publicitioja után nyolcad nappal számlálván, akik még Rákóczi mellett fegyverkeznek közületek, jöjjenek vissza az ő Felsője hívségére, s vegyék protekciomat, lesznek gráciájuk.

Pest, 1710. nov.18. Pálffy János sk.”²²

Végül mégsem az uralkodó iránti hűség, hanem a hadi események alakulása juttatta vissza a Jászságot a császáriak kezére. A híres Jászezer Eperjes város elvesztése után Kókay Márton vezetése alatt Trencsényig még eljutott, útjuk során hősiiesen pusztították az ellenséget, de a szabadságharc menetét megfordítani, a végső vereséget meggátolni ők sem tudták.²³

Károlyi fegyverletétele a nagymajtényi síkon nemcsak népünk történelmének egy dicső fejezetét zárta le, de a jász reményeket is porba döntötte. A szabadságharc elvesztése a kiváltságaik visszaszerzésének utolsó esélyeit is elvette. Megmaradt nekik a jobbágyi sorsba való lesüllyesztettség.

3. KÜZDELEM A KIVÁLTSÁGOK VISSZASZERZÉSÉÉRT

A Károlyi Sándor által szerkesztett és Pálffy János által elfogadott 1711. évi szatmári béke kimondta ugyan: *„A jászok, kunok, hajdúk és városaik kiváltságai, amennyiben az ország törvényei ellenére sértettnek fognak felismertetni, annyiban az országgyűlés jövőre eltávolíttatni fogja azokat”*²⁴ – megnyugtató döntés mégsem született. Pedig az 1712-es országgyűlés tárgyalta az ügyet.

*„Miután a jászok és kunok II. Ulászló decretumának 3-ik cikke szerint közvetlenül a szent koronához tartoznak, annyira, hogy ugyanazon decretumnak a most közvetlenül megelőző 2. cikke és Albert király 16. cikke értelmében a korona javai a királyi fenség által még a legnagyobb szükség esetén sem idegeníthetők el, sőt az 1686. évi 22. cikk szerint rajtuk a kölcsönadók is pénzüket veszítik. Ehhez járul az is, hogy úgy ezek eladás idején, mint a nemes német rend birtokba vezetése alakalmával a herceg úr Magyarország nádora, mint a haza nyilvános törvényei szerint ugyancsak legfőbb grófja és bírája a szükséges ellentmondásokkal élt. Az ilyen elidegenítés az ország Karainak és Rendeinek különös jóváhagyása nélkül nem volt szabad, nyilvánvalóan nem volt lehetséges.”*²⁵ – hangzott el a vitában. Mindezek ellenére a jász és kun földek dolgában, a jogtalanság megszüntetésében változás nem történt. Ez várható is volt, hiszen III. Károly nem vállalta koronázási esküjében, hogy az 500 ezer forintot visszafizeti a lovagrendnek.²⁶ Ez annál inkább nem ígérhette, mivel a nyolc évig húzódó szabadságharc kimerítette az államkincstárt, s a még ekkor is folyó spanyol örökösödési háború is tetemes költségeket igényelt.

A gondot tetézte, hogy a lovagrend vezetői egyre türelmetlenebbé váltak, hiszen a befektetett tőke nem hozta meg a kívánt hasznot. Eleve nyolc évi kiesést okozott a szabadságharc időszaka és közben tetemes károkat tettek a hadak átvonulásai is a gazdaságban, az 1709-10-es években pedig a pestis tizedelte meg a lakosságot, csökkentette a jobbágykezek számát.

Jászfényszarun 1699-ben 168 család élt. Ez 1713-ra 130-ra, 1720-ra pedig 116-ra fogyatkozott. A lakosság csökkenésével párhuzamosan az elszegényesedés is növekvő tendenciát mutatott.²⁷ A mezőgazdaságban a kétnyomásos gazdálkodás volt az uralkodó, azaz a megművelés alá vont területnek évente csak a felét vetették be, a másik fele ugaron maradvá pihent.²⁸

A trágyát sem a talajerő utánpótlására fordították, hanem: *„...mert kevés a fa, kénytelenek elégetni.”* Állandó a fényszarui panasz: A föld nehezen terem, a vad, szelídíthetetlen sovány homok 2,5-szörös termést ad csupán.²⁹ Ezért azután az állattenyésztés marad még mindig a megélhetés fő tényezője. Az ugar létét így nem is érezték nagy veszteségnek, meglegeltetése jól bele illett gazdálkodási rendszerükbe. Gondjukat inkább az jelentette, hogy a jószágállomány is megfogyatkozott, családonként 3-4 darabbal lett kevesebb a korábnál.³⁰

Közben a lovagrend futott a pénze után és ehhez megengedhetetlen eszközöket is igénybe vett. De a jogtalan zsarolások, csalások, lopások ellenére sem lett kielégítő az eredmény, a jász lakosság szembenállása viszont fokozódott. Mivel a Habsburgok ekkori magyarbékítő politikájába nem illett bele a lovagrend eljárás módja, az felajánlotta, hogy 500 ezer rénusi forint visszafizetése ellenében az örökvásárlást feloldja, lemond a jász és kun területekről. E szerint a király 500 ezer Ft felének fizetését vállalta is, ha az elzálogosítottak is vállalják a másik felét. A jászok és kunok, - csak hogy megszabadulhassanak szégyenletes helyzetükből – elfogadták a hatalmas anyagi áldozattal járó ajánlatot, de egyben kérték a királytól, *„kegyeskedjék módot nyújtani arra, hogy a hiányzó 250 ezer Ft törvényes kamatok mellett felvétessék, s abból a méltóságos lovagrend kifizetessék, s ezen adósságot a törvényes kamattal együtt a jászok és kunok törleszthessék.”* E hatalmas áldozathozatalért viszont elvárják, hogy *„a kunok és jászok a régi és szent magyar királyok által engedett és megerősített jogok és kiváltságok élvezetében maradjanak...szolgálmányok, megyei adó vagy egyéb kiadásokkal ne terhelteessenek.”*³¹

A jász kiváltság ügye a fentiek által elrendeződni, megoldódni látszott, s hogy mégsem valósult meg, az nem a lakosokon múlt. Az uralkodó ugyanis nem tudta előteremteni a reá jutó negyedmilliót. Maradt tehát a föld a lovagrend kezelésében. Az elzálogosított jászok azonban nem váltak a rend igazi jobbágyaivá. Az 1715-ös és 1720-as összeírások *„taksás Szabadok”* néven említi őket.³² Így Fényszaru 116 családja közül 115 taksás és egy nemes. Ez utóbbi Nagy Pál jászfényszarui jegyző, aki családjával és István nevű testvérével együtt szerezte a nemességet III. Károlytól 1715. április 30-án.³³

Fényszaru község lakosai között nemcsak a szántóterület volt felosztva, hanem a kaszáló is. A csak szőlőbirtokkal rendelkezők kivételével mindenkinek volt 1-4 kaszásnyija, ami kaszálásonként 6 ökrös szekér szénát jelentett egy kaszásnyi után.³⁴ Az igen fontos, a megélhetést biztosító állattenyésztéshez tehát biztosított volt a téli takarmány is. A rideg állattartás továbbra is virágzott. Az 1725-ös *„tehetségesek”* összeírásában Fényszarunál 602 *„lakos”*, 11 *„juhász”* és 59 *„rideg”* szerepel. A lakosság tehát rétegződött a községben élő lakosokra és a pusztán tanyázó rideg pásztorokra.³⁵

A német lovagrend a jász és kun földeken nem jutott hozzá a remélt nyereséghez, ezért megoldást keresett pénze visszaszerzésére. Ez 1731-ben valósult meg, amikor a pesti invalidusok /rokkantak/ kórházra gyűjtött pénzéből kifizették a lovagrendet és átvették a tulajdonjogot. Ekkor került a Jászság Podhratzky György adminisztrátorsága alá. A tulajdonos cseréje a lakosságot kedvezőtlenül érintette, mert az invalidusok mindenáron gyors haszonra törekedtek és ennek módját jobban ismerték elődeiknél. Már az első év adókivetéséből kitűnik a különbség. Amíg a lovagoknak a jászok 22456 Ft adót fizettek, addig az új tulajdonos 40 ezer forintot préselt ki belőlük. A lakosságot is jobbágyként kezelték és a benyújtott sok-sok panasz csak igen kevés jogorvoslást nyert.³⁶

Ráadásul a hadi szolgáltatások is szép summára rúgtak. Ne feledjük, hogy a király ez időben vezette be hazánkban az állandó katonaságot, ami nagy terheket rótt a kincstárra és a lakosságra egyaránt. Bizony, az elszegényedett nép nem tudott mindig időben eleget tenni adózási kötelezettségeinek. 1733-ban a hadbiztos Strosszer József fenyegető hangú felhívása igen jól példázta a helyzetet: *„Ezennel csak röviden és utoljára akartam értesítést adni, hogy a téli hátralék miatt a katonai executió a tartományi hadbírótság által már elhatározotva és rendelve van, most már a Kerületek községeinek hátralékai rendezteessenek, mert ha...8 napi határidőn belül hasztalanul kérem ezt,...s a hátralékot be nem hozzák, magukkal közöljék a rögtöni Gyötrő executiót és kellemetlenségeket...Adós pedig Fenszaru 451 frt 20 kr.”*³⁷

Ezt nem lehetett félreérteni. A még nagyobb bajt csak az azonnali fizetéssel lehetett elkerülni. Így hát fizettek. A nehéz életüket olykor a természet is súlyosbította hol egy árvízzel, hol váratlan hóeséssel. Ez utóbbi 1727. április hó utolsó harmadában történt. Íme: *„Április 20-21-én oly hó esett 3 nap és éjjel, hogy minden marha beszorult a mezőről, inkább sok el is*

veszett, mind éhség, mind hideg miatt... Az örökké való emlékezetére beírom”³⁸ – olvashatjuk a fényszarui tanács jegyzőkönyvéből.

A gyötrő adók és az egyre fokozódó terhek felgyorsították a lakosság elszegényedését. Ez ad magyarázatot ellenállásuk új módszerére. Megkezdődött az elvándorlás. Az 1730-as évektől kezdve egyre több jázsági és közöttük fényszarui lakos hagyta el családotól a községet és keresett jobb megélhetést a török idők végére néptelenné vált kiskunsági pusztákon. Községünk jegyzőkönyve így őrzi a szomorú eseményt: „*A lakosoknak meghalása miatt, és másüvé menésük miatt megsaporodott rajtunk a teher.*”³⁹ A községi adó összege ugyanis nem csökkent, azt a maradéknak kellett viselniük, hiánytalanul teljesíteniük.

1735-ben az adófizetés rendszertelen teljesítése és elmaradozása arra készítette Podhratzky Györgyöt, hogy vizsgálatot indítson, mi az oka a szegénységnek Jászfényszarun? A jegyzőkönyv szavaiból megkapjuk a választ: „*Nagyobb panasz és vétke nincsen ott a szegénységnek, minthogy akármelly nyomorult szegény embernek is a hazában.*” *Ha pedig „a házakat is 3. vagy 4. classisba vesznek, az szegénység is azonnal megvidulna és a lakosság megmaradásához bizhatnánk.*”⁴⁰ Az adminisztrátor ellen benyújtott tengernyi panasz végül annyi változást csak hozott, hogy Podhratzky Györgyöt elmozdították állásából és helyébe Gosztonyi Istvánt tették.⁴¹

Közben megmozdult a politikai élet is. II. Károly 1740-ben meghalt és utóda Mária Terézia lett. Apja arról még gondoskodott, hogy a magyar nemesség elismerje leánya örökösödési jogát a magyar trónra, de azt már nem tudta megakadályozni, hogy a német birodalom urai ne törjenek leánya trónjára. Az uralkodónőnek nagy szüksége lévén a kardforgató magyarokra, engedményekre is hajlandó volt. Ez kihatott a jászok és kunok életének további alakulására is. Az 1741. évi országgyűlés visszahelyezte a Jázságot a nádor felügyelete alá. 1742-ben Almássy János heves megyei birtokos személyében Jászkun Kerület nádori alkapitánya lett, majd 1745-től főkapitánya, aki hivatalát a lakosság megelégedésére igyekezett ellátni. Tevékenysége így döntő hatással lett a jászok további életére. Ő figyelt fel a termékeny, de a lakosságtól elhagyott kiskunsági pusztákra. Körlevélben szólította fel a kerületeket, hogy előnyös feltételek mellett telepítsék be a vidéket. Fényszaruból már 1731 óta „*kullogtak erre a vidékre, s kunyhócskáikat a szeged-budai fő országút mellékre építették, hol egy postaház közelében nagyobb biztonságban érezték magukat.*”⁴²

Fényszarui lakóira a felhívás pozitívan hatott. A kivándorlásra engedélyt kértek amelyre 1743. március 24-i keltezéssel az alábbi választ kapták: „*Minthogy Jász-Fényszarusi lakosok annyira elszaporodtak, hogy a szűk szántóföldek miatta teljességgel nem sublistálhatnak, annak okáért... némely Fényszarusi Gazdák Kun Félegyházi praediumot egy Esztendeig való Taxának penziója nélkül, nem különben Kun Ferencszállási Praediumot... birtokul assignáltam, a Falut Ferencszállási Telken szállécsák.*”⁴³

Az engedély megérkezése után Jászfényszarun sor került az osztozkodásra a kitelepülni vágyók és a maradók között. Az eltávozók megkapták és magukkal vitték az 1702-ben épült kőtemplom tűzharangját és szekerekre rakott ingóságokkal, állataikkal elindultak új hont foglalni.^{44, 44a} Településüket azonban nem a nádori engedélyben megjelölt Ferencszállás helyére építették, hanem a régi félegyházi temető mellett, a főutak találkozásánál. Letáborozásuk után első teendőjük a bíróválasztás volt. E tisztséget a fényszarui Pál Mihály nyerte el.⁴⁵

Fodor Ferenc könyvében 219 család kitelepedéséről ír.⁴⁶ Az ő adatait Bánkiné Molnár Erzsébet a Honismeret c. folyóirat 1982/5. számában megjelentetett cikkében így pontosítja: „*A félegyházi levéltárban egy 1744-ben készült Kiskunfélegyházára települtek eredeti*

lakhelyét is feltüntető összeírás új lajstroma 219 sorszámon tartalmazza a lakosok nevét, feltüntetve a velük együtt élő zsellérek nevét és származási helyét is. A névsorban feltüntetett lakosok száma a zsellérekkel együtt 289, tehát a 219 családdal együtt 70 zsellér is betelepült. A 289 főből 148 jázsági és közülük 73 Jászfényszaru felől érkezett.” Ők lettek Kiskunfélegyháza újbóli felépítői, benépesítői.

/1943-ban Jászfényszaru vezetői meghívást kaptak és részt is vettek Kiskunfélegyháza újjáépítésének 200. évfordulóján. Az eseményről a sajtó is tudósított./

4. A REDEMPTIO

A jász és kun földekről való elvándorlások, kitelepülések az országos vándormozgalom részét képezték, amelyek egyaránt voltak tiltakozások a nyomor ellen és útkeresések a jobb megélhetéshez. Az osztrák örökösödési háború elhúzódása, az állami kincstár üres helyzete egyaránt kedvezően befolyásolta a jász kiváltságok visszaszerzéséért folytatott küzdelmet. 1745-ben lehetőség is nyílt a visszavásárlásra. Igaz, saját akaratukból és saját erejükből kellett azt megtenniük, mert Mária Terézia állami vagy családi jövedelmeiből nem jártul hozzá a zálogkölcson kifizetéséhez, azt mind a jászokra és kunokra hárította. Ez pedig hatalmas summa volt:

A megváltás összege 500 ezer forint, a kamatok 73 900 Ft, a nádor fizetéséhez évi 12 600 Ft hozzájárulás és 1 000 lovas katona felállítása, felfegyverzése.^{47, 47a} Ezt mind a jász és kun lakosságnak kellett előteremtenie. Megindult a kerületekben a felmérés és az egy-egy községre eső rész meghatározása. Jászfényszaru területe 12 681 katasztrális holdra becsültetett, ami után a megváltási összeg 9000 forintot tett ki, míg Kara pusztá felé 4766 kh-ja 4000 forintot számlált.⁴⁸ /E pusztá másik felét Jászsószentgyörgy váltotta meg./ A redemptio /önmegváltás/ után Jászfényszarun az a furcsa helyzet állott elő, hogy a település lakóinak tulajdonába került földterületnek 27,5%-a a község határától mintegy 80 kilométernyire esett.⁴⁹ Az eseményeket a tanácsi jegyzőkönyv is megörökítette:

„Még 1745. július 12-én a Pesti Invalidusok háza nyűgibül kiváltakozván száz ezer forintokon, amely alkalmatossággal a régi privilégiumok újjá Mária Terézia főséges Királyné asszonyunk által confirmáltak. Arra való nézve ezen summa pénzeket szükségképpen kellett helységenként beszédni, melyekből Fényszaru helységre esett 13 000 forintokat a helység lakói gyűjtik egybe. Az egész határt felosztván kötel földekre, az summa lett 225,5 kötel, így minden kötelre jut 57 Ft 40 garas.”⁵⁰

A fényszarui határt fél, egy egész, másfél, kettő, két és fél, három, három és fél, négy és négy és fél kötel nagyságú területeként lehetett megváltani a lakosoknak. /Egy kötel föld 56 katasztrális holdat jelentett./

A község lakói közül ki-ki anyagi helyzetének megfelelően igényelhetett földet. Összesen 157 család élt ezzel a lehetőséggel, amely után *„kinek-kinek földje, háza, portája és Kara pusztában való jussa elismertett.”* Ezek a földet váltó lakosok lettek a redemptusok. Jegyzőkönyvbe fektették, hogy *„kinek-kinek az ő érvényes jussára, minden vetős két darabból álló fölgve vagyon, úgy kaszálója is annyi.”⁵¹*

A tanácsi jegyzőkönyv 78 igénylőt tart számon 110 kötel földigény bejelentéssel, ami kb. 50%-a a tényleges igénylőknek és a földterületnek is. A néhány üresen hagyott oldal azt mutatja, hogy a bejegyzések nem egyszerre történtek, s a folytatás máshol nyert bejegyzést. Ez azért történhetett így, mert az igénylők tábora nem volt stabil, a lakosok vágyai és anyagi helyzetei nem mindig fedték egymást. Nem egyszer csökkentették a megvásárolandó föld nagyságát, sőt olykor vissza is léptek az igényléstől, mert a szükséges pénzt nem tudták előteremteni.

Érdeemes megvizsgálni, hogy a bejegyzett 78 család mekkora földterületeket jegyeztetett elő megvásárlásra, mert ezek megközelítőleg utalnak a módosabb lakosok anyagi helyzetére. 0,5 kötel földet 23 család, 1 kötel 20 család, 1,5 kötel 15 család, 2 kötel 1 család, 3kötel 15 család, 4 kötel 3 család, és 4,5 kötel 1 család igényelt.⁵²

Aki a lakosok közül földet igényelt és azt meg is tudta váltani, az redemptussá lett. A redemptusi jogokkal rendelkezők nyilvántartására a liber fundi szolgált, amelyben minden redemptus nevére külön lapot nyitottak, ahol fel lett tüntetve, hogy mennyi összeg lett befizetve, mekkora területre szerzett tulajdonjogot, és milyen változások következtek be az idők során a tulajdonban.⁵³ A liber fundi azonban nem tartalmazza a birtok területi fekvésének megjelölését, sem körülírását, tehát nem tekinthető telekkönyvnek, mivel csupán azt jelölte, kik és milyen arányban részesülnek mindenkor a közösen vásárolt földekből.⁵⁴ Azaz a földek a község redemptusainak közös használatában maradtak, melyekből a megváltás nagysága arányában részesedtek. A jász-kun váltsággal tulajdonképpen nem egyéneké, hanem a közösségé lett az egész föld, a váltság összegét is a községi pénztárba fizették be.^{54a} A Kara pusztai területből járulék birtokként részesedtek, ahol vagy a saját jószáguk legelhetett, vagy fűbér fejében eladhatták legeltetési jogukat.

Sajnos a történelem viharai sok más anyaggal együtt a liber fundit is megsemmisítették, így néhány adatot a Jászság híres kutatójának, Fodor Ferencnek művéből kell kölcsönözni. Ha a községi jegyzőkönyv és Fodor névanyagát összevetjük, azt tapasztaljuk, hogy kb. 14%-a az eredetileg földet igénylőknek nem vált redemptussá, nem került be a liber fundiba. Ebből arra következtethetünk, hogy a község előljárói 1745-ben mindenáron szorgalmazták a község lakóira kirótt megváltási összegek előteremtését, de legalább az előjegyzést a földre. Így azonban olyanok is vállaltak földvásárlást, akiknek anyagi helyzete nem tette azt lehetővé, vagy csak mérsékeltebb mennyiségben. Hogy valójában milyen nagy gondot jelentett a község lakosainak előteremteni a kivetett összegeket, azt Jászfényszaru esete jól példázza. 9 460 Ft kölcsön került felvételre az alábbiak szerint:

1. Bizonyos parockusoknak a tartozás	1 910 forint
2. Eperjesi kereskedőknek a tartozás	5 500 forint
3. Aszódra a tartozás	1 500 forint
4. Saját kebelbeli nemeseknek a tartozás	550 forint ⁵⁵

A fenti kölcsönöket a lakosság igyekezett mielőbb visszafizetni, hiszen a kamatok is jelentős summát tettek ki. E visszafizetésekről a tanácsi jegyzőkönyv is megemlékezik. Pl.: *„Pulszki úrtól a helységre esett 5 500 forintokat a törvényes kamatokkal együtt 5 878 Ft 56 garast a helység megfizette.”*⁵⁶

*„Ttetes Palatinális Fő Kapitány Almássy János Uram! Az mely 600 forintot felvett a helységnek a tisztelendő Füzesabonyi Markó plébános úr pénzt visszafizettük.”*⁵⁷ Ez utóbbi 1748-ban került kifizetésre. *„Ttetes Podmenyicky Jánosné asszonytul a redemptióban felvett 1 500 forintokat három részben – először 1746-ban 550 Ft-ot, másodszor 1748-ban és harmadszor is 950 Ft minden defektus nélkül Tisztelt Asszonynak a község lefizetett, az adóslevél...elszaggattott.”*⁵⁸

A községbeli redemptusok névsorának vizsgálatából kitűnik, hogy a 157 fő 103 családnevet viselt.⁵⁹ Leggyakoribbak a *Dobák, Kiss, Birinyi, Gődér, Pataki* és a *Szalmási*. A 103 közül ma 32 nevet nem találunk a helyi lakosok körében, 53 változatla alakban szerepel, míg 18 ejtése vagy írása módosult. Pl.: Czigliédi=Czeglédi, Genge=Gyenge, Karis=Karizs, Túsor=Túsor, Tancsikó=Tanczikó, Timos=Tamus, Berecz=Biricz, Maróczi=Maróti, Russay=Rusai, Koss=Koós, Krizsány=Krizsán, Rabint=Rubint...E mellett találkozunk a liber fundi kézírásos szövegének pontatlan olvasásából adódó név elírással is: Tolyó, Csiás, Bolvagy, ami valójában Folyó, Ézsiás, Boldogy családneveket takar.

Ha megvizsgáljuk Fényszaru lakóinak nemzetiségi összetételét 1745-ben, azt tapasztaljuk, hogy 157 redemptus 92%-a magyar, 4%-a szláv, és 4%-a egyéb. A

magyaroknak csak egy része tősgyökeres jász, a többi a redemptió előtt 20-30 évben telepedett be a községbe. Tehát nemcsak Jászfényszarun, de az egész Jászságban sincs tisztán jász község, a lakosság „...*talán vérségileg egészen ki is cserélődött*” – olvashatjuk Szabó L. tanulmányában, ahol Fodort idézi. De: „*az etnikai tudat megmaradt, sőt a jász öntudat komoly társadalomformáló erővé vált.*”⁶⁰

Az újonnan megváltott jász kiváltság ismét területhez kötődött, no meg a földtulajdonhoz.

Aki földet váltott, annak „*Új-jász*” az új közjogi elnevezése, s aki megvásárolta a földet a redemptió idején, vagy akár később is, az a jogot is vele vette. Azaz: A jászsági községekbe máshonnan betelepült magyar, szláv, ...a redemptióval jász kiváltsággá vált, ha földet váltott. Ha pedig jász hagyta el a Jászságot, viselhetett máshol a földesúri terheket.^{60a}

Természetesen Jászfényszaru lakóinak többsége – hasonlóan a többi jász település lakosságához – szegénysége miatt nem tudott földet váltani, nem lett redemptus gazdája, az ő megnevezésük: irredemptus. Azok is irredemptussá lettek, akik vállalták ugyan megváltásra földet, de a vételárát nem tudták előteremteni.⁶¹ Ezek az eredetileg földet igénylők kb. 14%-át tették ki. Bár ők nem kerültek zselléri sorba, sok tekintetben azokhoz hasonlíthatóak. A rendelet ugyan előírta hogy „*minden jász egyenlő állapotú és jogú legyen*” akár fizetett megváltást akár nem, a valóságban a társadalmi tagolódás mégis megtörtént.

A redemptusi jog alapja a külső föld volt. Hiába volt valakinek a községben háza, hiába vette azt akár redemptustól, azzal még nem vált azzá, ahhoz a redemptusi külső föld megszerzésére volt szüksége.⁶² Ez pedig csak a betelepülő vagyonosok számára volt elérhető 1745 után. Aki a későbbiekben redemptusi földet vett, az az eladó redemptusi jogait is megvette és azt azután új tulajdonosként gyakorolhatta.⁶³ Ezen az 1762. december 16-i jászberényi közgyűlés annyit módosított, hogy kimondta: „*...kiknek nevei a megváltáskor kerültek a liber fundiba, igen nagy terheket viseltek, ennél fogva méltónak találtnak arra, hogy azok akik a megváltás alkalmával katona állításban részt vettek és földet vállaltak, de azt az idő viszontagságai miatt eladták, vagy bármiképpen elvesztették, a redemptusok osztályába soroltassanak, s így mindazokkal a kiváltságokkal és szabadalmakkal élvezhessenek és örvendhessenek életük végéig, amelyekkel a többi redemptusok élnek és örvendenek. Ezen jogok azonban nem terjednek ki örökösöikre és utódaikra.*”⁶⁴

Ha egy redemptus családnak magva szakadt, földjét a község örökölte.

Irredemptusnak számítottak azok a jász községbeli lakosok, akik külső földet nem váltottak, de házzal, belső telekkel rendelkeztek. Számuk azáltal is növekedett, hogy az 1764-es hármaskerületi határozat kimondta: „*...a 20 forinton aluli értékben megváltók többé ne tekintessenek redemptusnak, csak irredemptusnak.*”⁶⁵ A 20 forinton akkor 4 kh. földet lehetett vásárolni.

Házaik és belső telkeik tehát voltak nekik a községben, a legelőket is közösen használhatták a redemptusokkal, csak míg azok ingyen, addig az irredemptusok állataik száma szerint fizettek legeltetési díjat.⁶⁶ A községben lévő házak, telkek és külső birtokok eladásánál az irredemptusokat elővásárlási jog illette meg a zsellérekkel szemben. Ugyanakkor joghátrányban voltak redemptus társaikkal, mert a községi bíróságok ugyanazon vétségekért a redemptust pénz vagy áristom büntetésre ítélték, még az irredemptust megbotozták. A megkülönböztetés tehát társadalmi kategóriát is jelentett, megsabta az emberek helyét a község társadalmában. Ennek ismeretében nem meglepő a fényszarui tanács 1784. évi határozata, amely arról intézkedik, hogy a még „*fel nem osztott laposokat, s heverő helyeket nem különben felosztani egy talpig determináltatott, hogy az irredemptusok ne birtokollyák azokat.*”⁶⁷

A jász jog és kiváltság visszaszerzése után megindult a bevándorlás a jász községekbe. Gyorsan növekedett a zsellérek száma, hiszen kellett a dolgos kéz a föld megműveléséhez, az állatok gondozásához. A községek vezetői eleinte szívesen fogadták az emberáradatot, de

1756-tól megkezdődött ellenük a védekezés is, „nehogy gyanús jövevények lepjék el a községet.”⁶⁸

A földmegváltási ár mellett a jász és kun közösségekre hárult a nádori fizetéshez való évi 12 600 Ft hozzájárulás előteremtése is. Ebből Jászfényszaru 414 forint jutott.⁶⁹

Ugyancsak községenként kellett hozzájárulni az 1000 lovas katona kiállításához is. Ez megtörtént hamar, de a fenntartásuk, élelmezésük és a rokkantak, elhaltak pótlása újabb viták forrásává vált. Végül a hadi kincstár kötelezettségévé tették azokat.⁷⁰

A redemptió a jászok és kunok félévszázados küzdelmét zárta le és adta meg e területen lakóknak a lehetőséget, hogy az ország feudális viszonyai között – mint tengerben a sziget – súlyos pénzen szerzett, de kiváltságos helyzetben élhessenek. A vezető redemptusi réteg között jogi egyenlőség állott fenn, a falu vezetése többnyire demokratikusnak volt tekinthető. Ügyeltek arra is, hogy túlzottan nagy vagyoni különbség ne jöhessen létre. Ezt a célt szolgálta a megváltott föld nagyságának maximálása, ami 4,5 kötelben lett megállapítva.⁷¹

A továbbiakban a földek tulajdonjogi változásakor a községi tanács döntően beleszólt az új tulajdonos személyének kiválasztásába.

Ha pedig feltesszük a kérdést: Miért vállalták a lakosok a redemptiót? Kele összegzésére hagyatkozhatunk:

„Erkölcsei és anyagi tényezők készítették őket erre:

1. *Az adminisztrátorok gögje, eljárása sértő volt. Szabadulni akartak.*
2. *Védtelen kiszolgáltatottságuk nyomasztó volt. Szabadulni akartak.*
3. *Önállóságukat, privilégiumukat akarták visszaszerezni.”*⁷²

Ha pedig a redemptió gazdasági életre való hatását keressük, Fodor válaszát fogadhatjuk el: „Maguk szabták meg maguknak a gazdálkodási formát, ami alól a község egyetlen tagja sem vonhatta ki magát. A község, mint gazdasági közösség az 1800-as évek közepéig /kb.100 éven át/ fenn maradt. A magvaszakadt család földjét nem a kincstár, hanem a község örökölte,”⁷³ abban a földek tulajdonjogi változásakor a községi tanács döntően beleszólt az új tulajdonos személyének kiválasztásába.

A nagy anyagi áldozatot követelő megváltás 1751-ben sikeresen lezárult. Jászfényszaru és a többi jász település lakói kifizették a kirótt összegeket és most már a maguk hasznára folytathatták a gazdálkodást birtokaikon.

JEGYZET A II. FEJEZETHEZ 1-71. SORSZÁMIG

1.	Fodor: A Jászság	169., 175. oldal
2.	Fodor: A Jászság	212. oldal
3.	Illéssy: A Jász-kunság	11. oldal
4.	Fodor: A Jászság	255. oldal
5.	Fodor: A Jászság	258-259. oldal
6.	Fodor: A Jászság	263. oldal
7.	Fodor: A Jászság	253. oldal
7.a	O.L.E. 156. Urbaria et c. fasc. 48. no.	
8.	Illéssy: A Jász-kunság	35. oldal
9.	Kele. A Jász-Kunság	44. oldal
10.	Kele. A Jász-Kunság	49-50. oldal
11.	Kele. A Jász-Kunság	78. oldal
12.	Károlyi család okl.t. v.1897.	31-32. oldal
13.	Fodor: A Jászság	86. oldal
14.	Révfy: Rákóczi és a jászkunok	10-11. oldal
15.	Révfy: Rákóczi és a jászkunok	73. oldal
16.	Révfy: Rákóczi és a jászkunok	47. oldal
17.	Révfy: Rákóczi és a jászkunok	90. oldal
18.	Révfy: Rákóczi és a jászkunok	90. oldal
19.	Jászberény R.T. városi levéltár kiváltságlev.gy.	86. oldal
20.	Révfy: Rákóczi és a jászkunok	110. oldal
21.	Károlyi család okl.t. Fasc.2.B.17.	145. oldal
22.	Jászberény R.T. városi levéltár	87. oldal
23.	Révfy: Rákóczi és a jászkunok	110. oldal
24.	Kele. A Jász-Kunság	63. oldal
25.	Kele. A Jász-Kunság	64. oldal
26.	Kele. A Jász-Kunság	71. oldal
27.	Fodor: A Jászság	180. oldal
28.	Fodor: A Jászság	269. oldal
29.	Fodor: A Jászság	303. oldal
30.	Fodor: A Jászság	267. oldal
31.	Kele. A Jász-Kunság	100-101. oldal
32.	Fodor: A Jászság	213. oldal
33.	Soós: Magyar nemesek	20. oldal
34.	Fodor: A Jászság	269. oldal
35.	Fodor: A Jászság	280. oldal
36.	Kele. A Jász-Kunság	102. oldal
37.	Kele. A Jász-Kunság	103-104. oldal
38.	JFSZARU községi jk. I. 1727.	14. oldal
39.	JFSZARU községi jk. I. 1736.	17. oldal
40.	Jászkun ker. D c. II. Fasc.1.No.22.	
41.	Kele. A Jász-Kunság	107-108. oldal
42.	Szerlemhegyi:KKFÉLEGYHÁZA város	97. oldal
43.	Szerlemhegyi:KKFÉLEGYHÁZA város	97-98. oldal
44.	Szerlemhegyi:KKFÉLEGYHÁZA város	98-99. oldal
44.a	Dorovszky: Mo.vármegyéi /P-P-S-K vm./	386. oldal
45.	Metzner: KKF. Múltja	11. oldal
46.	Fodor: A Jászság	231. oldal

47.	Dorovszky: Mo.vármegyéi /P-P-S-K vm./	386. oldal
47.a	Metzner: KKF. Múltja	10-11. oldal
48.	Jászkun ker. Liber Fundi 1760.	9. oldal
49.	Fodor: A Jászság	97. oldal
50.	JÁSZFÉNYSZARU községi jk. I. 1745.	132. oldal
51.	JÁSZFÉNYSZARU községi jk. I. 1745.	133-134. oldal
52.	JÁSZFÉNYSZARU községi jk. I. 1745.	133-134. oldal
53.	A Liber Fundi magyarázata, értelmezése	40-41. oldal
54.	Fodor: A Jászság	274. oldal
54.a	Fodor: A Jászság	274. oldal
55.	Kele: A Jász-Kunság	151. oldal
56.	JÁSZFÉNYSZARU községi jk. I. 1750.	141. oldal
57.	JÁSZFÉNYSZARU községi jk. I. 1750.	141. oldal
58.	JÁSZFÉNYSZARU községi jk. I. 1750.	141. oldal
59.	Fodor: A Jászság	190. oldal
60.	Szabó: A középkori	22. oldal
60.a	Fodor: A Jászság	184. oldal
61.	Eperjessy: A magyar falu	136. oldal
62.	Fodor: A Jászság	275. oldal
63.	A kunok betelepítésének 700 éves kongresszusa	38. oldal
64.	Fodor: A Jászság	214. oldal
65.	Fodor: A Jászság	213. oldal
66.	Fodor: A Jászság	278. oldal
67.	JÁSZFÉNYSZARU községi jk. I. 1784.	719. oldal
68.	Fodor: A Jászság	199-203. oldal
69.	Kele: A Jász-Kunság	145.,149. oldal
70.	Kele: A Jász-Kunság	156. oldal
71.	Fodor: A Jászság	213. oldal
72.	Kele: A Jász-Kunság	135. oldal
73.	Fodor: A Jászság	273. oldal

III. ÉLET JÁSZFÉNYSZARUN 1745-1800 KÖZÖTT

1. A KÖZSÉG

A török idők idején újjáépített község a redemptióig nem nagy változásokon ment át. 1731-ben – Bél Mátyás szavai nyomán – „*Középen a templom, ettől északra a Kálvária négy kápolnája. Szőlő is van.*” 1745-ben 43 darab első osztályú, 68 darab másod osztályú és 23 darab harmad osztályú háza volt a redemptusoknak, azaz a 157 gazda 134 házban élt. Ebből adódik, hogy a redemptus gazdák jelentős része házközösségben lakott, több generáció vagy család élt egy fedél alatt.¹

A redemptió után felgyorsultak az építkezések. A megváltási összeg kifizetése után a jövedelem jelentős részét lakásépítésre fordították. Ezt az alábbi adatok is igazolják: 1760-ban 172 redemptus és 13 irredemptus ház állt a községben. 1766-ban ez már 261 és 44, 1787-ben a 363 házban 2283 fő lakott, ami 6,3 fő átlag házanként. Az 1801-es összeírás 453 házat talált Fényszarun.²

A község az első katonai térkép alapján kertes települést mutat és határában tanya nincs.³ Fodor megfogalmazása szerint: „*telkesítetlen halmaz település kertövezet nélkül.*” Az 1700-as évek végére ez úgy módosult, hogy a belső telkesítetlen laza halmazt telkesített kertövezet vette körül. Ez a kertesítés a fényszarui földművelés terjeszkedését, növekedését is jelzi.⁴

Ennél sokkal pontosabb képet nyújt számunkra Bedekovich Lőrinc 1791-es Jászfényszaruról készült térképe, ami utcás-kertes települést mutat.⁵ A község belsejében a lakóházak az utcába rendeződés jeleit mutatják, de a telkek zsúfoltak, a gazdasági épületek egy része is ott áll. A község peremén – az északnyugati oldalon – már az ólas kertek tömegei sorakoznak.^{5a} A redemptus gazdák fundusai a községben két részből álltak: házporta és ólas kert. A házporta a régi halmazokon helyezkedett el, ahol a szomszédos udvarok véggel dőlnek egymásnak. A házak bent az udvarban találhatóak, nem alkotnak utcasort. Ezek hol arcukat, hol hátukat mutatják a szomszédnak attól függően, rokon vagy idegen lakja-e azt. Így azután az utcásítás komoly gondokat okozott és a girbe-gurba utcák mellett a zsákutcák is gyakoriak.⁶ Gondsziporító volt a tucatnyi belső tó is, amelyek az eső, hólé és egyéb csapadékvizek gyűjtőhelyeül szolgáltak.

A beépült halmazokhoz járult a redemptus gazdák részére a község szélén létesített ólaskertek sora. Ide lehetett telepíteni az istállókat és ólakat, itt lehetett tárolni a szálás takarmányt, azaz szérüs kertként szolgált.⁷ Nagysága azt is lehetővé tette, hogy a család konyhakerti növény szükségletét itt termelhessék meg.

Természetesen a redemptióból nagyobb terheket vállalók nagyobb jogokat és előnyöket élveztek. Ha a redemptus családja megszorodott, új belső portát kaphatott, míg az irredemptus családtagjának csak úgy juthatott házhelyhez, ha már legalább 12 éve lakta a községet, és apjától nem örökölhette azt. A községi tanács egyik 1750. évi határozata kimondta, „*ha valaki eddig földet nem váltott, és eddig háza sem volt, olyanoknak házhely nem adható. Mindazonáltal ha készen talál, lehet venni.*”⁸ A házhelyért természetesen fizetni kellett és az irredemptusoknak portájához ólas kert nem járt. 1768-ból olvashatjuk: „*Parti Istvánnak megengedtetik, hogy Török Gergely házát megvegye, de kert utána nem adatik. Boros Jánosnak megengedtetik, hogy Berényi Péter házát megvegye...*”⁹ Ez a sok „megengedtetik” abból a joggyakorlatból adódott, miszerint akinek eladó háza, telke vagy földje volt, azt köteles volt a tanácsnál meghirdetni és a vásárlásra jelentkezők közül a tanács döntötte el, ki veheti azt meg. Így biztosították az elővásárlási jogot a redemptusoknak, majd ha azok nem éltek ezzel, akkor az irredemptusoknak a zsellérekkel, szolgálakkal és egyéb

később betelepültekkel szemben. Mivel pedig megnőtt a földek körüli pereskedések száma, 1766-ban a tanácsi rendelet kimondta. *„Csak a helység házánál kötött szerződés érvényes. Csak ha másodszori meghirdetésre sem adódik régi lakosok köréből vásárló, adható zsellérnek, jövevénynek el.”*¹⁰ Persze előfordultak ilyen esetek is. Egy példa rá 1766-ból: *„Szabó György áruba bocsátotta házát, de kert hiányában kétszeri meghirdetésre sem akadt vevő a községből, így Pintér László engedélyt kap a megvásárlásra.”*¹¹ Az ólas kert hiánya tehát nagyon értéktelenné tette a „házas telkeket”, hiszen jószágartást a községben a tulajdonosa számára szinte lehetetlenné tette.

A lakástulajdonban a legnagyobb változást az 1745-60 közötti években tapasztalhatjuk. A tanácsi jegyzőkönyvekben lépten-nyomon ilyen olvasható: *„Jovallas András házat és portát vett örökösen. Pál István házat vett. Gulyás György eladta házat utána való portákkal együtt Gulyás Mihálynak örökösen, Deák Mihálynak Mészáros Demeter eladta a házat...”*¹² Az eladók gyakorta a községet is elhagyták, máshová költöztek. Erre utal az egyik korabeli hirdetés is a tanácsi hirdetőtábláról: *„Turcsányi György háza eladó, el szándékozik másüvé menni.”*¹³ Koczka Antal is így tett. Félegyházára költözött, ott vett házat a Fényszarun eladott földje árából. Ott meg is nősült, gyermekei is ott születtek. Azután, 1769-ben azok nevében kereste Fényszarun a földjét. Az ügy kivizsgálást nyert és a végzés megszületett: *„Eladta törvényesen, ne keresse.”*¹⁴

A községből való elvándorlási láz rövid periódusúnak bizonyult, mert az 1770-es években megfordult a tendencia, a bevándorlási kedv felerősödésének lehetünk tanúi. Ez sok munkát adott a tanácsnak, mivel a jövevények a törvénytelen úttól sem riadtak vissza, ha ingatlan vételéről, megszerzéséről volt szó. A kihirdetési rendelet kijátszásának megszüntetése érdekében megszületett a helyi szabályozás.

*„Az irredemptusok magok házát Bíró híre nélkül nem szabad eladni.”*¹⁵ Minden letelepedni vágyó kérelmét gyorsan, de külön-külön bírálták el. Pl. Seres Albert *„édes atyja érdemei elismeréséül hazatérhet és letelepedhet a községben, de házhely neki sem adatik. Ha lészen eladó, vehet magának.”*¹⁶

A község iparosodását a helyi és a betelepedett mesterek segítették elő. Bejövételük elé általában nem gördítettek akadályt, de meghonosodásukról maguknak kellett gondokodniuk. *„Pogács András Ecsédről szabónak ide költözhet, de sem föld, sem ház, sem tér nem adatik. Ha lesz eladó ház, engedélyezzük megvételét.”*¹⁷ – mondta ki a határozat 1771-ben. 1784-ben Schloboda Tamás Kapallyag János takács mesternek *„örökösen eladta funduskáját a rajta tett épületével, házacskaival.”*¹⁸ Bárczy György csizmadia legény instál, *hogy mesterségének folytatására, maga kárjára akar megszállni.”* A tanács válasza: *„Ha bízik mesterségéhez, meg engedtetik itt a meg település és mesterségének maga kezére való állása.”*¹⁹ Ugyancsak 1784-ben kérte Lukács Mihály csányi kovács a letelepedési engedélyt.²⁰ Meg is kapta, de ő mégis Hortot választotta és csak az 1792. évi újbóli kérelme után vált fényszarui mesterré.²¹ Horok Ferenc csizmadia mester is lakosnak kérte magát, mire a válasz: *„Befogadjuk, de a házterheket és egyéb munkáját becsülettel tartozik végezni.”*²² Befogadtatik Szűcs Gábor szecsői lakatos mester is, *s ha jó mester lesz, fundust is vehet.”*²³

A fentiekből az tűnik ki, hogy aránylag könnyen betelepedhetett egy-egy mesterember, gyökeret eresztene mégsem volt könnyű. Ehhez ki kellett érdemelnie az előljárási jóindulatát mind minőségi munkájával, mind kifogástalan magatartásával. No és persze a lakosok bizalmát és megbecsülését is el kellett nyerniök. Amikor 1794-ben Vámos Pál csizmadia legény végleges letelepedéséhez telket kért, a tanácsi válasz igen rövid volt. *„Előbb tegyen érdemeket, akkor újra kérelmezhet.”*²⁴ Tanácsi engedéllyel történt az is, hogy *„Rudinszky Antal iskola tanító az Kovács József házat portástul, kertjével együtt és megmásolhatatlanul 120 R forintért a rajta lévő istállóval meg vette.”*²⁵

Az 1780-as évektől kezdve egyre több új-magyar /cigány/ kívánt letelepedni a községben. 1782-ben *„Görbe Ilona új magyar asszonyság instál, hogy házhellyel vígasztaljuk meg”-*

olvasható a jegyzőkönyvből. A válasz elutasító volt. „Új házhely nem méretik.”²⁶ Ám néhány évvel később – 1788-ban -, amikor „Radics Mihály jászfényszarui új-paraszt instál ház helynek való fundusért valahol, ha megeshetne az alvégen”, a döntés már pozitívabb. „A kért helyen meg nem eshetik, de az Dobrik háza mellett lévő fundus ki fog osztatni.”²⁷

A község arculatának jelentős megváltozása a század végén kezdődött el. Megjelent a jászkun építési rendelet, amely az építendő új lakóházak minőségi színvonalát volt hivatott emelni. Új ház építését ugyanis előjárói engedélyhez kötötték, amelyben megszabták a kötelező minimális méreteket, mert csak ezáltal tudták csökkenteni a putri szerű építmények számát.

Házhelyet ezután csak földmérő oszthatott ki, ami lehetővé tette az új telkek kimérésénél az utcások kialakítását. A rendelet azt is feladatul adta, hogy „vigyázók legyenek az előjárók, hogy az épület alapjai jó és száraz földdel töltsenek meg...a belső szint a külsőnél magasabb legyen.” A házak közötti távolságot két ölnyiben szabták meg, s az ablakok kétoldali nyithatósága is „megkívántott”. E mellett katonai szempontokat is figyelembe kellett venni, ezért előírták: „A házak úgy építendő, hogy azokban katonaságot elszállásolni lehessen.”²⁸

A község vezetése igyekezett is a rendelkezéseknek eleget tenni, mivel azok az egész közösség érdekét szolgálták. Ha pedig mégis akadt renitens, azt hamar megfékeztek, a példa pedig elvette a többiek kedvét annak követésétől. Így járt Tóth Bernát is, aki a serház mellett engedély nélkül épített istállót. Elrendelték azonnali lebontását tűzveszélyes volta miatt, és „ki fizetné meg a sörház árát, ha léég?” – tették fel a kérdést a tanácsbéli urak. „Ha pedig 2-3 napon belül nem teszi meg a bontást, a tanács romboltatja szét”²⁹ –hangoztatták. Amikor pedig Vas János özvegyének leégett a háza és az új felépítése után érdeklődött, hogy „mi módon teheti?”, a tanácsbéliak mentek ki megnézni, s „Ns. Bedekovich Geometra úr által a hely megmutattatván azonnal ki is tövekeltetett” úgy, hogy „uttzára egy kevesseel killyebb mint a Házak sora és Tóth Mihálynak kerítése engedik.”³⁰

A lakosság megszaporodásával és a betelepülésekkel az üres telkek gyorsan beépültek, újak osztására pedig csak ritkán került sor. Ezért tűzték napirendre a helység szélén lévő ólaskertek beépítését. Mivel ezeket csak egy út választotta el a községi házaktól, folyamatos beépítésüknek nem volt gyakorlati akadálya. Ide elsősorban a tulajdonosok gyermekei és családtagjai építkeztek, de eladás esetén mások is megszerezhették azokat. A redemptus még ilyen esetben is igyekezett új kerthelyet szerezni magának a beépített régi helyett. 1785-ből való az alábbi jegyzőkönyv részlet: „Lőrinczy János redemptus lakos kerthely eránt instál bennünket, amelyre resolváltatott, hogy kerthely részére fog nézetetni vagy ott ahol instál, vagy pedig más helyütt a hol meg esik.”³¹

A törvényes utat megkerülve voltak a községben „teleknövelő mesterkedések” is. Tarnóczi Antal és Zsámboki Mihály ellen az volt a panasz, hogy „telkeik kerítését kintebb tették. A geometra úrnak meg kell vizsgálni, s ha úgy van, helyre fog igazíttatni”³² – szölt a válasz. Másik bejelentés arról ad hírt, hogy „Márton István a kertje végén lévő Krizsán-tó egy részét a kertjéhez csatolta.” Itt is a mérnökre várt a feladat az eredeti állapot visszaállítására.³³ Okulva a sikertelen foglalásokon, megszüntették mesterkedéseiket az önhatalmú teleknövelők és ezután ismét a törvényes úttal próbálkoztak. 1794-ben Koczka Mihály azt kérte: „A Krizsán tóból kertjét kiegészíthesse, mint szomszédja tette.” A tanács nem is zárkózott el a kérés teljesítése elől, mert válasza: „Előbb megtekintjük, s ha kár nélkül megoldható, megkapja.”³⁴ Máskor a tanács is partner a korábban hasznavehetetlen föld hasznosításában. 1768-ban: „A malom alatt lévő vízfolyásnak árka felosztásra került.” Ezt az árokkal szomszédos földek tulajdonosai csatolhatták telkükhöz és vehették meg jutányos áron.³⁵

Ez már része volt az ez időben II. József rendeletére megkezdett és a következő században is folytatódó községrendezési feladatoknak. Ennek eredményeként a belterületi

apró tavak /tölak/ egy része feltöltést nyert, néhány zsákutcát kinyitottak, a nagyobbacska vízgyűjtő tavakat pedig összeszorították a kertek aljának feltöltésével. Ezáltal is igyekeztek hasznosítani és növelni a belső területeket a megfogyatkozott ólas kertek pótlásaként. E munkálatok közepette becsúsztak olykor szándékos és akaratlan kártevések is. „*Dobó József panaszolta, hogy Deme Ferenc a szomszéd portán árkot húzott és a víz az ő portáját rontja.*” Az ítélet: „*Deme az árkot rontsa le, a szomszédnak kárt okozott, 50 garas a büntetése.*”³⁶ Vagy: „*Juhász János felfogta a belső tónak vizét. Az esőzés esetén másoknak kárt okozott. Eressze le a vizet*” – szól az utasítás, „*oldja meg másként a kertje öntözését.*”³⁷

A tanácsi rendelkezéseknél megfigyelhetők, hogy azok rövid, világos, célramutató és minden lakos számára közérthető megfogalmazásban készültek el. Ezt bizonyítja az adózásról szóló is: „*Ahol a telek, ház, föld van, ott fizessen*” utána adót a tulajdonos.³⁸

JEGYZET A III. FEJEZETHEZ: 1-38. SORSZÁMIG

1.	Fodor: A Jászság	364. oldal
2.	Fodor: A Jászság	338-339. oldal
3.	Gyórfy: Magyar falu	94. oldal
4.	Fodor: A Jászság	328. oldal
5.	Fodor: JFSZARU 1791. /térkép/	
5.a	Fodor: A Jászság	364. oldal
6.	Gyórfy: Magyar falu	84-85. oldal
7.	Fodor: A Jászság	328-329. oldal
8.	JFSZARU község jk. I. 1750.	140. oldal
9.	JFSZARU község jk. I. 1768.	408. oldal
10.	JFSZARU község jk. I. 1766.	367. oldal
11.	JFSZARU község jk. I. 1766.	376. oldal
12.	JFSZARU község jk. I. 1750.	140. oldal
13.	JFSZARU község jk. I. 1750.	140. oldal
14.	JFSZARU község jk. I. 1769.	436. oldal
15.	JFSZARU község jk. I. 1769.	423. oldal
16.	JFSZARU község jk. I. 1770.	439. oldal
17.	JFSZARU község jk. I. 1771.	471. oldal
18.	JFSZARU község jk. I. 1784.	728. oldal
19.	JFSZARU község jk. I. 1784.	739. oldal
20.	JFSZARU község jk. I. 1784.	753. oldal
21.	JFSZARU község jk. II. 1792.	546. oldal
22.	JFSZARU község jk. II. 1793.	575. oldal
23.	JFSZARU község jk. II. 1794.	763. oldal
24.	JFSZARU község jk. II. 1794.	689. oldal
25.	JFSZARU község jk. II. 1786.	29. oldal
26.	JFSZARU község jk. I. 1782.	673. oldal
27.	JFSZARU község jk. II. 1788.	135. oldal
28.	Eperjessy: A magyar falu	93. oldal
29.	JFSZARU község jk. I. 1770.	454. oldal
30.	JFSZARU község jk. II. 1794.	708. oldal
31.	JFSZARU község jk. II. 1787.	96. oldal
32.	JFSZARU község jk. II. 1794.	691. oldal
33.	JFSZARU község jk. II. 1790.	355. oldal
34.	JFSZARU község jk. II. 1794.	705. oldal
35.	JFSZARU község jk. I. 1768.	411. oldal
36.	JFSZARU község jk. I. 1755.	242. oldal
37.	JFSZARU község jk. II. 1794.	700. oldal
38.	JFSZARU község jk. II. 1788.	144. oldal

2. A FÖLDMŰVELÉS

A redemptió során a jász és kun települések bizonyos összeg fejében megváltották a községek és puszták területeit. Ezáltal a földek községi gazdálkodásba kerültek és csak használatra lettek kiosztva a redemptusok között a megváltásban való részvétel nagysága arányában. A művelésre kiosztott földeket évenként más területen jelölték ki, így a gazdák által megkapott föld minősége évről-évre változott a cserélődések folytán.¹ Az előjáróságok ugyanis saját helységükben maguk szabták meg a gazdálkodás formáját, ami alól a község egyetlen tagja sem vonhatta ki magát. A község, mint gazdasági közösség az 1800-as évek közepéig fenn is tartotta magát. A jász-kun kiváltságokkal tulajdonképpen nem egyéneké, hanem a közösségé lett az egész föld, a megváltási összeget is a községi pénztárba fizették be és nem egyenként rendezték a gazdák. Ha pedig magva szakadt a redemptus családjának, földjét a község örökölte.

A gazdák tehát egy bizonyos nagyságú föld használatához váltottak jogot, amely földdarab területét tekintve évenként változott. Hogy melyik évben ki és hol kap szántót, kaszálót, azt a nyilas földosztás döntötte el.² Ez a módszer kötött gazdálkodást jelentett, ahol a község maga határozza meg, hogy a határ mely részét mikor osztják fel és a kapott földre mikor, mit lehet vetni. Így a határban egy-egy terményfeleség egy táblát alkotott.³ Ez a községi vezetőktől azt is megkövetelte, hogy a munkák idejét is szabályozzák. Az őszi vetésként juttatott föld arányában kapott ki-ki az egyéb terményeknek való földterületből is. Ennek megfelelően kerítettek sort a len-, kender-, kukorica-, tők- és dinnyeföldek osztására éppen úgy, mint a rét és legelő kimérésére, amely „járulékföld” néven illette meg a redemptus gazdát.⁴

Először természetesen az őszi vetésnek való „tőkeföld” kiosztása esett meg.⁵ Első lépésként az osztókat választották ki, mert nekik kellett lefolytatni a földmérés-földosztás felelősségteljes munkáit. Működésük megkezdésekor esküt vettek tőlük, hogy becsületesen, részrehajlás nélkül látják el feladatukat.⁶ A redemptiót követő néhány évben a felosztás több formájával kísérleteztek Jászfényszarun és csak 1752-ben született végső tanácsi döntés a véglegesítésről. „*Kinek-kinek szántóföldje el ne szaggatóggyék*”, összefüggő darabban méressen ki az. E határozat gondoskodott a felosztott földek között védelméről is, amikor így rendelkezett: „*Aki pedig ezen földek között lévő jeleket vagy hancsikokat bántja, úgy, hogy meg ne ösmertessen, vagy kijebb vagy bejjebb teszi, 1 Ft a büntetése.*”⁷

A tanácsi jegyzőkönyv hűen megőrizte a földosztások körüli gondokat is. Mindig akadtak, akik nem voltak megelégedve a kapott föld minőségével. Volt úgy, hogy új osztást is el kellett rendelni a békesség érdekében. Igen diplomatikus a Zagyván inneni területek 1757. évi felosztására hozott határozat megfogalmazása: „*Ha lehet, egy dűlőben szakasszák ki a földet. Ha valami hiba leszen az osztásban, még az ősön, de legkésőbb tavaszon rendeződjék megelégedésre.*”⁸ 10-15 évi tapasztalatszerzésre volt szükség ahhoz, hogy a felosztás zavartalaná válhasson. A gyakorlatban a nyilas osztás vált be. „*Nyilast vetván, a csonka fűzfához jött a külső sor nyila*”⁹ – olvashatjuk a turai határ felőli rész osztásakor. A földosztók által előre kimért földeket sorsolták ilyenkor szét, s ha valamely terület minőségileg rosszabb volt, eleve ráadással mérték, így ellensúlyozták ki az esetleges hátrányokat. Ha az osztás közmegelégedésre sikeredett, olyankor több évig is érvényben hagyták. 1770-ben is így történt. „*A csányi határon lévő szántóföldek a hatvani határig kinek-kinek az eddigiek szerint meghagyatnak.*”¹⁰

Gyakorlattá, majd hagyománnyá vált a határjárások időben való meghirdetése.¹¹ Ez nemcsak az osztás idejét tudatta, de azt is jelezte, mely területeken esik meg és mettől meddig tart az. Amennyiben a redemptus lakosoknak ellenvetésük volt a tervezettel szemben, azt ilyenkor időben megtehették a tanácsnál és azokat a végleges döntéshozatalkor figyelembe tudták

venni. A földosztó bizottságoknak tehát csak konkrétan rájuk szabott munkákat kellett elvégezniük, az osztás elvi részéért nem ők vállalták a felelősséget. Jó példa erre az 1777-es: „Az utolsó járás a végzés szerint elosztódik, de úgy, hogy négy döllő csináltasson... és a Kis Kátai határtul kezdvén Székhalom felé fel osztattasson.”¹²

Az eddig figyelemmel kísért „tőkeföldek” osztását a „járulékföldek” osztása követte. Ezek közé tartozott a kaszáló és a rét. A redemptiót követő években ezeknek személyekre történő szétosztása nem történt meg, közös használatban maradtak. A rájuk felmerülő munkákat a részesedés arányában kellett volna a tanácsnak elvégeztetnie, de ez szinte megoldhatatlan feladatot jelentett. Először 1754-ben határozták el a rétek és legelők felosztását. Mivel nem mindenki vette ki részét a munkákból, „szét kell osztani, s ki-ki maga végezze sajátján a munkát a maga javára, kárára. Aki a lekaszált szénát egy hét alatt be nem hordja, helyettük napszámos szekerek hordják be”¹³ a gazda terhére – szolt az előírás. Az állattenyésztést főfoglalkozásként űző jászoknál ugyanis minden falat takarmány kincset ért, megóvását a község vezetői főfeladatuknak tekintették. A gazdák pedig igyekeztek minden talpalatnyi földre rátenyerelni. „Nagy az érdeklődés a kaszáló és rét iránt. Egyesek rosszat bírnak, mások másokét birtokolják. Hogy ennek vége szakadjon, minden nemű rétek, kaszálók még az őszön újra felosztassanak.”¹⁴

A lakosság létszámának növekedés, a községi állatállomány gyarapodása a redemptusok önvédelmét váltotta ki. 1780-ban tanácsi határozatban mondták ki: „Ezentúl többé soha pásztornak, borbélynak, molnárnak semmi kaszáló ne adasson. Az egyház hivatalbéli szolgálóinak konvencióján felül adni teljességgel elleneztesse.” Amennyiben mégis visszaélés lenne tapasztalható bárki részéről, a jogtalanul szerzett széna „a község részére a takarmányos kertbe vitessék be, a 12 Ft-ra büntetessék a vétkes.”¹⁵ A kaszálók és rétek osztását is mindig előre közhírelték, de 1786-ban csak ilyen egyszerűséggel: „Hetfűn az Helység Kaszálója ell fog osztatni.”¹⁶

A járulékföldek másik nagy csoportját a kukorica-, zab-, kender-, dinnye- és tökföldek tették ki. Ezen földekről szóló tanácsi jegyzőkönyvek értéke igen becses számunkra, hiszen megőrizték a régi határneveket, amelyek a fényszaru külső földek egy-egy részét jelölték, vagy még ma is jelölik. Pl.:

„A Bika halom tul fogvást régi mód szerint elsőben a lenföldet osszák ell.”¹⁷

„Dinnyeföldet a József kápolna melletti lenföldek helyén kell osztani.”^{18, 18a}

„A gyöngyösi és hatvani utak között a Süveg-kútja felé kukorica földek osztatnak ki.”^{19, 19a}

„Zabföld osztás kezdődik a kátai határon lévő Nagy-Széken a víz soron.”²⁰

„Lenföld fog osztatni a Bugvogó rét mellett.”²¹

„Dinnyeföld fog adatni a Szarvas-tó felső végén a keresztút mellett.”²²

1770-ben a községben megszüntették a mesteremberek részére eddig juttatott lenföldek további osztását. „Ha pedig valaki maga hatalmára szánt, lenföldje elvétetik, pénzbírsága 1 Ft lesz.”²³ Ugyanekkor az irredemptusok továbbra is részesedhettek belőle. „Az Irredemptusoknak is Len föld, az mennyi lehet fog osztatni az jövő hetfűn”²⁴ – szolt a döntés 1786-ban. 1790-ben a görög kereskedő is kért lenföldet és a tanács az ő kérését teljesítette.²⁵ Ebből kitűnik, milyen fontos volt már akkor is a közellátás zavartalanságának biztosítása.

A tökföldek mindig közvetlenül a falu szélén lettek kimérve, melyeket sokan szérűskertként is használtak. 1790-től kezdődően egyre gyakoribb lett ezek telekszerű beépítése. Az építkezési engedélyek e telkekre történő megadása azonban a tulajdonos számára megszorításokat is tartalmazott. Amikor Tamus Lőrinc és Istvánt kérték, hogy „egyikük a tökföldre kíván szállani, s ugyan azon tökföld neki ház és kert fundusnak megengedtesse”, az alábbi választ kapta: „Olly móddal meg engedtetik azon kívánt tök földjökön való ház építése és kertnek való fordítása, hogy ezután az osztandó tök földekből semmi részt nem fognak nyerni.”²⁶ A tökföldek kerthely jellegére utal az is, miszerint ezek kerítettek voltak, s

amikor /pl. 1791-ben/ az ajtók nem voltak zárva, „a marhák sok károkat tettek”. Hogy pedig ez ne ismétlődhessen meg, „ezen földek őrzésére Gödér Albert felfogadtatik.”²⁷

Ez időre már az állattenyésztés mellett egyre nagyobb szerep jutott a földművelésnek is. Az ugart, amelyen eddig főleg a jóság legelt, mostantól mezőgazdasági hasznosításra igyekeztek fordítani. A lakosok kérték az ugarföldek felosztását új osztás alapján. „Azon mostani hosszú döllők elosztván, úgy minden haszontalanságok, szélhordta homok és vízállásos posványok ell hagyatván, rövidebb döllőkben újra fell osztassanak”- olvashatjuk. A kérelemnek eleget is tettek, mert jogosnak tartották, ezért megtörténtek az első több évre szóló osztások az alábbi indokkal: „Az sovány földekre nézve ezen osztály több esztendő alatt állandó legyen, hogy a lakosok igyekezzenek azokat javítani, trágyázni.”²⁸ A következő évben a „lakosok kérik, hogy örökös vagy több esztendőre osztasson kukorica föld, hogy akinek módja volna, megtrágyázzván bírhasa nem csak egy-két esztendeig.”²⁹ A kérés megalapozott, teljesítése indokolt, tehát meg is valósult, ami a község életében nagy változások alapjait teremtette meg. Egyrészt a trágyázás rendszeressé válásával a nyomásos gazdálkodás felszámolása, a vetésforgó kialakítása vált lehetővé és eredményezte az évenként ténylegesen megművelhető vetésterület nagyságának jelentős megnövekedését, másrészt a redemptiós föld közös jellegét segítette felszámolni, azaz a föld magántulajdonát engedte megteremtődni jász földön. Mindezek eredményeként jelentek meg néhány évtized múlva a tanyák Jászfényszaru határában.

Igen érdekes a tanya fogalmának kettős értelmezése ez időben. 1783-ban Bedekovich Lőrinc készítette térkép sokkal több tanyát mutat, mint a későbbi, 1787. évi összeírás. A miéltre a válasz egyszerű. Bedekovich térképén tanyának minősül a nyári pásztorszállás csakúgy, mint a földművesek által idényjelleggel használt külterületi épület, míg az összeírás csak az egész évben lakott, lakásnak minősülő kültelki épületeket jelölte meg tanyaként.^{29a} A szántóföldi termények mellett az 1760-as évektől kezdődően egyre többet olvashatunk a szőlő és gyümölcsstermesztés meghonosodásáról jász földön. Fodor korábban említett könyvében olvashatjuk, hogy a Jászságban a szőlőtermelés meghonosodása 1770 után a tanácsok „szorgalmazásának” köszönhetően terjedt el.³⁰ A helyi tanács 1765-ös jegyzőkönyve azt bizonyítja, hogy ez a folyamat Fényszarun előbb indult meg. Ez talán annak is köszönhető, hogy a fényszarui föld jelentős része homok talaj, ami másra nem is igen volt hasznosítható. A jegyzőkönyv megőrizte: „A szőlők között levő tökföldek felosztattak, hogy ki-ki szőlő venyigével telepítse be. Sokan néhány darabot telepítettek”, földjük többi részét továbbra is tökföldnek használták. „Aki a telepítést nem végezte el, földje visszaadatik eredeti tulajdonosának, míg kik telepítettek, megtarthatják”³¹ – szöveg az ítélet. Jászfényszarun 1790-ben került sor arra, hogy „a homokos földeket hasznosítsák, ne maradjanak ugaron. Osszák ki egyedül a redemptusoknak gyümölcsfásnak minden fizettség nélkül.”³² Máskor: „A Zagyván túl sok a haszontalan homok, telepítsük be szőlővel”³³ – hangzott a felhívás. Természetesen az önként telepíteni szándékozók közötti szétosztásról van szó, meg persze arról is, hogy a földművelés-gyümölcsstermesztés területe helyileg már csak a haszontalannak tartott homokterület betelepítésével növelhető. Az 1789-es adatok szerint Jászfényszarun művelhető ágak %-os aránya a következő:

Szántóföld:	43,51 %	Rét és legelő:	44,76 %
Erdő:	0,08 %	Egyéb:	11,65 %

ami homok, mocsár, lúp, szikes és megművelhetetlen terület.³⁴

A lakosság ekkori lélekszáma 2283 fő, legfőbb termékeik a rozs, búza, zab, bor, széna.³⁵ A kimutatás azt bizonyítja, hogy az egész Jászsághoz hasonlóan Fényszaru is szegény fában. Igaz, a Helytartótanács már 1755-ben elrendelte: „a folyók partján és a vizenyős helyeken fűzfát ültessenek,”³⁶ majd: „a Felső Asszony parancsolatából fűzfa helyett erdőt kell vetni makkból”,³⁷ az eredmény mégsem lett kielégítő. Fényszarun fűzfa telepítésére került sor, „ez a leggyorsabban növő gallyazható fa, alatta a kaszáló is

pázsitfüvet ad. Ültetési távolság 3 öl legyen, hogy a szénakaszálást, behordást ne akadályozza”³⁸ – írta elő a tanács.

A csak lassan növekvő erdőterület nem tartott lépést a lakosság növekvő igényeivel, így a fák védelme komoly tanácsi erőfeszítéseket igényelt.. 1780-ban a „*fűz fa erdőnek tilalma meg határozatott a rossz tevők ellen egy forint büntetése alatt.*”³⁹ De kiderült, ez sem volt kellő visszatartó hatással a fatolvajokra, mert a következő évben sokkal szigorúbb a rendelet: „*Az erdőnek nagyobb védelmére 12 Ft büntetést fizet, aki a tilalmat megszegi.*”⁴⁰ Eközben a községi vezetés tovább szorgalmazta a telepítést. A gondatlanság azonban nagy kárt tett. 1788-ban az új erdő leégett. Mint a nyomozás kimutatta, Szappanos Mihály és Török Pál béresek dolgoztak arra, tüzet raktak, majd felügyelet nélkül hagyták. A tűz elharapódzott és amikor észrevették, már hiába próbálták oltani, az csak tovább terjedt.⁴¹ 1789-ben a község lakóinak tűzifa szükséglete kielégítésére elhatározták „*a Kiserdőcske felosztását*”.⁴² Így mindenki maga gondozhatta, nyeshette és hasznosíthatta a neki juttatottakat. Az erdők telepítéskor bekerítést nyertek, így védték azt a legelő állatoktól és a kártevő vadaktól egyaránt. De a felosztás után – mivel szinte mindenki járhatta az erdőt – megsokszorosodtak a kártételek is. A lakosok önhatalmúlag több kijárót létesítettek a kerítésen, ezeken át hordták haza a tüzelőt. Mivel nemcsak a rendszeresített kapukon jártak és vittek, ellenőrizni sem lehetett, hogy mit, kik és mennyit visznek. Gyakorivá vált a mások fájának megdézsmálása, eltulajdonítása. Az előjáróság rendelete nem késlekedett. „*Az erdőt csak a kapukon járhatják. Más, maguk alkotta bejáraton nem lészen szabad ruhájuk zálogosítása mellett közlekedni.*”⁴³

Sehol nem találkozunk a jászfényszarui jegyzőkönyvekben ennél megalázóbb büntetéssel az elkövetett vétségért. Ez már önmagában is mutatja, milyen nagy veszélyben voltak az erdők, s a község vezetése milyen elszántsággal védelmezte a meglévőket. Az ilyen rendelkezések segítettek ugyan a védelemben, de nem szaporítottak az erdőállományt, márpedig a szükség sokszor vitte a lakosokat a törvényszegés útjára.

Ez nem csak Fényszaru gondja ez időben, hanem az egész Jászságé. Központi intézkedés született hát az erdők védelmére. 1791-ben Rákossy Boros Sándor főkapitány úr kihirdette: „*Bedekovich Lőrinc geometa úrral közöltetett az erdőültetés rendje, mely helyeket ő jelöli ki. A faültetést a lakók között a tanács ossza fel olly móddal, plágátskát /erdőcskét/ művelésre adja oda, mire lakosainak nagy gondja légyen... Először redemptus lakosaink kapják meg rátájukat, s ha jut kapjanak az irredemptusok is.*”⁴⁴ A lakosok szívesen fogadták a kiosztott erdőföldet, mert a fiatal csemetefák között jó kukorica és egyéb hasznos növény volt termelhető, ezért hajlandóak voltak még a csemetefákat is megtúrni. Sokan vissza is éltek a helyzettel. Az erdőföldet elfogadták, de a fatelepítést elhanyagolták, elmulasztották, helyette kertföldként hasznosították. Az éber tanács gyorsan reagált. „*Az új erdőben lévő osztálykákba ki mennyi darabot bír, minden darabba 12 fácskát szoros közelség és elkerülhetelen büntetés alatt tartoznak szerezni és megmaradandó mód szerint be is ültetni.*” Aki pedig ezután is vét a rendelkezés ellen, a „*maradott büntetésen felül is ell fog maradni*”,⁴⁵ azaz erdőcskéjét elveszik, másnak juttatják. Mindezek ellenére 1794-ben is előfordult, hogy „*az erdőnek legjobb részin a lakosok veteményeznek, mert üresek, kevés fák vannak beültetve.*” Az itt veteményező lakosokat csemetéknek nevelésére kötelezték.⁴⁶ 1795-ben azonban a községi vezetés sem állt a helyzet magaslatán. „*A fényszarui erdőkben üresen lévő részek többszöri sürgetésre sem ültettek be, mivel az előjárók makkot annak idején nem szerezvén, aprólékos fával be nem ültethették.*”⁴⁷

Ezek a példák jól mutatják, hogy a tanács vezetőinek, de főleg a bírónak milyen felelősségteljes feladataik voltak a redemptiót követő évtizedekben. Azáltal, hogy a föld közös használatban volt és időről időre más-más helyeken osztatott ki megművelésre, a munkák közös megszervezése, időbeli egyeztetés szükségessé, sőt nélkülözhetetlenné vált. Aki külső földdel rendelkezett, annak szigorúan be kellett tartani a községi rendelkezéseket a

mezőgazdasági munkák elvégzésében. Hogy e munkák valóban jól szervezettek legyenek, a bíró személye volt a garancia. Ők viszont a Jász Kerület főkapitánya ellenőrzése alatt álltak, aki 1754-től folyamatosan figyelemmel kísérte, hogy:

„Nincs-e a bíró terhére a szegénységnek?

A bíró a tavaszi és őszi vetés alá szántatott-e, kaszálatott-e eleget?

Rossz, nyitott verem van-e?

*A bíró fizet 12 R forintot”, ha mulasztáson érik.*⁴⁸

A bírók a kiadott rendelkezéseiket tanácsai jegyzőkönyvben örökítették meg, mert így igazolni tudták mindenkor, hogy mulasztást nem követtek el.

Kiadott rendelkezéseikből álljon itt egy csokornyí:

„A kendert a jövő hét péntek- szombatján rendeltetik elvetni.”⁴⁹

„A következő hétfőtől a magvas nyűvés megindítatik.”⁵⁰

„Kender és len nyűvés a jövő héten tilalmas, mert a helység búzája, zabja betakarítottik.”⁵¹

„A behordás után lehet nyűni kinek tetszik.”⁵²

„Itt a szántás ideje. A rétről a Róka lyukig hazahordattatni rendeltetik.”⁵³

„Hétfő, kedd, szerda. A helységnek szántassanak. Csütörtök: A határon kukoricát törjenek, de a szára tilalmaztatik, hogy akinek tetszik le is vágja.”⁵⁴

„Jövő héten egy hétre szüretelünk, a Kozma pedig tilalmas lesz, s kinek lovai ott találtatnak, megbüntettetnek.”⁵⁵

„Rendeltetik takarmány büntetés alatt, hogy ezen a héten a kaszálócskákat dolgozzák meg, mivel a szántásra kiszabott rét és legelő az egész szántó marháinak rendeltetett, nem 6-nak, 7-nek, 10-nek, 20-nak.”⁵⁶

„Ha valakinek nyomtatáshoz csikója kell, maga menjen a karai pusztára érte.”⁵⁷

A nagyobb mezőgazdasági munkák idején – főleg betakarításkor -, ha szükséges volt, sor került munkaerő felfogadására is. A bérüket ez esetben is a tanács írta elő. 1745-ben „Számos napi arató bére napi 6 poltura, a kévekötnöknek pedig 8 poltura. Ha búzáért aratnak két napra egy véka, kévekötnök 3 napra egy kila. Jó magyar kaszásnak 8 poltura a napi bére, egy tót kaszásnak 6 poltura.”⁵⁸

Az ilyen nagy munkák idején szükség volt minden munkáskézre, ezért bírói engedély nélkül a község lakói nem vállalhattak munkát más településen. Ha mégis megpróbálták, ügyük a bíró elé került. Ez esett meg 1793-ban is, amikor három fényszarui legény – köztük Tóth György esküdt fia – Jákóhalmára akart szökni aratónak. Ott egy gazdával már meg is állapodtak, s zálogként sarlóikat is ott hagyták. Tóth György bejelentésére vizsgálták meg az ügyet és született meg az alábbi döntés: „Mivel aratóban itthon is hiány van, nem mehetnek más községbe aratni. Levél írassék a jákóhalmi gazdának arról, hogy más aratókról gondoskodhassék. A sarlók haladéktalanul jöjjenek vissza.”⁵⁹ Hogy az elszegődők számára ilyen jól oldódtak meg a dolgok, az köszönhető volt Tóth György esküdt úr tekintélyének és annak az okos politikának, miszerint maga jelentette be az „eltévelyedést”.

Mint láttuk, nagy munkák idején keresett volt a jó munkaerő és ilyenkor felverték a napszám árát. 1781-ben a tanács is elismerte: „Drága a napszám”, segíteni kell a redemptus gazdákon. A megoldás egy „Árlista készítése” lett. Az ebben feltüntetett árakon kellett-lehetett csak munkát vállalni-kifizetni Fényszarun.⁶⁰

Ugyancsak bírói feladat volt a gabonanyomtatási rész meghatározása is, amelyet a községben egy nyolcadban jelölték meg. E fontos és nehéz munkát a helység nyomtatói végezték, de a nyomtatásért legtöbbször kenyérgabonát kívántak bérként. 1786-ban a tanács engedélyezte is, hogy a zab nyomtatásáért járó nyolcad rozsban adassék ki.⁶¹

A község lakosságának növekedése folytán, - amely részint betelepülés, részint a természetes szaporodás eredményeként állt elő – az egy-egy családra jutó földterület megcsappant a század végére, ami egyre növekvő földéhséget hozott létre. Ez a mezőgazdaságilag hasznosított földek jobb kihasználást is szükségessé tette. A trágyázás

rendszeressé tétele mellett most már minden hasznosítható földet eke alá fogtak. Az előjárósági határozat szerint fel kellett ásni „*a káposztáskert árkait is, termelni ott is, ha azután valaki marhája benne találtatik, bűnhődjön meg a gazda.*”⁶² Ezen felbuzdulva akadtak olyan gazdák, akik túlzásba vitték, egyénien értelmezték az ilyen intézkedéseket. Szokola Gergely például a szőlő mezsgyére ültette a kukoricát,⁶³ míg Sági Pál a szőlőben lévő utat vetette be kukoricával. Mindkét esetben „*A templom előtt kihirdettetett, hogy ez tilos, a kukorica irtassék ki.*”⁶⁴

Megszaporodtak a földet vásárolni kívánók, de a kínálat igen minimális volt. A bírónak gyakorta okozott fejfájást, kinek engedje meg a vásárlást. A meghozott határozatait persze indokolnia kellett. Lássunk rá példát! „*Nagy Mihálynak számos gyerekei vannak, egy kötel földből eltartani nem tudja őket. 70 Ft-ért Ágoston Antaltól vásárolhat egy kötel földet. Ugyanezen földre tartott igényt Harangozó Mátyás. Az ő vétele elmarad.*”⁶⁵

Olyan is adódott, hogy a redemptus gazda eladta „tőkeföldjét”, de utána igényt akart tartani „járulékföldre”. A tanács állásfoglalása félreérthetetlen: „*Aki földjét eladta, minden néven nevezett földeket eladta*”⁶⁶ az új birtokosnak.

A földek időnkénti felosztása nemcsak felelősségteljes, de pontos munkát is igényelt. 1786-ban jászkapitányi rendelet született, amely szerint a földmérő bizottságok tagjainak tanfolyamot kell végeznie. Fényszaruból Dobák Márton és Tóth György vezetésével még három tanácsbéli és hat közönséges lakos lett a „*földmérésnek tanulására Gyöngyösre rendelve*”⁶⁷ Ezzel egyidőben a földmérő láncokat Árokszállásra kellett vinni hitelesítés végett.⁶⁸ E rendelet eredményeként a továbbiak során a földosztások szakszerűbbé váltak, a lakosság nagyobb bizalommal lett a földmérőkkel szemben.

1.	Fodor: A Jászság	274. oldal
2.	Fodor: A Jászság	276. oldal
3.	Fodor: A Jászság	277. oldal
4.	Fodor: A Jászság	278. oldal
5.	Fodor: A Jászság	275. oldal
6.	JFSZARU jk. I. 1766.	371. oldal
7.	JFSZARU jk. I. 1752.	152. oldal
8.	JFSZARU jk. I. 1757.	305. oldal
9.	JFSZARU jk. I. 1768.	411. oldal
10.	JFSZARU jk. I. 1770.	438. oldal
11.	JFSZARU jk. II. 1772.	501. oldal
12.	JFSZARU jk. I. 1777.	568. oldal
13.	JFSZARU jk. I. 1754.	202. oldal
14.	JFSZARU jk. I. 1753.	182. oldal
15.	JFSZARU jk. I. 1780.	607. oldal
16.	JFSZARU jk. II. 1786.	31. oldal
17.	JFSZARU jk. I. 1772.	468. oldal
18.	JFSZARU jk. I. 1784.	719. oldal
18.a	JFSZARU jk. I. 1782.	656. oldal
19.	JFSZARU jk. II. 1794.	695. oldal
19.a	JFSZARU jk. I. 1777.	566. oldal
20.	JFSZARU jk. II. 1793.	580. oldal
21.	JFSZARU jk. II. 1792.	495. oldal
22.	JFSZARU jk. II. 1786.	12. oldal
23.	JFSZARU jk. II. 1770.	488. oldal
24.	JFSZARU jk. II. 1786.	11. oldal
25.	JFSZARU jk. II. 1790.	269. oldal
26.	JFSZARU jk. II. 1790.	297. oldal
27.	JFSZARU jk. II. 1791.	406. oldal
28.	JFSZARU jk. II. 1790.	266. oldal
29.	JFSZARU jk. II. 1791.	377. oldal
29.a	Fodor: A Jászság	342. oldal
30.	Fodor: A Jászság	294. oldal
31.	JFSZARU jk. I. 1765.	354. oldal
32.	JFSZARU jk. II. 1790.	260. oldal
33.	JFSZARU jk. II. 1790	256. oldal
34.	Fodor: A Jászság	291. oldal
35.	Fodor: A Jászság	292-293. oldal
36.	Eperjessy: A magyar falu	184. oldal
37.	Eperjessy: A magyar falu	185. oldal
38.	JFSZARU jk. I. 1755.	232. oldal
39.	JFSZARU jk. I. 1780.	596. oldal
40.	JFSZARU jk. I. 1781.	621. oldal
41.	JFSZARU jk. II. 1788.	105. oldal
42.	JFSZARU jk. II. 1789.	196. oldal
43.	JFSZARU jk. II. 1791.	428. oldal
44.	JFSZARU jk. I. 1791.	397. oldal
45.	JFSZARU jk. II. 1792.	479. oldal
46.	Protocollum Jb.	455. oldal
47.	Protocollum Jb.	476. oldal
48.	Jászkun ker. iratai jk.	174., 175., 55. oldal
49.	JFSZARU jk. II. 1788.	125. oldal
50.	JFSZARU jk. I. 1780.	613. oldal
51.	JFSZARU jk. II. 1786.	37. oldal
52.	JFSZARU jk. II. 1786.	37. oldal
53.	JFSZARU jk. I. 1752.	673. oldal
54.	JFSZARU jk. I. 1784.	741. oldal
55.	JFSZARU jk. I. 1784.	741. oldal
56.	JFSZARU jk. II. 1790.	323. oldal
57.	JFSZARU jk. I. 1783.	706. oldal
58.	JFSZARU jk. I. 1754.	202-203. oldal
59.	JFSZARU jk. II. 1793.	620. oldal
60.	JFSZARU jk. II. 1781.	404. oldal
61.	JFSZARU jk. II. 1786.	41. oldal
62.	JFSZARU jk. II. 1787.	70. oldal
63.	JFSZARU jk. I. 1782.	671. oldal
64.	JFSZARU jk. II. 1789.	222. oldal
65.	JFSZARU jk. I. 1770.	439. oldal
66.	JFSZARU jk. I. 1754.	199. oldal
67.	JFSZARU jk. II. 1786.	19. oldal
68.	JFSZARU jk. II. 1786.	17. oldal

3. ÁLLATTENYÉSZTÉS A KÖZSÉGBEN

Jászfényszaru lakóinak jövedelme a redemptió után is jelentős mértékben az állattenyésztéstől függött. Az állomány egy része továbbra is községben maradt. Elsősorban a sertés, juh, tejelő tehén, igavonó ökör és ló alkották az állományt. Ezek az ólas kertekben épült istállókban és ólakban tanyáztak és a községi közös legelőket járták. A jószág döntő többsége a Kara pusztán volt található. Fodor Ferenc könyvéből ismert, hogy a redemptió idején Jászfényszaru állatállománya a következő volt: „*Jármos ökör 470 db., fejős tehén 275 db., heverő marha 68 db., hámos ló 149 db., heverő ló 30 db., sertés 246 db., juh 784 db.*” Ez összességében 1552 felnőtt állatot jelentett, ami házanként 12 darabos átlag. A pusztai jószág ekkor még csak 397 marhából és 88 lóból állt.¹

Az 1776-os összeírás 261 család tulajdonában 865 ökröt, 1098 tehenet, 449 lovat, 1614 juhot, 358 sertést és 14 méhkast talált. Ez családonként közel 17 db. állatot jelentett már. Az adatok arra is rávilágítanak, hogy állattartással főleg a redemptus gazdák foglalkoztak, az irredemptusok csak keveset tudtak tartani, mivel igen sokba került a legeltetésért kifizetett fűbér.² Még 1791-ben is igen jelentős a marhák utáni legeltetési díj különbsége a lakosok más-más társadalmi rétegei számára. A redemptusok marháik után 7, az irredemptusok 12, a szolgák 24 garast fizettek legelőbér címén.³ A községbeli jószágok mellé juhászokat és pásztorokat fogadtak fel. 1782-ben pl. Juhász András lett a helység kosai mellé felfogadva, de „*mivel maguktól elegendő állatja nem léssen, Jászfelsőszentgyörgy, Lőrincskáta, Almás, Zsámbok, Tura, Monostor uraiméké is felfogadtatik, ha ide hajtának.*”⁴ Érdekessége a dolognak, hogy a fenti települések között csak egy jász akad. Első szempont a minél nagyobb jövedelem megszerzése volt. A bérlegeltetés felvállalása részint a községi legelők jobb kihasználását célozta, részint a felfogadott pásztorok bérének kigazdálkodását jelentette, ezáltal a község kétszeresen is jól járt. Volt persze úgy is, hogy a gazdák kényelemből még a meddő marháikat is itthon tartották. Ilyenkor tanácsi határozat kényszerítette őket ki a pusztára. Egy példa rá: „*Az ökörcsordán számos meddő marha, a harmadfű és a tavalyi, a határ pedig szoros, a marha csak tengődik. A jelzettek hajtassanak a Kara pusztára.*”⁵ Máskor: „*Elrendeltetett, hogy a gulyára való marhák és ménesre való lovak személyly válogatás nélkül lehajtasson azon emberek által kivált, a kiknek bővebben vagy idehaza, és a pásztoroknak kemény felelet mellett megparancsoltatik, hogy senkiét ne válallyák fel*”⁶ itthoni legeltetésre.

A községi legelőterület csökkenésével elszaporodott a gabonavetések legeltetése is. Ez az időjárástól függően nagy károkat is eredményezhetett. Egy 1789-es rendelkezés alapján tudjuk: „*A búza vetések továbbra is erős tilalom alatt vannak, a marhák ne hajtassanak. Aki megszegi 3 forint büntetése léssen.*”⁷

1791-ben ezt olvashatjuk: „*A Süveges kútnál és a Bugyogós felé a vetésben sok kárt tesznek a lakosok.*”⁸ Bírói intézkedés következett rá, de nagy és távortartó foganatja nem lett, mert az 1793-as jegyzőkönyv így tudósít: „*A gazdák semmibe véve a tilalmat és az időjárás gyenge voltát, vetésre hajtják a jószágot, ahol azok gyökerestül kitépik a búzát.*”⁹ Volt aki éjszakai zuglegeltetésre adta a fejét: „*Mészáros András éjjelre kint hagyta legelni a borjúját, s azt reggelre szétépte a farkas.*”¹⁰ 1794-ben a jászkapitány körlevelet bocsátott ki a vetések védelmében az alábbi megszövegezésben: „*Mivel némely Helyeken a tavaszi vetések tallos földjei, az el hullott magok zöldülésérül oly szépen láttzanak zöldülni, hogy a vad magok megtermésére nagy reménység volna, ezért is ezen zöldült tallokat tilalomba tartatni, azok legeltetéséről vagy meg étetéséről a Lakosokat tartóztatni hasznosnak véletik.*”¹¹

A községben a felügyelet nélküli vagy rosszul őrzött állatokra egyéb veszély is leselkedett. „*A Kerek-tó felettébb veszedelmes, egy esztendő alatt 8 marha veszett bele*”¹² – olvashatjuk. A megoldást a tanács a veszélyes hely körülárkolásával igyekezett rendezni. /Ez a kerek tó

valóban igen veszedelmes lehetett. A szájhagyomány mindmáig belefúlladt fürdőző gyerekekről és jószágait kimenteni akaró felnőttekről, egyaránt tudni vél. Ma Sárkánygödör néven ismert e hely. A Zagyva 1964-65-ös szabályozása óta nem kap a terület megfelelő áradmányos víz utánpótlást, ezért szintje leapadt, fenéke feltöltődött és nyaranta teljesen összezsugorodik.

A pásztorok munkája igen felelősségteljes volt. Ha a rájuk bízott marhában, jószágban kár esett, annak megtérítése az ő feladatuk volt, amennyiben bizonyosságot nyert, hogy a bajt az ő mulasztásuk okozta. 1793-ból való az alábbi idevágó eset: Török János a tanácsnál panaszt tett Bujáki András pásztor ellen, aki a Kozmán legeltette a csordát és a panaszos egyik borjút a Csík-gödörhöz engedte, amelybe az beleesett. Kártérítési kérelmére íme a döntés: *„A pásztor egyedül nem bírván kihúzni a borjút, azonnal segítségért ment, de későn érkeztek. Nem tehet a kárról..., de vigyázzon ezután jobban.”*¹³

Az ítélet abból indult ki, hogy a pásztor a jószág őrzését hanyagság nélkül látta el, hiszen azonnal észrevette a bajt és megfelelően igyekezett a kárelhárítást megszervezni, minden állat mellé különben sem állítható egy-egy pásztor.

Az apróbb veszélyek kisebb károkat eredményeztek, de a nagyobbak egész családokat dönthettek romlásba, tehettek tönkre. Ilyen nagyobbak voltak a meg-megújuló marhavészek. Már 1755-ben királyi rendelet mondja ki: *„Marhadög van az országban. Csehország megóvása érdekében a Morvaországon át hajtandó marhák a legközelebbi patakban bőven megúsztassanak és Csehországtól jó napi járásnyira távol tartassanak. A marhakereskedők állataikat hajtván, azon helységeket, hol dög van elkerüljék.”*¹⁴

Különösen 1786-ban és 1793-ban dühöngött a vész mind a községben, mind a Kara pusztán. *„Pusztán a marha nyála fut, felpuffad, megdöglik...”*¹⁵ Sok a beteg marha...A nyavalyásokat egészségesek közzé terelni tilos.”¹⁶ A vészek és egyéb betegségek szükségessé tették az állatállomány orvosi felügyelet alá helyezését, a betegek szakszerű kezelését. 1780-ban *„Pethő János marha orvos úr itt megfordult, megtekintett mintegy 50 lovat rüh nyavalyájukban, amelyre orvosságot írt”* – emlékezik az esetről a krónikás. A szert a község pénzéből azonnal ki is váltották, mert *„az állatokat az előírás szerint kúrálni kell.”*¹⁷ 1794-ben Balázs Mátyás állatorvos *„kihozott Hatvanból két farka sertés orvoslására.”*¹⁸ Ez az útja 10 forintot jövedelmezett neki, de a községnek is megérte, mivel közreműködése sikeres volt, a tenyészállatok nem kapták el a betegséget. Fontos is volt ez, mert jelentős értéket képviseltek, hiszen *„6 bikát és egy csődört, valamint fél tucát kant”*¹⁹ tartottak a gulya, a ménés és a konda számára.

1.	Fodor: A Jászság	363. oldal
2.	Fodor: A Jászság	363. oldal
3.	JFSZARU község jk. II. 1791.	461. oldal
4.	JFSZARU község jk. I. 1782.	659. oldal
5.	JFSZARU község jk. I. 1782.	669. oldal
6.	JFSZARU község jk. II. 1788.	125. oldal
7.	JFSZARU község jk. II. 1789.	224. oldal
8.	JFSZARU község jk. II. 1791.	431. oldal
9.	JFSZARU község jk. II. 1793.	557. oldal
10.	JFSZARU község jk. II. 1790.	354. oldal
11.	Protocollum Jb.	603. oldal
12.	JFSZARU község jk. II. 1791.	407. oldal
13.	JFSZARU község jk. II. 1793.	665. oldal
14.	JFSZARU község jk. I. 1755.	218. oldal
15.	JFSZARU község jk. II. 1786.	35. oldal
16.	JFSZARU község jk. II. 1793.	605. oldal
17.	JFSZARU község jk. II. 1780.	246. oldal
18.	JFSZARU község jk. II. 1794.	675. oldal
19.	JFSZARU község jk. II. 1786.	13. oldal

4. ÁLLATTENYÉSZTÉS A KARA PUSZTÁN

A községi legelőterületek aránylag kevés jószág tartását-legeltetését tették lehetővé. Az igazi, rideg pásztorélet a pusztán folyt, így Fényszarué a fél Karán. „*A jászkun pusztákat 20 évenként újra osztották, hogy egyéni tulajdonba ne mehessen. A 18. szd. közepén még kizárólag legelőnek használták, letelepedni nem volt szabad, fát ültetni, házat emelni tilos volt.*”¹ ezen általános előírást alátámasztja a fényszarui tanács jegyzőkönyve is: „*A puszta felosztatik. 20 évre szól az osztás. Két részben kapja mindenki. Elsőben mindenki jót kapjon. Aki az új mezsgyét elszántja, 6 forintra büntetetik.*”² - olvashatjuk 1770-ből. Mivel a „*karai puszta az osztózások során megszükkült, csak kaszáló lehet, szántani tilos.*”³

A század utolsó évtizedeitől azután megváltozott a helyzet. A folyamat lassú volt, de feltartóztathatatlan. Először „*kölesföld osztatott Karán*”, majd árpa- és lenföld is.⁴ 1794-ben arról panaszkodnak, hogy „*Karán az árpa igen silány, fel kell szabadítani legelőnek.*”, de a lenben van hasznosítható, az ne legyen legeltethető.⁵ Ezt követően feltűnnek az építmények is, melyről az alábbi feljegyzés tanúskodik: „*A karai tanyák köze a gulyának és ménesnek járnai megengedettik kellő vigyázás mellett.*”⁶

Bedekovich Lőrinc Fényszaru fél Kara pusztájának 1791-ben készített térképén a legelő mellett 7 dülő szántóföld is található. Az ugyan nem tűnik ki, hogy ez parcellázva is lenne, de a felirat arra utal: „*...a birtokos lakosok között kinek, s kinek érdeme szerint felosztattott.*”⁷ Természetesen ez csak tavaszi vetésterület lehetett, hiszen őszi vetést a telelő, pusztát járó marháktól nem lehetett volna megóvni. Kint a pusztán a földművelést hátráltatta a rideg jószág tartás.⁸ A pusztáról a módosabb, nagyobb istállóikban kellő férőhellyel rendelkező gazdák a jószágaik java részét késő őszön hazahajtották áttelelésre a községbe. A téli szállásra hajtás a régi jász életmód epizódjaként élt tovább, de hamarosan komoly nehézségekbe ütközött fenntartása, megmaradása. Jászfényszaru és a Kara puszta között 80-100 kilométernyi a távolság. A nagy csordák akarva, akaratlanul károkat is tettek, így azokat a települések lakói nem szívesen engedték átvonulni földjeiken, majd évek múltán meg is tiltották azt. Az állatokat átterelő út Cegléd városát is érintette, ahol a földművelés időközben nagy területi térhódítást nyert, ezért elsőként ők kezdték gátolni az áthajtásokat.⁹

Mivel a község pusztai jószágállománya nem élte fel a karai legelőkészletet, bérlegeltetést is vállaltak ott. Bizonyítékként – a sok bejegyzésből – álljon itt néhány az 1790-94-es évekből: „*Szántai lakosok kéri, hogy gulyabéli marháikat a Kara Pusztán legeltethessék pusztabér fejében.*”¹⁰

„*Rab István Zsámbokról kéri, hogy 20 darab marháját Kara pusztai legelőre fogadjuk be. A szabott taksa mellett a marha nyaraltatása megengedettik.*”¹¹

„*Jász Dózsa lakói 100 lovat hajtanak legelni a karai pusztára.*”¹²

„*Erki gazdák lovakat, szarvasmarhákat kívánnak legeltetni a karai pusztán.*”¹³

Miközben jól jártak a bérlegeltetők, hasznot látott a község is, hiszen a legelő teljesebb kihasználása elősegítette a tanácsai kassza gyarapodását is.

A pusztán a község vezetése által felfogadott rideg pásztorok, csikósok éltek bojtárjaikkal, meg a „*Kara kocsmá bérlelőjével*” és annak családtagjaival együtt. A községi előljárók és a gazdák csak alkalmoszerűen látogattak le, így az ottani pásztorok szabadsága viszonylag igen nagy volt. Ez gyakori visszaélésekre, törvénytelen cselekedetekre adott nekik lehetőséget. A törvényszegések és visszaélések megakadályozására és visszaszorítására jászkapitányi rendeletek születtek, melyek olykor fedték, olykor kiegészítették egymást. Most olvassunk ezekből néhányat, hogy átfogóbb képet nyerhessünk a korabeli állapotokról.

1754-ből: „*Senki se merészeljen a pásztoroktól a pusztán barmot venni.*”¹⁴

1754-ből: „*A pusztai csordások a civódások megelőzése végett ne tűrjenek meg csárdájukban. A pásztorok betyároknak nevezett gazembereket ne tartsanak maguknál, különben 100 pálca ütést kap és katonának soroztatik.*”¹⁵

1765-ből: „*Tímároknak, szijgyártóknak 6 Ft bírság terhe mellett tilos pásztoroktól bőrt vásárolni.*”¹⁶

1775-ből: „*Gyakori példa, hogy juhászok vaskos husángokkal felfegyverkezve veszekedést kezdenek és embert ölnek, vagy bottal nyájban nagy kárt tesznek. Ennélfogva ilyen botok használat egyszerűen meg tiltatik.*”¹⁷

A visszaélés lehetősége, a könnyűnek tűnő pénzszerzés kilátásának esélye sokszor csábította bűnre a gulyást. A Kara pusztán 1752. április 24.-én a helység két gulyáján „*szarvasmarha megdöglött nro 226.*”¹⁸ Ilyen tetemes mennyiségű elhullás mellett 2-3 állat eltulajdonítása szinte fel sem tűnik. Hogy ez ne következhesen be és még a kísértéstől is megóvják a pásztort, a község előljárói „*látó embereket menesztettek a pusztára*” Ézsiás Mátyás és Czeglédi Mátyás személyében, „*hogy a károk jobb rendben tartassanak, s az elesett marhákat megvizsgálják nyúzás előtt.*” Erről előzetesen értesítést küldtek, hogy „*pásztor uraimék ehhez tartsák magukat.*”¹⁹

Mindig esemény volt a községben egy-egy pásztor felfogadása. Nevük jegyzőkönyvekben is megörökítést nyert, ahol többnyire kialakult bérük is olvasható. „*Túsor Gergely és Rohusz Mihály a szilaj ménes mellé annak gondviselésére rendeltettek*” és felfogadásuk után egy 12 forintért vásárolt csődört is magukkal vihettek a pusztára.²⁰ 1794-ben Dobák Kis Lőrinc csikós érdekes esete jegyeztetett fel. Miután megalkudtak bérében, végezte munkáját rendesen. Később az erki gazdák bérlegeltetésre befogadott lovai megérkeztek, ami nekik többletmunkát eredményezett. Ekkor felmondta az egyezséget arra hivatkozván, hogy sok a ló, nem tud ennyivel foglalkozni. A tanácsbéliék átláttak a szándékán, megértették az igazi okot és a csikósnak magasabb bért ajánlottak fel. Ezt ő elfogadta, felmondását visszamondta és a lovakat sem sokallta már, a velük járó munkát is el tudta végezni.²¹

Egy 1791-es adat bemutatja azt is, milyen jószágállománya volt a községnek a pusztán, kik a tulajdonosok és mi a bevételük ebből. E szerint:

Redemptus marha:	692 db	92 Ft 16 garas
Irredemptus marha:	25,5 db	5 Ft 06 garas
Szolgák marhái:	51,5 db	25 Ft 25 garas ²²

A lakosság tagozódása továbbra is egyértelmű. Mivel pedig a szántóterületek fokozatosan a legelők rovására növekedtek, intézkedés született a redemptusok jogainak védelmére. „*A földdel nem bíró juhászok személy válogatás nélkül 20 db juhoknál többet nem tarthatnak, s kinek ezen számnál feljebb tartanak, minden juhtul 12 garast fizessenek, s meg kell azt is szabni, lovat tarthatnak-e?*”²³ Ez az egész Jász-Kun kerületre érvényes rendelet volt, melynek szükségességét így indokolták: „*A csekély szolgálát nélkül élő földtelen lakosok juhait a földek termékenységét ellegeltetvén tetemes és szenvedhetetlen fogyatkozást keltenek. Ezen gazdák juhainak számátul ezentúl egy darabtul 12 garas esztendőnként fizetessék a Communálisok köz Cassájába.*”²⁴

Jászfényszaru vezetői még ennél is szigorúbb fizetési feltételeket akartak megszabni. „*Sokan vannak Jászfényszaru helységben oly földtelen és Tsekély birtokú lakosok, akik számos birgét tartván, azzal a földes gazdáknak nem kevés kárt okoznak. Kérjük azon birgéjét kisebb számra redukáltatni, vagy pedig egy birgét 20 garással taxáltatni.*”²⁵

A Kara pusztá tehát - ez idő alatt is bebizonyította – jó befektetésnek bizonyult a fényszarui gazdáknak. Biztosította a lakosok jószágállományának zavartalan és zökkenőmentes élelmezését, korlátlan szaporítási lehetőségét és tartalékként stabil vagyoni alapot nyújtott. E mellett a más községekből ideterelt és bérlegeltetésbe felvállalt jószágok szép mellékes jövedelemhez juttatták a községet. Az ügyintézési és rendészeti munkák – bízvást mondhatjuk – eltörpültek a haszon mellett.

1.	Fodor: A Jászság	278. oldal
2.	JFSZARU község jk. I. 1770.	445. oldal
3.	JFSZARU község jk. I. 1771.	470. oldal
4.	JFSZARU község jk. II. 1789.	190. oldal
5.	JFSZARU község jk. II. 1794.	729. oldal
6.	JFSZARU község jk. II. 1790.	341. oldal
7.	Fodor: A Jászság	278. oldal
8.	Fodor: A Jászság	281. oldal
9.	Fodor: A Jászság	281. oldal
10.	JFSZARU község jk. II. 1790.	274. oldal
11.	JFSZARU község jk. II. 1790.	299. oldal
12.	JFSZARU község jk. II. 1792.	500. oldal
13.	JFSZARU község jk. II. 1794.	702. oldal
14.	Fodor: A Jászság	280. oldal
15.	Fodor: A Jászság	280. oldal
16.	Fodor: A Jászság	280. oldal
17.	Fodor: A Jászság	280. oldal
18.	JFSZARU község jk. I. 1752.	156. oldal
19.	JFSZARU község jk. I. 1781.	621. oldal
20.	JFSZARU község jk. I. 1773.	493. oldal
21.	JFSZARU község jk. II. 1794.	706. oldal
22.	JFSZARU község jk. II. 1791.	381. oldal
23.	Protocollum Jb.	9. oldal
24.	Protocollum Jb	365. oldal
25.	Protocollum Jb	288. oldal

5. AZ ÁRENDA

A község jövedelmének egy részét az árendák tették ki. Területének adottsága folytán / Zagyva, Galga, apró tavak, árterület / halban csíkban gazdag vidék volt. 1755-ből való az első feljegyzés arról, hogy „a halászó és csikászó víz árendába megy. E mesterséget engedély nélkül űzni szabad nem léssen.”¹ Az árendásokkal egyezés jött létre, hogy halat a község piacán árusítani tartoznak, a községi szükségleteket nekik kell kielégíteniök. De két év sem telt el, a panaszok sokasodtak ellenük. Rendetlen, alkalmoszerű az árusítás, nem mérnek hiteles mérleggel és megkárosítják a vevőket. A tanácsi rendelet nem is várat magára. „*El kell látniok hallal és csíkkal a lakosokat, s gezével mérjék árujukat. Ellenkező esetben a büntetés 50 pálca vagy 12 forint esetenként.*”² A rendelkezésnek lett is foganatja, e témakörben a panaszok szinte teljesen megszűntek. Ugyanakkor megszorodtak a hal- és vadorzók. Az árendások azt kívánták, hogy ha velük teljesítetik a vállalt kötelezettségeket, akkor a tanács is teljesítse a reá hárulókat, vessen véget a vadorzásoknak. Az 1769-es tanácsi határozat mindenekelőtt szigorúságával tünt ki a többi községi megtorló intézkedés közül. E szerint orzáson ért halásznak vagy vadásznak „*halászeközei és puskája elvétetik, a vadmadarak tojásainak elszedői pedig 20 palcára büntettetnek először, 40 botütésre másodsor.*”³ E téren a rendelkezés csak átmeneti javulást hozott. A jogtalan haszonszerzés vágya, meg a szegénység hozta szükség fenntartotta a vad- és halorzást, amely 1790-ben odáig vezetett, hogy Farkas Mihály vadász és Ézsias Mátyás halász kijelentették: tovább árendát fizetni nem fognak, mivel az erdőket és vizeket boldog-boldogtalan saját hasznára járja, „*a tilalmat mindenki büntetlenül megszegi, kárukat senki sem téríti meg.*”⁴

Ugyancsak árendába folyt az italmérés is. 1752-ből találunk egy számadást Vidám József serház árendás 50 Ft árenda befizetéséről.⁵ Az árendás személyének megválasztása is a község vezetőire tartozott, de ha csak egy jelentkező akadt, kénytelenek voltak odaitélni neki akkor is, ha személye nem a legmegfelelőbbnek bizonyult. Így történt ez Dolkovics Mihály serfőző esetében is, aki 4 évi árendával, azaz 200 forinttal tartozott már 1759-ben. A tanács ekkor több halasztást, ígéretet nem fogadott el és kimondta: „*Tartozást ki kell fizetnie, s utána árendája megszűnik. Ha megvehetik rajta tartozását az neki jó szerencse léssen.*”⁶ A rossz bérlőtől nem elég megválni, helyére újról kell gondoskodni, mivel a lakosság sörfogyasztási igénye nem csökkent le, a közhangulat megőrzése pedig mindennél fontosabb volt. A serház ügye azonban csak 1768-ra rendeződött el megnyugtatóan. Ekkor 2300 Ft fejében Spiller József zálog tulajdonává lett 25 évre, mert „*a községnek folytatásra kevés a pénz*”. A zálogügylet lebonyolításakor néhány fontos kikötést tettek. Pl.: A visszaváltás előtt egy évvel a szándékot közölni kell Spillerrel. A serház udvarán Spiller szárazmalmot építhet és üzemeltethet. A kiváltás egy summa jó arany vagy ezüst pénzben történhet. Kiváltáskor minden úgy marad, ahogy előtte volt.⁷

Ettől kezdve a serházzal nem volt gond, amíg Spiller el nem halálozott. Ezt követően özvegye /Somodi Anna/ árendába kívánta adni a serházat egy zsidónak, de addig is, amíg az egyezés megszületik, maga kereskedett.⁸ Ezt szabálytalanságokkal tarkította, mert „*Spiller özvegye a serháznál bort, pálinkát mért gizevel pénzért, életért. Pedig tilos a gize használata. Büntetése 50 forint léssen.*”⁹ Felmerült a község részéről a visszaváltás gondolata is, de nem volt rá a kasszában elegendő pénz, így az ügy a jászkapitány elé került, aki az árendába adás előtt nem zárkózott el, de hogy az árendás zsidó legyen, azt megtiltotta. Ennek a megértéséhez tudnunk kell: ez időben a zsidók még nem kaptak letelepedési engedélyt a Jázságban, noha az ország nem kiváltságos területein Mária Teréziától már megszerezték azt. Ekkora hatalmat jelentett a jász kiváltság akkor.

A serház ügye legközelebb 1793-ban került napirendre. Visszaváltási összegként az alku 1000 forintról indult, de a község az épület igen rossz állapota miatt csak 300-at ígért érte,¹⁰ így megegyezés nem született. Bár az árvíta folytatódott, a sörgyártás leállt és ezért a szomjas torkú lakosok a borhoz pártoltak át.

A községnek kocsmája és mézárszéke régtől fogva volt. Ezek bérlők kezében üzemeltek, a község csak felügyelte működésüket. Már 1727-ből értékes feljegyzés olvasható a jegyzőkönyvből. *„Nemes jászfényszarui bírák és esküdtek tudtul adjuk, hogy főbíró Dobák András és kisbíró, kisebbik Dobák András kocsmá és mézárszékbéli lett. Semminemű vád ne érje őket, sőt inkább oltalmaztassanak. A dolgok nagyobb biztonságára és hitelére helységünk pecsétjével megadjuk számukra a tanács védelmét.”*¹¹

A redemptió után a községnek több kocsmája is volt. Egy a községben az alvégen, a másik a homokon, a harmadik a Kara pusztán. *„A helység alsó végén lévő vendégfogadó csinálása 1752-ben megvalósult, bekerülési költsége 350 forint volt készpénzben”*¹² – tudósít az írás. Vida József lett a vendégfogadó számadó kocsmárosa, ahol *„széna, abrak, istálló is van. Az évi bérlet 20 forintot tett ki, s ha kár nélkül szolgál, bérlete bíróválasztással kezdődik, végződik.”*¹³ Ez annyit jelentett, hogy minden bíróválasztás után – amennyiben nem a régit választották meg újból – az új bíróval új egyezségeket kellett kötnie a bérlőnek.

1790-ben új kocsmá felállítását kérték a lakók, hogy ne kelljen az italtól oly messzire menni. A kívánt hely közelében lakó Menyhárt József lakos, kinek pincéje is volt, elvállalta az italmérést. Ez megtakarítást eredményezett, mert nem kellett új kocsmát építeni és a község mégis új bevételhez jutott, hiszen az itt kimért bor akója után 10 forintot illette meg a tanácsot.¹⁴ Persze olykor panasz is adódott a kocsmákra: *„Igen rossz, büdös és zavaros vastag italok méretnek”* – tudósít a feljegyzés. A határozat rövid és egyértelmű: *„Jobb, tisztább és kellemesebb italtartást tartson a kocsmáros.”*¹⁵ Az 1794. évi járszági tapasztalatok e téren kedvezőek voltak. *„Kocsmabéli italokról semmi fogyatkozás nem tapasztalható, egyedül csak Jászberényben és Fénysszarun. Hogy a hibák helyre hozassanak több fazék, meszely, font vétessen, hogy minden eskütt úr azokkal ellenőrizni tudjon.”*¹⁶

1791-ig a község redemptus lakóinak 3 hónapi bormérési joga volt érvényben saját termésének értékesítésére. Sokan panaszolták, hogy ez csak *„a tekerőknek jó, a tehetősebbek e dologidőben nem mérhetnek, így hasznuk sem lesz”* borukból. A döntés meghozatala előtt kikérték a redemptus lakosok véleményét. *„Érdemesebb lakosainak előnkbe hívásával a következő voltumaikat adták. Három hónapi bormérést akarja 18, nem akarja 26:”* Ennek alapján a határozat így szólt: *„Mind bor, mind hús mérése egész évben szabadon engedtesék.”*¹⁷

A puszta nem nélkülözte a vendégfogadót. 1752-ből tudjuk, hogy Ozsgyán András karai vendégfogadós újra megfogadtatik 60 Ft és egy akó bor árendában. Minthogy az ottani vendégfogadót újítani maga köteles, az árendából 82 forintot ráköltethet a tanács engedélyével.¹⁸ Az 1754-es jegyzőkönyvben pedig ez áll: *„Ozsgyán András karai vendégfogadós az 1752-53-ban 126 forintot nem fizetett be a községnek, mert a fogadót renováltatta. A kiadás még többre is rúgott, ezért az 1754. évi árendából csak 8 forintot fizessen be és továbbra is meghagyatik árendásnak.”*¹⁹ Két év múlva azonban már nem ő a bérlő, mert *„Török Albert becsületes ember, tószegi lakos felfogadtatott karai vendégfogadósnak 55 forintért és 1 akó borért, Kap 3 zsák alá való tavaszi területet és 4 szekerre való fű kaszálóját. Köteles a tisztántartás, javítás dolgait intézni, hogy az épület ne romoljon. Az árenda két részben fizetendő.”*²⁰ Nem véletlenül kerültek a kocsmárosi köteleességek a szerződésbe. A bérlő, ha távozási szándéka volt, vagy szerződését várhatóan nem újították meg, elhanyagolta az épületet, rontotta az ital minőségét, így hagyva anyagi és erkölcsi kárt maga után. A felsorolt intézkedések ennek kívánták elejét venni és ha az árendás megszegte azt felmondási okként szerepelhetett ellene. Ugyancsak ok lehetett a felmondásra az elöregedés is. *„A karai kocsmáros”* – Lajkó István – *„nem szolgálatra való öreg ember*

már, kocsmájában rendetlenségek tapasztaltatnak, fiai tolvaj emberek” – számoltak be tapasztalataikról a Kara pusztán járt igazlító tanácsbéli urak. „Az árenda meg ne újítassék!”²¹ – született meg a döntés. A fentiek eredményeként még azon évben Kálmány János jenei lakos lett az új árendás Karán.²²

Igen kapós volt a mészárszék árenda is. A bérlő, ha jó mestere volt szakmájának, becsületes munkával is rövid néhány év alatt meggazdagodhatott rajta. Ez a lehetőség azonban olykor kísértésbe is vitte őket. 1769-ben is született ítélet e tárgyban. Íme: „Mivel a mészároslegény a húst hamisan mérte, büntetése a községből való kicsapása lészen.”²³ Különösen sok gond a fényszarui mészárosokkal az 1789-95 közötti években adódott. Azzal kezdődött, hogy „Kalocsai Imre és Nagy János árendások a marha drága volta miatt az árendát le akarta mondani. Kérelmük megvizsgáltatott, melyből kiderült, hogy a marhákat illő áron átvették, sőt széna és egyéb járandóságait már egész évre felvették, viseljék csak tisztségüket”²⁴ továbbra is. A következő évben aztán „Kalocsai Imre mészáros árendás csaláson kapatott. A mérleg mérőláncára súly volt akasztva, így egynolcaddal kevesebbet adott.” Ekkor még megúszta 17 forint pénzbüntetéssel, amit ki is fizetett.²⁵ De vagy nem okult az esetből, vagy a kifizetett büntetéspénzt akarta görbe úton visszaszerezni, tény: „Kalocsai Imre árendáson nem fog a büntetés, továbbra is helytelenül méri a bort és pálinkát, csalárd módon a húst. Minthogy megjavulására minden cselekedet kicsinynek bizonyult, árendájából kitétik, a helységből kimozdítatik.”²⁶ Miután helyére több helyi lakos is pályázott, nem maradt mészáros nélkül a község.

Az előbb látott csalárd mérés mellett a mészárosok másik törvénytelen meggazdagodásának gyakran követett módja az orgazdaság volt. Tolvaj pásztoroktól, rabló betyároktól, orozó bojtároktól olcsón vásárolták fel a lopott jószágot, majd levágás után teljes áron értékesítették a húst a lakosság körében. Ez a jász és kun vidékeken annyira gyakorivá kezdett válni, hogy jászkapitányi rendelettel kellett ezt megfékezni. A rendelet 1794-ben látott napvilágot az alábbi megfogalmazásban: „Minden községben rendellyen a Tanács egy írás tudót a maga kebléből a végre, hogy a mészárszékben levágandó marhákat, mielőtte le vágattatnak, meg vizsgálván, azoknak jegyeit, billegét, szarvát, tőgyit és testének jelesebb állását arra készítendő Libellusban azon személy fell jegyezze, s aztat a Processualis Eskütt Úrnak, valamikor szükséges, be mutassa.”²⁷ És már a következő évben a kerületi közgyűlésen számot kellett adni róla, „mi nemű marhák vágattak le Jász-berényben, Fényszaru és felső Szt Györgyön? A mészárszékben azok feljegyzését mutassák be.”²⁸ Akadt hát dolga a községi esküdteknek, főleg ha feladatuk a mészárszék ellenőrzése volt. A kapitányi rendelet ugyanis megkívánta: „Esküdt urak ezután a helységekbe kimenvén a magukkal vitt hiteles mértékeket kivívén, amidőn a hús a legjobban hordatik, hajtsák a húshordókat maguk elibe és azt próbálják meg, ha jó mértékkel adatik-e a mészárszék által..., s erről referáljanak.”²⁹ A községi esküdtek munkáját és a mészárosok tevékenységét a kerületi esküdtek felügyelték, ellenőrizték. Ezek jelentései a lefolytatott vizsgálatokról igen kedvezőek Jászfényszarura nézve, mert „Sem Fényszaru, sem felső Sz. Györgyön semmi féle fogatkozás nem tapasztaltatik, azonban Jászberényben...”³⁰

1.	JFSZARU község jk. I. 1755.	229. oldal
2.	JFSZARU község jk. I. 1757.	306. oldal
3.	JFSZARU község jk. I. 1769.	421. oldal
4.	JFSZARU község jk. II. 1790.	272. oldal
5.	JFSZARU község jk. I. 1752.	150. oldal
6.	JFSZARU község jk. I. 1759.	330. oldal
7.	JFSZARU község jk. I. 1768.	405. oldal
8.	JFSZARU község jk. I. 1785.	820. oldal
9.	JFSZARU község jk. I. 1773.	501. oldal
10.	JFSZARU község jk. II. 1793.	565. oldal
10.a	JFSZARU község jk. II. 1792.	543. oldal
11.	JFSZARU község jk. I. 1727.	8. oldal
12.	JFSZARU község jk. I. 1754.	193. oldal
13.	JFSZARU község jk. I. 1754.	194. oldal
14.	JFSZARU község jk. II. 1790.	356. oldal
15.	JFSZARU község jk. II. 1790.	319. oldal
16.	Protocollum Jb.	274. oldal
17.	JFSZARU község jk. II. 1791.	424. oldal
18.	JFSZARU község jk. I. 1752.	173. oldal
19.	JFSZARU község jk. I. 1754.	198. oldal
20.	JFSZARU község jk. I. 1754.	211. oldal
21.	JFSZARU község jk. II. 1792.	531. oldal
22.	JFSZARU község jk. II. 1792.	534. oldal
23.	JFSZARU község jk. I. 1769.	419. oldal
24.	JFSZARU község jk. II. 1789.	204. oldal
25.	JFSZARU község jk. II. 1790.	330. oldal
26.	JFSZARU község jk. II. 1790.	344. oldal
27.	Protocollum Jb.	231. oldal
28.	Protocollum Jb.	25. oldal
29.	Protocollum Jb.	213. oldal
30.	Protocollum Jb.	403. oldal

6. IPAR A KÖZSÉGBEN

Közel fél évszázaddal a redemptió után a községi középületek és a módosabb redemptus gazdák házai is mindig vert falból vagy vályogból épültek. A megváltozott életmód és a gazdasági viszonyok azonban lehetővé tették a téglaegető mesterek felfogadását. Legkorábbi közülük Farkas Ferenc „*tégla mester*”, aki 1783-ban fogadtatott fel téglaegetőnek. „*Minden ezerért 2 Ft jár, s két kemence után 2 kila rozs is*”¹ – szövege a megállapodás. A fűtőanyag drágulása és a szakember hiánya hamarosan megemelte az árakat, így két év múlva már 3 forintot kapott ezer téglá után.² Mivel mind a téglá, mind a téglaegető mester igen keresett lett a Jászságban, ezért egyre nehezebb lett mestert szerezni, és egyre kedvezőtlenebbek lettek a feltételek is községi szempontból. 1792-ben egy csehországbéli téglaegetővel, Strizsek Jánossal alkudott meg a község. Kikötése volt, hogy „*a helység a kemence építéséhez segítséget ad, a munkához szerszámokat, lakásul nyári konyhát és szerszámok kamrát*” biztosít. Minden ezer téglá után 2 forintot kap, és minden 20 ezer után 3 kila rozs még kiegészíti járandóságát. Cserében a „*téglákat szalmával jók kiegetni tarozik, s ezen téglákból csak bírói engedéllyel adhat el másoknak.*”³ A helyi téglakészítés mellett bérégetést is vállalt a mester, s már 1793-ban Nagy János berényi téglaegető 40 ezer téglát adott át égetésre,^{4,4a} de e mellett Tóth György mester is kivert 10 ezret.⁵

Az 1790-es években Csüdek István személyében salétromfőző mester is működött a községben. Munkáját nehéz körülmények között végezte és ezt még az is hátráltatta, hogy a nehezen beszerzett tűzifáját a Tarnócziak ellopták udvaráról. Miután lelepleződtek és bűnüket sikerült rájuk bizonyítani, 3 forint pénzbüntetésre és egy-egy napi áristomra ítélték a vétkeiket a kár megtérítésén túl.⁶ Több hír ezután a 18. században sem salétromfőzőről, sem salétrom főzésről nincs a fényszaru jegyzőkönyvekben.

A község életében igen fontos helyet töltött be a malom. Mivel a mezőgazdasági termelés zömét a községben a gabonatermelés adta, a búza és rozs jóminőségű feldolgozása létfontosságú feladat volt. A Zagyva vize alkalmas volt malom hajtására, így régóta működött Fényszarun vízimalom. Már az 1705-ös községi jegyzőkönyv tudósít róla, hogy „*molnár és kocsmá van*” a helységben. 1711 után pedig „*új malom épült kemény matériából, mely 4 kerékre jár*”.⁷ A malmot működtető molnár személye igen fontos volt, mivel vele kapcsolatba került minden család, s az ő jó vagy rossz munkája szabta meg a mindennapi kenyér minőségét, ezen keresztül az egész község hangulatát. Jövedelmét a tanács határozta meg. „*A vámból minden negyedik mérő a molnáré, de ebből tarozik kifizetni a legényt.*”⁸ Ha egy molnár nem vált be, mint pl. Bodor József, mert „*nem öröl rendesen, a búzát elrontja, a cselédeknek nem tud parancsolni és senki sem becsüli,*”⁹ akkor gyorsan meg kellett válnia a községtől.

A Galgán – bár vízimalom működtetésére alkalmas lehetett volna – a fényszaruiak malmot nem építettek. Igaz törekvés volt rá, de a községtől való viszonylagos távolsága és a turaiak ellenállása miatt a terv elmaradt.

1786 után, amikor Spiller lett a serház gazdája, szárazmalom is épül a községben. Tevékenysége nem tartott sokáig, Spiller halála után felesége nem működtette rendszeresen tovább,¹⁰ így a község gabonájának zöme ismét a vízimalmokban nyert feldolgozást.

A redemptió után 1749-ben nyerne felsorolást a helységben művelt mesterségek. E szerint: „*Kovács, varga, szűres, szabó, csizmadia kerékgyártó*” volt fellelhető.^{11,11a,11b} A mesteremberek közül eleinte a kovácsok voltak a legfontosabbak. Tőlük került ki a lakosság vasszerszám szükséglete csakúgy, mint a szekerek vasalása és a lovak patkolása. 1753-ban a tanács vezetése igen komoly kedvezményben részesítette őket. „*A katona tartás alól és egyéb helység szolgáltatástól immunisak lesznek, cserében a helység lovai jól patkoltak legyenek, a kocsik pedig jól vasaltak fizetség nélkül. Nekik is szántó és kaszáló föld fog adatni.*”^{11c}

Ugyanezen évben meghalt Kovács György kovács mester, akinek „*mesterségi szerszámai Kovács János mester megvette, vételárát kifizette 40 R forintokat.*”¹² 1764-ben jegyezték fel, hogy a kovácsok az ingyen munkát nem örömet vállalják. A község részére végzendő munkát ettől kezdve a tanács egyenlő arányban igyekezett megosztani a mesterek között. Ezzel a módszerrel sikerült is rajtuk a rájuk kirótt munkát „*bevasalni*”. A malom javítását is velük végeztették el, amiért cserében vám nélkül örölhettek azokban ezután, bár a sort nekik is ki kellett várniok.¹³ 1770 táján még a lakossági szükségletekhez képest létszámuk kevés volt, ezért helyzetükkel olykor-olykor vissza is éltek. Válogattak a megrendelések között és csak pénzért voltak hajlandók dolgozni. Végül a tanácsnak kellett rendet teremtenie. „*A kovácsok pénzért, vagy búzáért egyaránt kötelesek a helyi lakosságnak munkát végezni*”¹⁴ – írták elő. Mivel munkájukra nagy szükség volt, de magatartásukkal tetemes kárt is tudtak okozni, egy-egy új kovács mester befogadását megfontoltan engedélyezte az előjáróság, kötelezettségeiket pontosan körülhatárolták. Így volt ez 1780-ban Nyilas János esetében is. Előírták neki: „*valamik csak a malmok, hidak körül előaggyák magukat, hasonlóan tartozik mind meg mívelni, kivévn, ha valami jeles épülne a Nagys Helységben, és akkor, ha új készületeket csinálna, különösen várhattya azoktul fizetését.*”¹⁵ A szaporodó községi munkák sok idejüket elvették a mestereknek, kevés jutott kereseti lehetőségekre, tehát emelni voltak kénytelenek az áraikat megélhetésük biztosítása érdekében. Az emelkedő árak viszont 1791-ben a tanácsot kényszerítették egy árlista elkészítésére, amelyben a kovácsi munka termékeinek árát szabályozták.¹⁶

Természetesen a kovácsi munka mellett egyéb iparosok szolgáltatásaira is igen nagy szüksége volt a községben élőknek, ezért a vezetés szívesen fogadta más szakmabeliek betelepédési kérelmét. Így települt be Jászárokszállásról Harangi Pál asztalos, aki Fényszarun jobb megélhetési lehetőséget vélt, mint előbbi pátriájában.¹⁷ Itt ugyanis kisebb volt a konkurencia. A mesterek igyekeztek a befogadó település teljes jogú lakóivá lenni, mert annak elnyerése járulékföld adományozását eredményezte, ami tovább javíthatta anyagi helyzetüket. Jó példa erre Aichner János kőműves mester esete, aki kender és káposztaföldet kért a tanácstól. Az nem is zárkozott el a kérés teljesítése elől, amikor döntését közölte: „*Kender egy kevés lesz, s ha ő is a közös épületeken teendő munkákban kevesebb ellenvetésben lészen. Káposzta földje is lehet, csak töltsön a háza után,*”¹⁸ azaz termőfölddel emelje meg kertje alatti vízállásos lapos részeket. Megvolt tehát a jóindulat a vezetők részéről, de elvárták a mesterektől is a vállalt kötelezettségeik maradéktalan teljesítését. Ha ez elmaradt, nem maradt el a büntetés, mert annak eszközét is igénybe vette esetenként a tanács. E sorsra jutott Szabó István szabó mester, aki „*elmúlt évben mesterségét nem gyakorolta, ezért 2 Ft bírságot fizet, s mesterségétől újabb két esztendőre eltiltatik.*”¹⁹ Ez egyben példa volt a többi mesternek is, hogy vállalásaikat komolyan kell venniök.

Noha céh ekkor még nem volt a községben, az előjáróság példás szigorral járt el a kontárokkal, az engedély nélküli iparúzókkal szemben. Egy példa erről is: „*Szabó József és Vasas János szabó mesterek kérésére elrendeltetik, hogy himpellér szabók semmi némű munkát ne kapjanak, s ha mégis dolgozni tapasztaltatnak, vigyék őket dolgozni máshová,*”²⁰ azaz költözzenek el a helységről.

Az iparos mesterek mellett mindössze egyetlen kereskedő látta el áruval a helység lakóit. „*Alexius Márton botos görög egyessége a tanáccsal*” arról szól, hogy kellő választékot, olcsó dolgokat elegendő mennyiségben várnak el tőle letelepedési engedély fejében 1751-ben.²¹

1.	JFÉNYSZARU község jk. I. 1783.	698. oldal
2.	JFÉNYSZARU község jk. I. 1785.	776. oldal
3.	JFÉNYSZARU község jk. II. 1792.	538. oldal
4.	JFÉNYSZARU község jk. II. 1793.	596. oldal
4.a	JFÉNYSZARU község jk. II. 1793.	659. oldal
5.	JFÉNYSZARU község jk. II. 1793.	637. oldal
6.	JFÉNYSZARU község jk. II. 1794.	728. oldal
7.	Levéltári feldolgozás Sz.	11. oldal
8.	JFÉNYSZARU község jk. I. 1765.	359. oldal
9.	JFÉNYSZARU község jk. I. 1783.	709. oldal
10.	JFÉNYSZARU község jk. I. 1749.	718. oldal
11.a	Fodor: A Jászság	295. oldal
11.b	JFÉNYSZARU község jk. II. 1792.	505. oldal
11.c	JFÉNYSZARU község jk. I. 1753.	166. oldal
12.	JFÉNYSZARU község jk. I. 1753.	178. oldal
13.	JFÉNYSZARU község jk. I. 1764.	345. oldal
14.	JFÉNYSZARU község jk. I. 1770.	449. oldal
15.	JFÉNYSZARU község jk. I. 1780.	595. oldal
16.	JFÉNYSZARU község jk. II. 1791.	402. oldal
17.	JFÉNYSZARU község jk. II. 1792.	510. oldal
18.	JFÉNYSZARU község jk. II. 1794.	685. oldal
19.	JFÉNYSZARU község jk. I. 1766.	370. oldal
20.	JFÉNYSZARU község jk. I. 1769.	414. oldal
21.	JFÉNYSZARU község jk. I. 1751.	145. oldal

7. KÖZPÉNZEN FOGADOTTAK

Még a redemptió előtt, az elzálogosítás korában a bírói tisztség nyűg volt, addig 1745 után felelősségteljes, köztiszteletnek örvendő, tekintélyt adó megbízatássá vált. A bíróválasztás mindig nagy eseményszámba ment. A jegyzőkönyvek híven őrzik, mikor és kik voltak a jelöltek, mennyi szavazatot kaptak. 1754-ben pl. *„Kovács György és Gulyás Antal közül előbbi lett a főbíró, több voksot kapván... Mellette kisbírónak Pallagi János kinek a helységházánál lévő pince és malom lesz a keze alá adva.”*¹ Egy-egy bíróválasztás után a helység új bírója, tanácsa elszámoltatta elődeit, s ha hiányt tapasztaltak, a dolog végére jártak. Így adódott, hogy *„Tóth Gergely bor bíró dolga is elővétegett, mert a töredék hordók nagy hiányt mutattak.”* A kivetett büntetés tetemes összeget, 40 Ft tett ki. *„Tóth Gergely ugyan teljességgel vétkesnek magát el nem ismerte, mondván: abroncs meglazult, a bor elfolyt”,* büntetésének azonban eleget tett és ezennel borbírói tevékenysége lezárattott.² Más alkalommal – 1765-ben – *„a tanácsbéli urak jelenlétében bíróválasztás esett. Egyenlő akarattal Seres Györgyöt választották, másodbíróvá Seres Mihály lett. Hadnagy Gödér Mátyás, polgárok Budai János, Ézsiás Mátyás. Ezután Kovács György távozó bíró adott számot a pénzügyekről. Bíróháza idején a bevétel 2652 Ft volt, a kiadás 2040 Ft-ot tett ki, készpénzben adatott tehát 612 Ft-ot.”*³ Ezek a feljegyzett esetek a rendezett elszámolásokkal, a pontos átadásokkal a gondos gazdálkodást, a helységben folyó lelkiismeretes és hozzáértő bírói munkát bizonyítják.

1784-ben igen rendhagyóan alakult a bíróválasztás. Bakó János két éves főbírói szolgálata lejárt, a tanácsbéli új bíró megválasztására lettek meghíva. *„A bírói tételhez azonban igen csekélyen jelentek meg,”* ezért új bíró megválasztására sor nem kerülhetett, Bakó János még egy évig bíró maradt, De, hogy a távolmaradók okuljanak tettükből, megbírságotlatta őket 25-25 forintra.⁴

A főbírói tisztség mellett fontos szerep jutott a kis- vagy másodbírónak is. 1750-ből az alábbi feljegyzést olvashatjuk: *„Ezen esztendőben elhatározatott, hogy második, kisbíró legyen a főbíró mellett, kinek gondviselésére és számadására lészen téve a belső pince, malom.”*⁵ 1754-ben *„elhatározatott, hogy a kisbíróháza állandósítjuk. Cserháti Mihály uram rendeltetett arra. Gondviselésére bízatik a pincék és a malom jövedelmének ellenőrzése.”*⁶

Amikor a főbíró valami által hosszabb ideig akadályoztatva volt tisztsége ellátásában, helyettesítéséről gondoskodni kellett. Leginkább a korábban már ezt a munkakört ellátó tanácsstagot bízták meg ezzel. Pl.: *„1792-ben Ézsiás Mátyás főbíró igen beteg, s ez időre előde, Kis Mihály látja el”*⁷ a teendőket.

A tanácstagság sem volt pusztán formális, e tisztség is tekintélyt kölcsönzött viselőjének. Feladatuk ellátása tetemes időt és megfontolt ítélőképességet kívánt. Ezáltal érthető csupán, hogy egyéb elfoglaltságot nem vállalhattak. Amikor 1770-ben Takács Mihály egyházi szolgálatot is viselni kezdett, a tanács válaszára elé állította: *„Egyiktől meg kell válni, míg a másikat viseli.”*⁸ Még a prókátorság sem volt összeegyeztethető a tanácstagsággal. 1793-ban *„Seres András tanácsbélinek tudtára adatik, hogy ha valakinek föl vállálja pörét, a tanácsban helye tovább nem lészen.”*⁹ Hogy mennyire fontosnak tartották a tanácstagsággal járó munkát, az egy 1771. évi határozatból derül ki leginkább, amely a leendő tanácsstagok felkészítéséről, betanításáról intézkedik az alábbiak szerint: *„Minthogy tapasztalván azt, hogy naponként tanácsbéli uraimék előregegnének és majd elnyomorodnak, ezért, hogy a törvényszék komplett legyen, tanácsbélieket candidáltattak, úgymint Harangozó Mátyás, Búzás József, Tóth József, úgy hogy ezen esztendő próba képpen töltsék el. Ha maguk viselkedések fog tetszeni, esztendő múlva a hitet le fogják tenni és aktuális tanácsbélieknek rendeltetnek.”*¹⁰ Az egy év alatt figyelhetnek, tanulhatnak, hozzászólásokat tehetnek az üléseken, de beleszólási,

határozathozatali vagy döntéshozatali joggal nem rendelkeznek. Ez tehát a tanulói, ami csak egy tanács tag elhalálozásával rövidülhet meg egyikük számára, aki az elhunyt helyébe léphet.

A Jászságban a községbeli tanács volt az első fokú törvényszék. Megerősítésükre 1790-ben jászkapitányi rendelet született.

„Parancsba adatik, hogy ezután a községek bírói mellett 12 tanácsbéli legyen.”¹¹ Ez Fényszarú esetében 10-ről 12 főre való emelkedést jelentett. Megválasztásuk és felesketésük megtörténtekor figyelmüket külön felhívták a régebbi tanács tagok iránti kellő tisztelet betartására, hogy „oly móddal üljenek, hogy az öregebb s régebb tanácsbéliet székekben meg ne előzzék.”¹² A tanács munkája nehézsége és felelősségteljes volta bírta rá Tóth Pálra, hogy öreg volta és megromlott egészségi állapota miatt kérje felmentését tisztségéből. A Tanács nem fogadta el leköszönését, mivel „eddig munkájával rászolgált arra, maradjon meg továbbra is, s ha tud járjon el”¹³ az ülésekre. Tehát a jó bírót, tanács tagokat megbecsülték és ha a hivatalviseléstől megváltak is, az őket körülvevő tiszteletet továbbra is élvezték.

Nem volt elegendő a rendnek csak a községen belüli biztosítása, fent kellett azt tartani a Kara pusztán is. 1783-ból értesülünk róla, hogy „a karai pusztán sok illetlenség esik, s az épületek rossz állapotban vannak. A tanácsbéliek közül pusztai bírónak tétetik Nagy István és Dobák Márton, kiknek kötelessége minden két hétben a pusztára lemenni, mindent ott jó karban tartani.”¹⁴

A községek, települések életében fontos tényező az írásbeliség meghonosítása. Jászfényszarú első községi jegyzőkönyve 1697-es keletű, de a bejegyzések még alkalmi jellegűek, folyamatossá csak 1727-től váltak. Ez összefügg az az évi március 8-i tanácsulással, ahol „Mi N jász Fényszarui Bírák, Tanácsa és Közönséges Lakosok egybe gyűlvén egyetemes akarattal újjóbban Szoffkai Ferencz uramat eö Kelmét Becsületes Helységünknek Fogadván Hites Nótáriusának.”¹⁵

A redemptió után a nótárius feladata is több hozzáértést igényelt, ezért kapitányi rendelet írta elő: „Minden helység nótáriusának hites kötelessége szerint meg kell examinálni, hogy böcsületessége és hivatala elvégzése alatt mindennemű jövedelmét és az kasszát az Helységnek megvallya.”¹⁶ A 18. század folyamán Fényszarún nem esett panasz tevékenységük miatt. Így azután 1793-ban fizetésemelést kért, a tanács pedig elismerte arra a jogos igényét, „mivel Fényszarú főútvonalon van”,¹⁷ kérése teljesítést nyert.

A tanács munkák során a legfontosabbak egyike a tűzvédelem biztosítása volt. A kor építkezési anyagai, módjai és szokásai kedveztek a tüzeseteknek, az emberek meg gondolatlansága, hanyagsága és figyelmetlensége pedig fellobbanthatta azok lángjait. Már 1755-ben kapitányi körlevél rendelte el a megelőzés teendőit.

Ezekből álljanak itt a legfontosabbak:

„Tüzek megelőzésére mindenki a maga házában hordó vizet tartani tartozik, 12 pálca terhe mellett.”

„Éjjel strázsa őrizze a tüzet.”

„Rossz kémények lebontassanak.”

„Helységnek elegendő vas csáklyája legyen.”

„Pipások az utcán, kertben, veszélyes helyen ne dohányozzanak.”

„Meggzegőket helyben levonni 50 pálcára, s ha ismétlődik 6 Ft-ot fizessen.”

„Tűz esetén a bábéskodókat helyben levonassák, jól megverjék”,¹⁸ ha nem segítenek az oltásban.

Jászfényszarún is azonnal intézkedtek. „Dobák János a tanácsból megválasztott a dohányzó és tüzesetek vigyázójának. Társul Ézsias Istvánt kapta.”¹⁹ Hivatalba lépésük előtt az alábbi esküt kellett letenniük:

„Én N N esküszöm, minthogy a gyulladásra célzó dolgokban előjáráságnak megválasztattam, abban minden emberi tekintet nélkül: először ha a háznál edényekben kész vizet nem találok, annak gazdáját valahányszor, mindannyiszor 12 pálcával megbüntetem, a rossz kéményeket lebontatom, a tüzes pernyéket kihordókra szörnyen vigyázok, nemkülönben az ártalmas helyen való dohányzókra, és ezeket ebben tapasztalván 50 pálcával megbüntetem, egyszóval: ha az ilyesmikkel nem bírok, tartozom a nemes tanácsnak bevádolni, s különben is mindenben a tanács szavát megfogadni köteles vagyok. Isten engem úgy segéllyen.”²⁰

Ezután megkapták a helyi feladataikat, felszólítván: „Esküjükhöz híven éjjel nappal szolgáljanak, büntessenek.”²¹ Erre szükség is volt, mivel a tilalmat elég gyakran megszegték, s ezek a kihágások a tűzveszélynek szinte minden területére kiterjedőek voltak. Álljon erről is néhány példa:

„Baranyi Pál és Dobák Márton a lakodalmas háznál az ablakon bedohányoztak, illetlen cselekedetet véve véghez ezzel. Büntetésük 50-50 pálcá:”²²

„Szalai János leánykája az úton pernyébe lépve megégette lábát. Gerőcs Gergely felesége a tettes. Büntetése 4 óra áristom.”²³

„Ocskó Pál hitvese a tüzes pernyét az istálló mellé vetni bátorkodott. Büntetése 3 forint.”²⁴

„Éjjeli vigyázók jelentik, hogy Túsor András, Ocskó József, Both János, Cserhádi János istállójukban a tilalmas tűz mellett találtak. Most először találtak ezen tilalom törésben, ezért is egy-s egy mártásra büntetnek.”²⁵

1788-ban a csányi határrészen pusztított tűz, felperzselte a környező rétet. Azonnal intézkedés történt, hogy hasonlók meg ne ismétlődhessenek. „Gazokat, boglyák alját gyűjteni tilalmaztatik, mert a szárazság igen nagy veszélyeket ad.”²⁶

A rendszeres ellenőrzés, a megalkuvást nem ismerő bírságolás is közrejátszott abban, hogy Jászfényszaru 1750-1800 között nagyobb tüzeset nem fordult elő. Talán ennek is köszönhető, hogy a lakosok lassanként elkényelmesedtek, a tűzvédelmi előírásokat kevésbé tartották meg, megnövelték ezzel a veszélyhelyzetek számát. 1892-ben Bezzegh János tűzör panaszolta, hogy sok istállóban tüzet talált. „Akiket tüzelni talál haszontalanul, járkálni, s pipázni, forró házhelyt összeülni minden szükséges felül, azokat hajtsa be a helység áristomába, mellyért az olyanok 12 pálcza ütéseket fognak megszenvedni.”²⁷

Sokszor volt tűzveszély forrása a rossz kémény is. Ezek ellenőrzése folyamatos munkát kívánt. 1790-ben „a kémények megvizsgálása során rossznak találtak Kátai Márton, Kátai Mihály, Mészáros András és Kis István kéménye.” Felhívták a tanácshoz őket és kemény megdorgálás mellett egy heti haladékot kaptak a hibák kijavítására, „a tüzeléstől pedig addig is eltiltatnak”²⁸ adatott tudtukra. Ahol a megszabott határidőre nem történt meg a hibák felszámolása, „a büntetés mellett a bakter segítségével rontassanak le a rossz kémények”²⁹ – hangzott az utasítás.

Az építési engedélyek kiadásánál 1794-től „a tehetősebb gazdák és lakosok kő kémények állítására köteleztetnek, fa kéményeket házaikra alkalmaztatni meg tiltva marad.”³⁰ A jó anyagból való építkezés mellett a megfelelő karbantartás is sokat segíthetett a veszély megelőzésében és elhárításában. 1793-tól ezért „a gyöngyösi kéményseprővel egyezség tétel, hogy évente hatszor jól megvakarja, kisöpri a kéményeket darabonként 51 garasért.”³¹ Bármilyen hatékony volt is az ellenőrzés, mulasztások, hiányosságok, trehány emberek mindig akadtak. Ezért is kellett még 1800-ban is újra elrendelni:

„Azon gyakori tűzgyulladások el távoztatására meg hagyatik, hogy a pipázás, az égő gyertyával lámpás nélkül a házon kívül vagy istállóban és más veszedelmes helyeken való járás keményen eltávolíttasson és eltiltasson, a tűzi eszközök ahol hibáztatnak meg szerzettessenek, a hol készen vannak, jó karban tartassanak, a tűzi rend újra publikáltasson és szorosán meg tartasson.”³²

A község irredemptus vagy zsellér lakosai köréből kerültek ki a csőszök. A tanács ezáltal is megélhetést igyekezett nyújtani néhány szegényebb lakosának. Mivel a termelés községi irányítású volt, tevékenységük is a község egész területére terjedt ki. A redemptió utáni első feljegyzés róluk 1754-ből való, amelyben a szőlőcsősz bérének meghatározása olvasható. „*A szőlőcsőznek minden gazdátul, akár légyen szőlője, akár szőlő nélküli más veteményes, és kölletik a csősznek őrizni azt, ezért fél-fél kenyere lészen és búza bizonyos szabott edénnyel.*”³³ A későbbiekben „szakosították” a csőszöket és 1785-től külön találunk káposzta-, tök-, dinnyecsőszöket is megfelelő bérezés mellett.³⁴ Sőt! „*A gabona, a kaszáló...nagyobb gondviselésére lovas csőszök*”³⁵ állítására is sor került 1790-től.

A borbély személyének biztosítása is tanácsi feladat volt. Munkájukra igen nagy szükség volt, hiszen tevékenységi területük egészségügyi-gyógyászati téren is igen fontos volt. Ők látták el orvos híján a sebkötözés és foghúzás kellemetlen munkáját is. A jegyzőkönyv 1771-ben Kürti Ferenc jászladányi borbély áttelepüléséről ad hírt,³⁶ 1777-ben pedig Szemecskei Antal felfogadásától, kinek „*házat adott a nemes tanács*”.³⁷ 1785-ben „*Pék János borbély mester helységünk lakójává fogadtatott olly módra, hogy minden szombaton a helység házánál megborotválni köteles lészen. Ha bíró uraimék mindannyian jelen nem lesznek, házhoz menni nem tartozik, hanem aki borotválkozni akar, borbély műhelybe menjen*”³⁸ – szól a reglama. Az ő ideje hamar kitelt, nem voltak vele megelégedve „tanácsos uraimék”. Nyilvánvalóan voltak neki kötelességmulasztásai is, de e mellett sikerült haragosokat gyűjtenie a vezetők köréből, akik egyezség ide, egyezség oda, mégiscsak elvárták, hogy külön díjazás nélkül házukhoz menjen borotválni. Ennek elmulasztása vagy megtagadása személyükön esett sérelemnek, megbocsáthatatlan bűnnek számított, tehát a borbélynak mennie kellett. A következő évben már Mérky István felfogadása történt meg, akinek szépen sorbaszedett kötelezettségei az alábbiak voltak:

„*Minden contribuens lakoshoz hívásra serényen menjen.*”

„*A bába mellett segedelműl legyen.*”

„*A keze alatt lévő betegeket lássa el orvossággal mérsékletes áron.*”

„*A tanácstagokat szombaton délután a helység házánál kell megborotválni.*”

„*A tanácsot megbecsülje, a szegényekkel jól bánjon.*”³⁹

Bizony, alkalmazkodnia mindig a jövevénynek kellett.

A községnek alkalmazásában „gazdasszony” is volt. 1725-ből olvasható: „*A faluházhoz gazdasszony fogadtatott...új kamrát csináltak a konyhához, melybe vettek vasséli eszközöket, fából edényeket.*”⁴⁰ Az ekkor 1772-ben alkalmazott Hajdú Katalin teljes ellátást, 10 forint bért és egy pár csizmát alkudott ki éves bér fejében. Húsz évvel később az akkor lemondott Mihályi Rozália helyére Csúz Anna fogadtatott fel. Munkája „*fejés, sertés etetése. Bére 20 forint, 50 font hús, 6 icce vaj, lencse, köles, borsó egy-egy porció, szabad kenyér és 12 szalonna.*”⁴²

A község bakterekkel is rendelkezett. Munkájuk felelősségteljes, lelkiismeretességet megkövetelő volt, hiszen például az éjszakai tüzesetek gyors jelzése nagyon és életmentő jelentőségű lehetett. E munkára a legszegényebbek közül nem alkalmaztak senkit, mivel a tanácsbéliék úgy tartották, hogy aki szegény, az megvesztegethető, s nem kívánták annak veszélyeit felvállalni. Az öregség is akadály volt e megbízatásnak, a fürge lábnak, gyors mozgásnak nagyobb becsülete volt e munkában. 1792-ben „*Gyenge Jánost öregsége, Pajer Menyhértet szegénysége végett a baktárségtul menesztvén, helyettük más választatott.*”⁴⁴ – olvashatjuk. Az érintettek számára szomorú a döntés. Pajer esetében – aki még javakorabeli ember – talán nem jelent tragédiát, más munkát keresve-találva el tudja tartani magát és családját, de Gyenge János esetében az öregség, a megfáradtság és elesettség milyen kiutat kínál? Nos, a tanács igen humánusnak bizonyult, nagy megértéssel kezelte ügyét és egy megfelelő állást létesített, ahol még tudott tevékenykedni, hasznosnak érezhette magát, nem szorult a koldusok keserű kenyerére. „*A község kertje igen elhanyagolt, a sertés, fejőstehén*

*elszaporodása növeli a rendetlenséget. Szükséges egy kert-gondviselő felfogadása. Gyenge János öreg bakter legyen erre felfogadva.*⁴⁵

Nem véletlenül került megemlítésre a koldussá válás lehetősége. Az elesetteket a tanács gyakran úgy segítette, hogy koldulási engedélyt adott nekik. 1783-ban „*Kelemen Mátyást a tanács egyenlő akarattal betette a koldusok közé. Holnapi nap őt megszólítjuk, tudtára adjuk a döntést*”⁴⁶ – emlékezik róla az írás. 1790-ben „*Szokola János szemeire megvakult, végső szükségre jutott. Ezen gyámoltalant koldusnak bevesszük, alamizsnát kéregetni megengedtetik.*”⁴⁷ 1792-ben „*Berceli János – volt öreg kocsis – kéri, hogy a koldusok számába erőtlensége és öregsége miatt – bevétessen.*” A határozat kedvező lett, sőt a korábbi jó munkája érdeként több társához viszonyítva kiváltságos is, mert „*házanként is kéregethet.*”⁴⁸ Hát igen! Ez is a becsületes munka elismerése volt akkoriban.

Rendszeres kiadást jelentett a községi kasszának a mérnöki munka díjazása. Jászfényszaru községben gyakran végeztek határfelméréseket és térképészeti munkálatokat. E feladatokat a Jászság kiváló mérnökével, Bedekovich Lőrincsel végeztették el. Tőle származik a már korábban említett jászfényszarui községi és határtérkép csakúgy, min a fél Kara pusztát ábrázoló, vagy a Zagyvát bemutató. 1791-ben „*a fényszarui határban tett 40 napi munkájáért...46 R. Ft. Kifizettetett*”⁴⁹ részére – olvashatjuk a feljegyzésben. Kötődése a településhez egyre szorosabbá vált, míg végül családi házat vásárolt a községben és véglegesen itt állapodott meg. Fiai itt nőttek fel és a megalakuló helyi céh vezetőivé váltak.

1.	JFSZARU község jk. I. 1754.	217. oldal
2.	JFSZARU község jk. I. 1753.	174. oldal
3.	JFSZARU község jk. I. 1765.	261. oldal
4.	JFSZARU község jk. I. 1784.	745. oldal
5.	JFSZARU község jk. I. 1750.	143. oldal
6.	JFSZARU község jk. I. 1754.	192. oldal
7.	JFSZARU község jk. II. 1792.	505. oldal
8.	JFSZARU község jk. I. 1770.	450. oldal
9.	JFSZARU község jk. II. 1793.	586. oldal
10.	JFSZARU község jk. I. 1771.	458. oldal
11.	JFSZARU község jk. II. 1790.	265. oldal
12.	JFSZARU község jk. II. 1790.	285. oldal
13.	JFSZARU község jk. II. 1793.	601. oldal
14.	JFSZARU község jk. I. 1783.	692. oldal
15.	JFSZARU község jk. I. 1727.	11. oldal
16.	Jáskun ker. iratt.	382. oldal
17.	JFSZARU község jk. II. 1793.	664. oldal
18.	JFSZARU község jk. I. 1755.	234. oldal
19.	JFSZARU község jk. I. 1755.	236. oldal
20.	JFSZARU község jk. I. 1755.	236. oldal
21.	JFSZARU község jk. I. 1766.	238. oldal
22.	JFSZARU község jk. I. 1766.	369. oldal
23.	JFSZARU község jk. II. 1794.	698. oldal
24.	JFSZARU község jk. I. 1768.	410. oldal
25.	JFSZARU község jk. II. 1794.	701. oldal
26.	JFSZARU község jk. II. 1790.	338. oldal
27.	JFSZARU község jk. II. 1792.	540. oldal
28.	JFSZARU község jk. II. 1790.	282. oldal
29.	JFSZARU község jk. II. 1788.	166. oldal
30.	Protocollum 1794.	235. oldal
31.	JFSZARU község jk. II. 1793.	559. oldal
32.	Protocollum 1800.	381. oldal
33.	JFSZARU község jk. I. 1754.	201. oldal
34.	JFSZARU község jk. I. 1785.	800. oldal
35.	JFSZARU község jk. II. 1790.	285. oldal
36.	JFSZARU község jk. I. 1771.	453. oldal
37.	JFSZARU község jk. I. 1777.	572. oldal
38.	JFSZARU község jk. I. 1785.	828. oldal
39.	JFSZARU község jk. II. 1786.	28. oldal
40.	JFSZARU község jk. I. 1725-26.	10. oldal
41.	JFSZARU község jk. I. 1772.	485. oldal
42.	JFSZARU község jk. II. 1792.	540. oldal
43.	JFSZARU község jk. II. 1793.	564. oldal
44.	JFSZARU község jk. II. 1792.	539. oldal
45.	JFSZARU község jk. II. 1792.	540. oldal
46.	JFSZARU község jk. I. 1783.	691. oldal
47.	JFSZARU község jk. II. 1790.	344. oldal
48.	JFSZARU község jk. II. 1792.	474. oldal
49.	JFSZARU község jk. II. 1791.	458. oldal

8. KÖZMUNKÁK, ÁRVÍZVÉDELEM, FELÚJÍTÁSOK, ÉPÍTKEZÉSEK

Jászfényszaru életében fontos tényező volt a község szélén folyó Zagyva folyó. A rajta épített vízimalom szolgáltatta a lakosság számára az örleményeket. Hasznossága mellett azonban örökös veszélyforrást is jelentett. Áradáskor vize egyaránt veszélyeztette az embert, a községet, a termést és a jószágállományt. 1752-ben „*a szántóföldnek és vermes életnek az árvíz harmad részit elrontotta. Hasonlóképpen a kaszáló, rét tizedrésze hasznát alig lehetett venni.*”¹ A bajt megelőzendő, folyását a lakott hely közelében töltések közé szorították, átjáróul hídakat építettek rá. 1754-ben jegyzett adatok szerint Jászfényszarunál „*a Zagyva töltése 336 császári öl, szélessége pedig mindenütt 4 ölnyire áll, egy öl a magassága.*”²

A rendszeresen visszatérő veszély a tanácsot közmunkák megszervezésére sarkallta. Eleinte alkalomszerű volt a töltések javítása, erősítése pótlása, meghosszabbítása, de az 1780-as évektől kezdve tervszerűvé vált az. Bedekovich Lőrinc mérnöki tervei alapján folyt már az 1781. évi felújítás is az alábbiak szerint: „*A malom padlása a mérnök úr terve szerint építessen újra. A német zúgó áradás idején nyitasson fel, s csak annak elmúltával csukassék le ismét.*”³

Ezek a kisebb-nagyobb javítások nem hozták meg a kívánt eredményt, mert már az 1785-ös áradás „*a jászfényszarui és felsőszentgyörgyi malmok töltéseinek, zúgóinak nagy kárt okozott. Ezen okulva Pest vm. deputátus uraival és mérnök urakkal együtt megtekintették a területet és megállapították, hogy a Zagyván a szolnoki malomtul a folyás mentén egész Hatvanig helyhezétel szükséges.*”⁴ De a költségek túl magas volta miatt a megvalósítástól eltekintettek. Maradt hát minden a községre. A jegyzőkönyvek pedig azt bizonyítják, folyt a munka lankadatlanul, a vezetőség egyre szervezte azt. „*A holnapi napon az Derék sor kezdő az árokszálási útnál való töltést az Kurta minden erőt reá fordítván, minden ember, úgy gyalog, mint a szekeres, vagy lovas emberek.*”⁵ E munka haladéktalan elvégzése közügy volt, nem is nézték el senkinek az igazolatlan távolmaradást. „*Minden heverő és gazdaság nélküli lakos munkára fogassék, az időt hanyatlással ne töltsék, ha valaki makacskodik meg kell büntetni*”⁶ – parancsoltatott. Távolmaradási engedélyt pedig csak redemptus gazda kaphatott, ha igazoltan fontos gazdasági tevékenységet kellett ellátnia. Olykor a munkára kötelezésnél túlkapásokkal is találkozhatunk. „*Oláh Mátyás és Török András fényszarui lakosok panaszoják, hogy a bíró őket öreg voltokra nem tekintve, szolgálatra kötelezi.*”⁷ Panaszuk a jász kerülethez is eljutott, ahol Muharai István esküdt kapott megbízást az ügy kivizsgálására és elintézésére, lezárására. Jellemző a kor igazságszolgáltatására, hogy – mivel a panaszok földnélküli irredemptusok – nem mentik fel őket. Részt kell venniük a munkában – ezt idejük is engedi -, de öregségük szolgáljon kedvezményként és könnyebb munkára osszák be őket.

Természetesen érthető a tanács törekvése és szigora is, nekik minden munkáskézzel számolniuk kellett, a jelentkező bajokat meg kellett előzniük, vagy el kellett hártaniuk azokat. 1792-ből tudjuk: „*A töltések igen rossz állapotban vannak. Fel kell osztani a tizedek között, meg kell javítani.*”⁸ A védekezés gőzerővel folyt, május 13-án még a zúzókat is felszedték a közlő áradat elöl, hogy levonulását ezáltal is meggyorsítsák.⁹ Ez évben sikerült is elkerülni a bajt. Nem így az 1795-ös esztendőben, amikor „*Fényszaru Helység bírása jelenti, hogy a folyó holnapnak első napján beérkezett rendkívül való árja a Zagyva vizének, azon vízben lévő zúgót, úgy malmot és zsilipeit fel forgatta s el rontotta, e mellett a Helységben is sok házakat s kerteket megrongált.*”¹⁰ Tetemes volt a kár, a község saját erejéből nem is tudta helyreállítani. Segítséget a jász kerülettől kértek. Ennek megszerzéséhez az általános gyakorlaton túl az is jó pontot jelentett, hogy a Fényszarun áthaladó országos főútvonal hídja is komoly károkat szenvedett, hiszen „*az árvíz a malmot zsilipestül, hidastul helyiből kimozdítván felfordította, egészen öszve törte,*”¹¹ Ennek kijavítása, használhatóvá tétele pedig össz jász ügy volt. A könnyebben javítható károkat segítségre nem várva gyorsan

felszámolták, így a kerületi ellenőrök kedvező jelentést küldhettek el, ami növelte a község vezetőségének ázsióját. „A szörnyű romlást amennyire lehetséges megreparálták, a hidon könnyű teherrel mehetni, de a bagazsiás vagy municions szekereknek nem bátorságos. Ameddig a hidak jobb állapotba nem tételnek a Transenna Fényszaru felé ne jöjjön.”¹² A javításokat gyorsan és jól el kellett végezni, az ezen a főúton folytatott katonai szállítások folyamatossága megkívánta azt. Ezért kaphatta meg a község a gyors segítséget a kerülettől.

Az áradások a termőföld egy részét is elöntötték, azok víz alá kerültek. Hogy mennyi ideig maradt kinn a víz, az a termést döntően befolyásolta mind minőség, mind mennyiség tekintetében. Az előrelátó emberi munka apadáskor meggyorsíthatta a folyamatot. Ezért áradások előtt a természetes vízfolyásokat, ereket kitisztították, szélesítették és mélyítették is. Ahol szükségét látták, ott új árkokat húztak közmunkával. Ezek egyike jegyzőkönyvi megörökítést is nyert.

„A régi zúgótól fogva egészen a malom hídgyáig a töltésnek oldala mellett a nád felől egy öll szélességű árkot szükséges húzni mind a vizeknek szabadabb menetelére, mind pedig a töltésnek reperációjára nézve.”¹³

1793-ban még a Halas tó védelméről is külön kellett gondoskodni, mivel „két végei oly annyira ellaposodtak, hogy ha az árvizek megindulnak, mindkét végén átcsapnak a töltésen, s az ott való járást is lehetetlenné teszik.”¹⁴ Minthogy a töltések ezidőtájt útként is szolgáltak, karbantartásuk, megóvásuk létfontosságú volt. 1790-ben a Zagyva gátjait nemcsak megerősítették, de meg is emelték a magasságát. Ez a rájuk vezető feljárók megemelését is szükségessé tette. „A Kozma töltését feltöltéssel járhatóvá kell tenni. A lakosság ezennel kirendeltetik a Kozma töltés munkájára serényen, s ottan meddig ezen töltés jóvá nem tételik, dolgozzon.”¹⁵ A távolmaradókra kilátásba helyezett kemény büntetés serkentőnek bizonyult, a feljárók időben elkészültek.

Természetesen nemcsak árvízvédelem volt az egyetlen közmunka, amit a község lakóinak végeznie kellett, de kétségtelenül a legtöbb időt igénylő és a legfontosabb. Közmunkában kellett például a helység istállójánál felgyülemlett trágyát is kihordani és szétteríteni a földeken. Ez a trágya a község közpénzén vásárolt és nevelt apaállatok, tenyészállatok alomjából került ki, s „minden ökrös gazda hordani, minden gyalogos ember a hordó szekerekre a trágyát hányni jelenjen meg”¹⁶ – rendeltetett el.

Másik „apró” közmunka, amelyre szintén a lakosok lettek kirendelve, a községi kutak rendszeres karbantartása, tisztítása volt. Ez mind a helységben, mind a Kara pusztán életbevágóan fontos tevékenység volt, hiszen a jószágtartás egyik alapfeltétele a jó ivóvíz. „Karai kútjaink igen víztelenek, helyre kell azokat hozni, hogy marháinkba károk ne következzenek”¹⁷ – szöveg az igazlátók jelentése, amit a szükséges munkák, javítások követtek. Sajnos ezek sem voltak örök életűek, így 7 év múlva – 1789-ben – újra aktuálissá vált felújításuk. „A karai kutak reperálására és tisztítására a lakosok kirendeltettek”¹⁸ – tudósít a jegyzőkönyv, s beszámol arról is, hogy a tanács felhívást intézett a lakosokhoz és pásztorokhoz a kutak megóvása érdekében.

A közmunkák magas voltával függ össze egy jó terv megvalósulása 1789-ben. Bedekovich Lőrinc mérnöki tervet készített és terjesztett elő, amely megvalósítás esetén a helységben átvezető fő út megrövidülését eredményezte volna. A tanácsülés vitája hosszú volt, de a határozat annál rövidebb: „Maradjon a jelenlegi út.”¹⁹ A döntés azért lett elutasítva, mert a munka elvégzése újabb közmunkát jelentett volna a lakosságnak és az már a termelőmunka, az eredményes gazdálkodás rovására ment volna.

Állandó figyelmet igényeltek a tanács gondozásában lévő házak és építmények. 1755-ben pl. a tanács házát kellett már nemcsak tatarozni, de felújítani is. „Fülep Péter molnár megfogadtatott a Helység Házának fából való újonnan megcsinálására. Ami munka van rajta, tartozik elvégezni. Bére: 22 forint, 2 akó bor, 2 öreg geze pálinka egy akó ser, 4 geze vaj, egy sajt, egy veteményes kert”²⁰ – tudatja a feljegyzés.

1770-ben „*Harangozó József hatvani kőművessel egyezés lett homoki vendégfogadó építésére. Tudniillik hossza, szélessége, borivóház, legalább 8 suck kéménnyel kimeszelve legyen, hát vége vályoggal fölrakva. Ára 50 forint és 2 kila búza*”²¹ A köz pénze természetesen mindig csak a legfontosabb építkezésekre, felújításokra volt elegendő, így némely épületek elhanyagoltsága már-már hanyagság számba ment. 1785-ben „*a káptalan szobáját és a hozzá tartozó hombár falát megvizsgálván romosnak találtatott. Ki kell lökni, vályogból újat kell húzni, de 20 forintnál többre nem kerülhet*”²² – írta elő a határozat. 1792-ben „*a parókia, kamra, istálló, káplán lak, kántor háza dülő félben van, megjavításukra 330 forint szavaztatik meg*”²³ 1782-ben „*Mivel az oskola egy klasszissal öregbült, az oskolai kis szoba és a mellette lévő kamrácska egy tanítói lakásnak rendeltetik.*”²⁴ Javításokról nem esett szó, pedig azok is esedékesek lettek volna. 1794-re azután az idő vasfoga megtette a magáét és életveszélyes volta miatt lakhatatlanná vált. Végül a Nemzeti Oskolák Királyi Inspectorá lépett közbe, hogy „*a fényzarui tanítóknak háza eránt a számításokat, terveket, s a szerint pedig jövő tavasszal igyekezzék a Helybéli Tanács a mester házát elkészíteni.*”²⁵ A tanács azonban „*kevés a pénz, első a malomépítés, mert a nélkül nem élhetünk*”²⁶ indoklással elutasította a felső határozatot. „*Lakjanak addig az iskolában, míg más nem adatik*”²⁷ – rendelkeztek. Ez a lehetőség azonban a nyári szünet végeztével, a tanítás elkezdésével megszűnt. Ekkor, még a lakás „*fel nem épül, a kvártély Házat rendeljük lakhelyül ki*”²⁸ intézkedésével a tanács igyekezett újabb időt nyerni.

Az egyházi épületek – templom, parókia – fenntartása is komoly anyagi kihatással járt. 1751-ben a 300 forintért vásárolt toronyóra helyreállítása folyt,²⁹ 1759-ben pedig „*Hauszperger József hatvani kőművessel megegyeztünk templomunk megnagyobbítására. Járandósága napi 1 font hús és kenyér, böjtkor geze vaj, 2 kila búza. Ezért valaki meszelní is tartozik.*”³⁰ 1768-ban új templomtorony építési munkálataira fogadták fel Hacker Józsefet legényestül. Egyezés szerint „*az alsó része és középső oszlopa vörös fenyőből lesz. Veres festék használtassék, s a tavaszon kezdhetik munkájukat*”³¹ rendelkezett a tanács. A jelzett munkák sikeresen be is fejeződtek, de helyükre folyamatosan újak adódtak.

1771-ben „*a templom tetejének festésére 3 akó olajat fordítottak.*”³² Pár év múlva „*a Plébános úr parochiális háza tetejének renovációja eránt Hacker ács mesterrel egyezés történt.*”³³ 1786-ban „*a templom külső tatarozására felfogadtatik Aichner János kőműves a vakolat és mész lehullását 110 forintért köteles tisztességesen elvégezni. Ez értendő a toronyra is.*”³⁴ A következő évben „*a plébános úr jelenti, hogy az a kórus, melyen most az orgona van felesleges, a híveket elvonja paptól, oltártól, ezért le kell hányatni. Helyette a bolthajtás alatt könyöklő rakasson, hogy a tisztességes személyek Isten szolgálatára felmehessenek.*”³⁵ 1789-ben „*rossz a templom tető, félő, hogy a bolthajtás beázik. A gyöngyösi Handel Gáspár 100 forintért végezze el a munkát.*”³⁶

Mindezek mellett gondolni kellett a községtől távolélő lakói lelkére is. „*A Kara pusztán élők lelkének megőrzésére a plébános úr jelenlétében, elljárók kíséretében kereszt állíttatott fel.*”³⁷

A semminél mindenesetre ez is több volt, az itt élő pásztorok és bojtárok, ha imádságot nem is mondtak, de legalább egy keresztet vetettek előtte elhaladtukban és közben az Úrra gondolhattak.

Nemcsak gazdasági, de közhangulatot meghatározó kérdés volt a községi malmok üzemeltetése és üzemképességének megóvása. A község rég óta rendelkezett vízimalommal, 1771-ben előírták, „*szárazmalom csinálása mielőbb vegye kezedetét.*”³⁸ Elkészülte után mintegy 15 esztendeig be is töltötte rendeltetését, de 1790-re „*majdnem egészen elpusztult, különösen a háza. Meg kell reperálni kőből és téglából, s a teteje is jó munkával készüljön el*”³⁹ – bízzák meg a mestereket. A pénzszüke azonban most is közbeszólt, egyéb feladatok miatt csak javítgatások történtek, napjai megszámlálhatóvá lettek.

Sokkal időtállóbbnak bizonyult a vízimalom. 1755-ben Fülep Péter molnár végezte el a felújítási munkákat, melyek nemcsak az alkatrészek cseréjéből álltak, de minőségi javításokat, módosításokat is megvalósítottak.⁴⁰ Ezután közel 40 esztendeig állta az idő viharát, a kisebb áradásokat és örölte a lisztet. Ekkorra azonban ismét elhasználódott, „*dülőfélben van, fundamentum béli fái elkorhadtak, javítani nem lehet, újjá kell tenni.*”⁴¹ *valkói erdőben vágassék malomkeréknek való fa, onnan hozassék*”⁴² az haza. Az újonnan épülő malom helyéül a tanács a régi helyét javasolta,⁴³ de azt a kerületnek is jóvá kellett hagynia, mivel ilyen nagy horderejű beruházáshoz a jászkerületi engedély is szükségeltetett. A kerület kapitánya „*a régiség végett el romlott vízi malomnak és letétele helyének meg vizsgálására... Makó Lőrinc Földmérőt küldte ki.*”⁴⁴ A deputáció jóvá is hagyta a javasolt helyet. Meg lehetett kezdeni a tervezést. Erre Robell Károly göngyösi kőműves kapta meg a megbízatást. Elkészültéig „*a malom hiánya miatt a helység lakosai nagy kárt szenvedtek, ezért az építésre mentül előbb engedelem kell. 600 forint van is a költségre.*”⁴⁶

Csak hogy előbb a geometra úr jelenlétében fel kellett mérni a költségeket, el kellett készíteni a költségvetést, el kellett juttatni a jászkapitányi hivatalba, hogy onnan „*a Felső Helytartónak felküldethessen, s addig a fundamentumokat letenni ne merészeljék*”⁴⁷ – hangzott az előírás. Csak az előkészületek két évet vettek igénybe. Bizony a bürokrácia keze akkor is hosszú és lassú volt.

Hasonló lett a hidak állapota is. Az 1780-as évekre szinte használhatatlanná váltak, egyszerre kellett felújítani vagy kicserélni valamennyit. „*Javításukra segedelem kéretik a jász kasszábul.*”⁴⁸ *Egyben a lakosság kéri, hogy a Agyagosnál lévő középső gát vágasson át, épüljön rajta híd, így a rétek felényi úton elérhetőek*”⁴⁹ lesznek. Két év múltával a tanács kijelenti: „*Minthogy a Halastón épülő hidra 330 forintot kaptunk, Gyöngyösről mestert kell fogadni az építéshez. Ugyanakkor a Zagyván lévő hidak megvizsgáltatván, reperálásra alkalmatlannak találtattak. Újat kell építeni.*”⁵⁰ Nem is túl sokára már örömmel olvasható, hogy a „*hidcsináló molnár mester a fák faragásával elkészült,*”⁵¹ s a munka folyamatossága érdekében a tanács a hidak végső helyét is kijelölte. „*Mivel munkájukat jól végzik, a zúgókat és malom hidakat is ők javítják meg. Egyezség szerint 1000 R forintért 3 új hidat kell építeni Bodor József szolnoki molnár mesternek.*”⁵² *Első a vízimalomnál a zúgó szélében, a homlokgerenda előtt 6,5 hosszú, 2,5 széles. A második a következő zúgónál 9 hosszú, 2,5 széles, magas karfával ellátva. Harmadik a 8. zúgónál.*”⁵³ Épültek, készültek, de a befejezésük mégis elhúzódott. Elsőbbséget kellett ugyanis biztosítani „*a fényszaru malomnál felállított nagy transennális út hidjának*”⁵⁴ melyhez 400 forintot is kapott segítségként a község a jász kerülettől 1795-ben.

A középületek mellett a magánházak állagának minősége is meghatározója egy-egy település életszínvonalának. A tanács Fényszaru esetében is gondot fordított a lakások tűzveszélyességének megszüntetésére, a harmadosztályú, putriszerű házak számának csökkentésére. Határozatában megköveteli: „*A rossz kémények lebontassanak, ledöntessenek, a padlástan konyhák, kamrák 15 nap alatt kijavíttassanak.*”⁵⁵

1.	JFSZARU község jk. I. 1752.	156. oldal
2.	JFSZARU község jk. I. 1754.	193. oldal
3.	JFSZARU község jk. I. 1781.	651. oldal
4.	Jáskun ker. D XVIII. Fasc.9. No.6. 1785.	
5.	JFSZARU község jk. I. 1783.	710. oldal
6.	JFSZARU község jk. II. 1788.	95. oldal
7.	Protocollum 1794.	175. oldal
8.	JFSZARU község jk. II. 1792.	541. oldal
9.	JFSZARU község jk. II. 1792.	510. oldal
10.	Protocollum 1795.	92. oldal
11.	Protocollum 1795.	136. oldal
12.	Protocollum 1795.	137. oldal
13.	JFSZARU község jk. II. 1794.	757. oldal
14.	JFSZARU község jk. II. 1793.	663. oldal
15.	JFSZARU község jk. II. 1790.	287. oldal
16.	JFSZARU község jk. II. 1793.	570. oldal
17.	JFSZARU község jk. I. 1782.	161. oldal
18.	JFSZARU község jk. II. 1789.	207. oldal
19.	JFSZARU község jk. II. 1789.	234. oldal
20.	JFSZARU község jk. I. 1755.	246. oldal
21.	JFSZARU község jk. I. 1770.	441. oldal
22.	JFSZARU község jk. I. 1785.	789. oldal
23.	JFSZARU község jk. II. 1792.	514. oldal
24.	JFSZARU község jk. I. 1782.	679. oldal
25.	Protocollum 1794.	68. oldal
26.	JFSZARU község jk. II. 1794.	688. oldal
27.	JFSZARU község jk. II. 1794.	688. oldal
28.	Protocollum 1794.	270. oldal
29.	JFSZARU község jk. I. 1751.	147. oldal
30.	JFSZARU község jk. I. 1759.	315. oldal
31.	JFSZARU község jk. I. 1768.	403. oldal
32.	JFSZARU község jk. I. 1771.	468. oldal
33.	JFSZARU község jk. I. 1780.	607. oldal
34.	JFSZARU község jk. I. 1785.	833. oldal
35.	JFSZARU község jk. II. 1786.	21. oldal
36.	JFSZARU község jk. II. 1789.	203. oldal
37.	JFSZARU község jk. II. 1791.	442. oldal
38.	JFSZARU község jk. I. 1771.	468. oldal
39.	JFSZARU község jk. II. 1790.	312. oldal
40.	JFSZARU község jk. I. 1755.	237. oldal
41.	JFSZARU község jk. II. 1793.	585. oldal
42.	JFSZARU község jk. II. 1792.	544. oldal
43.	JFSZARU község jk. II. 1794.	707. oldal
44.	Protocollum 1794.	123. oldal
45.	JFSZARU község jk. II. 1794.	709. oldal
46.	Protocollum 1795.	371. oldal
47.	Protocollum 1795.	366. oldal
48.	JFSZARU község jk. II. 1795.	44. oldal
49.	JFSZARU község jk. II. 1786.	27. oldal
50.	JFSZARU község jk. II. 1788.	126. oldal
51.	JFSZARU község jk. II. 1788.	149. oldal
52.	JFSZARU község jk. II. 1788.	149. oldal
53.	JFSZARU község jk. II. 1789.	202. oldal
54.	Protocollum 1795.	408. oldal
55.	JFSZARU község jk. I. 1770.	439. oldal

9. KÖZÜGYEK

A község lakóinak életét irányító tanács munkája igen szerteágazó volt. A helyi problémákon túl, alkalmazkodnia kellett a "jász" szokásokhoz és előírásokhoz éppen úgy, mint az országos követelményekhez. A lakosság megélhetésében jelentős szerepet játszó állattartás megkívánta a jószág gondos védelmét. Ha az országban felütötte fejét a "marhadög", az ellene való védekezés azonnal elkezdődött a községben és pusztán egyaránt. Erről a legkorábbi feljegyzés a község jegyzőkönyvében 1755-ből való. A védekezés érdekében rendelték el:

"Ahol marhadög grasszál, az egészségesektől a beteget válasszák külön".

"Döghír átadassék a szomszéd vármegyének".

"Ha dög van, máshonnét oda marhát beereszteni, behajtani tilos".

"Cigányoknak meg ne engedtesse dögmarkához jutni".

"Bőröstől, mély árokba temessék a dögöt".

"Beteg marhát mészáros ne mérhessen ki"¹

A vész elmúltával még száz napig be kellett tartani az előírásokat. Mivel a lakosság is érdekelt volt a káreset megelőzésében és csökkentésében, az előírásokat rendben betartották. Komolyabb megbetegedések nem is voltak sokáig. Nagyobb marhavész 1786-ban és 1793-ban súlytotta a községet. A Jászságon áthajtott idegen jószág hozta be a bajt. Ettől kezdve a behurcolás megakadályozása lett a legfőbb teendő. Korlátozni kellett a marhahajtások engedélyezését és lebonyolításának módját. Mivel az egész Jászság érintett volt, jászkapitányi rendelettel szabályozták azt. Ha tehát jász területen egy község áthajtási engedélyt kívánt kiadni, azt engedélyeztetnie kellett a kerülettel is. Egy 1791. évi bejegyzésből tudjuk, hogy bécsi árendások 810 db. marhát hajtottak Miskolc felől Bécsbe, s áthajtási engedélyért folyamodtak. „*Fizetség ellenében megkapják, s fizetni akkor kell, ha itten fog megállani a marha,*”² azaz nemcsak keresztül vonulnak, de pihenőidejüket is itt töltik el. Persze akadtak a hajtók közt kevésbé törvénytisztelők is. Károkat ők nem a Jászságban, hanem a jász községek külső területein, a kun pusztákon követték el. Például Fényszaru Kara pusztája kb.100 km-re volt a községtől és az ott áthajtani akarók nem bajlódtak az áthajtási engedély ily távoli helyről történő beszerzésével, egyszerűen átvonultak a területen. Ha pedig már úgyszólván törvényt szegtek, egyéb kártételeket is elkövettek. A marhakereskedők országos vásárookra terelték állataikat, ahol azok adásából-vételéből szereztek hasznukat. Olyan esetekben, amikor az egymást követő vásárok napja közel esett egymáshoz, úgy hajtották jószágait, hogy az útjukba eső legelőkön élelemhez is jussanak. Ha engedély nélküli volt az átvonulás, engedély nélküli volt a legeltetés is. 1793-ban „*a karai réten a vásárosok átvonulván, 2-3 napig legeltették állataikat, bitangolják a legelőt.*” A későbbi hasonló eseteket elkerülendő, „*a tanács által meghagyatik nagyobb vásárok előtt /pesti, váci/ két héttel s szorosabb vigyázás, s ha mégis bitangolják, marhánként 1-1 pénzt vegyenek tőlük.*”³ Ez az intézkedés elkészt, későn érkezett. Néhány héttel e vásárosok elvonulása után a Kara pusztán az általuk behurcolt marhavész kitört és megtizedelte a jószágállományt.

Komoly veszélyt jelentettek a közbiztonságra a kóborló tolvajok, csavargó lókötők és a koldusok. Már 1752-ben kapitányi felszólítás adatott ki, hogy „*a szekerező koldusokra szörnyen vigyázzanak. Ahol kapják őket, alamizsnáikat vegyék el.*”⁴ Két évvel később újból megerősítik ezt az alábbi kiegészítéssel: „*A csavargó személyek megkapattassanak és teljességgel meg ne engedődjön velük együtt élni, halni.*”⁵ Ugyancsak „*tilalmaztatik a cigányok fel-alá való járása a falvakban, és akiket kovács munkára fogadnak fel, azoknak passzus adasson, de szomszéd megyéből jövő cigányok be ne eresztessenek, sőt visszaveressenek*”⁶ --szól a rendelkezés 1742-ből. A veszély azonban nem múlt el, így 1753-ban újra előírták: „*Czigányok és koldusok megvizsgáltassanak és az kik nem lakosok kivettessenek, ha nem, minden helység ezek közül a magáét tartsa.*”^{6a}

A cigányság betelepítése a Jászság területére az 1700-as években indult meg, de egyenlőre védekezni próbáltak az előzölés ellen. A kovácsok, üstfoltozók és hasonló mesterségeket folytatók azonban kaphattak engedélyt a letelepedésre, ha becsületességükkel és jó munkájukkal érdemet szereztek arra, Erre azon községekben volt meg a nagyobb esély, ahol szakmájuk hiányt pótol. Elvárás velük szemben az volt, hogy becsüljék meg magukat és alkalmazkodjanak a helyi szokásokhoz. Fodor könyvéből ismert, hogy az 1761. évi berényi határozat eltiltotta a cigányokat „a sátor alatt való lakástól” és a letelepedők megkapták megkülönböztető elnevezésüket az „új-magyar”-t.

Jászfényszarun már előbb, 1759-ben olvashatjuk a cigányokkal kapcsolatban:
„Koldulniok nem szabad.”

„Munkával éljenek, rezerválist adjanak róla. Ha nem tetszik kicsapatnak”.

„Sátor alatt nem lakhatnak.”

„Istentisztelet gyakorlásra szörnyen és pontosan ösztönöztessenek.”⁸

A betelepítés megengedése azonban korántsem jelentette azt, hogy egyenjogú lakosoknak ismernék el őket. 1774-ben Dósa Pál kapitány rendelete alapján a jász községek között a cigányok gyermekeit kölcsönösen ki kell cserélni, így kívánták megakadályozni, hogy bármikor szedhessék cókmojkukat, kereket oldhassanak és máshová telepedhessenek Isten híre nélkül. E rendelkezés Fényszaru cigányait is érintette.⁹ Ők a gyerekcserét nehezen viselték el. 1785-ben „Ézsiás Mátyás úr, új-Magyarok Inspektora referálja, hogy a szolgálatokra kiosztott új magyar gyerekek, legények és szolgáló lányok gazdáikat elhagyván mind haza apjukhoz s anyjukhoz vissza mentek...elé hívatván őket, vissza menni büntetés alatt meg hagyattatott.”¹⁰ Hogy a hátrányos megkülönböztetéstől megszabaduljanak, vagy legalább csökkenthessék annak mértékét, igyekeztek hasonlónak válni a község többi, régebbi lakójához. A tehetősebbek még földet is vásároltak. 1781-ben a tanács úgy döntött, hogy „Farkas István és Ferenc új magyarok Szokola Gergely fél kötel földjét 150 forintért megvehetik.”¹¹ A vásárlás meg is történt. Ezzel persze a földterület csekély volta miatt nem vált redemptussá, de ahhoz elegendő volt, hogy végképp törzslakossá váljék. Asszimilációs törekvésük egyre szélesebb körűvé vált. Ráczy György, Mihály és Gáspár újmagyarok például azt kérték a jászkapitánytól, hogy „őket informálni méltóztassék, mi módon és micsoda köntösbe járjanak az utcán.” A válasz: „Járjanak pedig setét nadrágban kék zsinórral, bocskorban, szűrbe, bundába, egyszóval úgymint az szegény paraszt ember.”¹²

A megtelepedni kívánó cigányok a községtől kaptak telket, azon felépítették házaikat és a helyi előírásoknak megfelelően igyekeztek élni. Lakásaik zöme 3.osztályú minősítést nyert az összeíráskor, ami más szóhasználatnál putrinak minősül. Gyenge kivitelezésű tűzveszélyes voltak miatt sokszor okoztak gondot a tanácsnak. Egy példa ennek igazolására álljon itt 1786-ból: „Az új-paraszt lakosok - kiknek bogárhátú vagy más rozoga és félős házaik vannak - házai megvizsgáltatnak, ha kell leszaggattatnak, és más helyen házhelynek való adatik.”¹³

Természetesen nemcsak cigányok kívántak a községbe betelepülni. Közülük a mesteremberekkel már találkoztunk az előzőekben. Nekik volt aránylag a legkönnyebb bejutniok, mivel munkájukra, szakértelmükre igen nagy szüksége volt a helyi lakosoknak. A többi esetében azt tapasztaljuk, hogy csak a községnek is hasznot hajtók kérése nyer kedvező elbírálást. A mészárszékekben dolgozó Marsalka János legény csak ideiglenes tartózkodási engedélyt kapott, a véglegest csak évekig tartó jó munkával érdemelhette volna ki. Mivel hamis mérései miatt elcsapták állásából, a községet is el kellett hagynia, kitiltották belőle. Hiába fogadkozott: „legkisebb panasz sem lesz ellene, keresse kenyerét másütt, menjen Isten hírével”¹⁴ -kapta meg rá a választ.

Még a beházasodás sem jelentett biztosítékot a községben lakáshoz Amikor Kis István - alias Vaskár- megházasodott, itt kívánt volna lakni. „Reá semmi szükség lévén, különben

magát sem szokta jól viselni, ezért is lakása itten semmiképpen meg nem engedtetik”¹⁵ - rendelkezett s tanács. Volt rá példa, hogy a korábbi engedélyt vonták meg valakitől: „Seres János korábban befogadtatott a helységbe, de rossz magatartású, csavargó ember, ezért kiutasítatik a községből korábbi lakhelyére.”^{15a}

Más alkalommal „Lovas György monostori lakos kéri, hogy ide települhessen, mert fia itt szolgál, s ha az nem táplálja, megélni nem tud.” A válasz elutasító. „Ahol ifjúságát töltötte, töltsé ugyan ottan vénségit is. Ha pedig fiára szüksége vagy, annak haza menni megengedtetik apja gyámolítására.”¹⁶ Baranyi Elek ugyancsak kérelmezte, hogy apósa, Hangya Miklós Versegről ide telepedhessen hozzájuk. A döntés ez esetben is egyértelmű: „Úgy is elég idegen csúszott már be a helységbe, kiknek kevés hasznát vesszük. Maradjon csak Versegen.”¹⁷ Önvédelmi döntések ezek a község részéről, ami s ma emberének embertelen cselekedetnek hat. Persze, egészen más döntés született olyankor, amikor a betelepedést kérelmező vagyonos volt. A tanácsai válasz így hangzott: „Mivel az instáns ide csatolt attestuma szerint jámbor és becsületes ember, de nem éppen vagyon nélküli, hanem minden teherviselésre tehető, taxájának befizetése mellett lakosnak be vétetik.”¹⁸ Ezt jelentette a jómód, a vagyon. Ez szabta meg az ember értékét.

Jelentős lélekszámot tettek ki a községben ideiglenesen élő szolgák is. Ők szolgálatuk időtartama alatt lakhattak itt. Kezességet értük gazdájuk vállalt, aki szálláshelyükről is gondoskodott, mely leggyakrabban -a férfiak esetében- az istálló volt. Ők teljesen ki voltak szolgáltatva gazdáik jóindulatának. Ezzel némely gazda vissza is élt, hol verés, hol bűnös megbízatás adása formájában. Mindkettőről jegyzőkönyvek is tanúskodnak, bár csak csekély számban. De hányan is mertek volna panaszkodni, esetleg panaszt tenni munkaadó gazdájukra?

1775-ben pl. „Józsa János mester a csizmadia legényét megverte, vért is eresztett rajta.” A 3 Ft büntetése a községi kasszába került.¹⁹

Egy alkalommal „Dobák Istvánnak Miklós nevű szolgája panaszolja, hogy elküldte, mert parancsolata ellenére az ökröket más kukoricájába nem hajtotta. Mivel az igaz utat követte, ezért a járó bérét kapja meg”^{19a} - szövege a döntés. A bérét- amiért már úgymint megdolgozott- megkapta, de állását elvesztette, ezért őt senki nem kárpótolta. Mehetett Isten hírével máshová munkát keresni, ha talált. A volt gazdáját pedig tettéért, szándékáért senki nem vonta kérdőre, fogadhatott fel másik szolgát, aki nem biztos, hogy mindig az igaz utat követte gazdája parancsa ellenére is. Ez a példa jó bepillantást nyújt a kor erkölceibe.

Más alkalommal Szádóczki Ferenc boldogi lakos panaszolta, hogy fia Seres Andrásnál szolgált több mint 10 hónapig, de a szolgálatot ott kellett hagynia, mert gazdája betegre verte, azóta szolgálatra alkalmatlan. Kérte fia elmaradt bérének kiadatását. „Jöjjön a szolga a tanács elé, s ha betegnek, alkalmatlannak találják a szolgálatra, bérét megkapja.”²⁰ Csak a bérét tehát és kártérítést nem, mert a szolga verése megengedett volt, a szabad jászok szabadon fenyíthették szolgálataikat. Ezen persze akkor senki sem ütközött meg a feudális Magyarországon.

Jászfényszaru lakosai szemszögéből igen jó helyen feküdt itt a Jászság csücskében Pest és Heves vármegye határán, ahonnan nagyon sok jobbágy szeretett volna -ha csak szolgaként is- jász földre bejutni. Lehetett hát közülük válogatni, nem okozott gondot a gazdának megfelelő szolgát találni. Így Fényszarun nem is találkozunk szolga csábítással, mint a jász és kun helységek többségében. Ezért is írta elő jászkapitányi rendelet, „amely gazda maga hívta és tsalta el szolgát limitáción felül való ígérettel, az vétkesnek nézettessen.”²¹

Betelepedhetett tehát engedéllyel mester, szolga, pásztor, cigány..., csak zsidó nem a jász községekbe. Mária Terézia királynő engedélye után ugyanis megkísérelték a Jászságba való betelepedést ők is, noha az említett engedély csak a jászsági vásárok látogatását tette számukra lehetővé.²² Kérésük eleve kudarcra volt ítélve, mivel a kerületek vezetői és a települések vezetői egyaránt szembefordultak e kísérlettel. Az elutasító határozat

indoklásánál vélt és valós indokok egyaránt a zsidók betelepedésének megakadályozását szolgálták.

„Hogy a zsidók Fényszarun nem lakhatnak, ezek az okai” - olvashatjuk 1784-ből:

1. „1. Az határ ell annyira van már meg szorítva, hogy majd a Kertek allyáig fel vagyon szántva, meg a marhák sem élhetnek rajta, hanem egy fél Pusztácskája lé vén az ökrei is azon élnek.
2. Az Fényszarusi Határ olly alkalmatlan, hogy többnyire silány szél hordta homokbul és Tó vizekbül áll, nemhogy az idegen nemzet élhetne, hanem még a régi Lakosok is /mivel igen ell sokasodtak/ kintelenítettnek jobbágyos helyre Házakat venni.
3. Vagyon egy Bótos Kereskedő, az is tsak szegény módon sublistálhat nem hogy az Zsidó Kereskedők Sublistálhatnának.
4. Úgy is már az Helység annyira ell vagyon szorítván, hogy az régi gazdák megszorodásinak sem adhatunk helyet, nem hogy az Zsidó Nemzetnek adhatnánk.”²³

Ilyen és ehhez hasonló hangú elutasításokkal megtámogatva a kerület is könnyen mondott nemet a zsidó kérésekre, így még jó fél évszázadig sikerült megakadályozni betelepedésüket. Az ő esetükben még a vagyon sem segített.

Az anyagi helyzet rendezettsége nemcsak a betelepenni vágyók esetében volt fontos szempont, azt a község törzslakóitól is megkövetelte az előljáróság. Főként az adósság rendezettségére vonatkozott ez. Érdekes azonban megfigyelni a fontossági sorrendet azok törlesztésénél, megadásánál. 1780-ban meghalt Baranyi Ferenc, de „adósságban maradt.” A szolgálatában álló Seres Ilona 9 évi elmaradt bérének kifizetését kérte. „Elsőnek szükséges, hogy mindennemő javai eladassanak s adósságai kifizettessenek. Ez meglévén, ha valami fog maradni, várhatja 9 esztendőbeli járandóságának valami jutalmát.”²³ Más alkalommal Pintér Sándor adóssága szaporodott fel és megadására semmi remény nem volt. „Háza, földje eladatik. Ha pedig háza helyett más jószágból kifizeti a restanciát, házában maradhat.”²⁴ Adósság volt persze az adóhátralék is. Évenként a hátralékosokat a tanácstól végig járták, az adót behajtották. „Ha nincs pénze, megnézetik lehet-e jószágát pénzzé tenni, hogy a tartozás rendeztessék”²⁵ - adja tudtunkra az írás.

Tanácsi feladat volt örködni azon is, hogy becsstelen úton ne lehessen haszonhoz jutni. Elsőként elejét kellett verni a zug italméréseknek, a bögre-csárdáknak. Már 1751-ben kihirdették: „Ezen helységben pálinka főző fazekat tartani tilos, sőt akinek volna, szolgáltatassa be.”²⁶ Ez a rendelet elejét vehette ugyan a zug pálinkafőzésnek, de nem tudta meggátolni a zug italméréseket. Ha főzni nem lehetett helyben, behozták titokban máshonnan és azt mérték ki. „Ökör Gergely 2 kila búzáért pálinkát vásárolt Dobák József házában. Ennek előtte Dobák József felesége húsért mérte a pálinkát.”²⁷ Máskor „Túsor Gergely 3,5 akó pálinkát hozott a váci vásárról. Ott egy zsidónál vette árpáért. Itthon búzáért mérte a pálinkát. Bűne, hogy a szegény nép terheltetett ilyen szűk időben.”²⁸ Büntetésenként a pálinka értékének fele összegét fizette be a községi pénztárba. A pálinka melle a bort is mérték tilalmasan. „Gödér Albert irredemptus lakos lopva, az egész farsangon vidéki bort mért. Önként bevall 7 akóval, mely hatvani, meg ecsédi bor volt.”²⁹ Büntetése 6 forintra rúgott. Az irredemptusoknak szabad volt a redemptusok borait mérni, saját házuknál árusítani. Mi volt akkor Gödér bűne?

Az, hogy vidékről becsempészett idegen bort mért, holott a helybéli gazdáknál volt még jócskán eladatlan hazai termés. A házaknál történő italmérést külön szabályozták, mert a részegeskedések számát mindenáron csökkenteni igyekeztek. „A közönséges kocsmákon kívül az háznál való bor mérése, minthogy sok gonosz tselekedetnek fészke, szoríttasson arra, hogy ott senkinek borozni szabad ne legyen, hanem aki ott bort veszen, egyenesen haza vitetni köteles lészen.”³⁰

A felügyelet a minőségre is kiterjedt, megtiltották az óbort újjal keverni. Amikor e szabályt valaki megszegte, „*kevert bora az utcán kiloccsantatott.*”³¹

Italrontás mellett az egyéb csalárdságok elkövetése is büntetést vont maga után. A hentesnek, akinek „*serpenyőjében mindig csont és cafat van, 6 forintra büntetetik, s ismétlődés esetén árúja mind elkoboztatik.*”³² Amikor például kitudódott, hogy Hamar László Földi Andrásnak nagy haszonra adott kölcsönt, a kért összeg kamat nélküli visszatérítését rendelte el a tanács.³³

Az eljáráságnak kellett fellépnie a pesti kofák ellen is. Ők „*holmi híjábavaló eszközökért felvásárolták csereüzlet formájában az apró baromfit, tojást, tyúkokat, s ez által nagy, drágaságokat okoztak a községben.*”³⁴ Más alkalommal „*e lakosok nem tekintve a gabona szükségét, gyümölcsért és díb-dáb edényekért búzát, árpát adtak cserébe.*”³⁵ Ezt annál inkább meg kellett tiltani, mivel a gabona a lakosság és a Jászág élelmét, takarmányát, megélhetését jelentette. Ezt pedig mindenáron biztosítani kellett. Volt úgy is, hogy a községnek nem termelt elegendő gabonája, máshonnan vásárolták fel a pótlandó mennyiséget. Sőt! Még olyan eset is adódott, amikor a pénz szűkében lévő lakosoknak a tanács saját pénzéből vásárolt fel zabot, amely csak „*később váltatott át.*”³⁶

Máskor a lakosság mész szükségletének fedezésére hitelezett 12 forintot a tanács, „*megegyezvén mész szállítására Kutasi István urammal, szőlősi lakossal.*”³⁷ Persze van példa az ellenkezőjére is, amikor a tanács a maga zsebére spórolt nem túl etikusan: 1788-ban elrendelték: „*Amíg ilyen szűk esztendő lesz, a professzor uraknak és a csőszöknek...búzája pénzben adassék ki.*” Hogy azután a kapott pénzen mit és mennyit tud vásárolni, legyen az az érintettek dolga.^{37a}

Gondoskodni kellett a gyümölcsfák védelméről is. Különösen nagy kárt okoztak a hernyók. Ki is hirdettetett: „*Ki-ki szőlőjében a fákról a hernyókat leszedje, elégesse, különben fája kivágatik.*”³⁸ 1790-ben ismételen sok volt belőlük a szőlőkben ezért irtásukra újjól felhívták a gazdák figyelmét.³⁹

Néhány nap múlva a szőlőbíró végigjárta a területet és kénytelen jelenteni, hogy továbbra is sok a hernyó, nincs foganatja a felszólításnak, a lakosok nem iparkodnak eleget tenni annak. „*Még egyszer publikáltasson ki azon hernyók szedése az szőlőkben lévő fáknál, ha pedig találtak szófogatlanok, áristommal büntetögyönek meg*”⁴⁰ - szolt a rendelkezés.

Állandóan visszatérő feladat volt a magán- és köztulajdon védelme. Gyakorta olvashatók a jegyzőkönyvekben az ilyen felhívások:

„*Bitang használás, föld elszántás tilalmas, nádvágás erősen büntetetik.*”⁴¹

„*A dinnyeföldet elszántották. Egy föld elszántása 1 Ft, kettő elszántása 2 Ft...*”^{41a}

„*Nagy a szárazság, széna, fű alig terem. A vetéseket orozva legeltetik. A nádat is levágják fű helyett. Kocsikkal járók szénát, füvet lopnak.*”⁴²

„*Kalocsai Imre árendás szántó ökrei a Sós-tónál lévő helység kaszálójában nagy kárt tettek.*”

Büntetése: „*Adjon 3 szekér szénát vagy 6 Ft-ot és térítse meg a korábbi 2 Ft-os kárt is, amelyet juhái okoztak.*”^{42a}

„*A ludak Szabó János Szilfa laposán kárt okoznak. A lúd gazdája fűvel térítse meg a kárt.*”^{42b}

„*A dinnyék között lévő Almási úton igen káros az ott járás lopásai miatt.*”⁴³

„*Cserhádi Mihály előkelő lakos az Almásiúton felül a Székek között 13 csomó kéve búzát bitangul hazavitt.*”⁴⁴

„*Nagy károk és lopások történnek a községben.*”⁴⁵

Az ellenük való védekezés esetenként más és más. A dinnyelopást a dinnyeföld melletti út felárkolásával tették nehezebben megközelíthetővé, azaz a „*forgalom elterelésével*”⁴³ igyekeztek csökkenteni, megszüntetni, a lopott terményt pedig elkobozták és községi tulajdonba vették. A szénalopások meggátolására pedig elrendelték: „*Ha valakinek szénát ad el a gazda, tartozik ott lenni, míg a vevő el nem szállítja. Ha elmegy a gazda, s valakinek hibádzik a szénája, a gazda 6 Forint büntetést fizet.*”⁴⁶ Hogy pedig a tett erőfeszítések

sikeresek legyenek, „a helységet tizedekre osztván, tégyen olyas rendet, mely által azon gonoszágok megszűnek.”⁴⁷

Gyakori veszélyforrás volt a jószágállományra a farkas és a róka. Ez közös jáász ügy lévén, ... felhívás született: „A farkasok elölésében, a varjúk ki irtásában mint eddig, úgy ennek túl is serénykedjenek a Communitások, különösen pedig a varjúk tojásait el szedegetni és fogyasztani igyekezzenek.”⁴⁸ Az irtóira kapitányi jutalom várt a kerület pénztárából farkasonként 1-1 forint. 1795-ben volt a legeredményesebb vadászév Fényszarun. „A Jáász Fényszarui Csaba János, Szalai János, Farkas Mihály... el ölt 2 öreg és 4 fiók farkast,^{48a} Szabó Márton által is el öletett 2 farkas.”⁴⁹ A községben a leggyakoribb kártevő a róka volt. A határ egyik részébe betelepültek és irtásukat évről-évre meg kellett szerveznie a lakosoknak. Sok-sok róka esett ennek áldozatul, de teljes kiirtásuk napjainkig sem történt meg. A határ ezen részének neve pedig Róka-lyuk lett mindmáig. A rókák irtásáért külön jutalom nem járt, mert „a róka bőrének úgyis hasznát vévén, más jutalmat ne kívánjanak”⁵⁰ - utasította el a kérelmezőket a kerület.

A község vezetésének nemcsak a gazdasági munkákat kellett megszerveznie, de a munkaszüneteket is. Így lett a szombat délután munkaszünetté nyilvánítva, hogy több idő jusson imádkozásra, mivel „az Isten ő szent felsége látogatása helységtől és országtól elfordult.” Nyilván nem mindenki tett eleget e kötelezettségének, mert 1757-ben büntetés lett kilátásba helyezve azoknak, „akik a szombati jeladás után a mezőn, vagy otthon dolgoznak.”⁵¹ Úgy látszik mindhiába volt a fenyegetés, hiszen 1766-ban ismételtlen kihirdették: „ismét megfogadjuk, hogy a szombat délután ünnepét megtartjuk és a közönséges néppel is megtartatjuk. Egy órakor a nagy haranggal fogjuk kezdetét adni tudtul. Aki megszegi és dolgozik, 50 pálcákat kap.”⁵²

1780-ban a vasárnapi ünnep megszegésével is találkozunk, amelyért a kiszabott büntetést is ismerjük. „Kis Gergelynek kaszállóját Török András ünnep napon nem iszonyodott két kezi munka által feltakarítani, melyet az anyaszentegyház halálos vétek alatt tilalmaz. Mindezeket elpalástolni nem lehet büntetés nélkül. Arra való nézve Kis Gergelynek minden perpatvar nélkül köteleztetik a szénát megtéríteni. Azon felül az ünnepnek feltöréséért veszi érdemelt büntetését 12 pálcákkal. Mivel pedig ilyen dolog nála nem tapasztaltatott, ha kívánja a gyalázatot elkerülni, 2 rénsi forintért megválthatja a pálcákat.”⁵³

Másik eset Mátrai Istvánnéé, aki „vasárnap mákot és sáfrányt szedett a kis erdőben, félretévén minden keresztényi köteleltséget.”⁵⁴ Bizony, ő sem úszta meg pénzbüntetés nélkül.

Igen kemény feladatot rótt a tanácsra az örökségek megosztásában való közreműködési kötelezettsége. Ez nagyon komoly felelősséggel járt, mivel külön törvény szabályozta a jáások örökösödési rendjét és nem volt elég annak betűszerinti ismerete, érteni kellett annak szellemét is. E törvény megakadályozta a jáász földtulajdon felaprózását. „Az özvegy nem örökli a redemptus férj vagyonát,”⁵⁵ az a férfi ágat illeti meg. „Az özvegy asszony férje jószágában csak úgy fog maradni, hogy abból éljen, nem pedig mint tulajdonos. Ha meghal, vagy férjhez megy, a fekvő javak azonnal a fiakra szállnak.” De „az ingó jószágot az együtt kereső özvegy fiaival, lányaival egyenlő porcióban szabadon használhatja.”⁵⁶

A helyi tanács köteleltsége volt szabályozni az özvegyet abban, hogy a vagyont el ne herdálja. Mindebből érthető, hogy a szülők elsősorban nem a birtokot, hanem a jószágok számát igyekeztek gyarapítani, mert a családtagok megélhetését, jómódját a férj halála esetén viszonylag így tudták legjobban és legigazságosabban biztosítani.⁵⁷ E gyakorlat azután elősegítette a jáász legelőkön az állatállomány megnövekedését.

Örökösödési ügyben néhány érdekes eset Fényszarun is adódott: 1753-ban Gödér Mátyás meghalt, feleséget és két apró lánykát hagyott hátra. Testamentumában a házat hármukra hagyta. Az anya később férjhez ment „Háfra uramhoz.” Mi lett az örökséggel? „Just a házból az anya életében egy lány sem kívánhatja, de mostoha atyjuk kifizetheti a lányokat, megválthatja részüket.”⁵⁸

Másik rendhagyó eset 1766-ból való, amikor az elhunyt Csúz Mihály „*a Jókai Annától való Mihály nevű fiát az örökségből kirekesztette*”. Mivel kitagadási szándékát Seres György főbíró előtt csupán szóban tette meg, az érvénytelen, mert „*írással végrendelet kell arról, ha az apa a természet törvényét megtagadva nem utódaira hagyja vagyonát.*” Főleg, hogy az fiú volt. A végső ítélet szerint az örökség fele a nevezett Mihályé, másik fele az elhunyt öccsének lett.

A község bírói, tanácsbéli urai sokirányú munkájuk során, döntéshozatalaik közben akarva-akaratlanul ellenségeket is szereztek maguknak. Ez megtörténhetett még akkor is, ha intézkedéseikben a legjobb szándék vezette is őket. A valós és a vélt sérelmet szenvedők pedig hitelrontó kijelentésekkel igyekeztek kikezdeni becsületüket, kisebbiteni őket. Volt úgy, hogy a földosztó bírót azzal vádolták, miszerint nem nappal a határban, hanem éjjel osztja a kenderföldet, azaz fehér asztal mellett ellenszolgáltatás fejében juttatja oda a jobb minőségűeket.⁶⁰

Máskor „*Hornyák Mihály nem süvegelte meg a nagyságos tanácsot, mondván: egy sem nemes ember, mind paraszt,*”⁶¹ nem illeti meg őket az előre köszönés. Mit tett erre a tanács? Rendeletet hozott, „*ha valaki fő első bírót hírében gázolva kisebbiteni bátorkodik, törvényesen fog licitáltatni és keményen fog büntettetni.*”⁶² Ez azonban nem túlzottan riasztotta el az elégedetlenkedőket, akik továbbra sem tettek lakatot a szájukra. Viselkedésük nyomán a befizetett bírságokból jól gyarapodott a község kasszája.

1.	JFSZARU község jk. I. 1755.	219. oldal
2.	JFSZARU község jk. II. 1791.	442. oldal
3.	JFSZARU község jk. II. 1793.	600. oldal
4.	JFSZARU község jk. I. 1752.	162. oldal
5.	JFSZARU község jk. I. 1754.	203. oldal
6.	JFSZARU község jk. I. 1742.	114. oldal
6.a.	JFSZARU község jk. I. 1753.	176. oldal
7.	Fodor: A Jászság	215. oldal
8.	JFSZARU község jk. I. 1759.	336. oldal
9.	Fodor: A Jászság	215. oldal
10.	JFSZARU község jk. I. 1785.	775. oldal
11.	JFSZARU község jk. I. 1781.	644. oldal
12.	Benda: Almássy I. 1782.	
13.	JFSZARU község jk. II. 1786.	28. oldal
14.	JFSZARU község jk. II. 1791.	386. oldal
15.	JFSZARU község jk. II. 1790.	307. oldal
15.a	JFSZARU község jk. II. 1788.	104. oldal
16.	JFSZARU község jk. II. 1790.	340. oldal
17.	JFSZARU község jk. II. 1794.	691. oldal
18.	Protocollum 1795.	194. oldal
19.	JFSZARU község jk. I. 1755.	248. oldal
19.a	JFSZARU község jk. I. 1784.	742. oldal
20.	JFSZARU község jk. II. 1792.	543. oldal
21.	Protocollum 1795.	19. oldal
22.	Fodor: A Jászság	217. oldal
22.a	JFSZARU község jk. I. 1784.	734. oldal
23.	JFSZARU község jk. I. 1780.	612. oldal
24.	JFSZARU község jk. I. 1755.	225. oldal
25.	JFSZARU község jk. I. 1755.	239. oldal
26.	JFSZARU község jk. I. 1751.	147. oldal
27.	JFSZARU község jk. I. 1766.	365. oldal
28.	JFSZARU község jk. I. 1772.	482. oldal
29.	JFSZARU község jk. II. 1791.	389. oldal
30.	Protocollum 1794.	527. oldal
31.	JFSZARU község jk. I. 1768.	412. oldal
32.	JFSZARU község jk. I. 1768.	412. oldal
33.	JFSZARU község jk. I. 1770.	446. oldal
34.	JFSZARU község jk. II. 1790.	250. oldal
35.	JFSZARU község jk. II. 1789.	223. oldal
36.	JFSZARU község jk. I. 1780.	615. oldal
36.a	JFSZARU község jk. II. 1790.	615. oldal
37.	JFSZARU község jk. I. 1793.	438. oldal
37.a	JFSZARU község jk. II. 1788.	159. oldal
38.	JFSZARU község jk. I. 1770.	438. oldal
39.	JFSZARU község jk. II. 1790.	259. oldal
40.	JFSZARU község jk. II. 1790.	268. oldal
41.	JFSZARU község jk. I. 1781.	621. oldal
41.a	JFSZARU község jk. I. 1773.	505. oldal
42.	JFSZARU község jk. II. 1790.	325. oldal
42.a	JFSZARU község jk. II. 1793.	605. oldal
42.b	JFSZARU község jk. I. 1784.	736. oldal
43.	JFSZARU község jk. II. 1788.	138. oldal
44.	JFSZARU község jk. II. 1794.	733. oldal
45.	JFSZARU község jk. II. 1791.	463. oldal
46.	JFSZARU község jk. I. 1784.	736. oldal
47.	JFSZARU község jk. I. 1783.	717. oldal
48.	Protocollum	385. oldal
48.a	Protocollum 1795.	31. oldal
49.	Protocollum 1795.	479. oldal
50.	Protocollum 1795.	31. oldal
51.	JFSZARU község jk. I. 1757.	307. oldal
52.	JFSZARU község jk. I. 1766.	375. oldal
53.	JFSZARU község jk. I. 1780.	610. oldal
54.	JFSZARU község jk. II. 1792.	519. oldal
55.	Fodor: A Jászság	214. oldal
56.	Brandt: A jászku Ö.	6. oldal
57.	Fodor: A Jászság	474. oldal
58.	JFSZARU község jk. I. 1753.	186. oldal
59.	JFSZARU község jk. I. 1766.	368. oldal
60.	JFSZARU község jk. I. 1766.	371. oldal
61.	JFSZARU község jk. I. 1769.	418. oldal
62.	JFSZARU község jk. I. 1767.	394. oldal

10. A KÖZREND VÉDELME

A lakosság társadalmi tagozódása, az ebből adódó vagyoni és megélhetési különbségek gyakran vezettek vagyon elleni cselekmények elkövetéséhez. Az eltulajdonított tárgyak és javak általában kisebb értéket képviseltek, de a magántulajdonra épülő társadalom és a közrend biztonsága nem engedhette meg ezek elszaporodását. A községi bíróságnak akadt is dolga bőven. Álljon most itt néhány példa annak igazolására, milyen szerteágazó volt az orozók érdeklődése.

A leggyakoribb lopások az állattartással kapcsolatosak. 1753-ban Juhász György a másik juhász 2 juhát megölte bőréért, Árokszállásra pedig Mogyorósi Ferenc bojtárnak 3 tokját adott. Büntetése példás: „*Meg kell térítenie a kárt, 70 pálcát elszenved, s a helységből kiűzetik.*”¹

Más alkalommal Birgés Pál adott el rábizott juhokat apáti juhászoknak. Az ő esetében ez már ismétlődő bűnbeesés volt, „*a helységből kiűzetik, annak lakosa vagy pásztora többé nem lehet.*”² Mivel az előírt határidőre nem hagyta el a községet, „*50 pálcát is kapott előlegül.*”³

Kedvelt tárgya volt a lopásoknak a széna, de persze lába kelt sok más dolognak is.

„*Birkás György Varga Mátyás szénáját elhordta.*”⁴

„*Dózsa András Ocsko János szénáját ellopta, a maga udvarára behordta, majd a malomban más kukoricáját sajátjaként megdaráltatta és elvitte.*”⁵

„*Rózsa Ignác a Bak Farkas szénáját lekaszálta, majd miután Bak Farkas felgyűjtötte, haza is vitte.*”⁶

„*Dobák Józsefről bebizonyosodott, hogy Seres György lekaszálta szénáját megdézsmálta.*”⁷

„*Szalmás József Faragó Mihály néhány petrencére való szénáját lekaszálta és elvitte haza.*”⁸

A bírósági gyakorlat egységes volt. Az okozott kárt mindenkor meg kellett téríteni és e mellett bot és pénzbüntetés kiszabására került sor. A felek többnyire belenyugodtak az ítéletbe, a bűnösök elismerték vétkeiket. Kivételt képezett Szalma József esete, aki „*minthogy a tanácsal csak félvállról beszélt és az el végzett rendelkezések ellen hánykolódott, fogságba tetetik, ahol két órát fog mások példájára tölteni.*”⁹ A nyilvános botozás, korbácsolás, kalodába zárás a hasonló bűnök elkövetésétől igyekezett elrettenteni a lakosokat.

A községben a mezőgazdasági művelés alá vont szántóterület nagyságát olykor a legelőterületek egy részének feltörésével, felszántásával igyekeztek megnövelni. Ahhoz, hogy a jószágállomány legelője se csökkenjen, a nádasok és vadvizek visszaszorításai is fontos feladattá lettek. Ez viszont csökkentette a lakosok egyik fontos építőanyagának, a telőfedésre alkalmas nádnek a mennyiségét. Ennek lett azután az az eredménye, hogy hol a határban vágták le lopva a nádat, hol a udvarra behordottat orozták el onnan. Ezekkel a „*megetévedettekkel*” szemben a bíró szinte megértőnek mutatkozott ítéletében. „*A tilalom ellenére vágóktól vegyék el a nádat és vitessék a helység kertjébe.*”¹⁰ Azaz, a nád községi tulajdonba vétetett, de botbüntetés, pénzbírság...elmaradt. Így azután Csorba András kertjéből éjjelente kévéneként asszonyok is lopkodták a nádat.¹¹ „*Magyar Márton szabadon nádat vágott, azt Versegre vitte, vesszőért elcserélte. Büntetése 6 Ft.*”¹²

Gyakori volt a kertek megdézsmálása is.

„*A Seres András szőlőjében levő almát ellopták, mert a csőszök nem örködtek jól.*”¹³

„*Rózsa Jánosné a szőlőbeli káposztát dézsmálta.*”¹⁴

„*Török Ferencet a múlt nyáron dinnyelopáson érték. A figyelmeztetés nem használt, megismételte tettét.*”¹⁵

„*Ocsko János a Dormány Gergely szőlőjéből oltványt ellopta, a maga kertjébe ültette.*”¹⁶

„*Török József virágvasárnap a szőlőhegyen Pataki Jánosné szőlőjéből a fácskákat kitepte, azokkal Dányi Hajnalkának kedveskedett.*”¹⁷

„A híd és zúgófát hozó szekeresek Szolnokról jöve egy kötel dinnyeföldet orozva megrohantak és felprédálták, a csösztet megverték. Elégtételt kérnek a berényiek.”¹⁸

Amennyiben megkerült a tettes, a kártérítés és megbotozás folyamatosan megtörtént. Súlyosbító volt a helyzet, amikor ünnep idején követték el e tettet, mivel ilyenkor "ünneprontás" címén az egyházi kasszát is "gazdagítania" kellett a tettesnek. Ha az elkövető ismeretlen maradt és a csöszök mulasztása bizonyítást nyert, nekik kellett a károkat megtéríteni.

Az előbbiek mellett bő a példatár a baromfilopásra és a lakásokból való tárgyak eltulajdonítására is. Íme a változatosnál változatosabb esetek sora:

„Basa Katalin szolgáló 4 tyúkot és két ludat lopott, de gazdája borát lopván is gyakorta dézsmálta.”¹⁹

„Dobák Józsefné két tyúkot és alsóneműt lopott udvarra besurránván.”²⁰

„Kondás János Dobák Lőrinc gyertyával kivilágított ablakán benyúlt és kést, szappant, fésűt lopott.”²¹

„Kis György nevű szolga Kecskeméten gazdáját elhagyván 2 zsák búzát lopott, ezzel felszökött Fényszarura, mely cselekedetét világosan megvallotta.”²²

„Lukács Pálné távollétében egy vidéki asszony házába bemelegkedvén, kék kötegyét ellopta. A koldus asszony előállítatott, passzust felmutatni nem tudott magáról, de a tolvajlást tagadta. Levetkőztetvén, mezítelen testére volt felcsavarva a kötegy.”²³

„Kovács Pál és Boros Istók vízkereszt előtti vasárnap, midőn mások misén voltak, ellopták az istállóból Palócz Mihály 2 féloldal szalonnáját. Boros Istók a községből megugrott azóta.”²⁴

„Bedekovich Lőrinc nagy gúnár lúdját Peták Istvánné új paraszt a Zagván csalogatással megfogta, nyakát kitekerte, de rajtakapták.”²⁵

Amilyen változatosak az esetek, olyan sokrétűek a kiszabott büntetések is. Ha szolga követte el - Basa Katalin, Kis György-, a kártérítésen túl a községből való kiűzetés a főbüntetés, ha községlakó, akkor megkorbácsolás jár neki - Dobák Józsefné, Kovács Pál, Kondás János, Peták Istvánné, Boros Istók - ha pedig idegen vagy koldus, úgy verés után kiutasítás következett.

A büntetéseknek célja az elrettentés is, tehát nyilvánosság előtt zajlik a megtorlás. „A pálcázást akkor kell végrehajtani, midőn az Isten szolgálatául jönnek” az emberek. A szalonna-tolvajokat verés után a templom előtt kalodába is zárták, "fejek fölött a szalonnákkal.”²⁴

A fentiekben túl említést érdemel még néhány eset és azok büntetései:

„Kóródi Mátyás a mezőn Vas Gergely ökreit szántsándékkal megfogta, kolompjaikat lopás szándékkal elvette. 30 pálcát fog szenvedni.”²⁶

„Dobák József az alsó ivó kútjának fakarimáját ellopta, feltűzelte. Felesége is 3 asszonyság alsóját ellopta. A feleség 2 forintot fizet, s mert terhes, így botot nem nyerhet. A férj 4 forintot fizet és a kárt megtéríti.”²⁷

„Nagy Gábor a zúgótól egy jó pallót ellopott, otthon hídlásnak felhasználta azt. Három hasonlót köteles adni és 24 óra áristomot szenved.”²⁹

„Túsor Ilona a mézárszékből húst lopott úgy, hogy kevesebbet íratott föl, mint amit vitt. A 2 forint kár helyett négyet fizet és reverzálist ad magáról.”^{29 a}

„Vetés közben eleredt az eső, s Tóth József 2 zsák zabja a kocsin maradt. Arra ment kocsiján Aladi Ferenc, látta a zabot, átűritette saját zsákjába. A tette kitudódott, a kárt megtérítette, de a büntetés eddig elmaradt. Most azt is megkapja: 50 pálcá és a kár újbóli megtérítése. Mivel nemes embernek vallja magát a botot átválthatja 12 forintra.”³⁰

„Varga Örszébet ezelőtt is sokat lopott a helységben és a határban. Most éjnek idején a kocsmát háromszor is fölverni merészelt, majd újabb lopásokat tett. Okulásul: Mise prédikáció alatt kalodában fog szenvedni. Hatvanszor böcsületességgel. megcsergettetik. Kézírást ad, hogy ha többé efféle rosszat cselekszik, a helységből ki fog csapattatni.”³¹

„Drabos György azt állítja, hogy Lipót vásárkor egy legénytül mentét vett. A mente isaszegi Csapkó Pálné volt. Most e vallomásból kitűnik, hogy Drabos nem vette a mentét, hanem lopta, mivel annak eltűnése előtt ott hált Csapkó Pálné házában. A mente adassék vissza, és 3 forint bírság fizetessen.”³²

„Kis Jutka Tamasi úrtól apró holmikat,... Farkas Ferenctől pedig lepedőt, nyakra valót, ezüst láncot lopott. Büntetése 50 korbács.”³³

„Túsor Bence elragadta a szíjak egy részét és minden könyörgés ellenére elfutott azokkal, majd ugyanazon éjjel ellopta Dobák József ökreiről a kötelet és a csikósok ostorát is. Büntetés a kár megtérítése, 2 arany a hadnagy fáradozásáért, reverzálist ad, s legközelebbi esetről Berényben tömlőc várja.”³⁴

Igen elterjedt volt a lakosok körében egymás gyalázása, szidalmazása, illetlen szavakkal való megszólása. Mivel ez becsületsértő magatartás volt, bírói beavatkozást kívánt meg. 1753-ban „Orosz Mihály Szent kereszt nap estéjén a vendégfogadóban Markó Gergelyt és Ézsias Jakabot illetlen és törvénytelen terminusokkal illette.” Ezt még megúsza azzal hogy „a sértettet megkövette, s egy pár templomi gyertyára valót fizetett.”³⁵ Amikor azonban durvább volt a szitok, nőtt a büntetés is. „Csizmadia Márton saját feleségét és lányát Rágyi András kurvájának és dámájának lenni mondta -pedig Rágyi András ezekben nem szenvedett-, s amikor ugyanő anyját boszorkánynak állította mások hallatára, pedig semmi rosszat bizonyítani nem lehetett rájuk, akkor a maga megjobbítására, mások példájára 6 forintot fizetett.”³⁶

Máskor „Szűcs István Nagy Andrásné kissebbítette, fajtalan étellel vádolta: Apadjon ki a szeme! Ördög minden mestersége! Míveli az apját! Szemei vakuljanak meg!”³⁷ -kiáltozta rá. Büntetése 30 pálca, ami 3 forint pénzbírságra átváltható lett.

1761-ben a káromkodás megfékezésére, visszaszorítására szigorú parancs jött. Ez követően megnőtt a botbüntetések száma, amelyeket már nem lehetett pénzzel megváltani. De még ez sem szüntette meg, legfeljebb csökkentette a vétkezők számát. Az itt következő néhány kiragadott példa pedig jól érzékelteti a kort és az abban élő embereket.

„Gyenge Mátyás megharagudott ökreire és nyilvánosan csinálom uramteremtettézt rájuk.”³⁸ /50 pálca/

„Pálinkás István, a helység csikósa a lovakat a vetésben legeltette. A helység hadnagya e miatt csinálom teremtettézt vele, mire a csikba tanúk előtti válasza: B..sza meg a kutya az anyját a b...om adtának!” /60 bot/ „Pedig többet érdemelt volna.”³⁹

„Rappi András a búcsú alkalmával bizonyos szók helyett csinálom teremtettézt és eb adta teremtettével bátorzkodott káromkodni. Ismétlődő eset ez nála, s a 100 pálcán túl a helység tömlőcét is meglátogatja.”⁴⁰

„Kovács János a gazdasszonyát atta-teremtettézte, de lelke mívelésével nem káromolta, s különben is első eset nála, 20 pálca a büntetése.”⁴¹

„Fülöp József bepálinkázva éjjel után a kocsmába ment, ablakát kővel betörte, a kocsmárost káromolta, mert nem nyitott ki.”⁴² /20 pálca + üvegeztetés/

„Jászfelsőszentgyörgy bírása írja, hogy Csorba András lakosunk megbokrosodván iszonyú káromkodást mívelt községükben. Kéri büntetését.”⁴³ /12 pálca/

„Dobák András feleségétől enni kért. Az húst adott, de a férj földhöz vágta azt, a túrót is oda csapta és csinálom adta teremtettével, kutya teremtettével, lelke mívelésével számtalanszor káromkodni bátorzkodott.”⁴⁴ /50 pálca/

„Kórós Anna mind férjét, mind mostoha fiát tüzes, láncos mordiás, haragos menkü atta teremtettével káromkodni bátorzkodott és ezer ördögöt bújtatott beléjük.”⁴⁵ /50 korbács/

Kórós Anna „ördög adta, tüzes menykő adta, kujon, kurva, szajha, kujon csinálta ökörpecért bátorzkodott mondani...Ismétlődő eset /múlt évben is káromkodott/ 50 pálcát kap és legközelebb a berényi börtönbe küldetik.”⁴⁶

„Mint hogy először is Koczka Antal a helység csikósát helytelenül megverte, azután szidalmazást vitt véghez és több féle dolgokat. Ezeknek eltávoztatásáért és magának megjobbításáért egy forintot fog fizetni.”⁴⁷

„Józsa Illés egy éjszaka Baranyi János kertjébe ment, ott alattomosan doronggal fejbe vágta Baranyit. Ezt egyik állítja, másik tagadja. Ezután Józst üldözőbe vette Baranyi, de elvesztette szem elől, s annak feleségébe botlott. Ekkor Baranyi újra ott termett, ismét fejbe ütötte. E gyilkossági kísérletet egyik sem tagadja. Büntetés 6 Ft.”⁴⁸

„Dobák József Gyöngyösről hazajövet összeakadt Szabó Andrással. Hívta a méneshez futtatni, mondván, hallotta, Szabó lován minden ló utolérhető. Szabó „attával teremtettézt”, „hogy miért futtatják az ő lovát, ki mer arra ráülni? Erre Dobák József felháborodva fokosával úgy elverte, hogy attól sok ideig szenvedett.” Ítélet:

„Mivel Dobák József önmaga bírása lett, 6 Ft-ot fizet. Szabó András a káromkodásaiért a Dobák Józseftől vett vereséggel eleget tett.”⁴⁹

„Birgés Pált káromkodásért büntetni kellett, mert tanúk vallják alábbi szavait: B...om adta teremtettézt, b...om az anyja lelkinek kelkit – mondott. Büntetése 50 bot.”⁵⁰

„Basáné Dobák Józsefet sárral hajigálva gyalázta. Basa György pedig Orosz Mihály fehér kacsáját elpusztította. Basáné Dobákék garádjából a tyúk alól a tojást kilopta. Dobák uram nem hagyta szó nélkül az esetet, mire Basák veres és kopasz kurvának, donnának mondták. A gyalázkodásért Basa 10 pálcát, Basáné 20 korbácsot fog elszenvedni és a helységből kitiltatnak.”⁵¹

„Búzás József Gyümölcsoltó Boldogasszony napján a kocsmában... disznó teremtettével, kutyateremtettével szám nélkül káromkodott. Vasra veretik, áristomba tétetik és nép előtt 50 pálcát kap.”⁵²

„Horváth Katalin - Aikner János kőműves hitvese - mindenkit ócsárol, a szomszédokat kurvázza, lotyózza, ringyózza, mondván: ő nemes, nem fél senkitől. Nemességét passzussal mentül előbb igazolja, de addig is fogja meg a nyelvét, különben ami éri, magának tulajdonítsa. Botránkozó életét pedig jobbita, vagy lakásul más helységről gondolkodjon.”⁵³

A szitkozódás és káromkodás gyakran nem egyedül jelentkezett, hanem verekedéssel, garázdasággal párosult. Így volt ez Ézsiás Mátyás esetében is, aki észrevette, hogy a Drabos Györgyné által legeltetett malacok az árok partjáról az ő kenderföldjére futottak. Nem hagyta szó nélkül az esetet és Drabosnét „anyja mívelésével illette, földre taszította, az asszonytól lévő terelő bottal elverte, hogy karján és hátán 4 seb és verés látható. Büntetése 6 Ft, s ebből 4 a szenvedőé, 2 a templomé.”⁵⁴

Máskor – „farsang harmadik napján Morzsa András iszonyúan káromkodott, hiába intették, ő csak újította azokat. A tiszték áristomba vetették, de onnan ajtót feltörve megszökött, majd fokosával a kocsmárost megtáncoltatta. Kalodába csukatik és 40 pálcát kap”⁵⁵ -szólt az ítélet.

Hogy a verekedések és garázdaságok gyakori okozója az ittasság volt, arra is találunk példát jócskán.

„Szalai János panaszolja, hogy fejét húsvét másnapján a kocsmában Kovács József beverte, s borbély kezelte azóta. Tanúk igazolják, hogy ő kezdte a kötözködést Kováccsal. Szalai 2 forintot, Kovács 3 forintot fizet a borbélynak, s Kovács, mivel nem volt a húsvéti misén, 1 nap áristomot kap.”⁵⁶

„Strázsák jelentik, hogy éjnek idején Búzás István, Bodony Mihály és Kovács József - a helység kovácsa - az Alsó vendégfogadóban összekapván civakodtak, kiket azonnal hazautasítottak. Búzás István korhely a strázsát ezért pofon ütötte. Kéri a garázdák büntetését. Éjjeli kicsapongásért Búzás István 25 pálcát kap, a többiek 24 óras áristomot vízen és kenyéren.”⁵⁷

„Kátai György cigánynak Rubint Ferenc csontvágóval beverte a fejét a kocsmában A cimborák is beavatkoztak, számszerint 15-en. Akik kezdték~6-6 forint, a többiek 4-4 forint. Ebből fizetik a borbélyt és a vérbírságot.”⁵⁸

1792-ben a homoki csárda vált tömegverekedés színterévé. Vidéki lakosok tartottak hazafelé és betértek néhány pohár italra. Itt összeismerkedtek Rózsa Jánossal és kenyeres társaival, kiknek eladó juhaik voltak. Poharazás közben feljött a szó a juhokról és a vidékiek úgy nyilatkoztak, illő áron vásárolnának néhányat. Rózsák megverték a vidékieket. „*Vétkük szerint 10-20 korbács kerül kiosztásra okulásukra.*”⁵⁹

A verekedések és duhajkodások kútfői gyakran a kocsmák voltak, ahol zeneszó mellett magasra hágott a jókedv, az ital pedig feloldotta a gátlásokat. A községi előjáróság szabályozta a nyitvatartások és muzsikálások rendjét, ezzel tartva kordában a felgyülemelő indulatokat. Mindezek ellenére „*a szabad kocsmákban muzsika töltés, lármázás, mulatozás a tilalmas órákban gyakorta folyik*”⁶⁰ -adják tudtul a jelentések. Persze, ez nemcsak fényszarui probléma volt, erről az 1795-ös jászkapitányi körlevél is meggyőzhet bennünket.

„*Az éjjeli devernák muzsikákkal sok helyen majdnem virradatig tartanak, amelyek sok veszekedések és egyéb istentelenségek elkövetésével járnak. Ha a délutáni 10 órán túl a muzsikások a kocsmákban muzsikálni tapasztaltatnak, eskütt urak töressék össze zeneszerszámaikat.*”⁶¹

Sokszor az egy portán lakók hajbakapásai is bírósági ügyé lettek. Egyik alkalommal 12 korbácsütést kellett kiszabni Mátyássy Judit bábaasszony lányára, mivel megverte és szidalmazta édesanyját. Ugyancsak 12 botütést mértek Horváth Istvánra is, aki feleségével Radics Mihályné házában lakott, ott gyakorta verte feleségét, állandó volt a veszekedésük és még a háztulajdonost is „*erőszakkal akarta megszerezni.*”⁶³

Napirenden voltak a szolgák eltángálásai, megverései, de ez, ha vér nem folyt, megengedett dolog volt a feudális világban. Ám, ha folyt a szolga vére, mint amikor Rózsa Ferenc ellátta szolgája baját, mert az „*felesége alsóját kapcának használta, vérbírságot fizetett. Ez 12 forint, s ezen túl a borbélynak a gyógyítási költség A verés megérdemelt volt, de nem a fején, mert az betört és ezért veszedelmes*”⁶⁴ - hangzott a bírói indoklás.

A vértelen verések nem kerültek bíróság elé, ha szolga kapta azt, csak az, ami sebbel járt. Bezzeg más a helyzet, ha szolga emel kezét gazdájára. 1766-ban erre is adódott példa. „*Kovács András a gazdájának, Nagy Istvánnak a hajába kapott, gazdasszonyát is megtaszigálta, gyermekét földhöz vágta. A kimért 30 pálcán túl. A gazda mondja meg, megtartja-e tovább is, vagy űzessen ki a helységről.*”⁶⁵

Helyi bírósági feladat volt a közerkölcsök őrzése, a nyilvános botránkozatók megfékezése, megbüntetése. Ime néhány kiragadott eset és kiszabott büntetés: „*Dobos Boris hazatérve házában találta Karsai Györgyöt, aki mások láttára csókolgatta, majd azok távozása után fölöltözvén ugyan, de mezítláb ment haza, másokat megbotránkoztatott. Minthogy sötétben töltöttek fertály órát, ezen botránkoztatások eltávolítására Karsait 1 körmöci aranyra büntették Dobos Boris pedig a helységről hazaküldetik, többé maradása ott nem létszen.*”⁶⁶

„*Korhely Gyurkát Baranyi Gáspár kitiltotta házából, mert gyanúság volt rajta. Sok ízben ugyanis -mások látták- Gazinesával ettek-ittak, danáltak. Többet látták Gyurkával dözsozni, mint törvényes férjével enni. De más rossz életet is éltek, mivel az asszony férjét nem becsülte. Büntetésül az asszony 1 forintot fizet, Gyurka pedig a helységről kitiltatik.*”⁶⁷

„*Rideg György bakter éjjel 12-kor Ökrös Gergelynével és más jött-ment asszonynál találtatott. Ez utóbbival látták összefeküdni, Gergelynével pedig csókolózni. Mint bakternak neki kellene a rosszra vigyázni, ezért büntetése 30 pálca és kitiltás a községből, Ökrös Gergelyné pedig 30 korbácsot kap, mert semmi házasságbéli kötelezettségét nem végzi.*”⁶⁸

A fentebbi esetek mind 1771 előtt történtek meg és valamennyi egyik vagy másik vétkes félnek a községből örök időkre szóló eltávolításával zárult le, mellékbüntetés pedig a

megcsapatás volt korbács vagy pálca által. Az időben ezután bekövetkező eseteknél érdekes módon kitiltási határozatról nem született feljegyzés, pedig az e tárgyban tárgyalt esetek száma nem csökkent.

„Zsolyomi Ádám kocsis Gulyásnének selyem pruszlikot vett, tőle éjnek idején a szomszédok kergették el, de járt Ökrös Gergelynéhez is, ahonnan az ablakon keresztül menekült ki a gazda fejszéje elől. Majd minden éjjel részeg, kocsis követelményeinek így nem felel meg. Büntetése 30 pálca, s ha este 8 után kocsmázik 15 pálca esetenként.”⁶⁹ /A 30 palcát próbaidőre felfüggesztették /.

„Bucsik András hitvese maga sem tagadja, hogy a buja, parázna, fajtalan életet elkövette. Büntetése 25 kemény, érzékeny korbács.”⁷⁰

„Ézsiás János hadnagy december 10-én este harangozás előtt Farkas Sándort Kónya János feleségével /Fehér Anna/ a száraz malom alatt testi közösülésben tapasztalván, behozta az áristom parancsolatja szerint. Farkas Sándor hímez-hámoz. Az asszony azt vallja, hogy Farkas Sándor nem bocsátotta el, kényszerítette azon rosszra, Farkas 25, Kónya Jánosné 12 korbácsot szenvedjen.”⁷¹

„Padragyi Márton mészáros Nagy János hitvesével titkos és tisztátalan szövetségen kapott, mindkettőt levetkőzve tapasztalták. Megvallották, hogy most egymással közük nem volt, de előtte 14-szer már igen. Mivel Padragyi nemes ember, botot nem szenvedhet, de önként fizessen 6 forintot. Cinkostársa pedig -mert férje idehaza nem volt- most pedig beteg, büntetése később lészen.”⁷²

„Horvát István és Kátai Katalin új parasztok, mint nőtlen és hajadon személyeket gyanús helyen együtt kapván, botránkoztató paráznaságban szenvedtek. Bár palcát érdemelének, nem kaptak, hátha terhes a nő, inkább egybekelésükkel tüntessék el a botránkoztatás nyomát.”⁷³

Egészen más a helyzet, ha nincs tanú, nincs rajtakapás. Bár az eset megtörtént, maradandó következménye is lett a tettnek, az esetben büntetés nincs.

„Leány Jutka vallomásából kitetszik, hogy Búzás Istvántól való a lánykája. Ezért mind az anyának, mind a leánykának tartására a tanács határozata szerint 20 forintot, 12 kila búzát, 4 icce vaját adja meg. Többé Leány Jutkának Búzás Istvánon semmi keresete nem lészen.”⁷⁴ Tehát a tetteért nem kell bűnhődnie, csupán a „következmény” árát kellett megtérítenie.

Ahogy büntették a „helytelenkedőket”, ugyanúgy megbüntették a rágalmazást elkövetőket is, akik mások becsületébe gázoltak, valótlanságokkal vádoltak.

„Rubint Ferenc és Bartus Anna panasolja, hogy Házi Éva és Szeliga Katalin fajtalan szerelemben élésük hírét költik. Kitűnik, hogy pletyka az egész, mivel jellemüket kisebbitették, ezért Házi Éva 25 korbácsot, Szeliga Katalin pedig azon túl még 10 forint büntetést is kapott.”⁷⁵

„Lőrinci Lukács Pozsonyi Andrásné kurvázta, de az azt meg nem próbálhatta, csupán mások szavát erősítette, s így a házások közt izgásgaságot okozott. A rámért 25 bot mellett az asszonyt is meg kellett követnie.”⁷⁶

A mások félelemben tartása is büntetést vont maga után.

„Petákné nevű új magyar asszony sok rendbéli éjszakai ijesztgetése kétségbe ejtette özv. Szalai Andrásné és gyerekeit.”⁷⁷ /15 korbácsütés járt érte/.

„Varázslatos álnok szavaiért kapott 12 kemény palcát Vak Pál, aki Takács Mártonnak mondogatta, tudja ki rontja meg, s tudja az orvosságot is rontás ellen.”⁷⁸

Figyelemmel kísérve a községi bíróság munkáját, meggyőződéssel állíthatjuk, nem unatkoztak, volt teendőjük bőségesen.

Akad néhány extrém eset is:

1. „Ézsiás János kutyája megharapta Gábor Istvannét. Határozat: Orvosi és fájdalom pénzt fizet 1 Ft 30 garast.”⁷⁹
2. „Folyó István tanúnak hívatott, de nem jelent meg. Büntetése 2 Ft.”⁸⁰

3. „Az egri püspök átíratott bizonyos lány kivallatására.” A lányt a tanács „szép szerével, kemény és keményebb fenyegetésekkel vallatta, de a vádat az el nem ismeri. Mivel veréssel illetni szabadságunkban nem áll, ennyit tudunk jelenteni.”⁸¹

Eközben az elítéltek köréből gyakran szereztek maguknak akár egy életre szóló időre is ellenségeket. Az ellenséges érzület hol a bíró személye, hol az egész bírói testület ellen irányult. Ha ezek a feltörő indulatok nyilvánosság előtt játszódtak le, újfent bíróság elé jutottak miatta a vétkesek.

„Dobák Lőrinc tanácsbéli a bíró kétszeri üzenetére sem ment hozzá, hogy adótartozásának rendezéséről beszéljenek, sőt a kisbírónak azt mondta: Eb megy, eb fizet. Vakmerő engedetlenségéért 2 forintot fizetett.”⁷⁹

„Koczka Antal kapások előtt mondta, hogy Baranyi Sándor uramat szívesen látná holtan, de megbocsátani akkor sem tudna neki korábbi szavaiért. Szavaiért törvény elé idézték, ahol közölte, ha tudja, hogy e miatt idézik, el sem jön. Választhatott 2 forint bírság, vagy 20 pálca között.”⁸⁰

„Virág Pál Ézsiás Pál bíró uramat kisebbítette, szavát nem akarta fogadni és szitkozódott.”⁸¹ Neki is fizetnie kellett szavaiért.

„Ézsiás István sem a hadnagynak sem a tanácsnak szavát nem fogadta és illetlen parázna szóbeli cselekvéseket mívelt. 50 pálca büntetését átválthatja 1 tallérra, mivel első ilyen cselekedete, s tekintve attyának sok esztendő alatt tett fáradhatatlan mindenekben előmozdításáért.”⁸²

1780-tól szigorodtak a büntetések, így is igyekeztek növelni a községi vezetőtestület tekintélyét, no meg a községi bevételeket is.

„A jó rendtartás úgy kívánja, hogy a főbb előjáróknak az alattvalók engedelmeskedjenek” – olvashatjuk az indoklásban. De mivel „Polgár János, Lévai György és Tarnóczi Mihály ezeket semmibe vették és Koczka Antal érdemes tanácsurunkat illetlen szóval kisebbítették. Hogy ezek eltávoztassanak 21 forintot fizetnek, s Polgár János és Lévai György érdeme szerint 15 palcát, Tarnóczi Mihály – gyenge teste miatt – 15 korbácsot elvisel.”⁸³ Máskor: „Baka Mihály a töltésen fejeskedett, az előjárónak visszafeleselt és mocskosan beszélt, ezért 24 napig áristomot szenvedni ítéltetett.”⁸⁴

Minden község belső ügyének tartotta az ott történeteket és igyekezett azokat a külvilág előtt titokban tartani. Különösen vonatkozott ez a jáász és a nem jáász területekre. Így azután érthető, milyen főbenjáró vétket követett el az a jáász ember, aki közössége előljáróit valamely nem jáász területen ócsárolta vagy rágalmazta. Egy ilyen esetről a versegi bírák átírata szól, amelyből kiviláglott:

„Rózsa János fényszarui lakos Versegen kisebbítette Gulyás Antal tanácsstag becsületét, mondván: nagyobb az én agaram becsülete, mint Gulyásé. E mellett Fényszaru lakóit is leszólta, mondván, nincs a faluban két ember, aki maga pénzén kereskedne. A fenti kijelentések bizonyítást nyertek, s a büntetés 30 jó kemény pálca és 15 napon belül a helység elhagyása.”⁸⁵

Így büntették azt, aki saját fészkebe piszkított. Ugyanakkor a példa arra is rámutat, hogy a községek előljárói is segítettek egymás tekintélyének megóvását, ebben nem akadály a megyehatár sem.

1.	JFSZARU köztség jk. I. 1751.	184. oldal
2.	JFSZARU köztség jk. I. 1765.	353. oldal
3.	JFSZARU köztség jk. I. 1769.	423. oldal
4.	JFSZARU köztség jk. I. 1759.	326. oldal
5.	JFSZARU köztség jk. I. 1759.	325. oldal
6.	JFSZARU köztség jk. I. 1768.	411. oldal
7.	JFSZARU köztség jk. I. 1770.	446. oldal
8.	JFSZARU köztség jk. I. 1780.	609. oldal
9.	JFSZARU köztség jk. I. 1780.	609. oldal
10.	JFSZARU köztség jk. II. 1793.	664. oldal
11.	JFSZARU köztség jk. II. 1793.	565. oldal
12.	JFSZARU köztség jk. I. 1765.	360. oldal
13.	JFSZARU köztség jk. II. 1792.	524. oldal
14.	JFSZARU köztség jk. II. 1789.	220. oldal
15.	JFSZARU köztség jk. I. 1755.	244. oldal
16.	JFSZARU köztség jk. I. 1768.	409. oldal
17.	JFSZARU köztség jk. I. 1767.	398. oldal
18.	JFSZARU köztség jk. II. 1792.	524. oldal
19.	JFSZARU köztség jk. I. 1766.	368. oldal
20.	JFSZARU köztség jk. I. 1770.	441. oldal
21.	JFSZARU köztség jk. I. 1764.	352. oldal
22.	JFSZARU köztség jk. I. 1753.	181. oldal
23.	JFSZARU köztség jk. II. 1793.	614. oldal
24.	JFSZARU köztség jk. I. 1771.	464. oldal
25.	JFSZARU köztség jk. II. 1791.	399. oldal
26.	JFSZARU köztség jk. I. 1755.	241. oldal
27.	JFSZARU köztség jk. I. 1766.	385. oldal
28.	JFSZARU köztség jk. II. 1791.	442. oldal
29.	JFSZARU köztség jk. I. 1755.	241. oldal
30.	JFSZARU köztség jk. I. 1777.	565. oldal
31.	JFSZARU köztség jk. I. 1755.	241. oldal
32.	JFSZARU köztség jk. I. 1765.	358. oldal
33.	JFSZARU köztség jk. I. 1769.	423. oldal
34.	JFSZARU köztség jk. I. 1766.	384. oldal
35.	JFSZARU köztség jk. I. 1753.	178. oldal
36.	JFSZARU köztség jk. I. 1753.	175. oldal
37.	JFSZARU köztség jk. I. 1766.	380. oldal
38.	JFSZARU köztség jk. I. 1753.	191. oldal
39.	JFSZARU köztség jk. I. 1753.	191. oldal
40.	JFSZARU köztség jk. I. 1761.	345. oldal
41.	JFSZARU köztség jk. I. 1767.	393. oldal
42.	JFSZARU köztség jk. I. 1773.	500. oldal
43.	JFSZARU köztség jk. II. 1794.	673. oldal
44.	JFSZARU köztség jk. I. 1768.	410. oldal
45.	JFSZARU köztség jk. I. 1768.	408. oldal
46.	JFSZARU köztség jk. I. 1769.	414. oldal
47.	JFSZARU köztség jk. I. 1753.	173. oldal
48.	JFSZARU köztség jk. I. 1755.	248. oldal
49.	JFSZARU köztség jk. I. 1755.	240. oldal
50.	JFSZARU köztség jk. I. 1767.	369. oldal
51.	JFSZARU köztség jk. I. 1765.	352. oldal
52.	JFSZARU köztség jk. I. 1770.	449. oldal
53.	JFSZARU köztség jk. II. 1794.	732. oldal
54.	JFSZARU köztség jk. I. 1771.	457. oldal
55.	JFSZARU köztség jk. I. 1766.	370. oldal
56.	JFSZARU köztség jk. II. 1791.	729. oldal
57.	JFSZARU köztség jk. I. 1772.	381. oldal
58.	JFSZARU köztség jk. I. 1767.	389. oldal
59.	JFSZARU köztség jk. II. 1792.	532. oldal
60.	JFSZARU köztség jk. II. 1789.	224. oldal
61.	Protocollum 1795.	332. oldal
62.	JFSZARU köztség jk. II. 1794.	681. oldal
63.	JFSZARU köztség jk. II. 1793.	184. oldal
64.	JFSZARU köztség jk. I. 1764.	352. oldal
65.	JFSZARU köztség jk. I. 1766.	386. oldal
66.	JFSZARU köztség jk. I. 1765.	357. oldal
67.	JFSZARU köztség jk. I. 1769.	437. oldal
68.	JFSZARU köztség jk. I. 1771.	463. oldal
69.	JFSZARU köztség jk. I. 1771.	463. oldal
70.	JFSZARU köztség jk. I. 1781.	649. oldal
71.	JFSZARU köztség jk. II. 1792.	464. oldal
72.	JFSZARU köztség jk. II. 1793.	564. oldal

73.	JFSZARU község jk. II. 1791.	406. oldal
74.	JFSZARU község jk. I. 1765.	353. oldal
75.	JFSZARU község jk. I. 1772.	484. oldal
76.	JFSZARU község jk. I. 1783.	706. oldal
77.	JFSZARU község jk. I. 1783.	687. oldal
78.	JFSZARU község jk. I. 1770.	439. oldal
79.	JFSZARU község jk. II. 1793.	608. oldal
80.	JFSZARU község jk. I. 1780.	601. oldal
81.	JFSZARU község jk. II. 1788.	412. oldal
82.	JFSZARU község jk. I. 1768.	151. oldal
83.	JFSZARU község jk. I. 1766.	378. oldal
84.	JFSZARU község jk. I. 1754.	201. oldal
85.	JFSZARU község jk. I. 1780.	609. oldal
86.	JFSZARU község jk. I. 1780.	616. oldal
87.	JFSZARU község jk. I. 1783.	698. oldal
88.	JFSZARU község jk. I. 1767.	392. oldal

11. AZ EGYHÁZ

A török hódoltság korában a reformáció elterjedése a Jászságban is megfigyelhető volt. Ez időben Jászfényszaru lakóinak egy része is protestánsná lett. A török kiűzése után számuk jázsági viszonylatban csökkent, illetve néhány nagyobb településre korlátozódott. Így Jászfényszaru esetében 1692-től, amikor az anyakönyvezés megindult, reformátusokat már nem is találunk, azok beköltöztek a közeli Jászberénybe. Ezzel egy időben indult meg az iskolai oktatás is Fényszarun, melynek felügyelete a római katolikus egyház kezében volt. Ekkor az oktatás a vallás, írás, olvasás és számolás körére terjedt ki.¹

A plébánosi conventió 1697-ben az alábbi volt:

1. *„Minden agytul egy kila búza és 16 poltura.
A szolgák felesége fele fizetéssel tartozik.
Felét Szt. Mihály napjára, felét Szt. György napjára. Hogyha pedig egyszer s mind leteszik, plébános uramnak annál jobb lészen.*
2. *Őszi 12 kila, tavaszi 8 kila, s azt annak idején feltakarítani és behordani tartoznak.*
3. *Nyári szalonnának való hizlalt egy sertés lábón, vagy annak ára.*
4. *Vaj 16 öreg geze.*
5. *Két mázsa hús a székbül.*
6. *Faggyú 3 Ft ára.*
7. *Túró 4 német forintért.*
8. *Minden 10 akó borból egy pint.*
9. *Plébánia rétyét lekaszálni, feltakarítani, behordani.*
10. *Szükséges utazási alkalmatosságot adni, leveleket főtiszteikhez elvinni tartoznak.*
11. *Özvegyek: gyomlálnak, rostálnak, tisztogatnak és 3 sing vásznot adnak.*
12. *Fát hordani mennyi szükséges és felvágni ugyanazt.*
13. *Órlás ahogy szokás véghez vinni.*
14. *Temetéstől 16 poltura, énekes misére 1 német forint.*
15. *Esküdtetéstől kívántatik: szegényebb és közember fél tallér, legfeljebb 3 máriás.
Helységbeli gazda: 6 máriás vagy 2 rénusi forint. A nemesek pedig szabad akarattól a plébános úrnak adjanak, ha kevesebbet is.”²*

A községi plébánosi juttatást a helyi vezetőkkel való egyezkedés eredményeként 1714-ben változtatták meg, és ha módosításokkal is, de a század folyamán érvényben maradt. E szerint járt neki: *„kp.30 forint, búza 30 mérő, egy középszerű só, egy szalonnának való sertés, 1 icce vaj, 8 icce bor, 1 rocška túró, 2 pár csizma, fa szekerezés négy fuvar, búza őszi vetés két szántás, széna behordás, kazlazás.”³ A halott temetéséért *„olvasásos mise esetén 8, énekes mise alatt temetésért 16 poltura a járandóság.”⁴**

Változás 1785-től állt be. Ekkor meghalt az öreg plébános, Makkai János. A tanács kérte az egyházi felsőbbiséget, jelölje ki az új lelkipásztort. Az egri püspök 3 főre adott javaslatot,⁵ s közülük Rimanóczy Ferenc nyerte el a helyet.⁶

Ettől kezdve ő irányította a káplánok tevékenységét is. 1789-ben két káplán lakott a községben, mégis külön kérni kellett, *„hogy a szent mise ne egyszerre mondasson, hanem 7 és 9 óra tájban is, hogy főképp az apró oskolába járó gyerekekre is gondolat legyen.”⁷ Ez meg is valósult, de ezzel együtt a plébánosi fizetés felülvizsgálását és módosítását is kérte, melyet 300 forintban alkudott ki. A községi tanács Farkas Ferencsel össze is íratta, *„mennyi pár személy vagyon, amelyeket ha számításba vétetnek, ki fog jönni 300 forint papi fizetés.”⁸ „Both Ferenc úrnak 300 forintokból álló fizetése annak rendje szerint kivettessen, egy főre esik 54 garas.”⁹ Az már az előljáróság feladata volt, hogy a lakosoktól begyűjtse azt.**

Bár Fényszarunak a lelkek számát tekintve nem volt szüksége két káplánra, a kerület mégis úgy ítélte: *„Fényszarunak két káplány szükség képpen megköveteltetik, mert az egyik minden vasárnap és ünnepnap Monostoron, mint filialista tartozván tenni az isteni tiszteletet. Ha más nem leszen helyben csak egy szent mise szolgáltatna, azon napokon pedig egy misére 2732 számbul álló népesség a templomba be nem férvén, szükséges, hogy két mise különös órában tartasson meg.”*¹⁰ Így azután „jász” káplán szolgáltatott misét Heves megye községében, Pusztamonostoron. A káplánnak szállásra is szüksége volt, az előjárásának gondoskodnia kellett róla. Egy ideig Menyhárt Mátyás nyújtott neki otthont, de hamarosan jelezte: *„a káplánt szálláson tartani tovább nem kívánja.”* A tanács felismerte, hogy anyagi háttere van a dolognak, ezért némi szénával megtoldotta a lakbért és most már Menyhárt is *„tovább szenvedni hajlandó lakóját.”*¹¹

Alig rendeződött a lakás dolga, Rimanóczy plébános kérte a községet, hogy egyik káplánjának 60 R. forintos fizetését vállalja magára. A tanács eleget tett a kérésnek az alábbi kikötésekkel:

„Az egyik káplánnak építsenek lakást” egyházi pénzen.

„Naponta több alkalommal legyen mise, mert egyszerre nem férnek be a lakók”.

*„Ha a monostori káplán elmarad, tovább nem fizetünk, mert Fényszarunak elég egy.”*¹²

Az egyházi szolgáltatásokhoz kántor is kellett. 1755-ből való feljegyzés szerint *„Muzorai Mátyás kántor állandó conventiója az alábbiakból áll: 35 forint, 35 kila búza, 2 pár csizma, 4 szekér fa, 70 font só, 1 mázsa hús a székből, 150 kéve nád és két szekér szénának való föld, kit maga szántat, vettet.”*¹³ Munkakörénél kikötötték, hogy orgonálásra is használtassék.

Az egyházi tisztségviselők munkájukat évtizedeken át lelkiismeretesen ellátták, de a kor levegője a század végén őket is megérintette. II. József uralkodásától kezdve /1780/ lazult a munkafegyelmük, ezért a község kénytelen volt megválni tőlük. 1784-ben kántornak fogadták fel Rudinszki Józsefet,¹⁴ de 1788-ban már a helyére beállt Feér József is eltávozott. Ekkor Molnár László érkezett Alsószentgyörgyről,¹⁵ de a panaszok ellene is hamarosan felgyültek. *„Az Isten szolgálatát többször hibásan tette, elmaradt a kórusból, a bírói és plébános urak intelmeit nem fogadta meg. Bor italos is szokott lenni, amelyből következik az ő egyebekben való szórakozása, az Isten szolgálatában való csorbulása.”*¹⁶ A kántor fogadkozik és *„igéri jobbulását, pedig csak tetézi botránkoztatásait. Ezért Szt. György napjátul más helyről gondoskodjon magának”*¹⁷ –olvashatjuk 1793-ból. A végső szakítás mégsem következett be, mivel helyettest szerezni nem volt könnyű, a jegyzőkönyvek pedig a következő évekből is őrzik megjavulást fogadó ígéreteit.¹⁸

Egyházi szolgálatban találjuk a községi konventiók harangozót is, akinek 1783-tól engedély adatott *„a maga segedelmére felfogadni valakit. De olyant fogadjon, aki alkalmas, mert porcióját másként nem kapja meg.”*¹⁹ A harangozó a jövedelméből szépen meg tudott élni, 1780-ban *„még a harangozó ház is üres maradt, mert a harangozó saját hajlékába szállott.”*²⁰ A tanács lakót fogadott bele Pesti György és Seres József személyében. Ezáltal az nem állt kihasználatlanul és a községi bevételeket is megnövelte.

A harangozó jövedelme nagyobb része a temetőgondozásból adódott, de a kriptá felnyitására is 15 krajcárt kapott 1874-ig, amikor is megtiltották e műveletet.²¹ Az ő dolga volt még a temető kerítésének szemmel tartása is. Ha elkorhadtak az oszlopok, jelentenie kellett azt az előjárásánál. Kerítés felújításra 1770-ben került sor, amikor *„oszlopokat a szentiványi Sipeki erdőn néztek hozzá”*²² és vásárolták meg ott azokat. Ezek 24 évig tartottak ki, mivel cserére legközelebb 1794-ben kerítettek sort, amikor Dányból kellett megvenni az alkalmas oszlopoknak való fákat.²³

*„Az 1702-ben Ordódy Sebestyén plébános ellenőrzése mellett épült templom a redemptio utáni évben /1746/ három oltárosként íratott össze, de az 1759-es bővítés után öt oltárral és két karzattal rendelkezett. Az egyik karzattal a híveknek, a kántornak és az énekkarnak építették”*²⁴ –olvashatjuk Bognár Zita szakdolgozatában.

Persze javítani, felújítani, renoválni az Isten házán is adódott mindig.

„Berényből a lakatos 4 legényével végezte a toronyóra javítást”²⁵ –adja hírül a jegyzőkönyv. Ez a javítás nem a legjobban sikerült, mivel az óra nem járt ezután pontosan, hol ezt, hol azt az időt mutatta. Ezért 1785-től kezdődően szerződést kötöttek „Monspart János hatvani lakatos és órás mesterrel a templomóra igazítására. Évenként egyszer az órát minden mocskátul tartozik kifőzni egészen a maga házánál, fájával, edényében. A kerekeken kívül minden törést megcsinálni, összerakáskor megkenni, hogy pontos járása légyen”, mind-mind az ő feladata lett.

„Mindezért kap évente készpénzben 12 forintot, 12 kila rozst, 2 szekér szénát 4-4 ökörrel és 100 kéve nádat.”²⁶

Kényes jószág volt az orgona is. „A pesti orgona csináló Purkhard Ferenc 550 forintért készítette el 6 hónap alatt a javítást s egy esztendei előrelátást garantált.”²⁷ Más alkalommal /1789/ „A Gyöngyösről jött piktorral egyezés tétel az orgona bearányozására és a prédikáló szék márvány módra való festésére 160 forintért. A munkát 10 hét alatt köteles elvégezni, ez ideig a helység lakásról és segítségről gondoskodik számára.”²⁸

Gondoskodás történt a templomi berendezés felújításáról, kibővítéséről is. 1789-ban „hír érkezett, hogy Vácon a piarista templom eszközei licitáltak, szék vásárlás történt, melyek elhelyeztetek az oldal templomban a fal mellé az üres helyekre, hogy azt többé ne mocskolhassák.”²⁹

1794-ben új templomi zászlók és ruhák beszerzésére kerítettek sort a templomi kassa pénzből, amelyhez a tanács 13 garassal járult hozzá.³⁰

A községben állott három kápolna. Ezek teteje 1775 táján „erősen bomladozott.” Seres András kapta a megbízatást és a pénzt a javításokra, de nem végeztette elég gyorsan, mert a tanács által „megintetik és gyorsabb munkára buzdítatik.”³¹

1780-ban a kálvária is renoválásra szorult már. „Annak megtartására fejenként oltogatják lakos uraimék magukat, hogy részint testamentum által, részint a helységbeli hívek bőséges adományaibul konzerválni el ne mulasztódjék.”³² A lakosság tehát végrendeleti hagyaték vagy egyéni adományozás formájában gazdagította az egyházi kasszát, hogy építményei jól karban tartassanak. Voltak önkéntes felajánlások is „Istenes szándékból”. „Harangozó Mátyás ígéretet tett maga és fiai nevében, hogy a kálvárián saját költségére most felállított kőkeresztnek a továbbiakban gondját viselik. Erről kézírást helyezett el a helyi plébános úr kezéhez, Makai Jánoshoz.”³³

Az egyházi kasszába begyűlt pénz nem nyert mindig azonnali felhasználást. Annak kezelése a mindenkori plébános joga és feladata volt. Hogy értéke meg ne fogyatkozzon, sőt inkább gyarapodjon, kölcsönként a helybéli lakosok részesülhettek belőle illő kamat fejében. A kezes szerepét ilyenkor a tanács töltötte be, tehát az ő engedélye kellett a felvételhez és ő járt el akkor is, ha a visszafizetés határidőre nem következett be. 1786-ban „Czeglédi Mátyás fiai előhívatattak és meginttettek, hogy templomi adósságaikat mielőbb megfizetni igyekezzenek.”³⁴ A felvehető kölcsön nagysága korlátozott volt és függött mindenkor a kérelmező anyagi helyzetétől, no meg a tanács jóindulatától. 1793-ban „Bali János 100, Nagy Gábor 50 R forintot kapott kölcsön a templom kasszájából.”³⁵

A katolikus egyház életében megrázó esemény volt II. József egyházi rendelete. Ez erősen megcsappantotta az egyházi jövedelmeket. „Rimonóczi Ferenc plébános úrnak az eltörölt oltári szentség pénzt a felséges úr parancsolatja szerint Lőrincbe, a királyi sóházba kellett befizetnie.”³⁶ Őfelsége rendelete még azt is tartalmazta, hogy „a kálvária kápolnák elhagyassanak. Ezért nekiünk is el kell hagyni, kövei rontassanak össze”³⁷ hozta meg határozatát Fényszaru tanácsa 1789-ben. E rendelkezés végrehajtását 1795-ben a kerület is ellenőrizte, amikor „Árokszálláson és Fényszarun még fennálló kápolnákat megbecsülvén, azoknak köveit el is adta, mellyekből bevett és kéznél lévő 52 forint 45 garast a pénztárba teszik, s adódó alkalommal Budára viszik.”³⁸

II. József halálakor az egyház úgy gondolta, hogy a Józsefi rendeleteket elfeledheti, visszahozhatja a Mária Terézia korabeli állapotokat. Erre már 1790-ben megtörtént az első kísérlet. Országszerte püspöki gyűlések megtartására került sor. Jászfényszaru plébánosa is meghívást kapott. Útja előtt a tanács véleményét kérte „*felvetheti-e az elszedett capitális jogok visszaadását? Nem csak meg nem engedtetik, de egyenesen megtiltatik*”³⁹--hozták tudomására döntésüket. Ez és néhány más intézkedése a tanácsnak azt bizonyítja, hogy a község és lakosai érdekeit nem rendelték alá az egyháznak a községben. A plébános mindenkor köztiszteletben állt, de a tanácsi dolgok menetére nagyobb befolyással nem volt, véleményét csupán egyházi-vallási dolgok megvitatásánál, eldöntésénél, előírásainál vették figyelembe. Maradt tehát számukra a szószék. Az itt adódó lehetőségek kihasználását a tanács is elősegítette. Főleg igaz ez akkor, amikor az egyházi és világi érdekek egybeestek. Pl.: Nemcsak kihirdették Mária Terézia 1772-ben kelt rendeletét, miszerint „*a délelőtti ájtatosságok előtt kótya vetye ne tétessen, mert a nép figyelmét ez és az ott folyó muzsikaszó elvonja*”⁴⁰, hanem érvényt is szereztek annak a községben. Így azután, amikor a jáász kerület körlevele 1795-ben előírta, hogy „*intsék meg a kereskedőket és vendégfogadókat, hogy az isteni szolgálat és tisztelet ünnep napját meg ne rontsák, a királyi parancsolatot megtartsák*”⁴¹, Fényszarun erre nem kellett sort keríteni, itt ilyes kicsapongások nem fordultak elő.

Ugyancsak a községvezetés nyújtott hathatós segítséget a templomban eluralkodó illetlenkedések felszámolásához is. „*Az ifjak, kiknek helye a templom jobb oldalán van, nemcsak leülnek, de le is fekszenek ott. Az asszonyok és fiatal lányok is, megvetvén az intést, egymással beszélgetnek, s más illetlenségeket tesznek. Templomvigyázók rendeltetnek ki név szerint, hogy a rendet fenntartsák, részint jelentést tegyenek a vétkesek személyéről és cselekedeteiről, így példás büntetést lehet hozni a magukról megfeledkezőkre.*”⁴² „*Az orgona kórusban is dísztelen és nagy illetlenségek történtek. Ezért a kántoron és segítőjén kívül más oda nem mehet A másik -üres- kórus felnyitva marad, oda a botfüles embereknek szabad menetele megengedtetik, de gyermekeknek nem*”⁴³ -áll az előírásban.

1.	Tarnay: Iskolázás, műv.	11. oldal
2.	JFSZARU község jk. I. 1697.	1-2. oldal
3.	JFSZARU község jk. I. 1714.	3-4. oldal
4.	JFSZARU község jk. I. 1714.	127. oldal
5.	JFSZARU község jk. I. 1785.	779. oldal
6.	JFSZARU község jk. I. 1785.	826. oldal
7.	JFSZARU község jk. II. 1789.	212. oldal
8.	JFSZARU község jk. II. 1792.	549. oldal
9.	JFSZARU község jk. II. 1793.	667. oldal
10.	Protocollum 1795.	231. oldal
11.	JFSZARU község jk. II. 1793.	589. oldal
12.	JFSZARU község jk. II. 1794.	776. oldal
13.	JFSZARU község jk. I. 1755.	245. oldal
14.	JFSZARU község jk. I. 1784.	723. oldal
15.	JFSZARU község jk. II. 1788.	106. oldal
16.	JFSZARU község jk. II. 1791.	367. oldal
17.	JFSZARU község jk. II. 1793.	646. oldal
18.	JFSZARU község jk. II. 1794.	682. oldal
19.	JFSZARU község jk. I. 1783.	714. oldal
20.	JFSZARU község jk. I. 1780.	613. oldal
21.	JFSZARU község jk. I. 1784.	739. oldal
22.	JFSZARU község jk. I. 1770.	448. oldal
23.	JFSZARU község jk. II. 1794.	674. oldal
24.	Bognár: 1759.	18-19. oldal
25.	JFSZARU község jk. I. 1784.	735. oldal
26.	JFSZARU község jk. I. 1785.	817. oldal
27.	JFSZARU község jk. I. 1785.	786. oldal
28.	JFSZARU község jk. II. 1789.	213. oldal
29.	JFSZARU község jk. II. 1786.	21. oldal
30.	JFSZARU község jk. II. 1794.	678. oldal
31.	JFSZARU község jk. I. 1775.	526. oldal
32.	JFSZARU község jk. I. 1780.	615. oldal
33.	JFSZARU község jk. I. 1781.	627. oldal
34.	JFSZARU község jk. II. 1786.	20. oldal
35.	JFSZARU község jk. II. 1793.	563. oldal
36.	JFSZARU község jk. II. 1786.	34. oldal
37.	JFSZARU község jk. II. 1789.	156. oldal
38.	Protocollum 1795.	281. oldal
39.	JFSZARU község jk. II. 1790.	286. oldal
40.	Protocollum 1800.	4-5. oldal
41.	Protocollum 1795.	332. oldal
42.	JFSZARU község jk. II. 1790.	285. oldal
43.	JFSZARU község jk. I. 1790.	286. oldal

10. ISKOLA

Az iskola mindig fontos szerepet játszott és töltött be egy település életében. A felnövekvő nemzedék tudása itt alapozódik meg és válik meghatározóvá egy egész életre. Az 1700-as évek elején még nem vették szigorúan a gyermekek rendszeres iskolába járását, sőt a tanítás is kántori kötelesség volt csupán, sok gyerek tanítót nem is látott. A redemptió után az oktatással kapcsolatos első feljegyzés 1754-ből származik, amelyből megtudjuk: *„az ifjak tanítására kántorul a Tokajból való László Jakab fogadtatott fel. Évi járandósága: 80 forint, 8 liba 50 font örölt búza, 30 font só, 5 geze vaj, egy szekér fa, 1 font faggyú, 10 font szalonna.”*¹ A következő évtől e tanácsi juttatás mellett a lakosoknak is tanítványonként kellett hozzájárulniok a kántori jövedelemhez. Ez alól azonban az irredemptus szülők jó része mentesült, mivel a tanács úgy döntött: *„a szegények helyett a község ad”*.² Így lehetővé vált, hogy hátrányos családi helyzet ne befolyásolja a gyermekeket az elemi szintű műveltség megszerzésében.

Lényeges változást a közoktatás területén Mária Terézia egész országra kiterjedő tanügyi reformja hozott. Ennek keretében az 1778-as -a minőségi oktatómunka javítását célzó- rendelkezés *„a tankerületek székhelyén a tanítók képzését preparandiákban”*³ írta elő. Ennek lényege a következő: A tanítójelölt a fenti helyen 4-5 hónapos tanfolyamon elméleti képzésben részesül, ahol tanítási pedagógiai, didaktikai, tanítás módszertani és retorikai ismereteket szerezhethet, illetve a már meglévőket bővítheti. Ezután -az elméleti tudással frissen felvértezve -két hétig a tanítást figyelheti meg a már nagy gyakorlattal rendelkező tanítók óráit látogatva. Következő lépésként -,hogy a tanultakat és látottakat miként tudja hasznosítani és megvalósítani- a vezető tanító mellett és felügyelete alatt egy hétig maga is tanít. Ezen idő alatt naponta kellett megbeszélniök a látottakat és tapasztaltakat, hogy a javítandó, változtatandó dolgokat a tanító jelölt már másnap megvalósíthassa. E kurzus sikeres elvégzésével válhatott a jelölt tanítóvá. Az ismertetett rendelkezés mai szemmel is jónak tűnik, mégis volt egy szépséghibája: a preparandia elvégzését még 1806-ban sem tették kötelezővé. Ennek ismeretébent elképzelhetjük, hogy a tanítók tudása, munkájának minősége mennyire különböző volt, mekkora különbségeket lehetett tapasztalni. És ekkor még nem is beszéltünk magatartásuk és jellemük sokféleségéről. Érdemes e szempontokat is figyelemmel kísérve megtekinteni a fényszarui állapotokat. Szerencsére a jegyzőkönyvek némi lehetőséget nyújtanak erre is. *„Rudinszky Antal classis professzor éjjelente a helységet járva a kántorral több ízben veszekedett, perlekedett, káromkodott. A tanítással éppen semmit sem gondol, s gyerekeket magára hagyja, kik is nemhogy tanulnának, sőt csak a sok lármát, civakodást cselekszik. Ígérte, fogadta a javulást, de az be nem következett.”*⁴ Az elöljáróság világosan látta, hogy a gyerekek nevelése e kézbe tovább nem adható, így elbocsátásáról kezdtek tárgyalni, amikor hírt vették elhalálzásának.⁵ A gondviselés kezét érezték abban, hogy a szégyenletes felmondás helyett békességes úton oldódott meg a gond.

A tanácsnak oskolamester után kellett néznie és szerencsére találtak is megfelelőt. *„Promer János ifjú lett az új tanító, tanítja az első osztályt és a leánykákat,⁶ míg a 2-3. osztály fiait továbbra is Mészáros Pál tanító”*⁷ -határozott e tanács. Promer tanító úr rendes, nemes lelkű, törvényisztelő és munkaszerető ember volt. A község vezetése örült, hogy ilyen tanítót talált, akivel a lakosság is teljes mértékben elégedett, akitől csak a jót látják tanítványai. Sajnos az itteni munkássága tiszavirág életűnek bizonyult. Az ilyen igazán jó tanítóból elég kevés akadt, mások is ilyent kerestek, és ha járandóságát ajánlataikban megemelték, jobb életfeltételeket biztosítottak számukra, ők is tovább, álltak. Így azután felfogadása után néhány hónappal a jegyzőkönyvben ez állt: *„Promer János új tanító Tokajba rendeltetett tanítani, helyébe újat kér a község.”*⁸ Ez az újat kér, azt jelentette, hogy javaslatot kérnek tanító személyére, mert a községi vezetés nem ismer alkalmas személyt a

feladat ellátására. Nagy gondban volt a tanács. Tanító nem termelt minden bokrban, nem találta újat, de a községben a tanításnak folytatódnia kellett. Ekkor „*Hanyó János Berényben 6. osztályos tanuló személyesen jelentkezett a tanítói állásra. A tanács megismerve a jelöltet, s látva saját nehéz helyzetét*” úgy döntött, „*ha a tanuló felsőbbsege engedélyezi, felfogadást nyer.*”⁹ „*Addig is, amíg Hanyó János ifjú az iskolát bevégi, az nagyobb gyermekek és lányok mellé vagy Mészáros tanító úr, vagy Gonda Pál harangozó rendeltessen ki fizetés mellett.*”¹⁰ Hát, ez bizony szükségmegoldás volt a javából. Ekkor már ugyanis nem alkalmazhatta a tanács az 1783-as évi módszerét, amikor úgy segített anyagi és személyi gondjain, hogy kimondta: „*közös akarattal elvégeztetett, hogy a második iskola becsukattatott..., így egy professzor is eleget tehet*” a tanítási feladatoknak.

Ez időben a jázsági települések közösen tartották fenn a jászberényi deák oskolát, amelyet Mária Terézia tanügyi rendelete nyomán létesítettek és lett ezáltal a Jázság első középfokú oktatási intézménye. Az itt tanító kiváló tanárt, Gellei Józsefet vallása miatt támadták, erősen zaklatták ekkortájt. Ügye a Helytartótanács elé is feljutott, azt megvizsgálták és miután megbizonyosodtak róla, hogy munkáját jól végzi, emberi magatartása makulátlana, az alábbi döntést hozták: „*A berényi kálvinista professzorról a Helytartó Magyar Tanács kegyelmes parancsolatja, hogy tartsák meg a berényi deák oskolában, s az tanítson tovább a római katolikus hitnek csorbítása nélkül.*”¹² Ezt a határozatot -mint közös fenntartóknak -valamennyi jász község tanácsának megküldték, köztük a fényszaruinak is. Az esetet soron kívül tárgyalta meg az előjáróság és az alábbiakban közölték Fényszaru határozatát a kerülettel: „*Azon nem katolikus professzort a berényi oskolába semmi szín alatt megtartani nem kell, ha mégis megmaradna, a község nem fizeti többet a 30 forintot a kasszába.*”¹³ Hasonló álláspontot képviselt a jász községek többsége, ezért az áldatlan helyzet megoldására a kapitányi hivatal kérte „*Gellei József professzor másüvé való helyezését, aki máskülönbén jó erkölcsű és magaviseletű ember.*”¹⁴ Mivel a kialakult helyzet nem tett jót sem az oktatásnak, sem az oskolának, sem a professzornak, a megoldás a professzor Gyöngyösre való áttelepülése lett, ahol töretlenül folytathatta tovább hivatását. Ezt a végkifejletet „*tanácsbéli uraimék nagy meglelégedéssel vették tudomásul*” és mivel „*a berényi deák oskolából a református professzor kiellenezetett*”,¹⁵ ismét hajlandók fizetni a hozzájárulást még az összeg 40 forintra való felemelése sem váltott ki vitát. A kapitányi körlevél pedig mindenkivel tudatja: „*A Jázságban a Normális Katekizmus taníttatik. Annak mentül előbb való betartására emlékeztetünk.*”¹⁶ Erre az értesítésre annál is inkább szükség volt, mivel ismertté vált, hogy Rábfióczky Gábor úr „*a Kassai Iskolák Kerületében lévő nemzeti Iskolák Királyi Inspektora vizsgálatot fog ejteni a jövő esztendőnek első havában.*”¹⁷

A tanítás zavartalanságának és minőségének egyik feltétele a tanítók megélhetésének biztosítása, Ezt a jászkapitányi hivatal rendelkezés útján is igyekezett elősegíteni. „*A tanítók bére a jász iskolákban: 80-100 forint, 70 véka búza, 100 font hús, 25 font faggyú, 60 font só, 2 öl fa.*”¹⁸ Ez önmagában nem jelentett úri megélhetést, ehhez igen jól jött, ha akadt mellékes. Külön díjazáshoz jutottak, ha a belső földek kiosztásánál hasznosítani tudták magukat a méréseken. Például az 1785-ös évben Rudinszky Antal így jutott kevéske kukoricaföldhöz¹⁹, 1787-ben pedig 200 kéve nádhoz.²⁰

Tanácsi feladat volt a tanító részére lakást biztosítani. Jászfényszarun ez akkor okozott gondot, amikor második osztályteremre lett szükség és azt a tanítói lakásból alakították ki. Rudinszky Antalnak ekkor cserében csak egy kis kamrácska jutott, majd hamarosan az is használhatatlanná vált, az összedőlés fenyegette. Kénytelen kérelmezni a kvártélyházba való beköltöztetését. „*Ezt nem kapja meg, mert az költséges, az a tiszték számára tartatik fenn*”²¹, de az iskolai szobába beköltözhet²², amíg a nyári szünet tart. Az ősszel elkezdődött tanítás újra aktuálissá tette a dolgot, s jobb megoldás nem adódván, mégiscsak a kvártélyházban

kötötték ki a tanítók, ahonnan csak tizenhárom év múlva, 1796-ban költöztek tovább a kántor lakba.²³

Anyagi kiadást jelentett a tanácsnak az iskolai bútorzat beszerzése, biztosítása és javíttatása. Bár királyi rendelet írta elő a bútorzat állagának minőségét a helyi hatalmasságok gyakorta elfeledkeztek azok karbantartásáról. végül 1786-ban a tanítók sokadik beadványa megtárgyalásra került és határozat született. *„Rudinszky Antal és Mészáros Pál normális iskola tanítók beadványára meghagyatik, hogy a bíró úr az osztályos székeket megreparáltassa, hogy a felséges rendeletnek elég tétessék.”*²⁴ Tehát mindössze a felséges rendeletet tartották szem előtt, annak tettek eleget és nem a saját és községbeli lakók gyerekeinek rossz helyzetén igyekeztek javítani.

Máskor -miután az iskola mindkét csengője elromlott- a tönkrement csengők helyett kértek újat. Megkapták ugyan, de a döntés szavaiból kitetszik, milyen fontos szempont volt a takarékoság. *„A pesti vásárra vigyék fel a két csengőt és cseréltessen fel egyre.”*²⁵ Ezek után azon sem szabad csodálkoznunk, hogy a 6-8 éves apróságok maguk fűtöttek télen a tantermekben és maguk is takarították azokat tanítás után naponta. Ezen változtatást csak 1793-ban ígért a tanács, amikor Mészáros Pál tanító jelentéséből kitűnt: *„az apró gyerekek között nincs tüzelésre alkalmas személy és különben apjuk sem nézi jó szemmel a pernyébe nyúlókat.”*²⁶ A tanítói bejelentés mellett hathatós érvként jelentkezett a tanuló gyermekeiket óvó édesanyák szava. A tanácsbéli urak még csak-csak figyelmen kívül hagyhatták a panaszkodó asszonyok síralmait, de semmiképpen nem saját feleségük meg-megújuló zsörtölődéseit, így községi és családi béke egyet jelentvén, *„jobbító ígéret született”* a tanács ülésén.

1.	JFSZARU község jk. I. 1754.	194. oldal
2.	JFSZARU község jk. I. 1755.	228. oldal
3.	Eperjessy: A magyar falu	260. oldal
4.	JFSZARU község jk. II. 1791.	368. oldal
5.	JFSZARU község jk. II. 1792.	491. oldal
6.	JFSZARU község jk. II. 1792.	502. oldal
7.	JFSZARU község jk. II. 1792.	503. oldal
8.	JFSZARU község jk. II. 1792.	533. oldal
9.	JFSZARU község jk. II. 1792.	494. oldal
10.	JFSZARU község jk. II. 1792.	542. oldal
11.	JFSZARU község jk. I. 1783.	711. oldal
12.	JFSZARU község jk. II. 1794.	337. oldal
13.	JFSZARU község jk. II. 1794.	337. oldal
14.	Protocollum 1794.	61-62. oldal
15.	JFSZARU község jk. II. 1794.	751. oldal
16.	Protocollum 1794.	127. oldal
17.	Protocollum 1794.	443. oldal
18.	Protocollum 1794.	447. oldal
19.	JFSZARU község jk. I. 1785.	772. oldal
20.	JFSZARU község jk. II. 1787.	63. oldal
21.	JFSZARU község jk. I. 1783.	715. oldal
22.	JFSZARU község jk. I. 1784.	751. oldal
23.	Protocollum 1795.	389. oldal
24.	JFSZARU község jk. II. 1786.	40. oldal
25.	JFSZARU község jk. II. 1791.	418. oldal
26.	JFSZARU község jk. II. 1793.	631. oldal

13. HADISZOLGÁLTATÁS

1745-ben a jász kiváltság visszaszerzésének egyik feltétele 1000 lovas katona felállítása és felfegyverzése volt. De az innen kiöregedett, megrokkant és elhalt katonák pótlására is nekik kellett újoncokat állítani. Ennek mértékét időről-időre a jászkapitányi hivatal állapította meg és adta tudtára a helységek bírónak átíratában, hogy hány új főt köteles a község kiállítani. Erről mindenkor a bírónak kellett intézkednie, így hosszú évek során olyan szokás alakult ki, hogy a tiszteket meg sem kérdezték arról, azoknak semmi beleszólása sem volt az újjonc személyének megválasztásába. Jász földön többnyire pártatlanul, sokszor s szerencsére is bízva lettek katonává az ifjak. E gyakorlat ellen és főleg a redemptus gazdák védelmében így intézkedett a jász kapitány: „*Gyakorta a feleséges, gyermekes és földes gazdák, s egyetlenegy fiaik is besoroztattak, kik oda haza a fundusok fenntartására szükségesek. Ezek az adózó nép elnyomattatására és sokféle irkálásra nyújtanak okot, így felséges rendelet által megtiltattatik*”¹. A rendelet a felséges uralkodótól jött, de a kerület egyetértve azzal gyorsan és nyomatékositva továbbította azt a községekbe. Ahol tehát a bíró megfélemlített a társadalom érdekéről, a redemptus gazdák védelméről, ott a „*felsőbbség*” azonnal korrigálta a hibát és áthárította a katonai szolgálatot a több gyermekesekre és az irredemptusokra. Persze, azért még mindig jobb volt a helyzet itt, mint az ország kiváltságmentes területein, ahol katonafogdosásnak, sorozásnak, verbuválásnak lehettünk tanúi. A jász földre való betelepítés védelmet tudott nyújtani ezek ellen is. Így menekült meg az erőszakos besorozás alól Kókai János fényszarui lakos is, aki már négy évet töltött a községben, ahová beházasodott, de a lőrincékai bírák még most is el akarták fogatni és katonának tenni. Mint jász kért védelmet személyének. Sorsáról jászkapitányi leirat döntött. „*Ha már 3 vagy több esztendőktől fogva Fényszarun lakik és nékie a letelepedés meg engedtetett, őtet a Helység védelme alá vegye s tsendességben tartsák meg.*”²

A katonáállítás mennyisége és a hadiszolgáltatás mikéntje mindig szoros kapcsolatot mutatott az országos politikai helyzettel. A háborús időkben igen nagy növekedést mutatott, hiszen gyorsabban fogyott az ember, növekedett a fuvarozandó hadi szállítmány mennyisége. 1781-ben a község még csak 4 tizedre osztott:

1.: Derék sor, 2.: Kurta és Víz sor, 3.: Búzás sor, 4.: Külső sor

Az élükre állított Sándor István, Ézsias Mátyás, Baranyi Pál és Bartus János tizedeseknek a feladata a kiadott rendelkezések betarttatása, „*a külső helységekből jövők passzusainak ellenőrzése és a kóborlóknak a helységből kívülre vetése*”³ volt. 1787-ben bővítésre került sor. A rendelet előírta: „*s helység 9 tizedre vettetik és tizedenként két főt kell állítani*”⁴.

A francia forradalom kitörését követően /1789 után/ ez a növekedés tovább folytatódott és már nyilvános verbuválásra is sor került Jászberényben, amelyet minden jász községnek ki kellett hirdetnie több alkalommal is.⁵

A katonáállítás mellett a beszállásolás is komoly terhet jelentett a községeknek és lakóinak. Eleinte a tiszteket és közkatonákat egyaránt a házakhoz szállásolták el lovaikkal együtt. 1768-tól kezdődően azonban „*tiszt uraimék részére kvartélyház alkalmaztatott.*” Ezt a községi tanácsnak saját erejéből kellett előteremtenie akár építtetés, akár vásárlás útján. Jászfényszaru esetében a tanács Mészáros Éva házát vásárolta fel 30 forintért e célra és tatarozással meg némi renoválással tette alkalmassá új rendeltetésére.⁶

A katonáknak még csak-csak tudtak a házaknál elfogadható szálláshelyekről gondoskodni, de a lovaiknak nem mindig jutott istálló vagy fedett pajta. Ez pedig megengedhetetlen, elfogadhatatlan egy katonaság esetében. Jött is a királyi parancsolat: „*A milícia számára minden alkalmas háznál istálló csinálódjék, minden időhalasztás nélkül. Verjenek vályogot, építsenek abból.*”⁷

A beszállásoltak létszáma a községekben mindig attól függött, mennyi katona tartózkodott a Jászságban. A jászkapitányi hivatal volt hívatott eldönteni, mely település mennyi beszállásolandót kap. Ezt igyekeztek létszámarányosan igazságosan elosztani és döntésükről pársoros tájékoztatót küldtek az érintett község előljáróságának. Pl.: „*Új kompánia érkezett a Jászságba, melyek szétszállásolásra elosztatnak... Fényszarunak jut 1 hadnagy, 1 trombitás, 1 káplár, 1 gyalogos és 6 közkatona.*”⁸

A beszállásoltak és szállásadók között gyakran létesült titkos üzletkötés. Ennek veszélyét felismerve felső parancs született: „*Megparancsoltatik a gazdáknak hogy a kvártélyos emberektől meg ne merészeljék venni a fegyvert, hízót, szénát, abrakot, mert kemény büntetés lesz.*”⁹ A zug üzletelések ezután szinte megszűntek. A községen belül a katonák házszerinti szálláshelyének kijelölése bírói döntés alapján született meg. A fényszarui tanács e terheket igyekezett arányosan megosztani, amit az 1787-ben kiadott rendelete is tanúsít:

„*A kvártélyt egyenlően viseljék a község lakosai.*”

„*A katona vegye a húst, a gazdasszonyok sorban főzzenek rájuk.*”

„*Lovak gondját a katona viselje.*”

„*Galla Imre káplár szeme legyen rajtuk.*”¹⁰

Évről-évre rendszeresen jelentkező kötelezettség volt a hadiszállítás teljesítése is. Már 1752-ben „*a forspont szolgálat megállapítása végett a házak és a személyek 3 klasszisba vétettek*”¹¹ Fényszarun. Ki-ki vagyoni helyzete szerint nyert besorolást, vállalt részt a közterhekből. Most a redemptus gazdák nyújtották a többit. A kívánt számú szekérnek, fogatnak mindig indulnia kellett. Ha a község több szekeret küldött a kértnél, azt szívesen vették, de érte csak „*Istentől veszi jutalmát*”¹², volt a fizetség, azaz ajándék fuvarként könyvelték el. A helyi tanács határozata alapján „*mindenki földje nagysága arányában köteles a szállítást végezni. Ki maga nem végzi, saját költségére fuvarost állít a tanács.*”¹³ A szállítás tárgya és útvonala igen változatos volt.

„*Szolnokra kell szekeret küldeni, hogy sót vigyenek Pestre.*”¹⁴

„*Szolnokról Pestre, Poroszlóról Lőrincibe sót kell szállítani.*”¹⁵

„*Egerből Szegedre lisztet, Kecskemétről Szegedre búzát kell szállítani.*”¹⁶

„*24 kocsi lovakkal menjen fát hordani, szénát fuvarozni az ármádiának.*”¹⁷

„*Az ármádia számára 2 fő csákánnyal, 24 fő ásóval és egy 4 lovas kocsival állítsanak 8 napi munkára.*”¹⁸

„*Az ökor szekér helyett ló-kocsi parancsoltatik a fuvarra, mivel az előbbiek igen lassúak, s a kövezett utakon lesántulnak*”¹⁹ –szólt az utasítás 1788-ban.

Persze, mint az országban mindenütt, a jászoknál is találkozunk fuvar-szolgálat megtagadókkal. Egy alkalommal „*Laczkó Farkas Mihálynak kihirdettetett, hogy őfelsége tisztjét Ceglédreől Félegyházára fuvarozza. Nem ment el, sőt az előljáróságot az utcán káromolta. Elrettentő büntetése 24 napi áristomra terjedjen*”²⁰ a kettős vétkéért -szólt a döntés.

Igen érdekes és a korra jellemző eset történt egy hadifuvarozás során. A trén Egerből Jászberénybe tartott, majd onnan Kecskemétre vonult, hogy azután elérje végcélját, Szegedet. A felsorolt városokban történtek a fogatváltások. A jászkapitány utasítására Fényszaru négy lovas szekeret küldött a menetbe Jászberénybe. Ott egyes oszlopokban felsorakozva várták az egrieket, akik melléjük állva -a kísérő tiszt utasításainak megfelelően- elkezdtek az átrakodást. Ezután a menet Kecskemétiig folytatta útját, amelyben a fényszaruiak négy szekere zárta a sort. Itt megismétlődött az átrakodási jelenet, de azzal a szépséghibával, hogy a kecskemétiak a kívántnál kevesebb szekeret tudtak csak kiállítani, így a fényszaruiaknak nem jutott cserepár. A kísérő tiszt utasítására tovább kellett szállítaniok az ellátmányt egészen Szegedig a kecskemétiak helyett. Hazatérve íziben jelentették a főbíróknak balszerencsés útjukat, aki azonnal levélben szólította fel „*kecskeméti uraimékat*” a fuvardíj mielőbbi rendezésére, melynek summás összegét is megjelölte.

Egy héten belül meg is érkezett Fényszarura a deputáció 3 tanácsbéli úr személyében, kocsisuk kíséretében. Egyezkedés kezdődött a fuvardíj mértékéről, mivel a jelzett összeget a kecskemétiak sokallták. A fényszarui bíró arra hivatkozott, hogy nem önként vállalt fuvarról volt szó és a munkák dandárjából vette ki a gazdákat a távollét, meg kell azt is fizetni. A küldöttek az alku végén nyugta ellenében kifizették a járandóságot és barátsággal eltávoztak. A fényszarui bíró pedig a kapott pénzből kifizette a négy fuvarozó gazdát és még a tanácsi kaszát is „gazdagította belőle.”²¹

A természetbeni juttatások szintén részét képezték a lakosság katonai terhének. Ezek egy részét Jászberénybe kellett beszállítani, míg másik része a községben maradt az oda beszállásoltak és lovaik élelmezésére, eltartására. A jászkapitányi irattárban megőrizték az ezekről szóló utasításokat is. Íme:

„A Főkapitány úr parancsolatára helységenként 20 juh Jászberénybe viendő.”²²

„Abrak, széna 36 napra való elégségességét kívánja a Kapitány úr.”²³

„Minden helység milícia számára elegendő szénát, abrakot, búzát szerezzen, hogy abból annak rendje-módja szerint, esztendeig eltarthassa” hadi népét.²⁴

Egy-egy nagyobb hadgyakorlat, hadikészülődés fokozta a terheket, 1781-ben II. József Bécs alá rendelte seregét. Jött is a kapitányi parancs: „Széna, szalma, zab, árpa legyen annyi, mint még sose, mert a felséges császár készültségbe helyezte fegyveres népét. Jövő hétfőre e kvártély házakat ki kell mosni, mert minden órában szükséges lehet.”²⁵

Az 1789-es francia forradalom eseményei ugyancsak érződtek a hazai életben.

„A háborús környűl állásokra való tekintettel búza, árpa, zab szedessék be a lakosok földje arányában... Búzából 720 kila, zab-árpából 1589 kila a Fényszarura jutó rész.”²⁶ Ilyen alkalmakkor tilossá lett a katona alá való lovak vidéken történő értékesítése, mert a községnek nemcsak katonát, de azok számára lovakat is kellett biztosítani. Ezt elsősorban helyben történő felvásárlás útján lehetett elérni. Ismerjük feljegyzésből az 1787.évi vásárlás körülményeit, amikor 14 db. ló került megvételre egyenként 40-60 forintos áron, ami összességében 690 forintot tett ki.²⁷

Máskor „Őfelsége parancsolatja érkezett meg és hirdették ki a lakosoknak. A gabonának külső tartományokba leendő kivitele minden módon megtiltasson.”²⁸

Bizony, mélyen kellett az adófizető lakosoknak zsebükbe nyúlniok, hogy jusson mindenre. Nem is tekintett el a tanács egyetlen fillérsnyi adó behajtásától sem. Még a köztartozást fizetni nem akaró katona-feleség adójának beszedésére is megtalálták a módot. Történt pedig 1794-ben, hogy „Jászfényszaru helységében lakó Tamasi Ferenc strázsamesternek felesége, a házára és a szöllejére követelt 1 forint 16 garas adóját meg fizetni nem akarta.”²⁹ A község vezetése a kerület segítségét kérte, amelynek eredményeként meg is kapta az elmaradt tartozást. Ez pedig úgy történt meg, hogy nem a feleséggel huzakodtak tovább a tartozáson, hanem férjének zsoldjából fogták le azt és juttatták el a fényszarui tanácsnak.

Amióta katonaság van, azóta létezik katonaszökevény is. A kormányzat mindent elkövetett a dezertőrök kézre kerítésére. Körözéseket tettek közzé, felhívásokat intéztek a lakosokhoz arról: Kik a keresett személyek? Milyen ismertető jegyeik vannak? "Mire kóstál" az esetleges jutalom? Íme néhány példa:

„Aki szökevényt fog 24 forintot nyerjen.”

„Aki szökevényt fog lóval 40 forintot nyerjen.”

„El kell fogni a szökevényeket. Halállal nem bünhődnek, legfelső büntetés 10 év várfogság.”

„Lappangó katona bejelentéséért elfogása után 17 forint jár.”

„Szökevény katona a legközelebbi hadirend képviselőjének átadandó bizonyáglevél ellenében, s ez után a jutalom felvehető.”

„Aki bujtatja a szökevényeket nemes ember vagy egyházi, büntetése 1000 forint, s még meg nem fizetik, jószágaik elvetessenek, jövedelmeik lefoglaltassanak.”³⁰

A fentiekből nyilvánvalóan kiviláglik, hogy igen nagy szigorral léptek fel a szökevények és rejtegetőik, bujtatóik ellen is az országos szervek. A katonaszökevények általában nem Jászságbeliek voltak, inkább az ország más területéről valók, akik a katonafogdosásnak estek áldozatául, vagy a toborzásokon lerészegítve szerződtek be újoncnak. A szökés után egy részük a birtokos nemeseknél zsellérként, más részük jász földön a módosabb redemptus gazdáknál szolgaként próbált elhelyezkedni, üldözőik előtt láthatatlanná lenni. Az őket befogadó nemesek és gazdák minimális juttatásért dolgoztathatták valamennyiüket, hiszen szökevény múltjuk miatt zsarolásnak is ki voltak téve. Éppen e törvénytelen ségek megfékezésére hozták meg a hatóságok a kemény rendszabályokat mindkét fél ellen. A kor dokumentumait vizsgálva felemás eredmény, tapasztalható: A szökni akaró katonák továbbra is megszöktek, -nem tartotta vissza őket a kemény büntetés kilátásba helyezése sem -személyeiket körözték, keresték, de a befogadó, nekik munkát adó egyre kevesebb akadt. Jászfényszarun egyet sem említ a jegyzőkönyv.

1.	Protocollum	1800.	141. oldal
2.	Protocollum	1800.	125. oldal
3.	JFSZARU község jk. I.	1781.	621. oldal
4.	JFSZARU község jk. I.	1781.	647. oldal
5.	JFSZARU község jk. II.	1787.	73. oldal
6.	JFSZARU község jk. I.	1768.	404. oldal
7.	JFSZARU község jk. I.	1756.	285. oldal
8.	JFSZARU község jk. I.	1754.	207. oldal
9.	JFSZARU község jk. I.	1752.	162. oldal
10.	JFSZARU község jk. II.	1787.	74. oldal
11.	JFSZARU község jk. I.	1752.	155. oldal
12.	JFSZARU község jk. I.	1755.	231. oldal
13.	JFSZARU község jk. I.	1784.	752. oldal
14.	JFSZARU község jk. II.	1788.	155. oldal
15.	JFSZARU község jk. II.	1792.	516. oldal
16.	JFSZARU község jk. II.	1788.	128. oldal
17.	JFSZARU község jk. II.	1789.	185. oldal
18.	JFSZARU község jk. II.	1789.	215. oldal
19.	JFSZARU község jk. II.	1788.	162. oldal
20.	JFSZARU község jk. II.	1788.	117. oldal
21.	JFSZARU község jk. II.	1786.	134. oldal
22.	JFSZARU község jk. I.	1753.	175. oldal
23.	JFSZARU község jk. I.	1753.	189. oldal
24.	JFSZARU község jk. I.	1754.	203. oldal
25.	JFSZARU község jk. I.	1781.	648. oldal
26.	JFSZARU község jk. II.	1789.	221. oldal
27.	JFSZARU község jk. II.	1787.	82. oldal
28.	Protocollum	1795.	43. oldal
29.	Protocollum	1794.	98. oldal
30.	JFSZARU község jk. I.	1754.	210. oldal

14. KAPCSOLAT A SZOMSZÉD KÖZSÉGEKKEL

A község vezetőinek szoros kapcsolatot kellett kialakítania és megtartania a szomszédos helységek irányítóival. Ez, a többi jáász község zömétől eltérően, igen szerteágazó feladatot jelentett, hiszen Fényszaru egyszerre volt határos jáász községgel és Heves, valamint Pest megyei településekkel. Amíg a jáász berkeken belül aránylag, gyorsan megoldást nyertek a gondok -ha kellett jáászkapitányi segédlettel -, addig a megyés településekkel felmerült vitáik és nézeteltéréseik a felsőbb fórumokra jutva csak akadozva, többszörösen elodázva zárultak le, ami sokszor a kapcsolatok elmérgesedését, időleges elhidegülését eredményezték. Leggyakoribb közös feladat a határújítás volt. Ilyenkor az érintett helységek vezetői határszmlét tartottak a mezsgyén, ott ellenőrizték, hogy helyén vannak-e a jelzések, nem történt-e véletlen vagy szándékos területgyarapodás valamely részről. A redemptió után 1749-ben volt először ilyen, amikor „*Lőrinc Káta, Almás, Zsámbok, Tura és Monostor felől való határok megújítottak.*”¹

Egy-egy határbejárást az időjárás is nagyban tudott befolyásolni, mivel a Zagyva és Galga áradásai sokszor lehetetlenné tették a határvonal szemléjét, az ott lerakott jelzések megújítását. 1768-ban a boldogi, fényszarui és turai vezetők „*mivel a szárazság lehetővé tette*”, határjárást tettek a Zagyván túl. A munkájukat igen precízen látták el, a kijelölt határvonal leírása pedig igen nagyfokú gondosságról vall. Íme: „*A hármás határtól indulva Kovács Gy. nyílása mellett, Karsai Gy. most adott nyílása mellett a lakó szögben, boldogi kenderföldek melletti parton, boldogi Záhony nyílás alatt cirka 30 lépésre a surján szélin, felfelé a háton Kis P.J. nyílása mentén és a háton a boldogi templom irányába, boldogi Tóth Gy. bíró úr szénás kertjének árok partján, tovább 30 lépésnyire Rusai J. nyílásáig, Nagy I. nyílása mentén a Derék mellett való érig. Derék fele a mi határunk, fele Boldogé, itt nem kell újítani, megteszi a régi is, viszály ezen nincs.*”²

Más alkalommal apró vitát okozott „*Árokszállás, Csány és Fényszaru határ csücskében kiszögellő gyep. Az árokszállásiak vallották magukénak, s hogy költséget és fáradságot eltávolítsuk, szomszédosan által bocsátjuk.*”³ -nyilatkozták a fényszarui vezetők. Az igazsághoz azonban az is hozzá tartozik, hogy a gáláns döntés mögött az áll: „*semmi jussunk sincsen hozzá*”, mivel az korábban sohasem volt a Fényszaruiak birtokában, csupán arra történt kísérlet; meg lehetne-e azt kaparintani a községnek.

1787-től felső parancs is előírta „*a községek határának pontosítását*”, ezért ehhez meg kellett hívni a környező helységek vezetőit. Népes küldöttség gyűlt össze, hiszen „*jelen volt Tura, Zsámbok, Tót-Almás, Szt Lőrinc Káta, Felső Szt György, Monostor, Jáász Árokszállás, Csány, Hatvan és Boldog előljárósága*”⁴ Megegyezésre jutottak, hogy melyik helységgel mikor végzik el a határjárást. Ez azután éveket vett igénybe, mert egyszerre csak egy határrészen munkálkodhattak. Ezért például a Hatvan-Jáászfényszaru közötti „*választóföldek mérését a Szilfa laposán a Zagyva derék mellett*”⁵ csak 1792-ben kezdték meg. Igaz az év folyamán be is fejezték, mert 1793-ban már csak a Monostorral való munkálatok voltak hátra.⁶

Noha hosszú időt szántak rá, mégsem zárult mindig közmegelegedéssel a határrendezés. A lefektetett jeleket sokszor szándékosan is tönkretették, ha az területszerzéssel kecsegtették. „*Szt. Lőrinc Káta felől, némely helyen, hol határnak kellene lenni, veszendő hantsik jelek elrontattak, melyek a jövőben pört és költséget fognak szülni*”⁷ --jegyezte fel a jegyzőkönyv írója. A Monostorral való határrendezés elhúzódásának, elmaradásának, utolsóvá sorolásának is hasonló okai voltak: „*Monostori Csárda alatt fekvő árokszállási választó határtul felfelé az Erdőnek mentiben egész a hosszú töltésig felhányott határ nincsen, hanem az ország útját tartás annak, mely szemlátomást fényszarusi földre nyomul és birtokát fogyasztja*”.⁸ A

panasz után bő egy év is eltelt, mikorra „*Bedekovich földmérő úr referálja, hogy Fényszaru és Monostor közt kérdésben lévő utat ki hantsikolta, a határjelölés megtörtént.*”

Természetesen a fényszarui vezetők intézkedései sem voltak mindig korrektak. Egyik alkalommal a Felsőszentgyörgyre vivő utat kiborozdolták és a kátaí ut mentén is barázdát húztak. Kapitányi leirattal kellett figyelmeztetni őket, hogy „*ezentúl e szomszéd helység egyet értése nélkül ilyen ne történjen, attól a fényszarui bírák eltiltatnak.*”¹⁰

A szomszéd községekkel való nézeteltérések leggyakoribb oka a másik község határában elkövetett kártevés volt. A vízben gazdag Fényszaru határában, a községtől 3-4 kilométernyire folyó Galgához jártak a zsámbokiak, „*kik szabadon bitorolják a határt, kendereiket ott áztatják. Miután többszöri figyelmeztetés sem vezetett eredményre, a vízből az ott áztatott kenderek kihányattak.*”¹¹-tudatja a feljegyzés. 1790-ben pedig arról szól a hír, miszerint „*a szomszéd község lakói alig várják, hogy a gabona levágasson, bevitesen, a rétek felszabaduljanak, hogy rajta bitangolhassanak.*”¹² „*Másfelől lovas csőszök jelentik, hogy a csányi lakosok búzáinkon, rétyeinken a Csépe és Simon Gergely laposain károkat marháikkal már egy hónaptul fogva okoznak.*”¹³

1794-ből is van hír: „*Szentmártonkátaiak legeltetik a fényszarusi határban a búzát, rétet 4-5 nap óta. Barmok és őrzők befogattattak.*”¹⁴ A szófukar közlemény regénybe illő eseménysort takar. Nem más történt, mint az, hogy a lőrincikáti pásztorok 2 falka marhát napokig „*erőszakosan legeltettek a fényszarui határban, felfegyverkezve szörnyű botokkal, nagy bunkókkal, fokosokkal, kapákkal. Hétfőre virradóra megverték a csősz, szerdán a hadnagyot*”, mert azok távozásra szólították fel őket. Ezt megtorlandó vonultak ki a fényszaruiak kellően felfegyverkezve a tetthelyre, ahol közrefogták a háborgatókat, barmaikat pedig beterelték a községi akolba, Az ügy úgy zárult le, hogy a jászfényszarui és szentmártonkátai tanács vezetői abban állapodtak meg: felkérlik a mindkét községgel szomszédos Tóalmás bíróját, hozzon igazságos ítéletet. Ő 225 forintos kárt állapított meg, ezt kellett Fényszarunak megkapnia. Fényszaru bírái azonban úgy nyilatkoztak: „*50 R. forinttal megelégszünk, ha megbüntetik a vétkeket, s többé nem fordul elő hasonló.*”¹⁵ Erről a bíró „*kezevonását adta*” és az ügy békés elintézését nyert. Annyit érdemes még magyarázatként elmondani, hogy a fényszarui tanács nem nagylelkűségből engedett el a birságból tetemes összeget, hanem ezáltal tudta súlyosan megbüntetni a vétkes pásztorokat. A szentmártonkátai tanácsnak is fontos érdeke fűződött a közpénze megtakarításához, kiróta hát a szigorú büntetéseket.

Ahogy a szomszédos községek lakói kárt okoztak a fényszarui határban, ugyanúgy a fordítottja is előfordult. A legnagyobb kártételt 1786-ban Hatvan város rovására követték el a fényszaruiak az ottani rétek bitorlásával. A panasz kivizsgálását az előljárásság példás gyorsasággal folytatta le és a kártétel összegének nagyságában is megegyezés született „*hatvani uraimékkal*”, kiknek kára így megtérült. Ezután került sor a vétkes helybéli lakosok megbüntetésére. Az eseményt a jegyzőkönyv is megörökítette: „*A lakosok begyültek, hogy a kártétel ne egyenlően vettessen ki a lakosokra, a kártevők fizessék meg azt.*” A károkozókat vétkük nagysága szerint három csoportba sorolták be, hogy ez a fizetésnél is figyelembe vétessen. „*Első kártevők ökrönként 30, Második kártevők ökrökként 15, Harmadik kártevők ökrönként 5 forintot fizetnek és a hatvani serfőző is 24 forintot kap, hogy haragja elmúljon.*”¹⁶

A községnek külső pusztáján, Karán is történtek bitangolások. Ebben elsősorban a puszta másik felét birtokló alsószentgyörgyiek voltak a vétkesek. Egy ilyen eset után „*alsószentgyörgyi uraimék tudtára hoztuk, hogy a karai pusztán hozzánk bitangolt két ökor marhát visszaadjuk, de fizessenek 6 forintot. Ez legyen az utolsó eset, többé a befogott marhák vissza nem adatnak.*”¹⁷ Nem is tudunk ismétlődésről, a béke helyre állt.

Adódott a szomszédos településekkel gazdasági jellegű kapcsolat is bőven. Mint az állattenyésztés kapcsán már láttuk, a Kara pusztára szarvasmarhákat, lovakat, az

anyaközségbe pedig juhokat vállalt a község bérlegeltetésre. Erre a lehetőségre számos községnek szüksége volt, élt is vele és ez erősítőleg hatott a jószomszédi kapcsolatokra. A sertések tartására és átteleltetésére Fényszarunak nem volt tölgyese. E gond elhárítására a községi vezetés elsősorban a szomszédoknál kereste a megoldást. „*Tudomást szerezve, hogy Boldog községnek makkoltatási lehetősége van, a terület átengedésére egyezség kötött*”¹⁸-adja hírül a jegyző. 1790-ben már a távolabbi „*Kartal erdőinek makkbéli termése vizsgálatott meg*”, amelyből kitűnt: „*hízlalásra nemde teletetésre elégséges. Az ott való kasznárral egyezség tétetett a sertések teletetésére.*”¹⁹

Az is a jószomszédi kapcsolatot mutatja, hogy Pest vármegyével egyeztetni tudták a napszám és nyári munkák béreit, ezzel gátolva meg az egymástól történő munkaerő elcsábítását.²⁰ A fenti példák megmutatták, hogy a községek vezetői kellő rálátással és hozzáértéssel tudták kezelni a rájuk bízott települések közösségének ügyeit, de felül tudtak emelkedni az önös érdekeken is, ezáltal eleget tudtak tenni mind a jászkapitányi, mind az országos elvárásoknak is.

1.	JFSZARU község jk. I. 1749.	136. oldal
2.	JFSZARU község jk. I. 1768.	408. oldal
3.	JFSZARU község jk. I. 1770.	442. oldal
4.	JFSZARU község jk. II. 1787.	94. oldal
5.	JFSZARU község jk. II. 1792.	537. oldal
6.	JFSZARU község jk. II. 1793.	601. oldal
7.	Protocollum 1794.	654. oldal
8.	Protocollum 1794.	654. oldal
9.	Protocollum 1794.	342. oldal
10.	Protocollum 1794.	53. oldal
11.	JFSZARU község jk. I. 1781.	646. oldal
12.	JFSZARU község jk. II. 1790.	327. oldal
13.	JFSZARU község jk. II. 1790.	355. oldal
14.	JFSZARU község jk. II. 1794.	710. oldal
15.	JFSZARU község jk. II. 1794.	712. oldal
16.	JFSZARU község jk. II. 1796.	27. oldal
17.	JFSZARU község jk. I. 1754.	202. oldal
18.	JFSZARU község jk. II. 1790.	339. oldal
19.	JFSZARU község jk. II. 1790.	337. oldal
20.	Protocollum 1800.	236. oldal

15. LÉPÉSEK A JÁSZ-KIVÁLTSÁG FENNTARTÁSÁÉRT

A redemptiót követő társadalmi átrendeződések és gazdasági átalakulások ismeretében egyértelműen leszögezhetjük: komoly gazdasági fellendülés következett be fél évszázad alatt a jász településeken. Ez kihatott a családok jólétére, gondtalanabb megélhetésére és az életmódjára is. A módosabb redemptus gazdáknak annyi állata és termése volt, ami családotól bőséges megélhetést biztosított nekik.¹ Az 1766-os összeírás 198 redemptust és 57 irredemptust talált Jászfényszarun. A legmódosabb közülük Cserháti Pál, aki földje mellett 14 ökör, 19 tehén, 13 ló és 64 juh birtokosa volt. A leggazdagabb irredemptusnak, Kerékgyártó Györgynek 6 ökör és egy tehén képezte tulajdonát.²

Az 1770-es évektől kezdődött el az irredemptusok nagyarányú számbeli növekedése. Ennek okai közt találjuk a természetes szaporodást „a nem jász vidékről jövő betelepődést és a redemptusi föld elvesztését. Ez pedig összlakossági szinten az életszínvonal stagnálásához, majd visszaeséséhez vezetett a század végére.”³ Bár a redemptus gazdák továbbra is jól éltek, a vagyoni különbségek megváltozása, növekedése a társadalmi feszültség mértékét megnövelte. Ebben a helyzetben bombaként hatott a hír, miszerint „*Komáromi Menyhárt perceptor oly rendeletet adott ki, mely a jász privilégium ellen van.*”⁴ Az oly nagy árért megvásárolt kiváltság ismét bizonytalanná vált. II. József egységes birodalmat létre hozni akaró tervének ugyanis akadályozója volt minden kiváltság, ezért annak rendeleti úton történő felszámolásához ez volt az első lépés.

- Mit lehetett ez ellen tenni?

Protestálni, tiltakozni, beadványokat szerkeszteni, kérelmeket benyújtani, időt húzni.

Jászfényszaru bírái kérték „*a Jász Kapitány Urat, községünk nevében is tiltakozzon a sérelem miatt.*”⁵ A beadványok, tiltakozások, kérelmek elbírálásához sok idő kellett, ezek lehetővé tették az ügy elhúzódnak és közben II. József, sőt utóda, II. Lipót király is meghalt.

A kiváltság megújításának dolga 1794-ben, I. Ferenc uralkodása alatt kapott ismét lendületet. „*Bedekovich Lőrinc geometra és Illés Antal Comissarius Urak végig járván a jász falvakat, ahol fontos okokkal méltóztattak előadni, mimódon lehetne elérni sikert. Meggyőzvéen róla, hogy Fényszaru lakói a Koronás felségtől új Donationnak kérésében egyet értenek,*”⁶ megnyugodva folytatták küldetésüket. A községi jegyzőkönyvbe pedig bejegyeztették: „*Hajdani kedves emlékezetű őseink vérrel szerzett Birtokainak és szabadságunknak új megszerzésére, ha a terhe költséggel megváltott és lefizetett summának felébe is kerülne, kész a meg kívántató szükséges költségnek le fizetésére és meg adására azoknak fejében is, kik mostan nem jelentek meg.*”⁷

Ez világos beszéd. A kiváltságjogokat mindenáron meg kell tartani, még akkor is, ha az újabb tehervállalásra kényszeríti is a lakosságot.

Ilyen előzmények után ült össze Jászberényben a kapitányi gyűlés, amelyre a községek kibővített küldöttségekkel képviseltették magukat. A 12 tanács tag melle a bírók és 51 birtokos lakos, valamint a jászkapitány jelenlétében a jász kiváltság megtartására és megújítására teendő intézkedésekről kellett dönteni. Egyetértés született abban, hogy „*az mostani Birtokaikban és Köz-Beneficiumaik-ban a just Királyi Adománnyal meg erősíteni, más szóval állandónak s örökösnek tenni szándékozunk. E végett már némelly felsőbb helyeken hasznos lépések is tétettek a czélnak megnyerésére*” -informálták a résztvevőket-, „*de a dolgok elő mozdítására a közönséges földbirtokos lakosok kinyilatkoztathatnák akarattyukat, hogy a kapitányi hivatalt bátorosabbá tegyék.*”⁸

Szép a megfogalmazás, amely mögött valójában az anyagi kiadások és kenőpénzek fedezésére vállalt kötelezettség vállalása rejtőzik. Mindenki előtt világos, hogy a küldöttség költségei, megújítási kérelem megszerzésére fordítandó összeg és a közbenjárók kegyeinek elnyerésére fordítandó summa, hatalmas megterhelését jelenti a községek kasszáinak. Mégis! A jász vezetők egyetértettek abban, hogy a költségeket --legyenek bármily megterhelők azok-

- könnyebben el lehet viselni, mint e jobbágyi sorba való letaszíttatást. Így érthető a küldöttek egységes állásfoglalása:

„Lekötelezzük magunkat, hogy előjáró tisztjeinknek teljes hatalmat adunk a meg kezdett munka folytatására. Ehhez helységeink szokott pecsétjével megerősítést teszünk.”⁹ A nyilatkozat 1794. május 26-án született meg.

Az erőfeszítések és a pénz meghozták a kívánt eredményt, mivel az uralkodó a kiváltságokat elismerte és megújította. A Jászság lakosai bizakodva nézhettek a jövőbe, szép reményekkel várhatták a 19. századot. És nem is csalódtak. A jász föld még több mint 80 éven át őrizte kiváltságos helyzetét a hazában.

1.	Fodor: A Jászság		323. oldal
2.	Levéltári feldolgozás	1766.	6. oldal
3.	Fodor: A Jászság		197. oldal
4.	JFSZARU község jk.	II. 1788.	131. oldal
5.	JFSZARU község jk.	II. 1794.	706. oldal
6.	JFSZARU község jk.	II. 1794.	707. oldal
7.	JFSZARU község jk.	II. 1794.	706. oldal
8.	JFSZARU község jk.	II. 1794.	708. oldal
9.	JFSZARU község jk.	II. 1794.	709. oldal

IV. 1800 - 1850 KÖZÖTT

1. ÁLLATTENYÉSZTÉS ÉS FÖLDMŰVELÉS

A XIX. század első fele igen komoly gazdasági és ennek következtében jelentős társadalmi változásokat hozott Jászfényszaru község lakóinak életében. Ennek egyik jelét az állattenyésztés lassú visszaszorításában észlelhettük. A jószágállomány tetemes része továbbra is a karai fél pusztán élt és inkább a községbeliek száma csappant meg, mivel egyre több területet hódított el a földművelés a rétekből, legelőkből, kaszálókból. Ennek következtében a korábban a községi legelőket járó juhok zöme is a pusztára szorult, a helységben csak meghatározott számban maradhattak és azok is eltiltattak a vetések legelésétől. A szükség azonban sokszor a tilalmak megszegéséhez vezetett. 1821-ben; *"Rozina Mihály plébános úr panaszolja, hogy a lakosok juhái és felében vállalt juhái a vetésben tetemes kárt okoznak. A vétkesek pénz és botbüntetést szenvedjenek, a feles juhtartás pedig eltiltatott."*¹ 1822-ben *„több fényszarui lakos a rendelkezések ellenére Demeter napkor Kara pusztáról felhajtott juhaikkal nagy kárt okoztak a vetésben felélvén, legázolván azokat, a felét semmivé tették. E lakosok és juhászaik hatalmaskodtak a nekik szóló csőszökön."*² A vetéseket főleg Cserhádi Pál, Márkus Pál, Ézsiás János és Seres Ferenc tanácsosok által bitoroltattak. Mivel ők a község leggazdagabbjai és egyben vezetői is, így önmaguk felett nem ítélezhettek, ezért *„criminális törvényszék elé állítottak"*³, ahol példás büntetésben részesedtek. Ezzel *„sikerült a kártevőket megfélemlíteni, az orozva legeltetést vissza szorítani."*

Az eltiltottak olykor nem nyugodtak meg a helyi bírói határozatban, igazukat a jáász kerületnél keresték, oda fellebbeztek. Így jutott Nemes Balázs Lukács monostori nemes panasza is Jászberénybe, ahol felpanaszolta: *„Fényszarun is birtokos az előjáróság mégsem engedi juhainak legeltetését sem a helység határában, sem a pusztán."* Az új döntés sem lett számára kedvező: *„Igaz, hogy Fényszarun is birtokos, de ott feles juhtartással kívánja felhasználni a legelőt, s az meg nem engedtetik, mivelhogy juhaiból nem adózik, s a többi lakosok is az efféle juhtartástól tilalmaztatnak."*⁴ Ebből is kitűnik: a kiváltságot élvező jáászok nem vették jó néven, ha az ő földjükön náluk kiváltságosabbak is élnek, főként akkor nem, ha a közös terhekből nem is vállalnak részt.

Komoly gondot okozott továbbra is az állatok tavaszi ki- és őszi hazaterelése a Kara pusztára-pusztáról. A 80-100 kilométernyi távolság megtétele alatt a megművelt földterületek megnövekedése folytán a kártevési, károkozási lehetőségek megnövekedtek. Az érintett helységek vezetői felhívással fordultak a jáász községekhez a kártétel megelőzése érdekében. Példaként álljon itt az abonyiak levele: *„Az abonyi birtokosok barátsággal kérik a jáász kerület beli lakosokat, hogy marháikat a pusztára hajtván, az abonyi határoknál elegendő és gondos vigyázókat rendeljenek, ellenkező esetben a megrontott vetésekben, kapásokban talált marhák mégha az országos úton hajtathatnak is lefogattatnak és tulajdonosaik a károk terhes fizetése után kapják vissza."*⁵

Jogos a kívánság és a jószomszédi viszony is megkövetelte a fegyelmezettebb jószágterelést. Amikor pedig *„Dobók Mátyás Tarnóczy István és több fényszarui lakos 92 darab ökröt a Kara pusztáról hazahajtott aratás utána lőrincskátai határban kárt tettek"*,⁶ a kártételért és az előjárói rendelet megszegéséért büntetésben részesedtek, ökreiket vissza kellett terelniük. 1822-ben más ok miatt, de egészen elmaradt a marhahajtás. A Jászságtól keletre és délre marhavész ütötte fel a fejét, Azonnal érkezett is az intézkedés:

„Mivel a Fényszarusi lakosok a Kara pusztájukon való menetekben Farnos, Szele, Györgye, Újszász és Rékas helységek határja közül egyiket-másikat el nem kerülhetik, ezen okból tanácsosabbnak tartván a kerület, ha a Kara Pusztájokon való takarmányaikat lovaikkal és juhaikkal étetik fel, szarvasmarhájokat pedig otthon tartják, mert jelzett helységekben tapasztaltatott marhadög, s ezen nevezett helyeken a szarvas marhára nézve minden

*közösülés megszűnődött*⁷ -szólt a jász kerület leirata. A kerület azt is elrendelte, hogy „*az elesett marhák a földbe mélyen elásassanak, hogy ezen rossz ne terjedhessen tovább. Húsai, faggyvai, bőrei semmi. haszonra ne alkalmazzassanak.*” A körlevélből az is kitűnik, miszerint a „*nyavalya Oláh és Moldva országokban már jeleskedett, s Beszarábiában továbbra is uralkodik.*”⁸

A marhavész terjedésének megakadályozása közös érdek volt, ezért a jászok a szomszédos megyékkel igyekeztek összehangolni védekezési tevékenységeiket. Pl. amikor Heves vármegye érdeklődött, minden információt haladéktalanul megkapott, még a vész ellen használt orvosi szerekből is kaptak mintát.⁹ A csapást mégsem tudták elkerülni. 1830-35 között dühöngött a Jászságban a legnagyobb marhavész.¹⁰ Ezek az állattartásra oly nehéz évek egyaránt próbára tették a szarvasmarha tulajdonosokat és a község vezetőit. Újra téma lett a vetések legeltetésének engedélyezése, hiszen az itthon maradt fölös jószág élelmezése gondot okozott. Az ügy jász voltára való tekintettel jászkapitányi döntés született: „*Meghallgatva a tanács és a helybéli gazdák véleményét, azok nagyobb része a juhok és marhák búzában történő legeltetését károsnak és veszedelmesnek tartják, ellenzik, tehát megtiltatik.*”¹¹ A következő évben a kerület döntése végérvényesen lezárta a vetéslegeltetési ügyeket, kimondván: „*Azok végképp tilalmaztatnak, ilyen panasz többé ne is tétessen.*”¹²

A községben tehát leszűkült az állattartás lehetősége, a pusztá pedig nehezen volt megközelíthető. Ez új megoldást kívánt. Ennek első lépéseként került sor a „*Kara pusztán való tanya földek 30 esztendőre való*”¹³ felosztására 1817-ben. Mivel a pusztá jókora távolságra volt az anyaközségtől, naponta nem lehetett művelésére kijárni, ott is kellett lakni. Megindult hát a kiköltözés, a kitelepülés a Kara pusztára. Ez a folyamat 1854-ig 691 lakos fogyatkozását eredményezte Jászfényszaru és Jászsalsószentgyörgy községekben. A fenti időben 183 lakóház állott már a pusztán. A község túlnépesedését tehát a pusztára való kirajzással le lehetett vezetni. Csakhogy ez a folyamat a pusztai legelőterület csökkenéséhez, leszűküléséhez vezetett. Nemcsak a tanyaterület fogyasztotta a rétet, hanem a legelőföld feltörése, mezőgazdasági művelés alá vonása is. Csak ezáltal lehetett a kitelepülők megélhetését, ellátását biztosítani. 1828-ban Karán már 1538 kh. vetésterület volt a községben pedig 5707 kh.¹⁴ Ez a változás érezhetővé vált az állatállomány létszámának alakulásában is. Amíg 1825-ben 2422 db. szarvasmarha és 4529 db. juh élt a pusztán, addig 1850-ben már csak 1938 db. szarvasmarha és 2222 db. juh található ott.

A pusztán létrejövő, kialakuló tanyás gazdálkodás visszaszorította a szilaj pásztorkodást és elindította az egyéni birtokra való törekvést, az pedig lassan maga után vonta a falusi birtokközösségek felbomlását.¹⁵ Anélkül pedig nincsenek nagy összefüggő legelőterületek, nincs pásztorélet, nincs rideg jószág tartás.¹⁶ Az ezirányú úton fontos állomás volt a pusztá 1848 legelején történő újra felosztása. Letelt a 30 év, új osztás kellett. „*A fényszarui tanács által 3 osztályra becsülte a föld. Akinek vizenyős, vagy rossz rész esik, javítás adódott, kiknek illetményébe kákás fekszik, székes jutott, 10 hold javítás adatott, s így fogyatkozása kipótoltatott. Minthogy a karai pusztá 30 esztendőre való felosztása gazdasági ülésben határozatott el, de ezen osztály ellen senki más mint két folyamodó /Cserháti András, Rimóczi József/ -mint nyughatatlanok- nem panaszkodott, a Tanács e részben meghozott határozata állja a helyét.*”^{17,18} A tanács kezén maradt földdel pedig a vezetés rendelkezett. Igyekeztek azt jól hasznosítani. Hogy nem sikertelenül, azt az alábbi feljegyzés is bizonyítja: „*Zsámboki Mihály Kara pusztán 18 hold földet 1500 Ft-ért haszonbérbe vett Fényszaru városától, s a haszonbért szakaszonként 3 részletben kell fizetnie.*”¹⁹

Valamivel később és lassabb ütemben folyt le Jászfényszaru községben a tanyák kialakulása. „*Amíg a faluközösség közösen használja a földet, illetve nem állandó a tulajdon, oktalanság tanyát építeni*”²⁰ - fejt ki nézetét a kérdéstről Fodor Ferenc. Ha ehhez hozzávesszük, hogy ez időben a nyomásos gazdálkodás dívott, még érthetőbb az előbbi. A század elején még azt olvashatjuk Jászfényszaru jegyzőkönyvében, hogy a hibásan felosztott

földet nem érdemes drága mérnöki díj mellett újra osztani, „*azt a Községből kirendelt személyek is végbe vihetik, mivel a kérdéses földet állandó osztály alá venni nem szándékoznak.*”²¹

A későbbiekben azonban már Bedekovich Lőrinc földmérővel 326 forint ellenében végeztették el a határfelmérést, amely összegből ki-ki földje nagysága arányában vállalta a terheket.²² Akik pedig úgy érezték, nem igazságos az osztás, elmentek panaszaikkal a kerületig, ahol orvoslást is nyertek, ezért „*a már folyamatban lévő igazságos osztály eránt tett panaszos tételeiktől elálltak.*”²³

Ez már a földeknek hosszú távú felosztása volt. Érthető tehát, hogy mindenki a maga számára "igazságos" elosztást akart, nem kívánt hátrányos helyzetbe kerülni, rossz minőségű földet kapni. A 30 évre osztott községi földeken megjelentek a tanyák. A gazda kora tavasszal a faluból kiköltözött a határba a földjére, ahová az ólakat is kiköltöztette.²⁴ Itt élt a jószággal és igyekezett a tanyát családja számára is elfogadható lakhellyé kialakítani.²⁵ Eközben a község határában tovább fogyatkozott a legelő, az állat a tanya köré szorult, így egyre szorosabbá vált a kapcsolat az állattartás és földművelés között. Igazi mezőgazdasági tájjá alakult, változott át a határ.²⁶ Az összeírás ekkor 229 adózó birtokost említ.²⁷ A lakosság szaporodásával párhuzamosan nőtt a földszerzési vágy, a redemptusi jog megszerzésére való törekvés. A föld szabad vásárlása még mindig tanácsi engedélyhez kötött és hiába vette meg Illés János földjét közös alku alapján Szalai János, az végül mégis Pataki József lett, „*mivel ő Redemptus lakos, Szalai pedig irredemptus, és így a statutum szerint a Tanács kötelességének tartotta Pataki József birtokába adni azon földet, mert redemptus lakosnak elsősege lévén irredemptus vevő előtt.*”²⁸

Ugrásszerűen megnövekedtek az örökösödési ügyek és perek a tanácsnál, számuk évente 45-55 között mozgott.²⁹ De még ezeket is túlszárnyalták /75-99 db./ az elzálogosítási és földosztási ügyek. Kiterjedtek ezek szántóföldekre, szőlőre és karai jussra egyaránt.³⁰ Az eladás és elzálogosítás leggyakoribb oka az elszegényedés és a nyomor volt. A való helyzet megvilágítására álljon itt néhány példa:

„*Markó Rozália jelenti, fiaival együtt élleme táplálására és leánya kiházásítására fél kötel földjét 32 esztendeig elzálogosítja a karai jussal egyetemben.*”³¹

„*Deák Ferenc özvegye mostani szűk helyzetében gyerekeivel tovább nem élhet, a kezén lévő atyárul való földet a karai jussal elzálogosítani kívánja.*”³²

„*Lenkó Farkas Ilona, Deák Mihálynak, majd Pető Jánosnak özvegye neveletlen árváit ezen szűk időben nem tarthatja másként, az új szőlőben lévő 2/12 kötel földjét el kívánja adni.*”³³

„*Sípos János özvegye nyomorult állapotja végett 3/12 kötel földjét 32 évre Kis István tanácsbelinek 800 Ft-ért elzálogosítja.*”³⁴

„*Sándor János Szamos adóssággal terhelve lévén, ezekből csak úgy szabadulhat, ha 1/4 kötel földet elad.*”³⁵

„*M Kovács Albert az Új Hegyén lévő szöllejének eladási szándékát jelenti.*”³⁶

Egy másik eset szépen példázza, hogy a tanács rendezteti a tartozást az adóssal, de az ezáltal elszegényedőn is igyekszik segíteni, hogy a helyzete annak is elviselhető maradjon. Íme a példa: „*Horváth Anna /Budai János özvegye/ panaszolja, hogy házi fundusát a tanács elidegenítette. Ez az uráról maradt passzív adósságok kifizetésére méltán fordított - meg is nyugodott abban, csak még nékie 5 Ft adasson. A ház építésétől is eltiltatott, mivel szőlőcskéjét kellett volna elvesztegetnie, pedig földjei is teher alatt voltak. Véleménye szerint a földjeit egyszerre, előre lefizetendő árendában kiadni kellene, amely sommákból osztón az adósság is lefizetettvén, a szőlő is vissza váltván, ily móddal magát és egy árváját eltarthatná.*”³⁷

A föld ilyenkor zálogul szolgál és elvész, ha az adós határidőre nem fizet. Ilyen esetről szóló adósságlevele maradt ránk Andrassy Istvánnak, aki a helybéli: kereskedőtől „*nagyobb summa pénzt vett fel kölcsönbe, de az elszámolás után még 1440 forint adóssága maradt.*”

Ezen összeget 1821. év Gyertyaszentelő NBA napjáig kifizetem minden kifogás nélkül bécsi váltó forintban. Ha nem tenném, törvényes úton a fellelhető ingó és ingatlan vagyonomból elégíttessen ki”³⁸ -adta róla kezevonását.

A lakosság vagyoni tagozódására az előbbi példák az elszegényedést mutatták, pedig volt eset az ellenkezőjére is:

„Lőrincz Mihály 5 út szőlőt vett az Öreg hegyen.”³⁹

„Józsa János béres szolga Rusai Páltól a szőlő földet örökösen megvennie. Ezen szőlőföldnek megvétele kifüggesztve lévén, de senki eránta magát nem jelentette, Rózsa Jánosnak örökös birtokába engedtetik 50 forinton.”⁴⁰

„Pataki Mátyás háza licitáltatva lett. Legtöbbet -340 Ft- Szénási János szolga legény igérte. Fizesse ki, övé a ház. Építheti, használhatja örökösen.”⁴¹

Az adás-vételek sorában egy érdekes eset is adódott: a gazda szolgája nevére eszközölte a vásárlást. A példa: „Raffael József helybéli új paraszt lakos az ötöt illető házát örökösen 160 Ft-ért özv Ézsiás Istvánnak eladta, melyet az szolgájának Borbély Jánosnak kíván megtartani.”⁴²

Természetesen nincs arról szó, hogy a szolgák tulajdonszerzése általánossá vált volna, csupán azt bizonyítja, hogy nem lehet egyedi esetként kezelni ezeket sem.

Általánossá vált ez időben a községbeli mesteremberek föld -elsősorban szőlőföld - iránti érdeklődése. A tanácsi engedéllyel betelepedettek igyekeztek gyökeret eresztetni a helységben és ennek legbiztosabb módja a házvásárlás mellett a földszerzés volt, ami egyben tekintélynövekedést is eredményezett számára. Egy év alatt három ilyen adás-vételről ad számot a jegyzőkönyv.

„Tornai József takács fél kötel szőlőt kíván venni az új szőlőben.”⁴³ Megkapta.

„Nyers András kovács mester az új hegyen lévő Pintér András féle szőlőt 150 forintért örökösen megvette.”⁴⁴

„Nagy Mihály csizmadia 3/12 rész kötel szőlőt vett az Új Szőlőben.”⁴⁵

Az örökös nélkül elhunytak földjei továbbra is a község tulajdonát képezték: az előjáróság útján értékesítésre kerültek. Eladásánál elsőbbséget élveztek földszomszédai és csak ha azok nem vásárolták fel, azaz lemondtak ezirányú jogaikról, került sor a meghirdetésre.⁴⁶ Gyakorivá vált a csak néhány száz négyszögölnyi területgyarapodásra való törekvés. Főleg a földek mezsgyéje szélén húzódó vizenyős területeket akarták megszerezni, mivel ezekhez igen olcsón lehetett hozzájutni. Ilyenkor a földről mértéket vettek, kirótták a vételárat, majd annak a községi kasszába történő befizetése után a vásárlónak „örökös birtokában marad a szabad vizenyős plága.”⁴⁷

1817-ben a helység olait, istállóit körülvevő gazdasági belső telket számolták fel, így juttatva pénzhez a község kasszáját. Az erről szóló határozat így szól: „A helység Szerűs Kertjét a házak közül a gyepre kitelepítették. Helyén ház helyek méretnek. Értük engedjék meg □-ölenként 18 vagy legalább 12 garasnak fizetése, hogy a Beneficiális Cassa jövedelme a szűkös időben gyarapodhasson.”⁴⁸ A határozat: „Ézsiás István, Bedekovich Venczel, Ozorovszky Máté kapja meg 12 garas / □-ölenként.”⁴⁹

A legelők és kaszálóterületek továbbra is közös községi tulajdonban maradtak. Ezt kívánta meg az irredemptus lakosság jószágtartási lehetőségének biztosítása. Ez alól csak a járandóságba adott területek a kivételek, de olykor azt is igyekeztek visszaszerezni az illetőtől. Egy alkalommal „a Jászfényszaru-i kántor jelenti, hogy nemelly fondorkodók igyekezetéből anélkül, hogy megszólították volna, kaszáló járandósága tőle elvétetvén, mivel azon határozat bele egyezése nélkül keletkezett, az eredeti állapottyába visszaállíttatni kéri. Visszahelyeztetik, panasza jó móddal elismertetett”- adja tudtul a jegyzőkönyv a kántorra kedvező döntést hozó határozatot.”⁵⁰

Községi tulajdont képezett a helységben fellelhető erdők többsége is. Ez mind a Jászságban, mind Fényszarun igen kis területet tett ki, nem tudta kielégíteni a lakosságnak sem a tűzifa, sem az ipari fa iránti igényeit, keresletét. Ezért a jász kerület vezetősége gyakran intézett ilyen felhívásokat a községekhez: „*A községek igyekezzenek az erdő neveletésben minden lehető módot elkövetni, alkalmas földet kiszakítani, azokat a földes birtokosok között felosztani, hogy aztán eper és egyéb fákkal beültessék azokat.*”⁵¹ De úgy látszik a sokévi tapasztalat alapján tudták, nem bízhatnak a megvalósulásban, ezért Dózsa József és Bedekovich Lőrinc földmérő ellenőrző körutat tett a Jászságban. Fényszarun is meg jelentek „*a végre, hogy az erdőnek rendelt Plágát a lakosok közt felosszák oly módon, hogy még a tavaszi idővel beültetőzhessen.*” Csakhogy ezzel már elkéstek „*a fák nagy fakadásai miatt nem volt tanácsos telepíteni, az jövő őszig elhalasztatott.*”⁵² A telepítés megtörténte után az 1807. évi erdőfelügyelői kimutatás Fényszarun három erdőt talált a homokon, amelyből községi 60 kh., lakosok tulajdona 102,5 kh. volt.⁵³

Tíz év elmúltával újabb rendelkezés látott napvilágot: „*Minden pusztán lévő homokos plágákat erdő földeknek kiosszák, azokat fákkal beültessék, ezen teljesítésről jelentést adjanak.*”⁵⁴ Ez a többnyire homokos, futóhomokos Fényszaru esetében nem volt könnyen megvalósítható kívánság. Nem is valósult meg, noha a telepítés folytatódott. Ütemére azonban jellemző, hogy 25 évvel később /1846/ a nádori rendelet Fényszarun is meghagyta: „*ne fűz és egyéb haszontalan fák nemeit ültessék, hanem eper és más hasznos fákét.*”⁵⁵ Az eperfa ugyanis mind Jászfényszarun, mind az egész Jászságban fontos szerepet töltött be, nélküle megvalósíthatatlan lett volna a selyemhernyó tenyésztése. Márpedig az éppen ez időben élte másodvirágzását e vidéken.

Megkezdődtek a gyümölcsfák telepítései is. Az Ószőlőben csak szőlő volt, de az Újszőlőben gyümölcsfákra is sort kerítettek. Ekkor honosodott meg pl. a diófa.

A tanács pedig rendeletileg gondoskodott róla, hogy a fákat rongálók, csemetéket eltulajdonítók kedvét elvegye a kártételtől.⁵⁶

1.	Protocollum	1821.		753. oldal
2.	Protocollum	1822.		244. oldal
3.	Protocollum	1822.		745. oldal
4.	Protocollum	1825.		273. oldal
5.	Protocollum	1825.		307. oldal
6.	Protocollum	1825.		1215. oldal
7.	Protocollum	1829.		24. oldal
8.	Protocollum	1829.		516. oldal
9.	Protocollum	1829.		19. oldal
10.	Fodor: A Jászság			299. oldal
11.	Protocollum	1828.		43. oldal
12.	Protocollum	1829.		158. oldal
13.	Protocollum	1817.		2111. oldal
14.	Fodor: A Jászság			202. oldal
15.	Eperjessy: A magyar falu			52. oldal
16.	Fodor: A Jászság			279. oldal
17.	Protocollum	1848.		64. oldal
18.	JFSZARU község jk. III. 1848.			356. oldal
19.	Protocollum	1846.		595. oldal
20.	Györffy: Magyar falu			41. oldal
21.	Protocollum	1802.		392. oldal
22.	Protocollum	1814.		56. oldal
23.	Protocollum	1820.		1069. oldal
24.	Fodor: A Jászság			340. oldal
25.	Györffy: Magyar falu			36. oldal
26.	Fodor: A Jászság			298. oldal
27.	Fodor: A Jászság			299. oldal
28.	Protocollum	1801.		243. oldal
29.	JFSZARU község jk. III. 1816.			86. oldal
30.	JFSZARU község jk. III. 1816.			86. oldal
31.	JFSZARU község jk. III. 1816.			37. oldal
32.	JFSZARU község jk. III. 1816.			85. oldal
33.	JFSZARU község jk. III. 1817.			107. oldal
34.	JFSZARU község jk. III. 1816.			46. oldal
35.	JFSZARU község jk. III. 1818.			154. oldal
36.	JFSZARU község jk. III. 1815.			19. oldal
37.	Protocollum	1802.		365. oldal
38.	JFSZARU község jk. III. 1821.			287. oldal
39.	JFSZARU község jk. III. 1816.			64. oldal
40.	JFSZARU község jk. III. 1815.			17. oldal
41.	JFSZARU község jk. III. 1816.			73. oldal
42.	JFSZARU község jk. III. 1816.			74. oldal
43.	JFSZARU község jk. III. 1815.			23. oldal
44.	JFSZARU község jk. III. 1816.			66. oldal
45.	JFSZARU község jk. III. 1815.			20. oldal
46.	JFSZARU község jk. III. 1818.			162. oldal
47.	JFSZARU község jk. III. 1816.			41. oldal
48.	Protocollum	1817.		495. oldal
49.	Protocollum	1817.		941. oldal
50.	Protocollum	1845.		44. oldal
51.	Protocollum	1800.		274. oldal
52.	Protocollum	1801.		230. oldal
53.	József nádor Orsz. 1. N.23.	1807. Ált. iratok	Jászkun Kerületek	64. cs.
54.	Protocollum	1817.		362. oldal
55.	Protocollum	1846.		119. oldal
56.	Protocollum	1820.		1928. oldal

2. ÁRENDA, IPAR, CÉH

A községi. tanácsnak kiadásai fedezésére bevételekről is gondoskodnia kellett. Ennek jelentős summája továbbra is az árendákból folyt be. Bár a halász-vadász terület a helységben jelentősen összezsugorodott, az 1829. évben Seres György bérlő befizetése mégis 82 forintot tett ki.¹ A pusztán lévő karai kocsmának pedig 1813-ban 1040 forint,² 1820-ban 1340 forint volt az éves bérleti díja. Igaz, gond is akadt vele bőven, mert az első esetkor /1813/ Bojnyi György javait el kellett árverezni. ahhoz hogy 689 Ft tartozása kiegyenlítést nyerjen, utána meg az árendát is másra kellett átruházni.³ Hasonló sorsra jutott 1820-ban Pétzeli Szabó György is, akinek 1134 forintos tartozásának megfizetésére rámentek „*ökrei és más eszközei is*”⁴-olvasható a tanácsnál. Mivel a karai kocsmá távol esett a községtől, a jövedelem olykor nehezebben volt behajtható, meg „*a vele való törődés is mostoha lett.*” Így atzán nem csoda, hogy 1847-re „*összerogyott, javítására 670 forint fordított.*”⁵ A kerülethez benyújtott építési és költségvetési terv jónak bizonyult, megvalósításra visszaküldetett, „*az építés felügyeletével Halmay József biztos úr bízott meg*” – tudatta a községgel a kapitányi hivatal.^{5a}

A fenti példából okult a tanács és az új csárdásnak már „*bánom pénz letétele mellett kezesekről is gondoskodnia kellett*” a bérleti idő tartamára. Ha ez mégsem bizonyult elegendőnek, úgy felmondási alapul is szolgálhatott. Erre a sorsra jutott 1847-ben Jáger János mészáros és kocsmá árendás, „*kinek már a harmadik kezes mondott fel, s ő maga adósságokkal terhelt, ezért elégtelen a további haszonbér folytatására.*”⁶

A helység árendásai előtt nyitva állt az út a tisztas meggazdagodáshoz. Tettek is érte sokat, hogy vevőkörüket megtartsák és újakat is szerezzenek. Mindez az áru minőségében javulást, az ellátásban színvonalemelkedést vont maga után. Amennyiben valamelyikőjük mégis a tisztességtelen haszonszerzés útjára tévedt, -mint Ézsaiás János, „*aki az egészségre káros húst a jóval együtt mérte s e mellett passzus nélküli marhákat vágott*”⁷ - annak nemcsak bérlete szűnt meg, de törvényszék elé is állították, hogy viselje tettének következményeit.

A fogyasztás növekedése 1848-ban egy új csárda megnyitását tette szükségessé. A tanácsnak jól jött, hiszen új árenda = növekvő bevétel. Nem így fogta ezt fel a régi kocsmá bérlője, aki sérelmezte, hogy a vendég megcsappant, a forgalma kisebb jövedelmet hoz, ezért bérleti díjának a csökkentését kérte. Ügyében a végső szót -fellebbezések után- a kerületi bíróság mondta ki: „*A kibérelt csárda és az új nem egy útvonalba esik, tehát a bérlőt károsodás nem éri, panaszja nem indokolt.*”⁸ Úgy látszik, az ítélelhozó bírák nem tudták, vagy nem akarták tudni, mire képes az ital után vágyakozó, mennyit hajlandó érte menni, de az is lehet, hogy egyszerűen községbeli társaik ítéleléhez igazodva alakították ki a sajátjukét.

A jól jövedelmező árendák közé tartozott továbbra is a malomé. Így azután igazán érthető Csontos István fényszaru molnár 1815. évi panaszá, miszerint a helybéli bíróság a szolgálatból kitette. A tanács válaszá: „*A jövő Szt. György napjáig az új molnár gazdával a malomban megmaradva feles léssen, annak utána lemondván a molnár gazdái jussáról, Facskó Józsefnek engedi át a gazdaságot, maga pedig másutt keres kenyeret magának*”⁹ - csupán félmegoldás volt számára, de legalább kapott időt új munkahely keresésére.

Aki kivette, az igyekezett abban megmaradni, noha 513 pozsonyi mérő volt az ára „*a cautionnak letett 500 Ft mellett.*” Igaz, ez a felújított és újból üzemelő száraz- és vízimalom együttes bérletét jelentette, ami egy kézben összpontosulva megszüntette a rivalizálás lehetőségét. 1818-ban „*Jászfényszaru száraz és vízi malmait árendába a közlicitáció alkalmával Kovács József molnár kivette. Most a tanács felszólította az 500 Ft cautionális summa letételeire és a kontraktus aláírására. Mivel társai cserben hagyták, ezt megtagadta, az árendáról lemondott. Tartani kell a Községben új licitációt és aki többet ígér, adják*

annak árendába. Sipeki Ferenc kapta meg 513 pozsonyi mérő gabonáért árendába az 500 Ft cautió letétele mellett.”¹⁰ A becsületesen, pontosan, jó minőségben végzett munkájára nagy szükség volt, mert a közhangulatra is befolyással van a lakosok gyomrának közérzete. Ezért is nehezen érthető, hogy Jászfényszaru tanácsa a megegyezéssel helyett miért a pereset választotta 1845-ben, holott előre tudhatta, ő fogja a rövidebbet húzni, nem kerülhet ki győztesen abból. Történt pedig: „a tanács vezetősége a vízimalomnál árkot ásatott, s az ásásból adódóan az áradástól molnárnak 300 kila gabona kára keletkezett.”¹¹ A molnár kérte kárának rendezését, de a tanács nem alkudott vele, ügye a kerület bírósága elé került. A döntés a molnár számára bizonyult kedvezőnek. Rendezték a kárát, de „ne a helység kasszájából, hanem a tanácsbéliek vagyonából teljék ki az”,¹² hiszen ők a helytelen döntéshozatalukkal okozták a kárt - indokolta döntését a bíróság. Ez azután újabb helyi bonyodalmakhoz vezetett. Legelőször azt kellett meghatározni és eldönteni, mely tanácsbéli mennyiben vétkes az ügyben - hogyan szavazott a döntéskor - és mennyivel járuljon hozzá a kirótt bírság összegéhez. Az ügy 1848-ig húzódott el. Ekkor „az akkor elmarasztalt tanácsbéli uraknak már csak fele maradt hivataljában, mert részint elhaláloztak, részint hivatalaikból elmozdítottak.” Ez utóbbi egyrészt jelentette a fő vétkesek tanácsból való azonnali felmentését, kizárását, másrészt a következő választáson vagy kibuktak, vagy el sem indultak. Természetesen az ítéletnek eleget kellett tenni, így az élőknek ugyanúgy, mint az elhunytak hozzátartozóinak, örökösöknek meg kellett téríteniük a kárt. Egyébként a jegyzőkönyvek tanúsága szerint ez volt az egyetlen eset Jászfényszarun, amikor a tanács és árendás vitájából az árendás került ki győztesen.

A tanácsnak komoly gondot okozott a háború eredményezte infláció. Az árendások az értéktelenebb pénzben kívánták fizetni bérletüket. A fényszarui tanács a kerülethez fordult útbaigazításért. „A helység tanácsa panasszal él, mivel Árendásai az egyezett summát csak Ó-bankóban, nem pedig be Váltó pénzben akarják fizetni. Mi a teendő?” - érdeklődnek. A válasz diplomatikusan semmitmondó volt: „Megegyezést kell eszközölni közakarattal.”^{12a} Hát, éppen ez nem sikerült eddig, ezért fordultak feletteseikhez.

Az árendából származó bevétel csekély részét adták még a század első negyedében a salétromfőzők, kiknek kunyhói ismételtelen feltűntek a községben. Klína Pál jászapátii és jászfényszarui főző mester volt az árenda utolsó megtartója, amelyre az 1827-28. évekre kötött egyezés utal.¹³ Utána e tevékenység nem lelhető fel a községben, írásos feljegyzés nem utal rá.

A gazdasági változás nemcsak a földművelésnek az állattenyésztéssel szembeni térhódításában nyilvánult meg, hanem a vidék iparosodásában is. A kor politikai és gazdasági viszonyai gátolták a magyar manufaktúrális ipar fejlődését. Az osztrák és cseh áru behozatala ugyanis versenyképtelenné tette a hazai árut velük szemben. Ahhoz azonban nem voltak elégségesek, hogy feltartóztassák a községek kézműves iparának fejlődését, annak felgyorsulását. A megnövekedő lakossági keresletet leggyakrabban a belső ipar némi fejlesztésével lehetett csak kielégíteni. Erre akkor lett égető szükség, amikor a napóleoni háborúk idején a katonaság ellátása élvezett elsőséget a birodalomban és ennek következtében az osztrák iparcikkek behozatala lecsökkent, messze nem fedezte a kereslet igényeit. Sőt! Az ipari termelést nyújtó osztrák és cseh területek egy-egy része olykor a francia megszálló seregek kezére került, így a magyar területek nélkülözték termékeiket. Ez megnövelte a magyar ipar becsét.

Elsősorban a kovács mesterek becsülete nőtt meg, akik a szerszámok és eszközök készítése mellett fegyverkovácsolással is foglalkoztak. Külön királyi rendelet biztosította e szakma legjobbjainak tanulását, midőn így rendelkezett:

„A tehetségesebb lakosok kovácsmesterséget folytató fiai a Pesti Veterinaria Iskolába serkentessenek, ha ott a tanulás kellő képpen elvégezvén, arrul bizonyos levelet nyernek,

mesterségeknek folytatása mindenütt, következendőben a falvakban is elsőbbség adasson és a Remek Munka elkészítésétől mentek lesznek."¹⁴

1815-ben Fényszarun is mintegy 50 iparos élt már, kik között megtaláljuk a csizmadia, varga, szabó, szűcs, takács, molnár, kovács, lakatos, asztalos, kötélgyártó, kalapos és kerékgyártó mestereket.¹⁵ Október 11-én nyújtották be egy vegyes céh megalakítására kérelmüket, melyet azzal indokoltak, hogy „*egyedül a czéhbéli privilégium megnyerése után reménylik a mesteremberek előmenetelét.*” E mellett ígérik: „*A kívánt taxát fogyasztás nélkül megfizetik.*”¹⁶ Az 1816-os év ráment a céhbéli cikkelyek elkészítésére és az alapszabályok kidolgozására.¹⁷ Azután eljuttatták a kerülethez, ahol ellenőrizték - megszavazták - továbbították a „legfelsőbb helyre.” Innen 1817.február 21-én „*A Fényszarui Mester emberek részére kívánt Czéhbéli Privilégium kiadatott.*”^{18,19} A nagy eseményt így örökítette meg céhkönyv: „*Ő Császári és Királyi Apostoli felsége...49 cikkelyekből álló privilégiummal ajándékozott meg bennünket...A céh comissariusának Eskütt Tóth György úr neveztetett ki.*”²⁰

Az első évek tapasztalatai azt mutatták, hogy a 12 mesterséget összefogó, közel 50 tagot számláló céhet egy vezetőség nem tudja megfelelően irányítani. Ezért két év és négy hónap eltelte után „*a Mester Emberek abban állapodtak meg, hogy egy privilégium mellett három különös Társaságot formálnak.*

1-öben Tsizmadiaák, Szabók, Szűtsök és Vargák a

2-an Asztalosok, Lakatosok, Molnárok, Kovácsok, Kerékjártók, Kötelesek, és Kalaposok a 3-an pedig e Takácsok egy mástul minthogy mesterségeinek műveiben nagyon különbözének, vállyanak el.”²¹

A határozat 1819-ben született és ezzel megkezdődött a szétválási folyamat. Rendezni kellett a jogi problémákat, hiszen egyetlen privilégium volt, így az egyszerre csak egy helyen volt őrizhető. Sor került a tartozások beszedésére, az adósságok kiegyenlítésére, három céhláda elkészítésére...

A részletproblémák elrendezését követően 1821. január 5-én tartották meg a választásokat a tisztségviselők személyére.

„*A Varrók élére Nemzetes Tóth György,*

A Mívesek élére Nemes ifj . Bedekovich Lőrinc,

A Szövők élére Nemes Bedekovich Ventzel került.”²²

Döntés született a Céh levél őrzéséről is. E szerint:

„*A Varrók Rendinek Két Esztendő folyásáig jussa legyen az artientust magoknál tartani egy közönséges költségen készítendő és három pléhvel megerősített ládában, úgy azonban hogy azon különböző pléhnek kultsai a háron Tzéheknek őrzete alatt tartasson, eltelvén a fenn ki tett két Esztendő, azon láda bé rekesztve a Királyi Adománnyal együtt a három Czéh Mesterek és kísériknek segítségével által fog vitetni a Műves Czéhez...Ezen nevezett Tzéhnél egy esztendő alatt fog tartant az artientusokkal megterhelt láda, eltelvén a fent kitett esztendő ugyan az előbb írt rendtartás szerint vitetni fog az említett láda a Takács Czéhez...Szoros kötelességre hagyatik azonban Czéh mester Uraknak, hogy ezen sok fáradsággal és költséggel meg szerzett Kintset illő vigyázás alatt száraz helyen tartsák.*”²³

Ezután mindhárom céh a maga „belső kormányzására első és második /kis/ céhmestert, nótáriust és szolgáltató mestert választott.” Határozatban rögzítették, hogy inasoktól „tanuló bére szedhető, de az a 20 forintot nem haladhatja meg, s az inasi tanításért járó 20 forintot az inaskodásnak egész idejére nézve kellett érteni és a szerint megtartani. A mester taxa 15 forint, de ezen felül minden mester Tábla járásira 5 forintokat, gyertya és zászló pénzben pedig 10 forintokat és így öszvességgel 30 forintokat a Tzéh ládjába be tégyen.”²⁴

Ezen túl meghatározták, hogy a remek /vizsgamunka/ mely mesterségeknél miből álljon. Például:

Asztalosoknál: „Egy 12 személy után és kemény fábul simán készült ki vonó asztal.”
Kalaposoknál: „Nyúl szőrből tisztességesen el készült kalap.”
Lakatosoknál: „Egy ajtónak tisztességesen való vasalása.”
Kötélverőknél „Egy pár Rózsa dupla kötőfék és egy pár mind a két oldalon gyapjas Hám.”
Kovácsoknál: „Egy könnyű kotsinak sima fehér vasalása, azon felül egy lónak 4 lábra való patkolása”...²⁵

Némely mesterségek továbbra is kiemelt figyelmet, nagyobb képzést igényeltek országos szinten. Erre központi felhívás figyelmeztette a céheket. Pl.: „Tudatjuk a kovács mesterekkel a felséges Magyar Királyi Helytartó tanácsnak Kegyes parancsolatját, amellynek az a foglalattya, hogy kovács inasnak tsak olly fiút szabad: fel fogadnia ki is írás tudó azon tekintetből, hogy azok veterinariát tanulhassanak.”²⁶

Mindhárom céhben meghonosították a céh könyvet, „amelyekbe rendszeresen beíratik minden legény, hol, mennyiszor és meddig dolgozott legyen és hogy viselte magát.”²⁷ E céh könyv tanúsága szerint a Míves céhben 1819-1840 között 60 inas fordult meg és tanult ki szakmát. Közülük kovács 24, kerékgyártó 6, asztalos 8, lakatos 2, molnár 9, szabó 3, köteles 1, míg a fennmaradó 7 mesterségét a pontatlan bejegyzések miatt nem lehet megállapítani.^{27a}

A jászfényszarui céhnek céhmesterei nem voltak mindannyian fényszarui lakosok. Találunk közöttük felsőszentgyörgyi /3/, horti /3/, turai /2/ és zsámboki illetőségűeket is. A céh intézménye szervezettségével, működési rendje-szabályzata segítségével sikeresen eltorlasztotta a kontárkodást, az engedély nélküli iparűzést a településen. Ha kellett a kerület elé vitték az ügyet, ott keresték igazukat. Ez történt 1821-ben is, amikor a Míves céh mesterei kérték „Gondi János új magyarnak a kovács mesterséget gyakorló kolompárnak a mesterségből való eltiltását”,²⁹ mivel nem tagja a céhnek. Az eltiltó határozat megszületett, de Gondi lehetőséget kapott a céhbe való belépésre. Ettől azonban ekkor elállt, mivel nem tudta vagy nem akarta előteremteni a belépéshez szükséges 30 forint taxát. Inkább vándorló foltozó-kovácskodó életmódot folytatott 1836-ig. Akkor telepedett meg családjához véglegesen, felhagyott kóborló életével és céhbeli mesterré lett.³⁰

A fényszarui céh szinte minden mesterembert tagjai sorába fogadott, ezért kontárokkal a továbbiakban is ritkán találkozunk. Panaszos bejelentésük nyomán ilyen ügy 1845-ben került utoljára a kerület elé, amikor Várkonyi Imrét tiltották el.³¹

A céhek negyedévenként tartották gyűléseiket. Ezekén határoztak az előző negyedévben felgyülemlt dolgaikról és tettek rendet a céh házatáján. Ilyenkor előfordult, hogy valamely mestert felfüggesztették tagságában, eltiltották mestersége gyakorlásától, vagy éppen visszavonták korábbi ilyen irányú döntésüket. 1821-ben „mivel Kovács Joseph meg jobbulásnak jelét nem atta, ellenben a Betsületes Tzéhet nyilvánosan gyalázta, minden hang mellett el rendeltetett mesterségéhez szükséges eszközei le foglalása és Tzéh házánál mind addig tartása, míg a rendelkezéseknek elég tételére magát nem kötelezi.”³²

1826-tól mindig azonos napokon tartották meg a céhek rendes gyűléseiket. Így:

„Az Első Szent István után való vasárnap,
Az Második Gyümölcsoltó után való vasárnap,
Az Harmadik Szent Péter Pál előtt való vasárnap,
Az Negyedik pedig Szent Mihály után való vasárnap.”³³

Egy ilyen alkalommal -1828-ban- „Seres Antal a Czéhből kitiltatott, mivel öreg Mester Embereket Sorrul Sorra meg kisebbítette.”³⁴ Ugyanekkor került kitiltásra Nyers Antal is, aki a céhét meglopta. Miután a kárt megtérítette és erősen ígérte a jobbulást, egy évvel később „a betsülete vissza adatott és a Czéhbe be vétetődött”³⁵ -olvashatjuk a céh jegyzőkönyvéből. A történethez az is hozzá tartozik, hogy a visszavétel nem a legsimábban történt meg mert a céh újra meg kívánta vele fizettetni a belépése taxát, mint azt az újonnan belépőkkel szokás. Végül a kerületi bíróság tett pontot az ügyre, kimondván: „A czéhális Articulusokban megengedve nincs ily pénzbeli váltságra büntetés, a megesett mestert a czéhbe vetessék

vissza, mesterségének gyakorlására szabadíttasson fel, a jövőben pedig a czéh ilyes törvénytelen zsarolásokat ne folytasson."³⁶

Akadtt egyéb pénzügyi természetű vita is. 1829-ben Zsámbok községbe visszaköltözött Hohker András kovács mester, s ez alkalomból kérte vissza a céhbe befizetett 20 forintját. Az ő igénye is meghallgatást nyert, békességes egyezkedés után fele pénzét viszont látta.³⁷ Más alkalommal a Takács Céhben akartak árujuk után rőfönként egy krajcáros áremelést végrehajtani, mivel a jászberényi... céhek annyival drágábban árusítottak."³⁸ Az áremelési kísérlet engedélyezést nem nyert, mivel a takácsok Fényszarun „*a készpénz béren felül még 20-25-30 rőfös vászontul egy kenyeret, lisztet, hájat vagy szalonna zsiradékot kenőcs fejében bőven szoktak szerezni a gazdaasszonyoktól.*"³⁹

Köztudott dolog, hogy a céhek az elhalt mestereik feleségeit és árváit segítették, istáptolták, rendezett életvitelhez juttatták. 1824-ben elhunyt a községben Nyers András kovács mester, kinek két fia is apja mesterségét tanulta. Az özvegy anyja kérte, hogy „*kovács mesterséget tanuló két fia a Czéhbe felvétessenek.*” A válasz: „*A helybéli Kovács Czéh az öregebbik fiúra nézve semmi ellenvetést nem tévén, remeklésre ereszti, s annak végrehajtásával a Czéhbe bevenni megígérik. A kisebbik fiának a 3 esztendei külső vándorlásról még 6 hetek hátra vannak, azon fiát a még hátralévő vándorlásnak kitöltésére kötelezni fogja, s ezen esetre azt ajánlották a céhbeli mester emberek, hogy ezt a fiát is remeklésre ereszti, s annak elkészítése után a Czéhbe beveszi.*”⁴⁰ Az ítéletbe az özvegy belenyugodott. A fenti példa nagyon jól világítja meg, hogy a céh segítőkészsége adott ugyan, de a szakma becsületére is sokat adnak, csak a teljesen felkészülteket, a remeket hibátlanul elkészítőket fogadják be soraikba, adnak nekik mesterlevelet.

1.	Protocollum	1829.	189. oldal
2.	Protocollum	1813.	1181. oldal
3.	Protocollum	1813.	2388. oldal
4.	Protocollum	1820.	282. oldal
5.	Protocollum	1847.	1582. oldal
5.a	Protocollum	1847.	1777. oldal
6.	Protocollum	1847.	276. oldal
7.	Protocollum	1828.	253. oldal
8.	Protocollum	1848.	85. oldal
9.	Protocollum	1815.	322. oldal
10.	Protocollum	1818.	1717. oldal
11.	Protocollum	1848.	54. oldal
12.	Protocollum	1845.	128. oldal
12.a	Protocollum	1812.	1086. oldal
13.	Protocollum	1827.	864. oldal
14.	Protocollum	1801.	80. oldal
15.	Protocollum	1815.	1717. oldal
16.	Protocollum	1815.	2235. oldal
17.	Protocollum	1816.	2036. oldal
18.	Protocollum	1817.	564. oldal
19.	Protocollum	1819.	1359. oldal
20.	JFSZ. Céh-könyv		9. oldal
21.	JFSZ. Céh-könyv		9. oldal
22.	JFSZ. Céh-könyv		10. oldal
23.	JFSZ. Céh-könyv		11. oldal
24.	Protocollum	1825.	89. oldal
25.	JFSZ. Céh-könyv		17. oldal
26.	JFSZ. Céh-könyv		17. oldal
27.	Protocollum	1816.	1423. oldal
27.a	JFSZ. Céh-könyv	/hosszú könyv/	
28.	JFSZ. Céh-könyv		39-40. oldal
29.	Protocollum	1821.	1160. oldal
30.	JFSZ. Céh-könyv	/hosszú könyv/	
31.	Protocollum	1845.	439. oldal
32.	JFSZ. Céh-könyv		18. oldal
33.	JFSZ. Céh-könyv		29. oldal
34.	JFSZ. Céh-könyv		38. oldal
35.	Protocollum	1829.	157. oldal
36.	Protocollum	1829.	157. oldal
37.	Protocollum	1829.	193. oldal
38.	Protocollum	1827.	155. oldal
39.	Protocollum	1829.	1175. oldal
40.	Protocollum	1824.	683. oldal

3. MEZŐVÁROSSÁ VÁLÁS

A gazdálkodásban beálló változások, az iparosodás felgyorsulása a városiasodás irányába vitték a községet. A belső területek is változtatásokat igényeltek. Végérvényesen rendezni kellett a telkek dolgát, tovább szabályozni az építkezéseket, felszámolni a halmazokból kialakult zsákutcák seregét és a lehetőségekhez mérten kiegyenesíteni az utcatorokat. Ehhez a kerület is segítséget nyújtott, amikor előírta: „*Ahol új uttzák nyittatnak vagy szabattatnak, minden helyen föld mérő mindenkor jelen legyen.*”¹ Az építkezések tervszerűségét pedig azáltal biztosították, hogy minden tavasszal összegyűjtötték a házhelyek igénylőit és akik részére biztosították is a telket, azoknak „*a házi sorait a geometra úr rendre kijelölte*”, azaz kitűzte az épülendő ház alapjainak utca felőli vonalát.

Az első utca megnyitására 1801-ben került sor a Derék sor kertjeinek külső végénél. Bedekovich Lőrinc földmérő vizsgálta meg a helyet, jelölte ki a nyomvonalat és engedélyezte a megnyitást. Természetesen a község tanácsának feladata lett azoknak a lakosoknak a kártalanítása, akiknek telkeiből, kertjeiből hasították ki az utcát.²

A lakosok jelentős része az 1820-as évek közepétől a lakásközösségek megszüntetését szorgalmazta és amennyiben anyagi helyzetük is lehetővé tette, önálló családi ház építésébe kezdtek. Ez, és a kibontakozó tanyarendszer az ólas kertek halálát jelentette. Ezek a telkek vagy a család tagjainak szolgáltak új házhelyül, vagy másoknak értékesítették azokat és úgy kerültek beépítésre. A község belterületi növekedése az utcahálózat korszerűsítését is megkívánta. Megkezdődött a hosszú sorokat összekötő keresztutcák kiépítése.³ Akiknek telkét, portáját csonkították az utcák, azok tiltakoztak ellene, akadályozni igyekeztek azok létrehozását, főleg ha „*óla, kamrája a nyitandó utcába ütközik.*”⁴ Más alkalommal az új utca nyitását a közmunkák ebből adódó megnövekedése miatt nem akarták megszavazni az előljáróság tagjai közül is jó páran. Példa erre a Kurta sor és Víz sor összekötése, ahol egy kis átereszes hidat is építeni kellett a belső lefolyástalan terület járhatóvá tételéhez.⁵ Éppen e munkák miatt halasztódott későbbre elkészítése.

A belső vízállások és vadvizek elvezetésére 1815-től találkozunk törekvésekkel, de megvalósításra nem került sor, mivel ezek nagy része mélyebben fekvő, mint a Zagyva medre, így e vizek folyóba vezetésére nem volt lehetőség. Helyi rendelkezés ugyan kimondta: „*Az elterjedt vizet árkolással keskenyebbé tenni igyekezzenek*”⁶ a lakosok, de a Zagyva megújuló áradásai, kiöntései mindig gondoskodtak utánpótlásról, ezáltal a belső tavak, vízállások megmaradtak. Előrelépést e téren csak a folyó szabályozása jelenthetett. Már 1799-ben megegyezés született Fényszaru községe és a hatvani uradalom között „*a Zagyva folyásának egyenesítésére, mely által temérdek károk háríthatók el.*”⁷ A 4 öl széles árok készítését meg is kezdték a fényszaruiak, de később a munkálatokkal felhagytak, az árok eliszaposodott, a remélt haszon elmaradt.^{8,9} A munka félben hagyása abból a felismerésből adódott, hogy „*a vizek regulációját természet szerint alulról kellett kezdeni, mert ha felül készül előbb, az öszve gyűlő víz annál nagyobb erővel rohan le, s megtetesednek a károk*”¹⁰ a még nem szabályozott területeknél. „*Mivel pedig a Jászság mellett Heves, Nógrád, Pest és Szolnok vármegyék is érintettek-érdekeltek voltak a Zagyva szabályozásában, az egyetértést nehéz volt megteremteni, így érdemleges tárgyalásokra csak 1847-ben került sor a kivitelezés pedig még sokáig váratott magára.*”¹¹

Ha a folyó szabályozására nem is került sora rajta lévő létesítmények és építmények karbantartása jelentős költségeket igényelt. Erről jegyzőkönyvek is tanúskodnak: „*A helység malma és zsilipje homokos helyen lévén építve, azok alját a víz elmosta, kilyuggatta, annyira megrongálta, hogy hiába pótolják szikes földdel és kővel, annak semmi hasznát nem vehetik.*”¹² Ez 1813-ban történt és csak a jászkerület pénzbeli hozzájárulásával tudták felújítani azokat csakúgy, mint a zúgókat és hidakat, amelyekhez a turai uradalomból

szerezték be a szükséges faanyagot.¹³ 1817-ben a Zagyván felépült az új köhíd,¹⁴ majd 1819-ben „a Galga vizén való fa híd szükséges volta is megbizonyosodott, mivel országútban esik, készítése közérdek.”¹⁵ 1820-ban „Jászfényszaru helysége a felsőszentgyörgyi fahíd építéséhez járult hozzá fafüvarral, mely alól mentesítés nem adható”¹⁶ - tájékoztatnak az iratok.

1824-ben a Galgán építendő vízimalom terve készült el. Két év alatt minden fórumot megjárt az, s noha a „Kerületek részéről semmi nehézség nem tétetett, mondott malom iránt,”¹⁷ ...még az is megengedett, hogy a templomi pénzből készüljön el, csupán azt kérték: „A malom helyét a szomszéd uradalmakkal egyeztetve a földmérő úr szorgalmasan vizsgálja meg.”^{17a} A szomszédos fura község vezetői -ahonnan a Galga vize fényszarui földre érkezett- „a Galga vizén építeni szándékozott malom felállítását, mint rájok nézve károsat, eltiltani kéri.”¹⁸ A jász kerület még próbált segíteni: „Az érdekeltek küldöttségeket deputáljanak földmérőkkel együtt, s a helyszínen vitassák meg a dolgot”¹⁹ - szorgalmazták a megegyezést átiratukban. A turai tanács ellenállásán megghiúsult a kivitelezés.²⁰

Ez időben kezdte foglalkoztatni a község vezetőit egy nagyobb építkezés terve. „Jászfényszaru közönsége a mostan fennálló Tanácsi Ház helyett egészen újat kíván felállítani, e végre az épület rajzolatját és költségeinek feljegyzését be mutattya”²¹ a kerületi hivatalban. Egyeztetések sora után jóváhagyást nyert a terv, kezdődhetett az építkezés.²² Az eredetihez képest csak annyi változtatás történt, hogy 7 öllel távolabb tolták az alapot és ezáltal „a kántori ház megmaradhatott.”²³

1827-ben Jászfényszaru tanácsa büszkén jelenteti a kerületnek az építkezés befejezését, amely „az új Tanács háznak felépítésére előmozdított számadás szerint 7621 forint 22 garasba került,” azaz 902 forint megtakarítással épült fel az eredeti költségvetést véve figyelembe. „Mind e mellett is kemény materiából állandó és csinos formában készítettet el”²⁴ - olvashatjuk a megnyugtató közlést. Ez az épület volt a község első emeletes /kétszintes/ épülete.

Újabb lépés volt ez is a helységnek mezővárossá válás felé haladó útján. Javítani kellett a tönkrement terménytárolókat. Tanácsi előírás alapján „behúzzák az utcán ásott tönkremenő közös vermetek, újakat pedig ásson magának ki-ki udvarán, portáján.”²⁵ Gondoltak végre a köztisztaságra is. „Egészség, jórend, tisztaság megkívánja, hogy az utcák csinosan tartassanak, oda döglött állatol ki ne vettessenek, szemetek, pernyék, trágyák ki ne hordassanak, azok az udvarok hátsó részében ásatandó gödrökbe tétessenek. Az utcákon álló poshadt vizek lecsapoltassanak, vízelvezető árok ásassanak. A sertésólak se tétessenek ki az utcára, se a szomszéd háza alá,... azt a gazda vigye udvarának hátsó részébe”²⁶ - hozták a lakosság tudtára. A megfogalmazott tilalmak pedig jól érzékeltetik az adott helyzetet.

Az ivóvíz ellátásának megjavítására új kőkút épült a quartély ház előtt, ami az ivóvízszükségleten túl a tüzesetek gyorsabb felszámolásánál vált hasznossá. Igaz, ezekben az években komoly tüzeset nem keserítette a lakosok életét, nyilván gondosan betartották a tűzrendészeti előírásokat, illetve az éjjeli tűzörök végezték példás pontossággal a feladatukat. Ebben segítségükre voltak a jászberényi példa nyomán felállított lándzsások, akik elsősorban a vagyonbiztonságra ügyeltek fel, de figyeltek a tüzesetekre is.²⁸

Emlékezetes esetük volt az, amikor éjnek idején a garázdaságáról elhíresült legényt „nem ismerték fel” és jól helyben hagyták. A jegyzőkönyv így örökíti meg: „Sándor István panaszolja, hogy Ézsias Istvánék becstelenséget követtek el rajta. Megvizsgáltatott. A nevezett magát éjszakák idején illetlenül viselni szokta és béres szolga létére nemességében bizakodván, másokat is engedetlenségre gerjeszt, amiért már korábban megintették, hogy mint nemes embert illet úgy viselkedjen. Ha éjszaka kérdezik, nevét mondja meg mert most sem bántották volna, de nem szólván, éjszakának idején nem tudták ki legyen, az instáns panaszát megszüntetik.” Hát, akkoriban ez is a megnevelés egyik formája volt.²⁹

Rendben, csendben folyt az élet, csupán a szomszédos Pusztamonostorral nem sikerült békességben élni. 8-10 évig is eltartottak a határvillongások. 1814-ben kezdődött,

amikor „A Fényszaru-Ágó puszta közötti országutat a Monostori Uraságok behúzták, majd 30 ölnyre a fényszarui földekre és szántókra be csapták. Az ott szántó Fényszarui lovasok 4 lovát eke szerszámostul elfoglalták, visszaadni nem akarják.” „Heves vármegye küldöttével közösen vizsgálta meg és igazította el az ügy” -rendelkezett a kerület.³⁰

A következő évből az esetről megnyugtató adatot olvashatunk. „Fényszaru és Monostor közönségei között az országút eránt fenn forgó kérdések és panaszok mind a két feleknek barátságos megegyezések által jó móddal elintéztettek.”³¹

Mielőtt fellélegezhetnénk, máris előttünk az 1819. évi bejegyzés: „Fényszaru és Monostor között a határvillongásoknak elsimitására már történt egyezés, de a monostori urak nem tartják meg azokat. Írni kell Heves megye urainak, hogy jöjjenek ki a dolog helybeni tisztázására.” „Csekély mennyiséget foglal magában a vitatott terület, nem éri meg a delegátus fáradságát, intézzék el jó szomszédként a községek” -zárta le maga részéről a vitát a jászkapitányi hivatal.³²

A kerület ugyan lezárta, de a helyzet nem oldódott meg, így 1821-ben elhatározott, vizsik „a nádor elé az ügyet, ahogy azt az 1802-es 23. tc. is kimondja, mert a monostori urakkal az egyezés nem lehetséges.”³³

És igazuk lett. Nádori közbenjárással megoldódott a viszály, megtörtént a mezsgyék pontos kijelölése, „16 határjelt állítottak fel” a nevezett határrészen 1822-ben.^{33a}

A község vezetői 1829-ben érkezettnek látták az időt hivatalos lépések megtételére a célból, hogy Jászfényszaru mezővárossá váljék és mellé vásártartási jogot is nyerjen.³⁴ A kerület megvizsgálta a kérelmet, azt úgy ítélte meg, hogy eddigi fejlődésével rászolgált a mezővárosi rangra és „a kért vásárok a kereskedésnek tekintetéből hasznosnak tartatnak s a január 6., május 1., július 26., s október 26. napjára kért országos vásárok tartására kért privilégium megadása” hasznára lesz a helységnek.³⁵ E mellett „a hétfő és csütörtök napokra kért heti vásárok /piacok/ tartását is pártfogólap terjesztette tovább a Helytartó Tanács hoz”...1831-ig húzódott el az ügy mert időközben be kellett szerezni a „vásár joggal bíró kerületbeli helységek”³⁶ jóváhagyó nyilatkozatait is. A Jászberénybe 1831. szeptember 20-án megtartott közgyűlésen történt meg Jászfényszaru mezővárossá nyilvánításának ünnepélyes kihirdetése és egy heti vásárnak tartására szóló engedély átadása.³⁷ Igen jelentős lépés volt ez előre a helység életében, de jóval kisebb, mint azt eredetileg tervezték. Az országos vásártartás joga még nem rendeződött és heti piaca is csak egy napra engedélyeződött. Az országos vásártartáshoz be kellett szerezni még a környező megyék hozzájárulási nyilatkozatait is, ami hosszú időt igényelt. 1845-ben már csak Heves vármegyét kellett megsürgetni és nyilatkozatra bírni, hogy lezárható legyen az ügy.³⁸ A kedvező döntés -vásárjog ügyben- 1845 végén született meg: „Jászfényszaru mezőváros kebelében évenként négyszer, jelesül Böjtmás hó 12-én, Pünkösöd hó 12-én, Szentjakab hó 29-én és Mindszent hó 25-én tartandó országos és barom vásárok...a városi szabadalom legfőbb helyén megadattak.” Ezután már csak a formások voltak hátra. „1846-ban „a folyamodó községet a szabadalmi levélnek átvétele végett a magyar Királyi Udvari Kancellária Kiadó hivatalához utasították.”³⁹ Itt kellett a város vezetőinek a magukkal hozott pénzből lefizetniük az előre jelzett taxát. Csakhogy ennek volt egy sarkalatos akadálya. Nem volt ennyi pénze a városnak. „A szabadalomért járulandó 800 ezüst forintos összeget a község pénztárának jelenlegi állapotából kifizetni nem lehet.” Hogy pedig a vásártartási jog mégse menjen veszendőbe, „különös jászkapitányi engedéllyel lakosonként 5 garas”⁴⁰ helyi adót vetettek ki. A hiányzó pénz így lett együtt és Jászfényszaru mezőváros országos vásárokat tarthatott.

JEGYZET A IV. FEJEZETHEZ: C. 1.-40. SORSZÁMIG

1.	Protocollum	1794.	234. oldal
2.	Protocollum	1801.	91. oldal
3.	Protocollum	1827.	373. oldal
4.	Protocollum	1827.	695. oldal
5.	Protocollum	1827.	2167. oldal
6.	Protocollum	1815.	1450. oldal
7.	Protocollum	1800.	88. oldal
8.	Protocollum	1814.	80. oldal
9.	Protocollum	1809.	500. oldal
10.	Protocollum	1829.	64. oldal
11.	Protocollum	1847.	3078. oldal
12.	Protocollum	1813.	1380. oldal
13.	Protocollum	1820.	283. oldal
14.	Protocollum	1817.	603. oldal
15.	Protocollum	1819.	89. oldal
16.	Protocollum	1820.	351. oldal
17.	Protocollum	1824.	432. oldal
18.	Protocollum	1824.	793. oldal
19.	Protocollum	1825.	337. oldal
20.	Protocollum	1825.	1780. oldal
21.	Protocollum	1825.	111. oldal
22.	Protocollum	1825.	369. oldal
23.	Protocollum	1825.	1182. oldal
24.	Protocollum	1827.	1568. oldal
25.	Fodor: A Jászság		332. oldal
26.	Fodor: A Jászság		336. oldal
27.	Protocollum	1820.	826. oldal
28.	Protocollum	1829.	101. oldal
29.	Protocollum	1824.	683. oldal
30.	Protocollum	1814.	1192. oldal
31.	Protocollum	1815.	401. oldal
32.	Protocollum	1819.	1927. oldal
33.	Protocollum	1821.	288. oldal
33.a	Protocollum	1822.	1375. oldal
34.	Protocollum	1829.	8. oldal
35.	Protocollum	1829.	546. oldal
36.	Protocollum	1831.	634. oldal
37.	Protocollum	1831.	853. oldal
38.	Protocollum	1845.	11. oldal
39.	Protocollum	1846.	38. oldal
40.	Protocollum	1846.	488. oldal

4. OKTATÁS, EGYHÁZ, EGÉSZSÉGÜGY

Az iskolai oktatás helyzetét legszemléltetőbben úgy lehet érzékeltetni, ha valamelyik tanítási évről a kimutatásokat megvizsgáljuk. Álljon itt erre a célra az 1804-es esztendő adatsora.

A község iskolája az egri érsekség és a kassai tanfelügyelői kerület alá tartozott. Helyi igazgatója Rimanóczy Ferenc plébános volt, aki a hitoktatást is ellátta. A tanítók közül Mészáros Pál az első osztályt, Kőszeghy Ferenc pedig a második és harmadik osztályokat tanította. Tanítási módjuk jó, a tanítás értéke kielégítő értékelést kapott. Mindketten beszéltek a magyar, a latin a német és a szlovák nyelvet, de a tanítás Jászfényszarun csak magyar nyelven folyt. Mészáros Pál ekkor a 20., Kőszeghy Ferenc a 7. évet tanítja a községben. Az osztályok heti óraszámát tantárgyi bontásban az alábbi volt:

1. osztály:		2. osztály:		3. osztály:	
vallás	4 óra	vallás	2 óra	vallás	2 óra
erkölcsi mb.	2 óra	bibliai történet	2 óra	bibliai történet	2 óra
betűírás ism.	3,5 óra	latin	1 óra	latin	1 óra
szótagolás	3,5 óra	helyesírás	1 óra	helyesírás	1 óra
olvasás	4,5 óra	olvasás	1 óra	olvasás	1 óra
számтан	2 óra	számtan	2 óra	számtan	2 óra
írás	2,5 óra	írás	1 óra	írás	1 óra
-----	-----	erkölcsi	1 óra	/regula/	1 óra
		szabályok			
összesen:	22 óra	összesen:	11 óra	összesen:	11 óra

Az első osztályosok származás szerinti szelektálása: „*polgár 54, köznép 21, összesen 75 fő. Közülük 57 szorgalmasan, 15 hanyagul végezte munkáját, három pedig véget vetett az iskolának.*”¹

A jelentésben némi szépítés is van, főleg Mészáros tanító úr munkájának megítélésében. Ő már 1801-ben is oly hiányosan végezte el tanítói feladatait, hogy gyakran pályatársa /Kőszeghy tanító úr/ látta el az ő munkájának java részét is. Ezért kérte is a kerulettől, hogy Mészáros Pál béréből 10 forintot illesse meg.² Mivel kérése nem hallgattatott meg, később már nem igyekezett társa mulasztásait pótolni. Mészáros Pál pedig évről-évre kapta az újabbnál újabb figyelmeztetéseket. Mivel ezeknek elmarasztaló anyagi vonzata nem volt, megjavuláson nem is gondolkodott. Hogy mindezek ellenére állásában maradhatott, annak egyetlen oka volt: nem volt könnyű új tanítót szerezni helyébe. Ez különösen igaz az 1810-es évek derekától, amikor a pénz elértéktelenedése folytán igen nehézvé vált a megélhetésük. Ezért is folyamodtak a jáász kerület összes tanítói fizetés emelésért a jáászkapitányi hivatalhoz. A nagymértékű inflálódást egyébként a napóleoni háborúk megnövekedett hadikiadásaira fedezetlenül kibocsátott papírpénz nagy tömege okozta. A tanítók beadványukkal elérték, hogy „*az addig való pénzbeli esztendei fizetésük még egyszer annyival megöregbítettessen.*”³ A jövedelmük még így is alacsony maradt a 400%-os inflációt tekintve. Nem is tudták nélkülözni a községtől járó természetbeni juttatásokat és azonnal reklamáltak - még 1828-ban is-, ha „*a fizetéshez rendelt gabona és szénabéli járandóságot nem kapták meg időben.*”⁴

De ugyanúgy késett egyéb járandóság -nyugdíj- is. „*Mosótzai Antal Jászfényszaru-i tanító özvegye kéri, hogy elhalt férje után járó nyugdíját - melyet a nevelési rendelet 290. szakasza ír elő - Jászfényszaru tanácsa visszamenőlegesen folyósítsa, mivel 2 nevetlen árvája is van, így jelenlegi sorsa azt megkívánja.*”⁵ Az öregség, az elfáradtság a nevelői pályán sem volt elfogadható. Ezt a tanács is figyelemmel kísérte, s ha bekövetkezett, intézkedett: „*A fényszarui tanító - Bezzeg Mártonnak tanítási módja öregsége végett céliránytalanannak nyilváníttatik*”, meg kell azt szüntetni, új, fiatal, tetterős utódról kell gondoskodni.⁶

Olykor központi intézkedések is napvilágot láttak az oktatásban. Nem sokszor voltak ezek nagy horderejűek, inkább az látszott rajtuk, hogy a *"felelős személy"* meg kívánta mutatni saját nélkülözhetetlenségét. Íme egy példa rá 1831-ből: „*Az oskolai őszi szünet napok, melyek eddig Szt. Mihályig és Mindszent napokban tartattak, az új rendelet szerint Kisasszony és Szt. Mihály holnapokban lesz, s ezután a szünnapok aug. és szept. holnapokra határozottak.*”⁷

A tanítói bérek rendezésekor sor került a plébánosi javadalmazás emelésére is. „*Rozinay Mihály plébános úrnak esztendei fizetését 300 forinttal kívánja a helység kérésére javítani.*”⁸ Három év sem telt el s jászkapitányi átírat érkezett: „*Jászfényszarui Plébános Tisztelendő Rozinay Mihály úr esztendei fizetésének javítását legalább is annyi árpa mennyiséggel mennyit a konyhájára megkívántató sertések nevelésére s hízalásokra elegendő, kegyesen megszaporíttatni kéri.*” „*A helybéli tanács intézze el jó móddal*” - jött az utasítás.

A helybéli tanács azonban nem szerette, ha valaki az ő megkerülésével, felsőbb hatóság nyomásával akarja valamire rákényszeríteni, így most is ennek megfelelő határozat született: „*Rozinay Mihály plébános kérésére a község az esztendei árpa mennyiséggel javítani nem szándékozik, mivel esztendei fizetését nem régiben 300 Ft-tal javították, s e szerint esztendőre jövedelmét, melly 600 Ft, 7o kila búza, 3 kötel föld és a Stoláris jövedelem. Ezt elegendőnek ítéli a Plébános úrnak Subsistentióságára.*”⁹

Újabb próbálkozás 1825-ben történt a plébános úr részéről: „*Rozinai Mihály plébános fizetését Conv.Pénzben kifizetetni kéri.*” A válasz: „*Sem a Stoláris, sem a lecticalis jövedelemnek Conv.Pénzben lehető fizetéseiről semmi országos Rendelés tétetve nincsen, sem folyamodó Plebanus úr bérének helyt adni, sem Deputatio által kért 200 Ft Segedelembeli Summát az adózó Nép tehetetlenségével meg adni nem lehet.*”^{9a}

A fentiekből kitűnik, hogy a tanácsi vezetés és a községi plébános között az együttműködés nem mindig volt harmonikus. Ennek ellenére az egyházi ingatlanok javítására mindig szorított ki pénzt a tanács. Igaz, ehhez gyakran a kerület pénzbeli támogatását is meg tudta szerezni, ha megfelelő tervet, költségvetést és indokot nyújtott be.¹⁰

Egy példa erre a század elejéről: „*Mellékelt rajzolat és költségvetés mellett kéri a fényszarui tanács a parochia fedelének javítását és a 2 káplány szobák felépítésének megengedését.*” „*Ellenőr küldetik ki annak megvizsgálására, hogy ezen munkák elkerülhetetlenül szükségesek-e vagy sem?*”¹¹

Szükséges volt, mert a következő évben „*Rábel Károly a fényszarui plébániát reperálta.*”¹² Sőt, újabb egy év múlva „*A tanács engedelmet kér arra, hogy az Oskola házának...megjavítására kívántató matériálékért a Beneficiális Cassából 190.Ft-ot kiadhasson.*” „*Megengedtetett.*”¹³

Legközelebb 20 év múlva lett szükség a javításukra: „*Rozinai Mihály Fényszaru plébánosa jelenti, hogy a Parochiális ház tetejét újra kell csináltatni.*” Válasz: „*Mivel a síndelei és létzei átallyában megavultak és megromladozott állapotban vannak, újonnan való csináltatása elkerülhetetlenül szükséges.*” Az elkészült költségvetés 643 Ft 3 garast tett ki, amit a Beneficiális Cassából rá ki is fizettek.¹⁴ - adja tudtul a jegyzőkönyv. A plébánosi bérek rendezésekor a helybéli kántor fizetését is megemelték 40 Ft-tal, majd 1824-ben Palik Sándor kántor fizetését újabb 80 forinttal növelték, nehogy elmenjen, „*nehogy az új kántornak még többet kelljen fizetni, annyival inkább, mint hogy az egész közönség vele mind ekkoráig meg*

vagyon elégedve”¹⁵ - árulkodik az igazi okról a feljegyzés. 1825-ben újra kinyilvánítják: „*A Jászfényszarusi Kántor Palik Sándornak 80 Ft Pénzben a helybéli Tanács által meg határozott esztendei fizetése minden további következés nélkül a nevezett közösségnek B.C-ből rendesen ki adasson.*”¹⁶

Az elkövetkező években a tanulói létszám növekedése figyelhető meg. Ez a népesség természetes szaporodásán túl azzal is összefüggött, hogy az 1809-es tankötelezettségi törvény kimondta: „*A szülők gyermekeik iskoláztatására testi fenyítéssel is rászoríthatók.*”¹⁷ Ezt pedig egy szülő sem kívánta kipróbálni.

E mellett az inasképzés színvonalának emelése érdekében 1840-től rendelet írta elő az inasok vasárnapi tanítását. A kerület 1846-ban így rendelkezett: „*Vasárnapi tanodák városokban, nagyobb községekben vasárnap és ünnepnapok bizonyos óráiban - 9-12 között - a 12. évet már meghaladott ifjak, inasok, legények, napszámosok számára nyitassanak.*”¹⁸ Így született meg a vasárnapi iskola Jászfényszaru mezővárosban is, ahol a foglalkozások első órájában hit- és erkölctan, valamint szentírás magyarázat folyt, a második órát írásolvasás és nyelvtan gyakorlással töltötték el, míg a harmadikban jutott idő a számtan, a természetrajz és a természettan ismereteinek bővítésére.¹⁹

Már a század elejétől rendszeresen alkalmaztak orvost a községben, majd a mezővárosban is. Ők a helységben telepedtek meg és látták el hivatásbéli feladataikat. Igyekeztek magukat a lakosság fölé helyezni, a szolgáltatások alól kivonni. Így mentesült 1801-ben „*Mérki István chirurgus a közterhektől.*”²⁰ Álljon itt egy érdekes eset a doktor úr praxisából: „*Mérki István Chirurgus Kónya Mihály csikóson, akit egy monostori ember kegyetlenül meg vert, tett curájáért és az a végre hordott orvosságokért a már az előtt beadott specificatio szerint kifizetéséért instál.*” Kérelmének oka az volt, hogy az elkövető nem jász, hanem pusztamonostori ember, aki így Heves megyei illetőségű, tehát az orvosi költségek díját rajta csak az illetékes megye segítségével lehet behajtani. „*Kifizetését Heves vármegyénél megsürgettük*”-adta tudtul a kerület.²¹

Külön gondot okozott a vezetésnek, ha az orvos elköltözött vagy elhalálozott. Ilyenkor nehéz volt a pótlása, sokszor hónapokig kellett új-után járni. Amikor pedig jóra leltek, igyekeztek azt mindenáron megtartani. 1823-ban Szalai Antal chirurgust fogadták fel, noha ő előre közölte, „*csak rövid ideig szándékozik maradni, máshová ígérkezett el későbbre.*”²² Szerencsére a távozásáig sikerült utódot találni Kertész József személyében, akinek évi kialakított bére:

„conventió pénzben	80 forint,	kétszer búza	10 pozsonyi mérő
rozs	20 pozsonyi m.	tűzifa	2 öl
nád	100 kéve	faggyú	20 font
széna	3 szekér” ²³		

A Fényszarura betelepült orvosok nagyban javították az egészségügyi ellátás színvonalát, egyre kevesebb munka hárult a borbélyokra e téren, de továbbra sem vették el a bábaasszonyok kenyerét.

Ez időben a Jászság egészségügyi helyzete és ellátottsága az országos szint fölött állt. 1829-ben „*gabonabéli közadakozásból Jászberényben ispotály építését kezdték meg, melyhez Fényszaru is jelentősen hozzájárult*”²⁴ – szól az írás. Felépülése után súlyosabb esetű betegek gyógyítását itt végezték az egész jász területről összegyűjtve azokat.

Ha országos járvány ütötte fel a fejét, az ellene való védekezés is országos méretűvé vált. Így történt ez 1831-ben is, amikor a felvidéki kolera járvány hatása a Jászságot is elérte. Megszigorították az utazási és közlekedési feltételeket, a veszélyes helyekről tilos volt a kilépés. „*A Zagyva-Tarna patakok mellett a nagy országút mentében Kassa felé záró őrizet állíttatott*”²⁵ - olvashatjuk a jelentésből. Lezárták a városokat, megtiltották a mezői munkásoknak az országutakon való járást. „*Fényszarun nevezetes számú katonaság lett elhelyezve az utak őrzésére.*” Azok a város élelmét, tartalékait gyorsan felélték, hamarosan

hús-ellátási gondok merültek fel, kiürültek a mészárszékek. Kalocsai Imre mészárszék árendás pedig hiába kérte többször is, hogy engedélyezzék Karáról vágómarha felhajtását, a zárlat miatt nem kapta meg azt. *„Igyekezzen helyben szerezni”*²⁶ -adták neki a hasznavehetetlen tanácsot.

Az 1840-es évek második felétől a Jász Kerület már főorvossal is dicsekedhetett, 1848. év elején pedig Lintzbauer Ferenc elérte a jász községekben és városokban a himlő elleni védőoltás bevezetését. *„A jászkerületbeli községek elöl járói utasítottak, hogy a himlő oltás körül felmerülő kötelességeiket erélyesen teljesítsék, s azt minden kitelhető módon előmozdítani igyekezzenek”*²⁷ -szabta meg a feladataikat a kerület.

1.	SZML. Jász-k.Ker. Lt. 1804. I. fasc.	837. szám.	
2.	Protocollum	1801.	483. oldal
3.	Protocollum	1816.	43. oldal
4.	Protocollum	1828.	1051. oldal
5.	Protocollum	1845.	976. oldal
6.	Protocollum	1847.	1642. oldal
7.	Protocollum	1831.	468. oldal
8.	Protocollum	1815.	454. oldal
9.	Protocollum	1818.	684. oldal
9.a.	Protocollum	1818.	1492. oldal
10.	Protocollum	1825.	24. oldal
11.	Protocollum	1800.	150. oldal
12.	Protocollum	1801.	352. oldal
13.	Protocollum	1802.	392. oldal
14.	Protocollum	1821.	173. oldal
15.	Protocollum	1824.	473. oldal
16.	Protocollum	1825.	3. oldal
17.	Tarnay: Iskolázás		19-33. oldal
18.	Protocollum	1846.	1032. oldal
19.	Protocollum	1846.	1032. oldal
20.	Protocollum	1801.	397. oldal
21.	Protocollum	1795.	469. oldal
22.	Protocollum	1823.	392. oldal
23.	Protocollum	1824.	720. oldal
24.	Protocollum	1829.	384. oldal
25.	Protocollum	1831.	545. oldal
26.	Protocollum	1831.	579. oldal
29.	Protocollum	1848.	305. oldal

5. A KATONASÁG

A 19. század elején az európai események -különösen Napóleon hatalmának növekedése és katonai sikerei - és a hadi helyzet alakulása egyre nagyobb katonai erőfeszítéseket kívántak meg a Habsburg birodalomtól. Ezek jelentős részét a tartományoknak -köztük hazánk- kellett vállalnia. Elsők között szólította fel a császár a Jász és Két Kun Kerületet, mint kiváltságosokat, 1000 lovas katona kiállítására. Az uralkodói leirat így zárult: *„Hogy tehát hívségik, ősi virtusaik, s vitézi tüzeik annál nagyobb próbáját ez alkalmatossággal is tehessék és adhassák, Ő Királyi Hercegségek /nádor/ közben járására meg engedte lészen a Királyi felség, hogy magok közül egy különös Palatinális Regimentet formálhassanak.”*¹

Az 1800-ban megalakított 12. számú úgynevezett Nádor huszárezredben a jászok és kunok adták az 1233 fő legénységet és a 1212 lovat saját költségükön. Ezen túl a helységeket és lakosaikat még egyre újabb terhek is súlytották.

„Kvártély házak rendbe hozassanak.”

„Istállók megigazíttassanak.”

„Közlegényeknek télen az istállóhoz közeli kvártély adassék, havi váltás legyen, szalmazsák, lepedő, takaró adasson.”

„A legénynek főzőnek a gazdák”

*„Tiszt uraknak tűzifa adasson.”*³

*„Jászfényszaru helység kvártély házára tétetett költsége 158 forint és 30 garast tett ki. A beszállásolásnak nem lévén akadály.”*⁴

A katonáknak a lakosok házáinál való elszállásolása, étkeztetése, lovaik abrakolása tetemes összegre rúgott, főleg, ha hosszú ideig tartott. A költségeket nem lehetett a lakosok nyakába varrni, a hadsereg viszont nem mindig bizonyult fizetőképesebbnek. Ilyenkor a helység kasszájának kellett *„jeleskednie.”* 1801-ben *„Jászfényszaru helység azon lakosainak, kiknek házáinál katonák kvártélyoztak 56 forint 19 garas osztatott ki.”* A lovak ellátására viszont a hadi kassa *„meg fogyatkozása”* miatt fizetni már nem tudott, helyette lovanként 1 forint és fél garast a közpénzekből fizettek ki az érintett lakosoknak.⁵

Volt eset rá, hogy a súlyosan megrakott szekerek, meg a rossz utak a fuvarozó gazdáknak állataiban, szekereiben károkat okoztak. 1801-ben *„Farkas Ferenc fényszarui lakos 3 rendbéli gabona és széna szállítás alkalmával elejtett 4 lovainak 115 Ft-ot kitevő árát kéri megtéríteni.”* *„Várja el az elejtett marhák árának pótlására Ő felségétől kegyelmesen resolvált lovak árának kiosztásául teendő rendeletet”* - kapta meg pénze helyett az elodázó választ.⁶

A franciák elleni háborúk hol elhúzódtak, hol rövid békeidőszak után újra éledtek, így egyre több katonára lett szüksége az uralkodónak és egyre kevesebb volt az önkéntes jelentkező. Ez a toborzási idő növekedését eredményezte és a beszállásolt toborzók eltartása is egyre terhesebbé vált. Jászfényszaru vezetői a tőlük való szabadulás útját keresték, ami nem bizonyult egyszerűnek. Súlyos természeti csapás is kellett ahhoz, hogy ez sikerüljön. *„Két rendbéli jégeső csak könnyen számítva is 6808 kila gabona károkat okozott, s ezt követően minden némű élelembéli dolgok ára mérhetetlenül felnőtt”,*⁷ ami miatt már az elszállásolt katonák is panaszkodtak. A tanács kénytelen volt a legfontosabb 26 árunak megszabni az árát, hogy ezáltal a további áremelkedésnek gátat vethessen.⁸

A nehézség láttán és a tanács többszöri sürgető kérésére *„a kvártélyozó katonaság által tétetett Jász-Berénybe.”*⁹

Adódtak egyéni problémák is: *„Sziráki József Palatinus Regementben szolgáló katona, fényszarusi Kovács Andrásnál lévő két tehenit eladattatni és az árát magának által adattatni kívánja. Jászfényszaru Helysége a valóságot tapogassa meg és a kérést teljesítse”* - kapta meg a tanács a feladatot.¹⁰

Néhány hét múlva már ez olvasható: „34 Ft 40 garas Nagy Ferenc Kapitány Úrnak által adták legyen”, a megbízatás teljesülést nyert.¹¹

Más alkalommal a katonának bevonult Szalmás András feleségének - Seres Erzsébetnek - panasza lett vizsgálat tárgya, mivel azt sérelmezte, hogy a földje felett nem rendelkezhet szabadon. Községi bizottság vizsgálta meg az ügyet és tett javaslatot a megoldásra az alábbi szerint: „...minthogy őnékie a földje kezébe nem adattatnak élelmére, holott nyomorult létére egyéb módon nem élhet, azzal a véleménnyel vannak a tudósítók, hogy az Instánsnak az ura földjét olly móddal, hogy azokat se elidegeníteni, se adósságokkal terhelni ne lehessen, hanem csak belőle élni, által adatni illendő volna.” A fenti javaslatra tanácsai jóváhagyás született: „Úgy legyen.”¹²

A kor szokása szerint a katonáknak felcsapottak 14-15 évig „ették a császár kenyerét,” azaz lettek katonák. Persze ez csak akkor igaz, ha szerencsésük volt és közben meg nem haltak, el nem nyomorodtak a csatákban. Ilyenkor -ha feleséget, gyereket hagytak otthon- a zsoldjukból támogatták őket. De mi történt, ha nem érkezett a pénzsegély? Bizony csak létbizonytalanság a családra. Ezért is „kéri Búzás István hitvese /1812/ hogy férjéről a regiment adjon hírt, hiszen 14 éve már hogy elment, s azóta semmi hírét sem hallotta, bár már korábban is érdeklődött. Szeretné tudni mi van férjével, mihez tartsa magát árvaival?” A jegyzőkönyvekben nincs nyoma, hogy most kapott-e választ, tudósítást szerettéről.¹³

Az uralkodói leirat után a Nádor huszárezred felállítása gyorsan befejeződött. A már korábban más ezredekben szolgáló jászok közül is sokan igyekeztek áthelyeztetni magukat a palatínusokhoz. Ez 1802-ben a fényszaruiak közül Kóródi Ignácnak sikerült.¹⁴

A már több év óta katonáskodók egy része ugyanekkor megpróbált leszerelni és a lakóhelyére visszatérni. Úgy látszik az egyre kegyetlenebbé és véresebbé váló csaták rádöbentették őket, hogy a háború nem életbiztosítás, ott meg is lehet halni. Csakhogy a leszereléshez megfelelő indok kellett és még akkor is, ha az is adott volt, községük tanácsának támogató hozzájárulását is meg kellett szerezniük, hogy kérésük megvalósulást nyerhessen. Elfogadható indok ugyanis mindössze egy létezett: Redemptus családbeli ifjú legyen, akinek községbeli jelenlétére földje megművelésénél van szükség. Így az eséllyel kérelmezők száma minimálisra, a redemptus gazdák némely gyerekeire zsugorodott le. A "némely" kitétel arra utal, hogy általában az elsőszülött fiakat lehetett felmentetni, leszereltetni, míg a másod-harmad szülöttek csak úgy szabadulhattak az ármádiától, ha apjuk gondoskodott "helyettesről". A dolog elrendezése törvényes és egyszerű volt. A községben élő irredemptusok szegényesen élő fiai közül némelyek jó pénzért vállalkoztak a módosabb gazdák gyerekeit helyettesítő katonai szolgálatra. Tóth András például saját pénzen „György nevű fia helyett más alkalmast állíttatott a reá tett költségek megtérítése mellett, ezért fia örökös obsittal haza érkezett legyen”¹⁵ -tudósít az írás.

A többség azonban hiába kérelmezte, a császárnak kellett a Berze Antalok,¹⁶ Rubint Istvánok,¹⁷ Kovács Mihályok¹⁸ és Rékasi Gergelyek.¹⁹ Őket elnyelte a hadsereg, megtizedelte a háború. Az egyik kérelmező beadványának elutasítását el is olvashatjuk: „Rékasi Gergelynek oda haza semmi közadó alá tartozó gazdaságbéli javai nincsenek, ezen okból örökös elbocsájtásra nem qualificáltatik.”¹⁹ Hogy itthon özvegy édesanyjáról neki kellett volna gondoskodnia, az senkit nem érdekelt, annak nem volt súlya a kérelemben és a döntéshozatalnál.

A Nádor huszárok bátorságban és vitézségben mindig kitettek magukért. 1805-be Ulmál, -amikor Meck 26 ezer főnyi seregével megadta magát Napóleonnak- csak a Nádor huszárok vágták át magukat a franciakon Hertelendy Ferenc ezredes vezetésével és tértek haza szabadon.²⁰ 1809-ben -a gyászos emlékezetű győri csatában- egyedül a híres "jász-ezer" állta útját az üldöző franciaknak, mentve meg így életét és szabadságát sok-sok magyarnak.

A katonai szolgálat alóli felmentés megszerzése békésebb időben sem volt egyszerű. 1831-ben Ozoróczki Andrásnak Tóbiás nevű fiát csak azért szerelték le, mert „testvérét

elvitte az epekörság nyavajája /kolera/, apja pedig 78 éves vétségére jutván nagy gazdaságával nem törődhet."²¹

A napóleoni háborúk befejezését követő nyugalmasabb években is megmaradt teherként a katonai beszállásolás. Az érte járó pénzt a lakosok elismervény ellenében rendszeresen megkapták.

„Quartély pénz Fényszarunak 129 Ft 15 garas” kifizettetett.²²

*„Jan-febr-márc-ápr. hónapokban a katonaságra fordított kenyér, abrak, fa, széna, gyertya, szállás, főzés fejében Fényszaru helysége 175 Ft 29 garast megkapta, osztasson ki az érintett lakosok között érdemük szerint.”*²³

*„Fényszaru kapja a Generális Cassából 275 Ft 27 garast conventiós pénzben. A lakosok között osszák ki, s a kifizetésről bizonyság levelet vegyenek fel.”*²⁴

*„Fényszaru: 573 Ft 10 garas. Elismerő levél vétessen.”*²⁵

*„Fényszaru: 296 Ft 9 garas. A kiosztásrul veendő elismeréseket a lakosok névbeli feljegyzéseivel egyetemben mutassák be.”*²⁶

*„101 Ft 4 garasról a lakosokat illető összeget az illető lakosoknak osszák ki.”*²⁷

Külön gondok a hadgyakorlatok idején jelentkeztek, hiszen megnövelt hadifuvarral kellett segíteni azokat sokszor a legnagyobb mezőgazdasági munkák idején. Ha erőn felüli volt a megterhelés, a beszállásolás könnyítését kérte a helység. 1814-ben: *„Jászfényszaru kéri, hogy a nála beszállásolt lovakat máshová szállítsák el, minthogy azok tartására a sűrű Transenna miatt elégtelen.”* „Igaza van a községnek, az ott levő fél Svadron Jászapatiba tétessen, a másik fele maradjon Jászberényben.”²⁸

1815-ben: *„Jászfényszaru bírása, tanácsa a katonai tartást márciustól máshová rendelni kéri, mivel arra magát elégtelennek tartja, mint transennális helyvonó marhái is erőtlenek.”*²⁹

1817-ben: *„Jászfényszaru bírása és tanácsa kéri, hogy a fölösen beszállásolt katonák egy részét máshová rendeljék /4o közlegény, kapitány, strázsamester /Igazságtalannak tartják, hogy újólag egy Hadnagyot is ide kívánnak telepíteni.”*³⁰

1828-ban fordított a helyzet: *„Jászdózsa község kérte, hogy quartélyon nála lévő katonaságot máshová vigyék, mert a lovaknak nem tud istállót biztosítani.”* Ez nyomós indok volt, hiszen a hadsereg sokszorta jobban vigyázott a lovakra, mint az ember állományára. Azonnal intézkedtek is: *„Jászberény, Arokszállás, Fényszaru, Jákóhalma a kijelölt új hely.”* Fényszaru, tiltakozott ugyan ellene, de elutasították, mert *„ott bővebben van istálló és a helység is tágasabb.”*³¹

1824-ben megújító rendelkezés született, mely szerint *„a Katonaság elhelyeztetése, Katona Tisztek kvártélyja, úgy ételek, italok kiszolgálása, sőt a naturáléknak a fegyverbéli gyakorlás helyére teendő fuvarberek megtérítése eránt a korábbi rendeletek tartassanak meg szolgáljanak zsinórmértékül.”*³²

A beszállásolás körüli nehézségeiken Fényszaru vezetői 1845-ben egy tiszti ház megépítésével kívántak változtatni, amelyre pénzt a kerülettől kértek. A kérést jogosnak ismerték el, mert *„Fényszaru katonaság nélkül ritkán vagyon, azonban tiszt lakása és istállója nem lévén, kéntelen a lakosok házaiban szállásolni tiszteket, s minthogy a lakosok házai nem alkalmasak e végre, tetemes költség kívántatik hol egyik, hol másik privát ház kijavítására és helyreállítására, s mégis nem elégszenek meg a Tisztek szállásaikkal, sőt gyakori összeütközések s kellemetlenségek adódnak. Ezen költségeknek és kellemetlenségeknek kikerülése végett célirányos lenne Fényszaruban elhagyott, de egészben köbüil és téglából épült serháznak megvétele és helyreállítása.”*³³

Amikor az országos érdek találkozott a kerületekével, abból a község is jól járhatott, egy-két létesítménnyel gazdagodni tudott. A kérdés csupán az volt, felismerik-e a helyi vezetők a kínálgzó lehetőségeket, s ha igen, jól időzítve tudják-e benyújtani és elfogadtatni azokat a felsőbbiségekkel. A fenti esetben siker koronázta erőfeszítéseiket.

1.	Protocollum	1800.	361. oldal
2.	Kele: A Jászkunság		228. oldal
3.	Protocollum	1801.	360. oldal
4.	Protocollum	1801.	503. oldal
5.	Protocollum	1801.	510. oldal
6.	Protocollum	1801.	517. oldal
7.	Protocollum	1802.	303. oldal
8.	Protocollum	1802.	330. oldal
9.	Protocollum	1802.	326. oldal
10.	Protocollum	1801.	301. oldal
11.	Protocollum	1801.	447. oldal
12.	Protocollum	1801.	234. oldal
13.	Protocollum	1812.	1699. oldal
14.	Protocollum	1802.	164. oldal
15.	Protocollum	1801.	368. oldal
16.	Protocollum	1801.	73. oldal
17.	Protocollum	1802.	283. oldal
18.	Protocollum	1824.	549. oldal
19.	Protocollum	1829.	780. oldal
20.	Kele: A Jászkunság		228. oldal
21.	Protocollum	1831.	631. oldal
22.	Protocollum	1812.	786. oldal
23.	Protocollum	1829.	319. oldal
24.	Protocollum	1831.	345. oldal
25.	Protocollum	1831.	779. oldal
26.	Protocollum	1845.	415. oldal
27.	Protocollum	1848.	48. oldal
28.	Protocollum	1814.	83. oldal
29.	Protocollum	1815.	364. oldal
30.	Protocollum	1817.	289. oldal
31.	Protocollum	1828.	1924. oldal
32.	Protocollum	1824.	435. oldal
33.	Protocollum	1845.	349. oldal

6. VÁROSIASODÁS, VÁROSODÁS, SZÁZADOS-ÜNNEP

Már a korábbiakban is esett szó róla, hogy a jász kiváltság területre és nem személyekre szólt, így sokan a jobbágyfalvak lakói közül igyekeztek áthúzódni, beszivárogni e területre, hogy részesei lehessenek e kiváltságnak némi szinten. E folyamat egyik legérintettebb területe Jászfényszaru volt, hiszen a Jászság legszélén Heves és Pest vármegyék közvetlen szomszédságában feküdt. A helység szempontjából volt ennek jó oldala is, hiszen az esetlegesen hiányzó munkaerő innen, mindenkor biztosított volt a redemptus gazdák ezirányú gondjait megkönnyítették. Másrészt gondot is okozott a vezetőségnek, mivel minden egyes betelepíteni szándékozó kérelmét külön-külön kellett megvizsgálni és azokban érdemi döntést hozni.

A jobbágyok szökődése mellett már az 1700-as évektől kezdve a cigányok vándorlása és letelepedési szándéka is jász gondná terebélyesedett. Több királyi rendelet igyekezett enyhíteni ezen, de azok az 1800-as évek első felében újból és újból előbukkantak. Jászfényszaru esetében Mária Terézia idején telepedett be néhány cigány család, majd 1783-tól az egyházi anyakönyvekben egyre nagyobb számban jelennek meg a Radics, Kátai, Baranyi, Farkas, Horváth, Makai és Rajczi családnevek.¹ Ugyanakkor jelenik meg a máig is megtalálható Rafael név is, amely a többiektől elkülönülten élő oláh-cigány nemzetséget jelöli.

Az 1800-as évektől a község délkeleti szélén épült fel a két részre tagolt cigánytelep. Egyik részét az új-magyar cigányság, másikat az oláh cigányság lakta. Utcáik tőszomszédságában verték ki az építőanyagul szolgáló vályog téglákat, s a műveletük után ott maradt, csapadék és talajvízzel feltöltődött gödrök képezték a Válykos tavat, a cigánynegyed pedig innen örökölte a Válykos elnevezést.

A cigányok többsége vályog putrikat, lakóházacskákat épített, míg az oláhok eleinte csak sátozt vertek, abban éltek. Ha egy helység megengedte letelepedésüket, ott is kerültek összeírásra. Előbb az 1794. évi, majd az ezt módosító 1846-os rendelet kimondta: „*Amely községben összeíratnak, ott hatósági felügyelet alatt tartandók, hogy kóbor vágyuk újra fel ne élesztessen.*”² E rendeletre hivatkozva követelte meg a tanács az oláhoktól is a „*falból építendő*” lakást. Ezért szigorú kapitányi rendelet látott napvilágot: „*Azon előjáróság, amely a familiárostul kóborló cigányoknak valamely közösségben a helybben való tartózkodásra engedélyt ad, a már meghatározott /1826. évi 50. sz. alatt/ büntetésen túl, még 12 Ft onv. pénzben fog büntettetni.*”³

Egészen más álláspontra helyezkedett a jász kerület vezetése és velük együtt Fényszaru tanácsa is a zsidók esetében. Betelepedésüknek útjában továbbra is ott állt a jász kiváltság. Az ország más területein elegendő volt számukra a királyi engedélyezés, itt jászkapitányi és községi bírói hozzájárulást is meg kellett kapniok ahhoz, hogy lakosokká lehessenek. De egyenlőre „*betelepedésüket a jászok nem engedték meg, sőt a nádortól azt is kérték...a hetivásárokon csak olyan árut árusíthassanak, amilyen nincs a görögöknek.*”⁴ Ez utóbbiak alkották ugyanis a jász településeken a kereskedői réteget, a községek lakói náluk tudtak tisztességes áron vásárolni. Hogy mennyire szigorúan vették a kerületek zsidó kérdést, azt az bizonyítja, hogy évente a helységek előjáróinak erről jelentési kötelezettsége volt, a beérkezett adatokból pedig összesítés készült a kerületi közgyűlésre például: „*A megyebéli közösségekben a múlt 1830. esztendőben lakóul egy zsidó sem költözött be.*”⁵ Az első hosszabb bejegyzés 1845-ből való: „*A zsidók beköltözését illetően 1844-ben egy zsidó sem költözött be, hanem bizonyos Bernáth Dávid aszódi zsidó a berényi tanyák között 64 holdakból álló tanyát zálogolván, azt izraelita felügyelet alatt dolgoztatja, munkaideje alatt többnyire ott tartózkodik.*”⁶ Ez utóbbi arra utal, hogy még ilyen esetekben sem tölthette éjszakáját semelyik zsidó jász földön. 1847-ben „*Stern Jakab és több házaló zsidó kéri, hogy*

a házalási kereskedés helyenként ne egy vagy két, hanem több napig, tartson, hogy a várost bejárhassák.” A jászkapitányi hivatal véleményt kért a bíróktól, milyen álláspontra helyezkedjen? ⁷

Fényszaru közelében „Pusztá-Monostoron húzódtak meg zsidók, akik a környéken kereskedtek, miután az nemesi telek volt, Tassy Családé.”⁸

A zsidókkal szembeni előítéletekben és előírásokban enyhülés 1850 után következett be és Fényszarura is ekkor települtek be az Ungvári, a Grúber és Kruspach családok.⁹

A dolgos hétköznapiok közepette kiemelkedő ünneppsorozatára került sor 1845-ben. Az elzalogosítás alól való kiszabadulás centenáriumát ünnepelte valamennyi jász és kun település lakossága. Az ünnepség védnökéül az éppen 50 éves József nádort kérték fel, aki tisztségénél fogva a kerületek főbírája, ügyeinek intézője is volt az udvarnál. „Indítvány képpen előterjesztett, hogy a Jász Kun Nemzeteknek vissza helyzetetése idejétől - 1745. évtől fogva - lefolyt száz évek után e folyó 1845. évre eső Százados ünnep és egész ünnepélyességgel megtartassék arra nézve, hogy ezen ritka nemzeti ünnepély alkalmával egyszersmind históriális adatokkal is megújíttassanak át az utókornak - kívánatos volna é tárgyhoz alkalmazottan szerkesztendő értekezést nyomtatásban közrebocsájtani...”¹⁰

Az ünnepség május 20-ra lett jelölve. Miután a nádor elfogadta a felkérést, elkezdődtek a fényes előkészületek, amelyet a jegyzőkönyv dagályos szövege az alábbiak szerint örökített meg: „Szárnyra kelt a hír,...a sóvár keblek örömmel teltek el. Mint a szorgalmas méh mézharmatos reggelen víg dongással tellyesíti munkáját, úgy fizetett az örömtől felizgatott minden Jászkun polgár, fáradságot, költséget nem kimélve, tellyesíteni kötelességét, mire az ünnepély érdekében feszőlítettott.”¹¹

Ezek a hivatalos jegyzőkönyvi szövegek, de az már nem került feljegyzésre, hogy hogyan fogadták azt az adózó lakosok valójában. Mert igen mélyen kellett a zsebükbe nyúlniok, hiszen nem kisebb személyiségek nyertek ide meghívást, mint a nádor és családja, István főherceg, aki cseh kormányzó volt, az egri érsek, a váci püspök, a Nádor huszárezred teljes tisztikara, valamint a szomszédos Bács, Békés, Bihar, Csongrád, Heves és Pest vármegyék vezetői.¹²

A vendégcsereg ünnepélyes fogadtatása a jász kerület határánál kezdődött. Május 19-én 9 órától Jászberényben nagy készülődés közepette várták a nádort.

„A Kerületi Küldöttség a felsőszentgyörgyi határnál, hol egyszersmind Pest megye határa végződik és a Jász Kerületé kezdődik,...24 felsőszentgyörgyi és fényszarui rókás mentés lovasokkal várakoztak. Berény város Tanácsa pedig a maga határánál várta a nagy vendéget...A menetet azon 24 lovasok zárták be, kik a felsőszentgyörgyi határnál csatlakoztak...Folytonos zene mellett csendes lépéssel haladott előre a Fenséges Vendég Berény városa felé.”¹³ Így látta a hivatalos krónikás. Nekünk azonban rendelkezésünkre áll egy „még hitelesebb szemtanú” -Szücs Mihály-, aki ekkor maga is résztvevője volt az eseményeknek később pedig főbírája Jászfényszarunak. Ő így emlékezik meg könyvében az eseményről: „Részt vettem a bandériumban, ki voltam küldve 30 banderistával a felsőszentgyörgyi határban lévő csárdáig, és őfelségük megérkezése után előtte lovagoltunk egész a berényi szőlőig, hol Jankovich György főkapitány az ügyes rendezésért, pontos vezényletért éremmel ajándékozott meg,... és 5 forint előfizetése után emlékérmét is nyertem az eseményről.”¹⁴

Az eseményre három strófából álló Hymnus is készült. Az első versszak az uralkodót, a második a kiváltságokat, a harmadik az 50 éves nádort éltette. Azóta e vers JÁSZ HIMNUSZ-ként vált ismertté a kerületekben.¹⁵

Május 20-án a jász városok és községek tömegei és a kun helységek népes küldöttségei részesei lehettek az ünnepi műsornak. Érdekes színfolt volt az eseményen az ebéd előtti nemzeti toborzó tánc, „Mely alkalommal iff. Ferenc József főherceg ő Fensége is megjelent, s az ott felcsapottakat fejenként egy arannyal jutalmazta meg.”¹⁶

A jól sikerült ünnepi évforduló után a kerületi küldöttségek „*emlék pénz*” átadásának ürügyén június 17-én „*fogadást nyertek a császári udvarnál, ahol Ferdinánd királynak, Zsófia főhercegnőnek és a főhercegeknek a Kerületeket atyai figyelmükbe ajánlották.*”¹⁷ Ezzel elmúlt az ünnep, következtek a munkás hétköznapok és csak az emlékek maradtak meg. Akik tárgyi emléket is akartak őrizni a nevezetes napról,- és pénzük is volt rá- azok rendelkeztek és kaphattak egy-egy emlékpénzt.¹⁸ De a városok és községek vezetőinek nem kellett emléktárgy, nekik ott voltak helységeik kiürült kasszái az emlékezéshez.

Annak a megítélése, hogy az ünnepi lelkesedés és öröm mennyire volt őszinte igen nehéz, hiszen azok, akik Jászberényben a „*Százados Ünnepen*” éltették az uralkodó-ház tagjait, sokan közülük 3-4 év múlva Kossuth seregében ellenük fogtak fegyvert és tettek kísérletet leverésükre, a tőlük való szabadulásra, a magyar szabadság kivívására akár életük árán is. Egy apró adat azonban jellemzően mutatja az érzelmek őszinteségét: 1847-ben, a nádor halála után „*Az elhunyt József nádor érdemeinek elismeréseként szobor művel jutalmaztatna, e célra közadakozásra szólíttatnak fel*” a jáász és kun községek. „*Nem zárkózunk el, de legyen pontos előkészítés*” –hangzott el a diplomatikusan megfogalmazott elodázó válasz.^{18a}

De - visszatérve az 1845-ös esztendőre - alig értek véget a megemlékezéses napok, máris kopogtattak a hétköznapi feladatok. Megoldásukhoz pénzre volt szüksége a városnak. Csakhogy a közös kassza kimerült és feltöltésére a lakosság megadóztatása látszott az egyedüli járható útnak. Na, de közben kitűnt, nincs minden rendben a város pénzügyeinek elszámolása körül. „*Több rendbéli hűtlenségek és hivatalbéli mulasztások esetei tűntek elő.*”¹⁹ Hasonlóak már a korábbi években is előfordultak a helység életében, melyekből álljon itt néhány:

- A protocollum elhanyagolásaért 1817-ben²⁰ és 1819-ben²¹ történt elmarasztalás.
- 1821-ben a zug italmérések miatt mintegy 1665 forint volt a bevételi kiesés.²²
- 1822-ben a feljegyzések pontatlanok, a kenyérsütés helytelenül folyik és adóhátralék is fenn áll 620 forint értékben, miközben a középületek állaga sincs a kívánt szinten tartva.²³
- 1822-26 között „*a Beneficiális Cassában 4864 forint fogyatkozás tapasztaltatott. A vizsgálat kiderítette Ozoroszky András nótárius, Dobák Mihály, Cserháti Jakab és Rimóczi András tanácsbéli érdekeltységét*”²⁴ ebben, s ügyüket a tiszti főügyész kezébe adták, hozzon megfelelő elmarasztalást ellenük.²⁵

Történtek olykor intézkedések a hiányosságok pótlására. 1840-ben például „*Beöthy Ferencet Jászfényszaru városa első jegyzővé választotta és 4 évi templom és két évi közjövendelmi Pénz Tár Számadását elkészítette. Elkészítette az elődei által elhanyagolt, zavaros pénzügyeket, de a saját munkáját nem tudta így határidőre elkészíteni, s ezért két havi fizetését felfüggesztették.*” Ez bizony így csak foltozgatás lett: a régi lyukat betömte, de közben új keletkezett.²⁶

Most, 1845-ben a károkozás újfajta módszerével találkozhattunk. Jászfényszaru mezőváros vezetésén belül Beöthy Ferenc főjegyző, Csordás Ferenc jegyző, Bali János második bíró, Pataki János, Zsámboki Mihály és Menyhárt József tanácsosok bünszövetkezetbe tömörülve követték el „*hivatalos visszaéléseiket és csempészkedéseiket.*”²⁷ A hivatalos vizsgálat azonnal megindult, majd „*ítélet alá bocsájtatott, de mivel az 1842-3 évi számadások vizsgálata alkalmával újabb terhelő adatok is a vád perben előadatni ezután fognak*”²⁸, újabb kiegészítő vizsgálatot rendeltek el. Természetesen az érintetteket felfüggesztették állásaikban és „*Fényszaru városa Horváth Pál úr gondnoksága alá helyeztetett*”, akitől egy év múlva, 1846-ban Halmai József vette át a feladatkört.²⁹ Az ítélethozatal megszületése után az elitáltak 1847-ben beadott perújrafelvételi kérelmét a kerület elutasította. Kimondták: „*Hivatalokért folyamodniok többé nem lehet, az okozott kár megtérítésére köteleztetnek.*”³⁰ Közülük 1848 legelején „*Beöthy Ferenc hites ügyvéd volt fényszarui főjegyző 404 véka zab tartozásának végrehajtás alóli felmentését kéri addig, míg több farmosi lakosnál kint lévő követeléseit beszédhetvén, azokból megfizethetné a tartozást.*”³¹ Az ügy hivatalos lezárása 1848 elején

történt meg. Ezáltal „megszűnt az ok, mely Fényszarun a gondnoki felügyelést szükségessé tette, a város tanácsa felmentetik, a Biztos úr foglalatossága megszűnik”³² -határozott a kerület. A fenti ügygel párhuzamosan fény derült egy Kara pusztán elkövetett sikkasztásra is. 1846-ban „Harangozó Pál -1838-ban 2. bíró - a Kara pusztai lakosoktól beszédet adott, 177 Ft 5 garast a Cassába be nem adván, ennek megfizetésére szorítottassék, mint hűtlen számadó megfenyítettessék”- küldte utasítását a kerület.³³

...Még el sem ültek a vizsgálat zajai, máris újabb bejelentés érkezett: „Kis Antal tanácsbélit, mint tolvajt, hivatalból megfosztani kéri.” „A megrendelt, s rövidesen békövetkező új választás alkalmával orvoslást nyerhetvén, folyamodók ennek bevárására utasítatnak”- érkezett a válasz. És valóban...³⁴

1848 elején új választásokat tartottak és a tanácsba arra alkalmas személyek kerültek be. Ők teljesen tiszta lappal, de annál kevesebb vezetési ismerettel kezdték meg működésüket. A leváltottak közül Csordás Ferenc volt jegyző panaszával találkozhattunk még, aki visszakövetelte a korábban általa használt, de a felfüggesztéskor elvett „feltöltött kert”. A kérést az új vezetés elutasította, mivel „mint jegyző kapta a földet, s nem mint egyén, így továbbra is a mindenkori jegyzőt illeti.”³⁵ Még javában folyt a vizsgálat, mikor Csordás Ferenc jegyző ellen gyermektartási ügyben is kereset indult. „Vratarics Rozália panaszolja Csordái Ferenci Fényszarui Jegyző ellen, hogy midőn 1843-ban nála gazdasszonyképpen szolgált, teherbe ejtette és mégis 9 hónapos gyermekének tartását elvállalni s költségeit megtéríteni nem akarja. A vizsgálat megállapította hogy a szolgálat fennállt, de vele mélyebb összetettségben nem volt, gyermek tőle nem származott, tanúkkal igazolja, hogy a folyamodonak másokkal és többekbeli kicsapongásai voltak. Mivel a panaszos állítását bizonyítani /tanúkkal/ nem tudja, a jegyző pedig kereken tagadja, el nem marasztalható.”³⁵ Pedig nyilvánvaló, hogy: ha gazdasszonya kicsapongó életet élt volna, a jegyző őt saját lakásában meg nem tűrhetné, hiszen rossz fény vetett volna a „jegyzői házra és háznépére.”³⁶

A község új vezetősége pedig igen nehéz feladat előtt állt. 1848 tavaszán kellett beletanulnia mesterségébe az előjáróságnak, amikor a legnagyobb rutin is sokszor bizonyult kevésnek a változó politikai eseményekben való eligazodáshoz. Olykor olyanokat is megsértettek, akik a legkevésbé sem szolgáltak rá arra. Így járt a fényszarui lakossá lett híres jáász mérnök, Bedekovich Lőrinc is. Az eset 1845-re nyúlt vissza, amikor „A július 20-a táján dühöngő árvíz a Zagyva zúgójának alsó szárnyát lerogyasztotta, pedig most készült el nagy költséggel.” „A város tanácsa tárgyalja meg a helyrehozás módját, a kerületi mérnököt szólítsa fel a baj műértő megvizsgálására, kiigazítási módjának írásbeli nyilatkozatára.” Az előjáróság azonban még szeptemberben sem intézkedett, így a kerület írásos jelentést kért, amelyhez „Bedekovich Lőrinc szavélményét mellékeljék”- kitétel is járult. Ennek végül eleget is tettek, de a mérnöki díjazás kifizetése elmaradt. Most -1848 elején- ezt kéri az érintett.³⁷

„Fényszaru városa részére külön megbízás alapján végzett munkát, s közben, maga élelmezte magát. Kéri a mellékelt jegyzék alapján 151 Ft 26 1/2 garast részére kifizetni. Megvizsgálták kiadásait és hozzájárultak 100 Ft kifizetéséhez végkielégítésként mérnöki fáradozása és élelmezése költségeként”. „A további béke fenntartása tekintetéből az ajánlott 100 Ft-okat el fogadni magát nyilvánította”-adja tudtul az írás.³⁸

Mivel a kifizetés a kerület nyomására történt, a tanácsbéliek az idősödő mérnökre orroltak meg és úgy igyekeztek életét megkeseríteni, hogy közmunka végzésére rendelték ki. Ekkor ismét kénytelen a kerület segítségét kérni; amit a protocollum így örökített meg: „A fényszarui tanács és főbíró őt 61 éves korára 37 évi folyamatos közhivatalkodása dacára mezőségi szolgálattételre rendeli, vagy 3-400 Ft fizetésre kötelezi.”

„Az 1848.22.tcz.1 paragrafusában értelmében a mezőségi bármely szolgálatoknál mentesítsék, s a fényszarusi előjáróság minden törvény ellenére háborgatásoktól - eddigi erőszakoskodni akarása szigorúan rosszalattván betiltatik.”³⁹

Voltak a tanácsnak korábbról örökölt lezáratlan esetei is. Ezek egyik legkellemetlenebbje a hamis pénzt forgalmazók felderítése. *„Jászfényszarui Kereskedő András Istvánt és György nevű fiát, Rimóczi András és Tanczikó Jánost elrendelik kihallgattatni egy db. 10 Ft-os hamis bankjegy ügyében.”*⁴⁰

Nem sokkal később *„Ungvári Lajos monostori zsidó egy 10 Ft-os hamis bankjegyet terjesztett fel”* a Heves megyei felsőbbbséghez, s most *„hivatalosan átküldetett, mert azt jászfényszarui lakos Fózer Jánostól kapta.”*⁴¹ Az ez ügyben folytatott nyomozás rövid életűnek és eredménytelennek bizonyult, mert a történelem sokkal nagyobb dolgokra irányította a figyelmet: az európai és magyar forradalomra.

1.	Csalog: A jfszarui cigányság	220. oldal
2.	Protocollum 1846.	2958. oldal
3.	Protocollum 1827	1234. oldal
4.	Kálmán Ö.: A zsidók	27. olda
5.	Protocollum 1831.	73. oldal
6.	Protocollum 1845.	723. oldal
7.	Protocollum 1847.	341. oldal
8.	Kálmán Ö.: A zsidók	48. oldal
9.	Kálmán Ö.: A zsidók	14. oldal
10.	Protocollum 1845.	19. oldal
11.	Protocollum 1845.	283. oldal
12.	Protocollum 1845.	285. oldal
13.	Protocollum 1845.	287. oldal
14.	Szücs Mihály: Életírás	58. oldal
15.	Protocollum 1845.	294. oldal
16.	Protocollum 1845.	307. oldal
17.	Protocollum 1845.	346. oldal
18.	Protocollum 1845.	716. oldal
18.a	Protocollum 1847.	3019. oldal
19.	Protocollum 1845.	361. oldal
20.	Protocollum 1817.	912. oldal
21.	Protocollum 1819.	52. oldal
22.	Protocollum 1821.	1146. oldal
23.	Protocollum 1822.	746. oldal
24.	Protocollum 1827.	1207. oldal
25.	Protocollum 1826.	1332. oldal
26.	JFSZARU község jk. III. 1848.	435. oldal
27.	Protocollum 1845.	453. oldal
28.	Protocollum 1845.	692. oldal
29.	Protocollum 1846.	3173. oldal
30.	Protocollum 1847.	752. oldal
31.	JFSZARU község jk. III. 1848.	7. oldal
32.	Protocollum 1848.	97. oldal
33.	Protocollum 1846.	559. oldal
34.	Protocollum 1848.	252. oldal
35.	Protocollum 1848.	152. oldal
36.	Protocollum 1845.	401. oldal
37.	Protocollum 1845.	454. oldal
38.	JFSZARU község jk. III. 1848.	328. oldal
39.	Protocollum 1848.	353. oldal
40.	Protocollum 1847.	2024. oldal
41.	JFSZARU község jk. III. 1848.	400. oldal

Az országos forradalmi hírek, a változások részletei a Jászságba is eljutottak. Az április 4-én megtartott jászberényi közgyűlésen „*a hazafi érzelem és a közügyek eránti nemzeti lelkesedés oly szép számmal gyűjtötte össze a nép küldötteit, hogy ezt a közgyűlést Isten szabad ege alatt kellett megtartani, hogy mindenki szabadon nyilváníthassa akár saját véleményét is.*”¹ Az alkapitány úr „*felszólítja a közgyűlés előtt a községi küldötteket, hogy helyenként csend és békeszerető, a nép bizalmát bíró polgárokból, ki nem zárva innen a hivatalbéli egyéneket is, választmányokat alakítsanak.*”²

E közgyűlésen ismertették Gr. Batthyány Lajos miniszterelnöki kinevezését és a közteherviselésről, papi tized és úrbéri viszonyok megszüntetéséről elfogadott törvénycikkelyeket.³ Ezután Szluha Imre főkapitány hivatalából való „*rögtöni*” elmozdításának javaslatát terjesztették elő. A személycsere szükségességét az alábbiakkal indokolták: „*A fő kapitány korlátlan hatalma százados bilincseit tovább túrni nem tudó Jász kun nép legújabb bizonyos tudomására jutott annak, hogy akkor is, midőn az egész magyar nemzet meg értve az idő szózatát az abszolút hatalom és idegen rendszer alól kibontakozni és szabadság élvezetét minden polgárára kiterjeszteni igyekezik: az ő sorsa oly egyén kezében van letéve, ki a szabadságot a nemzeti lét átkának tartja... és mindent elkövet, hogy a Szabadság felvirágzása elébe gátat vessen és az önkényuralmat fenntartsa.*”⁴

A közhangulat így söpörte el a Habsburg párti főkapitányt, kinek helyére Szemere Bertalan miniszter úr „*Szentkirályi Mórítz urat, Pest megye eddigi első alispánját és országgyűlési követét nevezte ki.*”⁵

„*A köznép szentül hitte, hogy az új intézménynek is fizess lesz a vége. Csak amikor a nép az új törvény szerinti tisztújítás folyamán több helyütt megszabadult gyűlölt előjáróságától, akkor kezdte hinni, hogy csakugyan felvirradt a népszabadság.*”⁶

A nemzetőrség megszervezése, a közrend biztosítása a helységekből nem okozott nagy gondot. A 17 jász helységből 8719 gyalog nemzetőr és 522 lovas felkészítése, kioktatása kezdődött meg. Ennek sikeres megvalósításáért Medgyessy Károly őrmester felelt. Első komolyabb akadályt a fegyverhiány jelentett. Félmegoldásként 1000 darab egyenesre pántolt kaszát és hosszú nyelű baltát készítettettek a kovácsokkal. Ezek helyettesítették a szuronyt és a fokost a települések rendjét fenntartó nemzetőrök kezében.⁷ Maga az ország is szegény volt, ezért Szemere Bertalan belügyminiszter adakozásra szólította fel a hon polgárait. „*Elfogadtatik készpénz, drága értz, fegyver, gabona nemű, vászon, s minden könnyen pénzre váltható dolog*”⁸ -olvashatjuk a felhívásban. Az adományok közpénztáráktól és magánosoktól egyaránt elfogadást nyert.

Június folyamán Jászfényszaru 38 forinttal járult hozzá a nemzetőrség felfegyverzéséhez, s haladék nélkül hozzáláttak a város félévi adójának és kintlévő tartozásainak beszedéséhez.⁹

Kálmán Sándor alkapitány indítványára a kerület elfogadta 1000 lovasnak saját költségen történő felállítását.^{10,11} Ez hagyományában és mennyiségében megegyezett a „*jászeszerrel*”. Szükség is lett rájuk, mert délen a szerbek erősen mozgolódtak, s Szemere a kerületektől 2000 polgár felfegyverzését kérte két héten belül megvalósítani.¹² Szentkirályi főkapitány döntése alapján „*a nemzetőrség táborba szállt.*”¹³ A városokra és községekre kivetették az önkéntes létszámot, melyeket teljes felszereléssel ellátva két hét alatt kellett kiállítani. Fényszarura 90 fő jutott. Őket a jászberényiekkel együtt az 1. zászlóalj 1. századába osztották be Szabó László parancsnoksága alá.¹⁴

A 90 önkéntest Jászfényszaru városának elő kellett teremtenie. Első lépésként összeírták az önként jelentkezőket, de azok száma csak 20 főt tett ki és közülük is 5 a huszárokhoz ment.¹⁵ Második lépésként katonai összeírást tartottak. Ennek eredményeként kitudódott, hogy 19 éves 30 fő, 20 éves 45 fő, 21 éves 34 fő és 22 éves 43 fő lakta a helységeket.¹⁶ Tehát e 152 ifjú

közül kellett még 75-nek bevonulnia. Volt olyan, aki akarata ellenére lett nemzetőrré. Persze, ha valakinek anyagi helyzete megengedte, 200 forintért találhatott maga helyett bevonulót a szegényebb lakosok köréből.¹⁷ A valóban önként jelentkezett 15 nevét a protocollumba külön is bejegyezték.¹⁸

A felfegyverzett, de ágyú nélküli nemzetőrök ezután a szerbek ellen lettek délre vezényelve, ahol július 11-én támadást hajtottak végre ellenük és győzedelmeskedtek is felettük. Innen vonultak Verbász alá táborba. Még jószerével ki se pihenhették a verseci csata fáradalmait, máris /augusztus 8./ egy 2500 fős szerb sereget kellett megfutamítaniok.¹⁹ A szolgáltra eredetileg tervezett és meghatározott két hónap eltelt és elérkezett a leváltás ideje, de a honvédelmi minisztérium kérésére a jászok továbbra is szolgálatban maradtak,²⁰ őket októbertől „szűrőkkal ruházták fel.”²¹ Közben megalakult a Lehel huszárezred is.²² Szükség is volt minden fegyvert fogó katonára, mert megváltoztak a politikai és katonai erőviszonyok. Jellasics támadása új helyzetet teremtett. Kossuth Lajos a lemondott kormány helyébe lépő Honvédelmi Bizottmány élén „teljhatalommal rendelkezve jelöli meg a teendőket”²³- tudósította október 8-án a kerületeket Ludvig János jegyző. A főkapitány felszólítást kapott „a honvédek kiállításának leggyorsabb sikeresítésére, s ha volnának községek, melyek a rendelet teljesítésének ellenszegülnének, ön okos belátással, némi kényszerítő módokkal hasson oda, hogy rendben lefolyjon.”²⁴

Dobák Lőrinc fényszarui főbíró szervezte meg a városban a fegyvergyűjtést. Ennek eredményeként 21 pisztolyt és 11 kardot adott át Pintér László lovas századosnak nyugta ellenében a felfegyverkezéshez való városi hozzájárulásként.²⁵ Miután a kívánt sereg felállítása megtörtént, újabb problémák adódtak. A kormány a felkelő Nemzetőröket reguláris egységekké szándékozott átszervezni, azaz állandó haderővé igyekezett minősíteni őket. Ez ellenállást váltott ki, hiszen jogi átminősítés történt volna. Más a státusa egy önkéntes népfelkelőnek, mint egy honvédnak. A Jászságban lévő nemzetőrség parancsnoka, Kökényesi Szaniszló azon nyomban jelentette a kerületnek, hogy 800 főből álló önkéntes csapata, „ha bár 10 évig tart is a hadjárat, kész azalatt végig szolgálni, de meghatározott 4 évre vezénylete alá küldött fegyveresek nem honvéd újoncoknak, hanem felkelő nemzetőröknek tekintendők. Honvédekké csak akkor válnak, ha magukat 4 évi szolgálati időre lekötik.”²⁶ E seregrészt egyébként szeptember 16-án Szolnokra vezényelték²⁷...és a Görgey őrnagy vezérlete alá küldött fegyveresek felkelő nemzetőrök maradtak.²⁸

Amikor pedig Jellasics betört az országba horvátjaival, Görgey 500 jászkun önkéntest rendelt a Csepel sziget védelmére. Harcra azonban ekkor nem került sor, pákozdi veresége után az ellenség Bécs felé futott.^{28a}

A haderő kiállítása mellett komoly megterhelést jelentett a katonaság élelmezése és beszállásolása. Ekkora „sereg fogadására, mint mostanság járnak, a kerület nincs felkészülve,” hiszen korábban a külháborúba vonuló sereget kellett ellátni néhány napig, most viszont az országban folyt az ádáz küzdelem, nem lehetett előre kiszámítani egy-egy hadsereg tartózkodási idejét. Akadozni kezdett az ellátás.²⁹ A Honvédelmi Minisztérium szeptember 25-én elrendelte a hadsereg összevont élelmezését egy választmány irányítása mellett. Másnap a jászberényi kisgyűlésen kérték a minisztériumot, hogy „a katonák által elfogyasztandó terményt a vezető tisztek fizessék ki vagy hozzanak miniszteri rendeletet, hogy hadiadóba tudhassák be, ha a sereg fizetni kp-t nem tudna érte.” Fontos kérés volt ez, hiszen naponta érkeztek jász földre hadi egységek beszállásolására.³⁰

„Az ellenség elébe rendelt Porosz király nevét viselő 10. huszárezred két osztálya tartaléksapatának további intézkedésig elhelyezése jelen rendelettemmel a Kerületekben lévén eszközöndő, a Kerületet oda utasítom, hogy e szabályos szállásolás és élelmezés végett haladéktalanul intézkedjenek” -írta alá az utasítást Török Bálint oszt.ig.³¹

Természetesen Fényszaru sem menekülhetett a terhek alól. Midőn a 14. huszár ezred itt tanyázott, azokat lovastól jól kellett tartani, melyről külön utasítás is gondoskodott:

„Jászfényszaru községének meghagyatik, hogy ha a katonaság számára alkalmas szénát adni nem bír azt akár honnan szerezzen, s az előírt nyugtatóványozás szerint szolgáltatassa ki.”³²

Az árak emelkedésével a megélhetés nehezebbé vált és a tanács megszorító intézkedései sem mindig találtak a lakosság egyetértésével. A terhek jó részét pedig a tanács tovább hárította a lakosokra. Egy ilyen eset után hallatták szavukat a fényszarui kovácsok. De mondja ezt el a jegyzőkönyv: „Kovács József, Gondi István, Farkas József, Héda Antal Fényszarusi kovács mesterek előadják, hogy emberemlékezet óta az ottani kovácsok a szántó vasak élesítéséért a gazdáktól mindig másfél véka búzát kaptak egy-egy szántó vastól. Most pedig elhatározta az előjáróság, hogy ezentúl egy szántó vastól csak egy véka rozs fizetessék, holott most csak szemét és konkollyal fizetnek, pedig a folyamodók becsületes jó munkát készítenek. Kérik a régibb fizetést vagy természetben, vagy pénzben, vagy kéntelenek lesznek a határozott egy véka rozsról lemondani és tovább nem dolgozni.”³³

Jászfényszaru városi lakossága is nehéz napokat élt át. „Hunyadi Flórián jegyző felolvasta Muhary János kormánybiztos felszólító levelét, melyben Fényszaru városától az 500 főből álló önkéntes gyalog csapatba adott 15 egyénese az évenként ajánlott díját a város bírájától sürgősen kéri.” Azaz „a 15 egyént elmenetele előtt a szükségesekkel ellássák, fejéenként 20 ezüst Ft-tal bocsájtassanak útnak.”³⁴

1848 végén a Lehel huszárezred 4. százada Karácson István parancsnoksága alatt egyszerre lett beszállásolva egy zászlóalj honvéddal. A katonaság az élelmet, lovaik az árpát, zabot és a szénát hamar felélték, ezért a város bírája „alkalmasabb községbe való helyezésüket kérték. Az áttétetni kért század nem sok ideig tanyáztván már a kerületben, a Jászfényszarusi táborozás meghagyatik, oda utasítatván a közönség, hogy a kellő terményeket szerezzék meg”³⁵ -jött válaszul a kérelemre.

Hogy jobban érzékelhessük a városra és lakosaira nehezedő terheket, vegyük szemügyre az 1848. október-november-december hónapokban kiszolgáltatott termékeket és azok értékét. „Kenyér /á.4 garas/ 7283 darab, zab /á.6 garas/ 5496 széna /á.5 garas/ 5602.” Az összesített érték 1500 forint feletti volt.³⁶

Közben Görgey Artúr kivonult a Dunántúlról, feladta a fővárost is és a bányavárosok felé vonult vissza. A hadihelyzet ilyenén alakulása pánik hangulatot teremtett mind a jász nemzetőrök, mind vezetőik között. „Egyesek szolgálati idejüket letöltöttnek vélik, mások hosszabb időre jöttek, de azt állítják, hogy azon feltételek, melyeket magoknak kikötöttek, a községek által megtartva nincsenek.” A katonának beálltak pedig a nehéz helyzetekben is hűek maradtak a zászlóhoz. Álljon itt példaként Tamasi János jászfényszarusi önkéntes esete, aki „társaitól mint beteg maradt hátra Szolnokon, majd felgyógyulván a Túriakkal Pestre, onnan tovább ment, majd ismét vissza Pestre, mert a Túriak nem fogadták be. Bizonytalan sorsának véget vetendő jött el”, hogy újra csatlakozhasson övéihez. „Adassék át helybéli alezredes úrnak, s mint önkéntes soroztassék be”- szólta a számára megoldást jelentő parancs.^{36a}

- Mi a teendő?--kérdézték a kapitányok és a főhadnagyok.

- A sereget fel kell-e oszlatni?-tudakolták.

„A sereget minden esetre fenn kell tartani”³⁷ -kapták a parancsot.

A kerület pedig újabb gyűjtést rendezett a lakosság között a honvédek javára. A gyűjtőív hűen tanúsítja: „Fényszaru, Berény, Apáti és Kisér példásan adakozott, a ruhanemű kiosztása január 31-re megtörtént.”³⁸ Pedig nem volt könnyű a helyzet, még a természet is ellenük fordult. A hónélküli száraz hidegek miatt kifagyott, elpusztult a vetések egy része, nem látszott biztosítottnak a jövő évi kenyér.³⁹ A február végi kápolnai csatavesztés a Jászság időleges feladását eredményezte.⁴⁰ Még a jászkapitány Szentkirályi is Pestre ment és behódolt Windischgretznek.⁴¹

Nem is késett soká a Honvédelmi Bizottmány válasza. 1849.március 16-án Szentkirályi Móricot leváltották és helyére Illéssy János nyert kinevezést.⁴²

A tavaszi hadjárat során hamarosan megváltozott a katonai helyzet. A Jászság ismét magyar kézre került. Április elején az osztrák sereg a Galga völgyében -Fényszaru és Mácsa között- erős állásokban várta a támadásba lendült honvédseregeket. A hatvani és tápióbicskei győzelmek /április 2.és 4./ az osztrákok visszavonulását eredményezték. Ez időben Aulich serege állomásozott rövid ideig Monostoron és Fényszarun, innen indultak a hatvani csatába.⁴³ A tavaszi hadjárat sorozatos győzelmeinek hatására Kossuth április 14-én a debreceni református nagytemplomban kihirdette a Függetlenségi Nyilatkozatot, amely hazánkat szabaddá tette az osztrákoktól. A jászberényi közgyűlés április 26-án így reagált erre: „*Mi 180000 jászkun nevében hála ünnepet szentelünk a magyarok Istenének.... Mi jászkunok elválaszthatatlanul lelkünkbe zártuk a függetlenséget.*”⁴⁴

Újra nagy szükség lett újabb katonákra, hiszen a győztes csaták is sok emberéletet követeltek és az ellenség üldözéséhez is erős harci egységek szükségeltettek. „*A HM jegyzékek szerint a kerület közönsége a múlt évi aránylagos kivetés folytán reá esett újonc számból 370 fő tartozásban lévén, ezennel a legszigorúbb felelet terhe alatt kötelességévé tétetik, hogy vagy igazolja ezen adat ellenkezőjét, vagy 15 nap alatt pótolja a hiányt.*”⁴⁵

Még fel sem olvasták az egyiket, máris megérkezett a másik. „*A HM rendelet a községekben oly utasítással közöltetik, hogy a Jász-Kun kerületre eső 746 újonc besorozására a múltkori 200 ezer kiállításával alkalmas reá esett illetőségnek egy negyed részit a lehető legrövidebb idő alatt akár sorozással kiállítván, azonnal Kecskemétre szállíttatni siessen.*”⁴⁶ Azután mégis másként alakult a dolog, mivel „*a HM által újoncaink mind huszárokká avatvatván e végett külön huszár tartalékhoz szállíttatni rendeltettek, a kecskeméti telepre újoncokat nem küldhetünk*” -jelentette a kapitányi hivatal.^{46a} A honvédelmi minisztérium is sürgette az elmaradt újoncok pótlását a kerületektől. Fényszaru városa igazolta, hogy neki elmaradása nincs, sőt a kért 90 helyett 94 főt állított ki.⁴⁷ Ezáltal egy kis időre mentesült is az újabb hadi terhek alól.

Júliusra az európai reakció összefogása új helyzetet teremtett. A cári haderő betörésére Kossuth általános népfelkelést hirdetett. A Jászság azonnal 700 főt állított ki. A községekben otthon tartózkodó szabadságos katonák közül „*aki még katonai szolgálatra alkalmas, ismét igénybe vétetik*”⁴⁸ -szólt a településekre kiküldött parancs. A Jászkunság július 11-re 8000 főt indított el Hatvan felé. A 11 jászsági község 286 embert és ugyanannyi lovat adott, amelyből Fényszaru 24 emberrel és 16 lóval vette ki részét.⁴⁹

Közben megérkezett és a Tura Hatvan vonalon fel is sorakozott orosz erőivel Tolsztoj tábornok. Megállításukra Perczel Mór érkezett, aki gyalogosait Jászfelsőszentgyörgyön, lovasait Fényszarun vonultatta fel.⁵⁰ Sajnos, a turai lovas csatában győzött a túlerő és ennek következtében a hónap közepére végérvényesen az ellenségé lett a Jászság. Pár hét volt már csak hátra Világosig, ahol augusztus 13-án az egész ország sorsa megpecsételődött. A kemény elnyomás sötét évei következtek.

A Kossuth által áprilisban állásából felfüggesztett Pethes Mihály lett ismét a jászkerületi kapitány. Nála kérelmezték Fényszaru lakói, „*hogy az orosz hadsereg részére tett fuvarozásaik alkalmasával keletkezett káraik megtérítése eszközöltessék.*”⁵¹ Válaszul ellenőröket küldtek ki a városi kiadások tételes ellenőrzésére és a számadások vezetésében fellelt apró hiányosságok pótlására utasították az előljáróságot.⁵² A benyújtott kérelemmel pedig érdemben nem is foglalkoztak, „*az orosz hadsereg részére tett kiszolgálások ára megtérítése végett pedig Gr. Zichy Ferenc úr hivatalosan keresendő meg*”⁵³ -szövegű átirattal rázták le magukról az ügyet. Ennek a 2550 forintot kitevő összegnek további sorsáról nem szól az írás,⁵⁴ tehát a fényszarui városi kasszába sohasem folyt be. Amikor pedig „*Deák István fényszarui homok csárda bérlője, csárda épületének romlottsága és a Császári királyi seregek által okozott kára tekintetéből kéri magát a bérlettől felmenteni, vagy az évi haszonbért alább szállítani*”, akkor a Pesten összeülő kártérítési cs.kir.választmányhoz

utasították, ahol az alábbi választ kapta:^{54a} „Már kapott 50 Ft elengedést, alaptalan újabb kérelme.”^{54b}

A szabadságharcot követő megtorló intézkedések a Jászságot sem kímélték. Noha „*a Jász kerületekben a forradalmi kormány alatt senkit sem végeztek ki, s áldozatul senki sem esett*”⁵⁵ -ismerte el a hivatalos hatalom-, a büntetés itt sem maradt el. A forradalom mellé állt jászokból „*egy vármunkálatokra alkalmazandó fegy század*”⁵⁶ lett kialakítva és munkára fogva. Csupán a Lehel huszárezred Komáromba szorult egysége mentesült ez alól a Klapka György által megszerzett menlevelek által.⁵⁷ A kormányzat régi híveit visszaültette a fontos pozíciókba, velük igyekezett elfolytatni a lázadás legapróbb csíráit is. Így lett Kerületi Biztossá a korábbi jász főkapitány is.⁵⁸

Az új rezsim a forradalom minden emlékét igyekezett kitörölni az emberek tudatából. Hajsztát indítottak még a Kossuth-bankók ellen is.⁵⁹ Ezt a forradalom győzelme után hivatalosan kinyomtatott és a törvényes kormány által forgalomba hozott pénzt is üldözték. Mindenkinek be kellett a tulajdonában lévőket szolgáltatnia a lakóhelye szerinti előljáráson. Beszolgáltatásuk eleinte lassan haladt, mivel az anyagi károsodást is okozott az érzelmi fájdalmakon túl. December hónapban gyorsult csak fel leadásuk, amikor az otthoni rejtegetésükért jókora büntetéssel fenyegették meg a lakosságot.

A végítéletet ellenük Jászfényszarun 1849. december 31-én hajtották végre. 171 forint és 30 krajcár Kossuth-bankó vált a tűz martalékává, szenvedett tűzhalált.⁶⁰

1.	Protocollum	1848.	169. oldal
2.	Protocollum	1848.	171. oldal
3.	Protocollum	1848.	170. oldal
4.	Protocollum	1848.	172. oldal
5.	Protocollum	1848.	205. oldal
6.	Herendi: A Jászkun		31. oldal
7.	Herendi: A Jászkun		32. oldal
8.	Protocollum	1848.	283. oldal
9.	Herendi: A Jászkun		33. oldal
10.	Herendi: A Jászkun		34. oldal
11.	Protocollum	1848.	284. oldal
12.	Herendi: A Jászkun		36. oldal
13.	Herendi: A Jászkun		35. oldal
14.	Herendi: A Jászkun		40. oldal
15.	Protocollum	1848.	1696. oldal
16.	Protocollum	1848.	1812. oldal
17.	Protocollum	1848.	387. oldal
18.	Protocollum	1848.	53. oldal
19.	Herendi: A Jászkun		42. oldal
20.	Herendi: A Jászkun		48. oldal
21.	Protocollum	1848.	1690. oldal
22.	Herendi: A Jászkun		54. oldal
23.	Protocollum	1848.	1706. oldal
24.	Protocollum	1848.	1635. oldal
25.	Levéltári feld.		3. oldal
26.	Protocollum	1848.	434. oldal
27.	Protocollum	1848.	1812. oldal
28.	Protocollum	1848.	1812. oldal
28.a	Herendi: Szabadságharc		55. oldal
29.	Protocollum	1848.	76. oldal
30.	Protocollum	1848.	1638. oldal
31.	Protocollum	1848.	1812. oldal
32.	Protocollum	1848.	472. oldal
33.	Protocollum	1848.	392. oldal
34.	Protocollum	1848.	53. oldal
34.a	Protocollum	1848.	1962. oldal
35.	Protocollum	1848.	472. oldal
36.	Protocollum	1849.	280. oldal
36.a	Protocollum	1848.	464. oldal
37.	Protocollum	1848.	477. oldal
38.	Protocollum	1849.	55. oldal
39.	Protocollum	1849.	178. oldal
40.	Herendi: Szabadságharc		70. oldal
41.	Herendi: Szabadságharc		77. oldal
42.	Herendi: Szabadságharc		82. oldal
43.	Herendi: Szabadságharc		88. oldal
44.	Herendi: Szabadságharc		96. oldal
45.	Protocollum	1849.	201. oldal
46.	Protocollum	1849.	177. oldal
46.a	Protocollum	1849.	189. oldal
47.	Protocollum	1849.	240. oldal
48.	Protocollum	1849.	268. oldal
49.	SZML 1849./365.sz.		
50.	Herendi: 1848-49.		103. oldal
51.	Protocollum	1849.	84. oldal
52.	Protocollum	1849.	114. oldal
53.	Protocollum	1849.	243. oldal
54.	Protocollum	1849.	231. oldal
54.a	Protocollum	1849.	305. oldal
54.b	Protocollum	1849.	876. oldal
55.	Protocollum	1849.	323. oldal
56.	Protocollum	1849.	135. oldal
57.	Kele: A Jászkunság		254. oldal
58.	Kele: A Jászkunság		289. oldal
59.	Protocollum	1849.	463. oldal
60.	Herendi: 1848-49.		122. oldal

V. A JÁSZ KIVÁLTSÁG UTOLSÓ ÉVTIZEDEI

A szabadságharcot követő években a jász földön felgyorsult, majd be is fejeződött a birtokok tagosítása. Ez a korábbi kötött, a tanácsi vezetés alatt központilag irányított gazdálkodás teljes megszűnését eredményezte. Megnyílt a gazdák előtt az út a szabad gazdálkodás bevezetésére.

Jászfényszaruon először a Peresen osztottak úgynevezett kistanya földeket. A tagosítás kiterjedt a közös legelőkként használt földek jelentős részére is,¹ így azok területe ugyancsak megcsappant. A folyamat elérte a város pusztai birtokát is. Kara puszta egyik fele a redemptió óta Jászfényszaru, másik fele Jászsalsószentgyörgy tulajdonában volt. A két helységből 1854-ig 691 lakos települt oda, ahol ekkor már 183 ház állott.²

1857-ben Jászsalsószentgyörgy község vezetőinek javaslatára megindult a puszta betelepítése.³ Ez az érintett helységeknek több előnyt hozott. Egyrészt zökkenőmentesen lehetett megoldani a települések túlnépesedési gondjait, másrészt a pusztára kiköltözők megalkották ott saját községüket és földjük mellé telepedve át tudtak térni a szilaj pásztoréletről a földművelő életmódra. A megalakuló községben 800 négyszögöles telkeket osztottak ki a házat építeni szándékozókna. „A község belterülete mintegy 300 kh. lett, melyhez Fényszarui területből 100 lett kiosztva.” A két fél Kara és a Jenő puszták 10 ezer kh.-nyi földjét a jászfényszarui és jászsalsószentgyörgyi birtokosok osztották fel ezekben az években és alakítottak községet Jászkarajenő néven. A redemptus gazdák családjában birtokosztokodásra kerítettek sort, hiszen a megváltás óta a pusztából is tulajdonrész illette meg őket és a liber fundi jelölte is azok nagyságát. Az osztozás során amely gyerek a pusztai földet örökölte, az ki is költözött oda, ahol aztán sort kerítettek „a Kara puszta tagosítatlan részeinek végleges felosztására.”⁴ Jászfényszaruból mintegy 300 család választotta 1860-tól lakóhelyül az új önálló községet. A kitelepülő földes gazdák mellett szép számmal választották otthonuknak Jászkarajenőt az anyaközségben felgyülemlt földtelenek is, remélve, munkát és megélhetést találnak ott.

Az 1743-as kiskunfélegyházára történő eltávozások óta ez volt a legnagyobb arányú kirajzás Fényszaruból.⁵

A puszta leválása, elvesztése jelentősen érezte hatását nemcsak a fényszarui lakosság, de állatállományuk létszámának alakulásában is. Amíg 1849-ben 5392 fő, addig 1869-ben csak 4582 fő a város lakossága. Közülük férfi 2223 fő, nő 2359 fő volt.⁶ A 20 egyházi és városi épület mellett 930 magánház állott, melyeknek minősége igen különböző volt, 50 például putrinak minősült.⁷

A jelzett 930 lakásban 1088 szoba, 908 kamra, 4 előszoba, 920 konyha szolgálta lakói kényelmét. Található volt még 51 pince, 17 bolt, 6 raktárhelyiség, még a gazdasági épületek közül 626 istálló, 396 felszer, 19 csűr és 310 akol nyert összeírást 1869-ben.⁸ Ekkor még álltak a helységbe bevezető utak mentén a jászképek. Ezek „négyzögletű, 9 láb magas, hegyes, keresztel díszített téglatető állványok, oldaluk mélyedéssel ellátva, mely éppen alkalmas egy szentkép befogadására”⁹ - olvashatjuk Fodor Ferenc könyvében.

A redemptió óta eltelt 120 év döntő változást hozott a birtokállományban.

Az örökösök közötti osztozkodások, az eladások és némely család kihalása eredményezte ezt. Amíg 1745-ben 157 redemptus gazda volt Fényszaruon, addig a tagosítás után, az 1867-es összeírás a következő képet adja:

0,5kh, alatt	90 fő,	0,5 - 2 kh.között	397 fő,	2- 5 kh. között	350 fő,
5 -10 kh, között	135 fő,	10-20 kh. között	140 fő,	20-40 kh. között	87 fő,
40-60 kh. között	32 fő,	60-80 kh. között	14 fő,	80-100 kh. között	4 fő,
100-200 kh. között	26 fő,	200 kh. fölött	6 fő tulajdonos volt.		

869 gazda rendelkezett földdel és házzal, 94 gazdának csak földje volt, de háza nem, és igás állatot mindössze 238 mondhatott magáénak.¹⁰ Az állatállomány a pusztaság leválásával és a város legelőterületének lecsökkenésével jelentősen megfogyatkozott. Szarvasmarha és juh tekintetében érezhető ez leginkább, mivel az 1850-1900 közötti években ezek csökkenése elérte a 25 %-ot.¹¹

Jászfényszaru város össz területe 14725 kh-at tett ki ekkor, amelyből a belső telkek 267 kh., az utak 136 kh-t foglaltak el. Szántó 7226 kh., kert, rét 3614 kh szőlő 345 kh., legelő 639 kh., erdő 7 kh., nádas 255 kh. és nem termő föld 1118kh..Ez utóbbiból a futóhomok 416 kh-t, a "sík víz" 702 kh-t tett ki.¹²

Különösen feltűnő az erdő minimális volta. 1856 óta ugyanis szigorú rendelet írta elő a kivágott fa helyére új telepítését és új erdők létesítését. A szigorítás eredményeként 1879-re 100 kh-ra nőtt az.¹³

Ugyancsak feltűnő a 700 hold feletti vizenyős terület nagysága. Ennek oka az, hogy „a Galga csak Aszód-Tura között folyik mederben, alsó folyásában egészen a fényszarui betorkolásig átlagosan 800 lépés széles mocsaras terepben vész el...¹⁴ Mivel „az áradásoktól sokat szenvedett Jászfényszaru, ennek megszüntetésére az 1885-ben megalakult Galgavölgyi víztársulathoz csatlakozott.”^{14a} Nem ad jobb helyzetképet a Zagyváról sem egy 1868-as jelentés. E szerint:

„Sebessége: Igen csekély esése van, egyes helyeken csaknem áll. Folyás sebessége Hatvannál 0,8, Fényszarunál 0,2.

Mélysége: Csekély, könnyű rajta az átkelés. Nyáron a csekély beömlés még csökkentti is.

Feneke: Csekély esés miatt majdnem teljesen elmocsarasodott, iszapos.

Szélessége: Fényszarunál 25 lépés. Fényszaru-Hatvan között szabályozva, ásott mederben folyik. Lapos patak, mocsaras terep. Jobb parton 1000-1200 lépés, balpart 2000 lépés. Szentlőrinc-káta felé szűkül a mocsár 300-500 lépésre.”¹⁵

A Zagyva és Galga fényszarui szakasza tehát még mindig szabályozatlan, a víz a kis esés miatt hatalmas területen terül szét, az olvadások és nagyobb esőzések idején szélesre terjed, mocsarat alkot és folyásmedrét is változtatja némely szakaszon.

A helység talajából kb.1500 kh. a fekete föld,4700 kh. a kötött homok és 6500 kh. a könnyű homok. E fenti ismertetés azért fontos, mert ezidőben történt meg a földeknek tulajdonosaira történő telekkönyvezése, azok véglegesítése. A talajviszonyok pedig döntően befolyásolják a bennük termelhető növényfélések nemeit. Igen átfogó és értékes képet ad erről az 1867-es összeírás, amely nemcsak a termés össz mennyiségét tünteti fel, de megjelöli a piaci értékesítésre jutó mennyiséget is.

<u>termék</u>	<u>össz termés</u>	<u>piacra jutó rész</u>
búza	4050 mázsa	1600 mázsa
rozs	7750 mázsa	3820 mázsa
árpa	2250 mázsa	750 mázsa
zab	2100 mázsa	1500 mázsa
kukorica	5687 mázsa	2700 mázsa
burgonya	9375 mázsa	3750 mázsa
köles	313 mázsa	250 mázsa
bab	390 mázsa	150 mázsa
kendermag, lenmag	58 + 121 mázsa	100 mázsa
dohány	900 mázsa	900 mázsa

dinnye
nád

1500 mázsa
20000 kéve

1000 mázsa
10000 kéve^{16,17}

A lakosság jövedelmének fő forrása – mint a fentiekből is kiviláglik – a földművelés. Ekkorra 20 földtulajdonosnak volt a határban tanyája, és ezek már jó lakhelyként szolgáltak.

Az 1848-49-es forradalmi változások a város iparára sokkal kisebb hatást gyakoroltak, mint a mezőgazdaságra. A céhes ipar háborítatlanul tovább virágzott. Palugyai adatai szerint a takács céh 15, a mívés céh 19 és a varró céh is 19 tagot számlált, és mindegyik legénnyel, inassal dolgozott.¹⁸

1852-ben céh-zászló készítésére is sort kerítettek. „*Setét búza virág szín damaszból és arany rojttal, aranyos Képiró munkával és címerekkel díszítetten*” készítették Pesten „*817 váltó forint és 30 garasokért.*” A zászlóavatást Kovács Ferenc plébános végezte, a keresztanyaságot Tóth Imre biztos úr neje vállalta. „*A zászló helye a templomban a Boldogságos Szűz Mária Oltáránál lett megjelölve.*”¹⁹

1859-ben találkozunk először zsidó céhtaggal Fényszarun. A jegyzőkönyvből kitűnik, hogy Sajtelbach Adolf szabó mester panasszal élt Seres Mihály kerékgéártó mester ellen, aki becsmérelte izraelita voltát és pofonnal is illette. A céh először pénzbírságot szabott ki Seresre, de mikor az a céhet is gorombán szidalmazta és tovább hánykolódott, akkor kizárta tagjai sorából.²⁰

A céh gondoskodott tagjai özvegyeiről és halál esetén a temetkezési költségekről is.²¹ A céhkönyv utolsó bejegyzései alapján pedig az összegezhető, hogy 1850-1884 közötti években igen komoly szakmai munka és mesterképzés folyt a fényszarui műhelyekben. 108 szabaduló legénnyel tudunk, akik kovács, asztalos, lakatos, kerékgéártó, szabó, kőműves, mészáros, kalapos, kollár, kötélgyártó és takácsmesterségek közül valamelyiket elsajátítottak.²² A céh 1884-ig működött. Ekkor országos rendelet szüntette meg azokat, helyüket ipartestületek vették át, azok képviselték a továbbiakban az iparos réteg érdekeit.²³ Ezek már az egyéni érvényesülést, a kapitalista eszmét, a szabadversenyt részesítették előnyben. A tömegtermelés megkezdte hódító útját itt is.

A város iskolája nem követte a gazdasági és társadalmi fejlődést. Egy-egy osztályteremben a tanítási órákon átlagosan 111 gyerek tartózkodott.^{24,25} Ennyi tanuló normális szintű oktatásban nem részesülhetett, a tanító munkája sokszor a fegyelmezésben merült ki. Így érthető, hogy Jászfényszarun 1869-ben 994 férfit és 123 nőt tartottak nyilván analfabétaként.²⁶

Időközben megnőtt a város kapcsolata a világgal. 1873-ban a Hatvan – Szolnok közötti vasútvonal megépült²⁷ és megnyitásával – Fényszaru is állomást kapott – bekapcsolta a várost az ország közlekedési vérkeringésébe.

Közigazgatási téren is jelentős átalakulás ment végbe. 1850-51-ben megtörtént a járások kialakítása és Fényszaru a felső járságiba /jászberényi/ kapott besorolást.²⁸ 1871-től a településeket város – nagyközség – kisközség kategóriába sorolták be és ennek alapján állapították meg adóját és kedvezményeit. Nagyközségnek például az a település minősült, amely saját erejéből el tudja tartani magát, el tudja látni a reá háruuló közigazgatási feladatokat.²⁹

A rendelet megjelenése után a helyi tanács felmérte saját helyzetét, figyelembe vette a városi cím megtartásával járó terheket és úgy döntött, lemond városi rangjáról és kéri minősítsék vissza nagyközséggé.

Indoklásul olvassuk el a helység e tárgyban benyújtott kérelmét:

„*Nagyméltóságú magyar királyi belügyminisztérium!*

Jászfényszaru város közönsége nevében a községrendezés tárgyában benyújtott kérvényt, melyben nevezett városnak nagyközséggé leendő átalakulása szorgalmaztatik, pótló véleménnyel tiszteletteljesen felterjesztjük. Mint a kérvényben csatolt okmányokból

meggyőződni méltóztatik, az 1871. XVIII.tcz.136. paragrafusa kívánalmának részben elég tétetett, mert az 5. alatti névjegyzék szerint az alakulás iránt folyamodók 8101 Ft 06kr. Adója a község összes egyenes államadójának felénél több, a //..alá zárt 1872. évi költségelőirányzatból pedig kiviláglik, hogy nevezett község a jelen viszonyok között is 14 % pótdóval tarthatván fenn közigazgatási költségét a rendezett tanácsú minőségéből kifolyó túlkiadás fedezésére képtelen.

Mit talán a község bizonyítani elmulasztott – ismervén az ottani viszonyokat – nem késünk jelenteni, hogy a községben lakó értelmiség teljes igénybe vételével csakis a nagyközség adminisztrációja biztosítható.

Ezek tekintetbe vételével kérjük, hogy Jászfényszaru városunk nagyközséggé leendő átalakulását engedélyezni méltóztatásuk.

Kelt Jászberény 1872. aug.26.”

A belügyminiszter 1872. november 7-én engedélyezte a nagyközséggé válást.³⁰

Ezután a község önkormányzati jogát a képviselőtestület által gyakorolta. Ez fele részben választott, fele részben a legtöbb adót fizető lakosokból állt. Minden száz lakos után delegáltak egy képviselőt. A vezetés bíróból, helyetteséből, 4 tanácsagból, pénztárosból, jegyzőből, közgyámából és orvosból tevődött ki. Ez mellett még „húslátó bíró, pipabíró, malombíró, cigánybíró, borbíró, legénybíró...”³¹ jelöltetett ki.

Jászfényszaru életében az 1850-es évek a pusztaság elvesztését és a földtulajdon telekkönyvezését hozták, a 60-as évek a felszabadultabb gazdálkodást indították el, a 70-es éveket a városi rang elvesztése és a jáász kiváltság megszűnése tette emlékezetessé, míg a 80-as években a kapitalizálódás útjára lépett a lakosság.

Záró adatként már csak az országos közigazgatási átszervezést előíró 1877. évi 1. törvénycikk kívánkozik ide. Ez véget vet a jáász kiváltságnak, a jáászok és kunok földjeit beolvasztotta az ország megyerendszerébe. A kapitalizálódó ország szükségszerű lépése volt ez, nem maradhattak meg a feudális jellegű kiváltságok, meg kellett szüntetni az országrészeket mesterségesen elválasztó határokat. A kiváltságok meglétükig javára voltak a lakosságnak, de további fennmaradásuk veszélyeztette volna a gazdasági előrelépést. Visszaszerzésükre nem volt többé mód, de a jáász öntudat fenntartásának és a jáász hagyományok megőrzésének útjában semmi sem állt, így az napjainkig él.

1.	Fodor: A Jászság	310. oldal
2.	Fodor: A Jászság	292. oldal
3.	Kiss J.: Jászkunság 1857. MSK új sorozat 69. kötet Bp. 1923.	175. oldal
4.	Kiss J.: Jászkunság 1875. márc. 14.	42. oldal
5.	Levéltári feldolgozás	3. oldal
6.	Fodor: A Jászság	204-207. oldal
7.	Fodor: A Jászság	334. oldal
8.	Bathó M.: Az 1869. évi jk. népszámlálás	
9.	Fodor: A Jászság	336. oldal
10.	Fodor: A Jászság	313. oldal
11.	Fodor: A Jászság	308. oldal
12.	Fodor: A Jászság	313. oldal
13.	Fodor: A Jászság	70. oldal
14.	Hadilevéltár térképosztály 1868.	
14.a	Fodor: A Jászság	62. oldal
15.	Hadilevéltár 1868.	321-340. oldal
16.	Fodor: A Jászság	313. oldal
17.	Fodor: A Jászság	314. oldal
18.	Palugyai: A Jász-kun	135. oldal
19.	Céh-könyv 1852.	60-62. oldal
20.	Céh-könyv 1859.	73. oldal
21.	Céh-könyv 1851.	58. oldal
22.	Céh-könyv /hosszú könyv/ 1850-84.	
23.	Mezősi: Félegyházi 1873.	
24.	Palugyai: A Jász-kun	136. oldal
25.	Levéltári feld. 1851.	13. oldal
26.	Bathó: Az 1869. évi jk. népszámlálás	
27.	Fodor: A Jászság	323. oldal
28.	Fodor: A Jászság	106. oldal
29.	Eperjessy: A magyar falu	232. oldal
30.	OL.BM. Levéltár /K-150/ 1872-VI-29129	
30.a	OL.BM. Levéltár /K-150/ 1872-VI-29129	
31.	Eperjessy: A magyar falu	232. oldal
32.	Szabó L.: A középkori jászsági	23. oldal

SZÓMAGYARÁZAT E KÖNYV SZÖVEGÉNEK ÉRTELMEZÉSÉHEZ:

ABRAK	állatoknak adott szemes takarmány, pl. árpa, zab, kukorica
ADMINISZTRÁTOR	vezetéssel megbízott főellenőr, kijelölt hivatalnok, ügyvezető
ALAMIZSNA	könyöradomány, koldusoknak juttatott segély
ALÁN	iráni származású nép, a jászok rokonai
ALIÁS	más néven, igazi nevén
ALSÓ NEMŰ	fehérnemű, amit a felső ruha alatt viselnek
AKÓ	ürmérték, kb. 50 liter
ASSIGNÁLNI	kijelölni, átadni
ASSZIMILÁLÓDÁS	beilleszkedés, a környezethez alkalmazkodás, hasonulás
AVAR	népvándorlás kori nép a Kárpát-medencében a honfoglalás előtt
ÁRENDA	haszonbérlet, bérlemény
ÁRENDÁS	bérlő, haszonbéres
ÁRISTROM	börtön, tömlöc, fogda, kóter
ÁRLISTA	a fogyasztói árakat tartalmazó árjegyzék
ÁRMÁDIA	hadsereg, katonaság
ÁZSIÓ	tekintély, érdem, tisztelet
BANKÓ	pénz, papírpénz
BAROM	igavonó ökör
BÁBA	tanult szülésznő
BÁNOM PÉNZ	biztosítéki összeg, letéti pénz, kaució
BESZÁLLÁSOLÁS	katonák elhelyezése, civil lakosoknál ellátásra
BÉG	török tiszti rang
BILLOG	bélyeg, amit az állatba belesütnek (ló, szarvasmarha)
BÍRÓ HÍRE NÉLKÜL	bíró tudtán kívül, a hivatal megkerülésével
BITANGOLÁS	valahol kárt okozó járkálás, behatolás
BITOROL	jogtalanul tulajdonában tart, engedély nélkül használ
BOGLYA	kisebb kupac széna, száradó széna rakás
BOJTÁR	juhászok, pásztorok, csikósok mellett tanuló, dolgozó fiú
BÖGRE	2-3 deciliteres füles ivóedény
BÜROKRÁCIA	hivatali ügyintézés

CAUCIÓ	letéti pénz, biztosítéki összeg
CIRKA	körülbelül, mintegy
CLASSIS	osztály, osztályba sorolás
CONTRODIKÁCIÓ	ellentmondás, szembeszegülés
CSALÁRD	hamis, csaló, másokat becsapó
CSAPSZÉK	italmérés, kocsmá
CSÁKLYA	hosszúnyelű vasvégű vonós eszköz
CSÁRDA	vendégfogadó a határban, a pusztán
CSORDA	állatok csoportja a legelőn (szarvasmarha, birka, sertés)
CSÓDÖR	hím ló, apa ló, apa mén
CSŐSZ	valaminek az őrzője, pl. határ, szőlő, kukorica...
DANÁLNI	nótázni, énekelni
DECRETUM	kinyilatkoztatás hivatalos úton
DEFEKTUS NÉLKÜL	hiánytalanul, teljes egészében
DEFTER	adóösszeírási ív, adónyilvántartás a törököknél
DEPUTÁCIÓ	küldöttség, delegáció
DETERMINÁL	meghatároz, elrendel
DÉZSA	nagyobb faedény
DÍB-DÁB	haszontalan, értéktelen
DIPLOMÁCIAI KUDARC	politikai vereség, nemzetközi tekintélyvesztés
DOKUMENTUM	hivatalos irat, ügyirat
DONNA	rossz erkölcsű nőszemély
DUHAJ	kötekedő, verekedő, összeférhetetlen
DŰLŐ, DÜLLŐ	a határban levő mezsgyés utak
ELKOBOSZNI	ingyen hatóságilag elvenni, kártérítés nélkül lefoglalni
ELÖLJÁRÓSÁG	községi, városi vezetőség
ELPALÁSTOLNI	eltitkolni, elrejtteni, mások tudtára nem hozni
ELTÁNGÁLNI	megvern, ellátni a baját, tettlegességhez folyamodni
ETNIKUM	népelem, más nyelvű és kultúrájú nép
EXAMINÁLNI	megmondani, bevallani
EXTRÉM	szélsőséges, különleges, nagyon eltérő
ÉLET	búza, kenyérgabona
FEJESKEDÉS	basáskodás, kötekedés, nagyhangúskodás
FELPRÉDÁLÁS	tönkretetés, meglopás

FENYÍTÉS	bántalmazás, botozás, verés
FOKOS	rövidnyelű baltaszerű fémfejű kézfegyver
FONT	súlyegység
FORINTRA RÚGOTT	forintot ért, forint összeget tett ki
FORSPONT	hadifuvar, hadiszállítás, katonai felszerelés elszekereztetése
FÖLDÖNFUTÓ	hazátlanná váló, mindenét elvesztő
FÖLDRE RÁTERENYEL	földet magának megszerez
FÖVENY	homokos talaj, folyóhordalékos sóder talaj
FUNDUS	telek, házhely, porta
FŰBÉR	legeltetési díj, bérlegeltetési pénz
GABONA NYOMTATÁS	a learatott gabona kalászából a szem kitapostatása állattal
GARAS	régi aprópénz, a fillér őse
GÁLÁNS	nagyvonalú, előkelő
GENERÁLIS	hadvezér, tábornok
GEOMETRA	földmérő, mérnök
GÖG	önhittség, sértő lenézés
GRASSZÁL	fel-alá járkál, kószál
GRÁTIA	kegy, jóindulat
GÜLYA	szarvasmarhák legelő csoportja
GÚNÁR	hím lúd, hím liba
GYÁMOLÍTÁS	segítés, segítség nyújtás, gondozás, ápolás
GYEPŰ	mesterségesen járhatatlanná tett terület, pl. elárasztással, fák bedöntésével
GYEPTERÜLET	vizenyős legelő, füves tocsogós terület
GYÖKERET ERESZT	meghonosodik, tartósan ott marad, letelepedik
HADI KÖTELMEK	katonai előírások, szabályok
HADI STRATÉGIA	háborús terv, haditerv
HAJDÚ	1550 utáni gyalogos marhahajcsárok, majd harcosok. Bocskai katonái.
HAJDÚ SORS	gyalogos katonává lenni
HALORZÁS	tilos horgászás, halfogás
HANCSIK	földek közötti határjel, mezsgye földkupacokból, szántásból
HÁMOS LÓ	igába, hámba fogott, kocsit húzó vagy szántó ló

HÁZKÖZÖSSÉG	több nemzedék egy házban élése: nagyszülők-szülők-gyermekek
HÍMEZ-HÁMOZ	mellébeszél, kerülgeti az igazságot
HOMBÁR	gabonátároló helyiség
HÓDOLTSÁG	hazánknak a török által elfoglalt középső része
HUMÁNUS	emberies, emberséges
ICCE	űrmértékegység
IMMUNIS	közömbös valami iránt, ellenálló valamivel szemben, védett
INGÓSÁG	mozdítható vagyontárgy
INSPEKTOR	ellenőr, felügyeletet ellátó személy
INSTÁLÁS	kérés, kérelmezés
INSTÁNS	kérelmező
INVALIDUS	(háborúban) megrokkant, megcsonkított (katona)
IRREDEMPUS	földet nem váltó jász vagy kun
ISPOTÁLY	kórház, gyógyító hely
ÍZIBEN	azonnal
JÁRADÉKFÖLDEK	len, kender, kukorica, tök, dinnye, zab földek, rétek, kaszálók
JÁRMOS ÖKÖR	igába fogott, szekeret húzó vagy szántó ökör
JÖVEVÉNYEK	idegen földről érkezettek, máshonnan ideköltözők
JUSS	örökség, örökrész, öröklendő vagyon
KALODA	büntetőeszköz
KAPCA	lábfejre tekert vászon csizmahúzás előtt
KARDFORGATÓ	katona
KASZÁSNYI	6 szekérnyi szénát adó kaszáló
KATASZTRÁLIS HOLD	1600 □-öl földterület
KATONAI EXECUTIÓ	katonai erővel történő adóbeszedés, erőszakos adóbehajtás
KÁPLÁN	papnövendék, gyakorló, ifjú pap
KÁPTALAN	papi méltóság, papi tisztség
KÁROMLÁS	szidalmazás, szitkozódás
KECSEGTET	biztat, ígér, hiteget
KENDER NYŰVÉS	a kender földből kiszedésének egyik folyamata
KENŐ PÉNZ	hivatalos személy megvesztegetésére fordított pénz
KERESZTÚT	útkeresztvezetés, útelágazás

KEZES	jótálló személy a kölcsön visszafizetésére
KEZEVONÁST ADNI	hivatalos iratot aláírni
KÉTNYOMÁSOS GAZDÁLKODÁS	a szántóföld fele áll művelés alatt, a másik fele éves váltásban ugar marad
KICSAPONGÁS	helytelen viselkedés
KIHÁGÁS	vétség, esetleg kisebb bűnelkövetés
KILA	súly mértékegység
KIRAJZÁS	szétválás, elköltözés
KIRÓTT PÉNZ	előírt összeg pl. adó vagy büntetés céljára
KISEBBÍTENI	megszólni, becsületében sérteni, sértő kifejezéssel illetni
KISKIRÁLY	a királynak nem engedelmeskedő, hatalmaskodó földesúr
KOFA	piaci árus, eladó
KOMPÁNIA	csoport, társaság, katonai alakulat
KOMPLETT	teljes, egész
KONDA	sértések csoportja
KONKURENCIA	versengés
KONTÁR	iparendély nélkül dolgozó iparos
KONVENCIO	bér, járadék, javadalalmazás
KONZERVÁLÁS	tartósítás, eredeti állapotban meghagyás
KORHELY	iszákos, részeg, italozó, mulatozó
KORRIGÁL	javít, helyesbít, kiigazít
KOZMETIKÁZÁS	megszépítés, szebbnek mutatas, mint a valóságban
KÓTYA-VETYE	adás-vétel olcsó áron
KÖRMÖCI ARANY	Körmöcbányán vert aranyforint
KÖTEL	terület mérték kb. 56 kateszteri hold
KÖZSÉG ARCULATA	község kinézete, a település képe
KÖZTEHER	adó, adózás
KUJON	rosszéletű férfi
KULLOGTAK	titokban eltávoztak, elszökdöstek
KÚRÁLÁS	gyógyítás, gyógykezelés
KVÁRTÉLY	szállás, szálláshely
KVÁRTÉLYHÁZ	szálláshely katonatisztek befogadására
LABANC	császárpárti magyar, a kurucok ellenfele

LAJSTROM	lista, kimutatás
LAKÁSKÖZÖSSÉG	több nemzedék egy házban élése: nagyszülők-szülők-gyerekek
LAPPANGÓ	bujkáló, bújva menekülő
LÁTÓ EMBER	a helyszínen megjelenő hivatalos ellenőr
LIBER FUNDI	földnyilvántartás a redemptióról és az azt követő föld tulajdonváltásról
LICITÁCIÓ	ráígérés pl. árveréskor
LIMIT	alapösszeg, minimális összeg
LOTYÓ	rosszéletű nőszemély
LÓKÖTŐ	lótolvaj, gazember, rabló, zsvány
LÖSZPAD	finom lösztalajból álló domboldal
MAGVASZAKADÁS	kihalása a családnak, utódnélküliség
MAKKOLTATÁS	tölgyesek makk termésének feletetése sertésekkel
MARHADÖG	marhavész, ragályos állatbetegség
MARHA ORVOS	állatorvos
MARHA VÉSZ	szarvasmarhákat súlytó fertőző ragályos betegség
MATÉRIA	anyag
MÁRIÁS, MÁRJÁS	régi pénz, Mária képével verve
MÁSÜVÉ MENÉS	máshová távozás, elköltözés
MEGCSAPPAN	megfogyatkozik, kevesebb lesz
MEGDÉZSMÁLÁS	valamiből titokban elvétel, elemelés engedély nélkül
MEGKAPARINTÁS	mesterkedéssel megszerzés, hozzájutás valamihez
MEGTORLÁS	bosszúállás, megbüntetés valamiért
MESZELY	régi űrmérték
MEZSGYE	a határban a földeket elválasztó vonal
MÉNES	lovak csoportja
MÉSZÁRSZÉK	húsüzlet, hentes üzlet
MIRE KÓSTÁL?	Mennyit ér?, Mi az értéke?, Mekkora nagyságú?
MONOGRÁFIA	helységtörténet
MUNICIÓS	lőszeres, töltényes
MUNKA DANDÁRJA	legnagyobb munkák ideje
NÁDOR	Magyarországon a király helyettese, palatinus
NEMEZ	sátor, csizmaszár, fejfedő vízhatlan alapanyaga
NOMÁD ÉLET	vándorló, sátorban lakó életmód

NÓTÁRIUS	jegyző
NÖVEKVŐ TENDENCIA	fokozódó irányzat, erőteljes haladás valami felé
NYÁJ	juhok, kecskék csoportja
NYILAS OSZTÁS	előre kimért területek sorsolásos szétosztása
NYŰG	teher, teherterhel, megpróbáltatás, eredetileg a jószág lábára tett béklyó
OBSIT	katonai elbocsátó levél
ORGAZDA	lopott árut olcsón felvásárló
OROZNI	lopni
OROZVA	lopva, lopakodva
OSZÉT	a jásszal rokon nép a Kaukázus vidékén
ÓCSÁROL	leszól, rosszat terjeszt róla
ÖL	régi hosszmérték 189,5 centiméter
ÖSSZEKEBELEZTETETT	hozzácsatolt, egyesített
PALATINUS	nádor, a király magyarországi helyettese
PALÁNK	deszka kerítés
PARCELLÁZÁS	föld felosztás, földosztás
PAROCKUSOK	egyháziak, katolikus papok
PARTNER	társ, egyetértő segítő
PASSZUS	irat, igazolvány, bizonyítvány valamiről, igazolás
PÁTRIA	haza
PESTIS	ragályos betegség
PETRENCÉNYI	kisebb rakásnyi (széna)
PIKTOR	festő, szobafestő
PINT	ürmértékegység
PLÁGA	erdő
PORCIÓ	adag, előírt mennyiség valamiből
POLTURA	régi pénz, fillér
PORTA	házhely, telek
PORTYÁZÁS	zsákmányszerző katonai behatolás idegen területre
POSVÁNYOS	talaj vagy csapadékvizet tartalmazó sekély vízállás
PRIVILÉGIUM	kiváltságjog
PROTESTÁLÁS	tiltakozás, szó emelés valami ellen
PROTESTÁNS	a reformáció során a katolikus egyházból kiszakadó keresztény

PRÓKÁTOR	ügyvéd, szószóló valaki érdekében
PRUSZLIK	női felső ruhadarab
PUBLIKÁLNI	kihirdetni, híresztelni, közhírré tenni
PUSZTA	sík alföldi legelőterület
PUTRI	egyetlen helyiségből álló harmadosztályú, gyenge minőségű lakás
RÁCOK	szerbek
REDEMPTIÓ	önmegváltás, a jász és kun kiváltságjogok és földek visszavásárlása
REDEMPTUS	a redemptió során földet vásárló, „Jász” jogokat szerző ember
REGIMENT	hadsereg, armádia
REMEK MUNKA	a céhekben elkészített vizsgamunka a mesterlevél megszerzéséhez
RENITENS	szófogadatlan, engedetlen, elégedetlenkedő, ellenszegülő
RENOVÁLNI	megjavítani, tatarozni, felújítani
REPARÁLÁS	megjavítás, kiigazítás, használhatóvá tevés
RESTANCIA	tartozás, adósság, elmaradás valami teljesítésében
RETORIKA	szónoklat, szónoklattan, szónoki képzés
REZERVÁLIS	írásos elismervény valamiről, lemondó nyilatkozat
REZSIM	uralom, hatalom
RÉNUSI (RAJNAI) FORINT	régi pénzegység
RIDEG PÁSZTORKODÁS	a jószágnak kora tavasztól késő ősziig folyamatos legelőn tartása
RINGYÓ	rosszéletű nőszemély
ROCSKA	veder, faveder
ROSSZ TEVŐK	kárt okozók
RŐF	hosszmérték szövetek mérésére
RÜH	viszketéssel járó állatbetegség, élősködő rüh okozza
SARCOLÁS	jóvátétel fizettetése, kártérítés adatás erőszakkal
SERHÁZ	sörkésztítő hely, ahol sörkimérés is folyik
SINDELY	fa lapocskákból készített háztető
SING	hossz mértékegység volt
SUBLISTÁLNI	megélni, létezni, életben maradni
SUMMA PÉNZ	nagy összeg, jelentős pénz érték
SUKK	hossz mértékegység volt
SUPPLICATIO	könyörgés, esdeklés, alázatos kérelmezés

STABIL	biztos, elmozdíthatatlan, tartós
STAGNÁLÁS	változatlanság, fejlődésmentesség, egyhelyben maradás
STRÁZSA	őr
STRÁZSAMESTER	őrmester
SZANDZSÁK	török közigazgatási terület, a pasalik része
SZARMATA	ókori-kora középkori nomád nép. A Kárpát-medencében is élt.
SZÁLLJANAK SÍKRA	fogjanak fegyvert, lépjenek be katonának
SZÁRAZ MALOM	lővontatással működtetett malom
SZÁZADOS ÜNNEP	a redemptió száz éves évfordulójának ünnepe 1845-ben
SZEKÉRNYSI	egy szekérre felrakott széna = rakat
SZELÍDÍTHETETLEN HOMOK	futóhomok
SZÉKELJENEK	maradjanak, telepedjenek le, állapodjanak meg egy helyben
SZÉRŰS KERT	takarmányos kert az ól-istálló mellett, itt tárolják a szénát, szalmát, töreket...
SZOLGÁLMÁNY	adóteher
SZPÁHI	török lovaskatona
SZŐLŐVENYIGE	szőlővessző
TALPAS	gyalogos katona, hajdú
TAXA	adó, adóteher, teher
TEHETSÉGESEK	módosok, gazdagok, jómódúak
TENDENCIA	irányzat
TESTAMENTUM	végrendelet
TETEMES	nagymennyiségű, nagyszámú
TINÓ	fiatal növendék ökör, fiatal bika ivartalanítás után
TÍMÁR	bőrcserző, bőrkikészítő mesterember
TOBORZÁS	önkéntes katonaság gyűjtése
TOKJÓ	fiatal növendék bárány
TORNYOSODÁS	kimagasodás, kiemelkedés, fölnövés, növekedés
TŐKEFÖLD	a redemptiós jogok hordozója, általában őszi búza vetésterülete, kalászos vetés földje
TÓSGYÖKERES	őshonos, régi eredetű, eredeti
TŰZHARANG	a tüzesetet félreveréssel jeltadó kisharang
UGAR	megműveletlenül hagyott szántóföld, parlag

URADALOM	bérmunkával megművelt nagybirtok
ÚJFENT	ismét, megint újólá
ÚJ-JÁSZ	redemptus gazda, a redemptiókor földet váltó ember
ÚJ-MAGYAR	cigány
ÜSZŐ	fiatal nőtény (borjú) tehén
VADORZÓ	tilosban vadászó, engedély nélkül vadat elejtő
VASKOS	vastag
VETÉSFORGÓ	szántóföldön a haszonnövények rendszeres területváltással történő termesztési módja
VÉKA	régi űrmértékegység
VÉKONY REMÉNYSÉG	kis valószínűség, csekély esély, kis lehetőség
VILLONGÁS	háborúskodás, helyi hadakozás, békétlenség, összecsordulás
VIOLENTER	erőszakos
VOKS	szavazat
ZUG ITALOZÁS	engedély nélkül mérő helyen ital fogyasztása pénzért
ZUG MÉRÉS	engedély nélküli árusítás, „Bögre csárda”
ZÚGÓ	a folyó felduzzasztott vizének alábukása, kisebb vízesés
ZSAROLÁS	fenyegetés, erőszakos kényszerítés
ZSELLÉR	föld nélküli, jobbágytelekkel nem rendelkező jobbágy

1. számú melléklet

SZENT KOZMA ÉS DAMJÁN

A mai Jászfényszaru helyén valószínűsíthető COSMA falu /1067-es oklevél említi így/, amit 1449-ből SZENT KOZMA DAMJÁN néven pontosíthatunk. E néven a mai Kozma dombon Árpád-kori templom állott, amelynek alapjait 1996-ban Selmeczi László régész tárta fel.

DE KI VOLT A NÉVADÓ SZENT KOZMA ÉS DAMJÁN?

Iker testvérpár, orvosok, akik ingyen gyógyítottak a Római Birodalom keleti tartományaiban. Ez időben / i.sz. 200-as évek végén, 300-as évek elején/ Diocletianus volt a római császár, aki földön járó istenként viselkedett, Joviusnak /Jupiter fiának/ nevezte magát, a keleti főpapok káprázatos öltözékében jelent meg alattvalói előtt és fején aranykoszorút viselt. Ahol megjelent, az emberek térdre hullottak, földig hajoltak, lábait csókolták. Isteni pozíciójának erősítéseként kezdett bele a kegyetlen keresztényüldözésbe is 302-305 között. Kiűzte őket a hadseregből, betiltotta gyülekezeteiket, imaházaikat leromboltatta, könyveiket elégettette. Sok püspököt és papot kivégeztetett, a hívőket pedig kínos halállal fenyegette meg, ha nem áldoznak régi isteneiknek. A legkegyetlenebb üldözések a keleti tartományokban folytak, s itt estek áldozatul 303-ban a vérengzéseknek Kozma és Damján is. Vértanúságukkal érdemelték ki a szentté avatást. A SZENTEK LEXIKONA így emlékezik meg róluk:

SZENT KOZMA ÉS DAMJÁN [Kosmasz és Damianosz], Vértanúk.

(?-303 táján)

Ünnepük: szeptember 27.

Amit kettejükéről tudunk, pusztán legendás adat. Ők a leghíresebbek azon szentek közül, akiket a keleti egyház *anargüo*inak nevez, ami „pénztelenek”-et jelent, mert orvosi hivatásuk gyakorlásáért sohasem fogadtak el pénzt a betegeiktől. Arábiában született ikertestvéreknek tartják őket. Szíriában végezték tanulmányaikat, s gyógyításaik révén hamarosan híressé lettek. Az Alexandrettei-öböl menti Aegae-ban (Aigai) laktak, Kilikia tartományban. Amikor megkezdődtek Diocletianus keresztényüldözései, az olyan híres emberek, amilyenek az ikertestvérek voltak, aligha húzhatták meg magukat. Lysiasnak, Kilikia helytartójának parancsára Kozmát és Damjánt le is tartóztatták, megkínozták, majd lefejezték őket. Holttestüket Szíriába vitték, és Cyrrus városában temették el őket, amely kultuszuk középpontja lett. A legenda azt tartja, hogy mielőtt a fejüket vették volna, vízbe merítéssel, máglyatűzzel és keresztre feszítéssel is megkínozták őket – sikertelenül. Miközben a kereszten függtek, a csőcselék kővel hajigálta őket, de a kövek visszahullottak kínzóikra. Ugyanez történt, amikor íjászok lötték ki rájuk nyilaikat. Haláluk után is csodálatos gyógyulásokat tulajdonítottak nekik. Néha a betegek álmaikban jelentek meg, s az általuk javasolt gyógymód nyomban eredménnyel járt. Ilyen csodás gyógyulások következtek be Aesculapius és Szerapisz pogány szentélyeiben is. I. Justinianus keletrómai császár (527-65) is azt állította, hogy a testvérek közbenjárására épült fel betegségéből, Cyrrusban őrzött relikviáik révén. Azt mondták, hogy az V. század elején két templomot is szenteltek nekik Konstantinápoly lakói. Római bazilikájukat 530 táján szentelték fel. Tiszteletüket a Medici is bátorították és támogatták; Kozma nevét (Cosimo alakban) sok Medici viselte, ami eléggé különös, ha számításba vesszük, hogy a testvérek sohasem fogadtak el pénzt gyógyító tevékenységükért. Ők az orvosok, a sebészek, a gyógyszerészek, a borbélyok és a fodrászok védőszentjei (az utóbbiaké azért, mert a középkorban a borbélyok felcserként is munkálkodtak), továbbá Kozma és Damján a vakok patrónusa. A művészet rendszerint orvosdoktorként ábrázolja őket, a képeiken korhű köntösök és műszerek láthatók; más festményeken különféle módon szenvednek mártírhálált. A művészek néha a testvérek egész élettörténetének különféle mozzanatait állítják elének. Egy híres példa, amikor új, fehér lábat illesztenek fel egy rákbetegségben szenvedő, fekete bőrű férfi testére.

2. számú melléklet

JÁSZFÉNYSZARU FŐBÍRÓI
a helység jegyzőkönyvei alapján

1724-25.	DOBÁK ANDRÁS	1764.	KOVÁCS GYÖRGY
1726.	SERES ISTVÁN	1765-66.	SERES GYÖRGY
1727.	PÁL GERGELY	1767-68.	SZALMÁS JÁNOS
1728-29.	MARKÓ JAKAB	1769-70.	DOBÁK JÓZSEF
1730-31.	DOBÁK ANDRÁS	1771-72.	ZSÁMBOKI MIHÁLY
1732-33.	SERES ISTVÁN	1773-74.	SERESS GYÖRGY
1734-35.	RAPI ANDRÁS	1775-76.	CSERHÁTI PÁL
1736.	GULYÁS MIHÁLY	1777.	KOCZKA ANTAL
1737-38.	SERES ISTVÁN	1778-79.	BAKÓ JÁNOS
1739-40.	DOBÁK ANDRÁS	1780-81.	ZSÁMBOKI MIHÁLY
1741.	MARKÓ JAKAB	1782-84.	BAKÓ JÁNOS
1746.	MARKÓ JAKAB	1785-87.	PÁL JÓZSEF
1749-50.	RAPI ANDRÁS	1788.	ZSÁMBOKI MIHÁLY
1751.	KOVÁCS ANDRÁS	1789.	FARKAS MIHÁLY
1752.	BARANYI FARKAS	1790-91.	KISS MIHÁLY
1753.	ILLÉS MIHÁLY	1792-93.	ÉZSIÁS MÁTYÁS
1754.	KOVÁCS GYÖRGY	1794.	MENYHÁRT ISTVÁN
1755.	RAPPI ANDRÁS	1800-02.	MENYHÁRT ISTVÁN
1756.	GULYÁS ANTAL	1815.	DOBÁK MIHÁLY
1757.	SZALMÁS MIHÁLY	1816-17.	CSERHÁTI JAKAB
1758.	KOVÁCS GYÖRGY	1818-19.	DOBÁK MIHÁLY
1759.	ZSÁMBOKI MIHÁLY	1820-21.	CSERHÁTI JAKAB
1760-61.	TÓTH ANDRÁS	1825.	RIMÓCZI ANDRÁS
1762-63.	SZALMÁS ANDRÁS	1829.	CSERHÁTI JAKAB

3. számú melléklet

KISKUNFÉLEGYHÁZÁT ALAPÍTÓ JÁSZFÉNYSZARUIAK NÉVSORA:

Molnár Tamás	Szabó Ferenc	Molnár János
Czenki Pál tizedes	Horváth Mihály	Balog Andor
Molnár Mihály	Rózsa János	Sassi János
Csaba Tamás	Hegyi György	Nagy János
Hamar Mihály	Ónódi János	Ács Márton
Nagy István	Surányi György	Tompai János
Gulyás János	Szabó Jakab	Bene György
Nagy György	Soós András	Olla Pál
Kessik György	Lőrinczi Pál	Buborik Mihály
Kiss Ferenc	Pinczés Mihály	Botka Pál
Tímár István	Sárkány István	Dobák Gáspár
Lapu Miklós	Kanyó Mihály	Kürtösi Mátyás
Lapu Farkas	Seregdi András	Sallai Mihály
Juhász András	Tóth Ádám	Fonodi Mihály
Botka Ferenc	Halász Ádám	Lőrinczi Ferencz
Balla Jakabné	Németh János	Páll Jakab
Lőrinczi András	Csordás György kondás	Kiss Márton
Kobella Pál	Bedik Mihály	Tóth Márton
Gulyás András	Molnár Pál	

A névsor Szerelemhegyi Tivadar: Kis-Kun- Félegyháza város monográfiája c. munkájából való /1882/

3.a sz. melléklet

KISKUNFÉLEGYHÁZA ÚJRATELEPÍTÉSÉNEK 1744. ÉVI LAJSTROMA ALAPJÁN A 286 FŐ KÖZÜL A 73 JÁSZFÉNYSZARUI ALAPÍTÓ NEVE:

Matulya György	Török Gáspár	Szécsényi András	Tott Albert
Csahany János	Szabó István	Buko János	Cserháti György
Ezsias Adam	Emrej Mihály	Fekete István	Horváth György
Burjan Miklós	Dobák Gáspár	Kiss Mátyás	Czakó Gergely
Csepti János	Török János	Molnár Márton	Koczka István
Kiss Mihály	Donocz Pál	Czakó András	Mészél István
Vereb Imre	Tot Jakab	Bassa György	Szüllü István
Vereb Mihály	Ivanic Pál	Vizi János	Pall Mihály
Szabó András	Farkas János	Sadani György	Pall Jakab
Russaj Mihály	Berecz István	Horváth Mihály	Lőrinczi András
Russai István	Penge Mátyás	Farkas Mátyás	Lőrinczi György
Dobák Márton	Német Jakab	Kiss Jakab	Botra Ferenc
Hatvanyi Antal	Juhász Mátyás	Tott István	Balla András
Czakó István	Szabó Mihály	Hatal János	Juhász András
Török Gáspár	Nagy Pál András	Kartaj Mátyás	Kürtessi Mátyás
Papp Mátyás	Hegedüs Pál	Kovács János	Szécseni Péter
Komáromi Márton	Sörös Pál	Fekete Mihály	
Gulyás Mátyás	Falábu Márton	Szekér Pál	
Török Mátyás	Fábián György	Sörös Mátyás	

A névsor a Szolnok Megyei Múzeumi Évkönyv 1981. év 121-128. oldalán Bánkiné dr. Molnár Erzsébet feldolgozásából való.

4. számú melléklet

Jászfényszaru község jegyzőkönyvében földmegváltásra jelentkezők nevei – 1745.

1/2 kötelt igénylők:

*Dósa Jakab	*Kalácska Mátyás	*Gerőcs Gergely
*Szabó András	*Mészáros János	Sándor János
Hendó Mátyás	Csizmadia András	Kis János
Tobi János	*Dobák József	Seres Mihály
Szalmás József	*Rabatin Bálint	Rédei Gábor
Horváth Jánosné	Kovács István	*Jovelles András
Takács Mihály	Dobák Pál	
Seres András	Mónár Mihály	

1 kötelt igénylők:

Pál József	*Pusztai András	Karsai János
*Kónya Albertné	Baranyi Gábor	Kis István
Kurbitz Mátyás	Dobák József	*Dvornyik Ferenc
*Dobroczi Pál	Berényi Pál	Dobák Lőrinc
Tarnóczi Pál	Both István	Pataki Györgyné
Dobák Mátyás	Török György	Nagy György
Kovács Gergely	Ocskó Mátyás	

1 1/2 kötelt igénylők:

Barna Márton	Both Mihály	Kis Imre
Berinyi Mátyás	Búzás József	Szilágyi Pál
Gulyás József	Gyenge Gergely	Kis György
Halápi Jánosné	Timós Imre	
Szekeres Mihály	Vas Gergely	
Bericz Albert	Both János	

2 kötelt igénylők:

Orovecz János

3 kötelt igénylők:

Palócz Gergely	Nádasdi Pál	Török András+István
Rappi András	Túsor Gergely	Szalmás János
Szalmás András	Baranyi Farkas	Kiss János
Illés Mihály	Tőgyi Mihály	
Ágoston Pál	Búzás István	
Szanda Sándor	Tóth Gergely	

4 kötelt igénylők:

Zsámboki Mihály+János

4 1/2 kötelt igénylők:

Seres István

A felsoroltak közül *-al jelöltek nem szerepelnek Fodor Ferenc kötetében. Ők a szegényebb lakosok körébe tartoztak és nem tudták előteremteni a megváltási összeget, tehát nem váltak redemptussá.

5. számú melléklet

Jászfényszaru redemptus családjai 1745-ben Fodor Ferenc adatai alapján

ÁGOSTON	BALY	BAK	BAKÓ
BARANYI	BARNA	BASA	BENCZE
BERECZ	BERZE	BIRINYI	BOLVAGY /BOLDOGI/
BOROS	BOTH	BRATINKA	BUDAI
BUJÁKI	BUZÁS	CSERHÁTI	CSIZMADIA
CZIGLÉDI	DEÁK	DEME	DOBÁK
DOBÓ	DOBOS	FARKAS	CSIÁS /ÉZSIÁS/
FEKETE	FŐDI	FUROLYÁS	GEDEY
GYENGE	GÖRÖG	GÖDÉR	GULYÁS
HALÁPI	HARANGOZÓ	HATVANYI	HENDÓ
HORVÁTH	ILLÉS	JACSÓ	JUHÁSZ
KARIS	KARSAI	KATONA	KEMENCZEY
KERESZTESSY	KISS	KOCZKA	KÓNYA
KOVÁCS	KORCSMÁROS	KOSS	KRIZSÁNY
KURUNCZY	KURBITZ	KÜLLŐ	LEVOCS
MARKÓ	MARÓCZI	MOLNÁR	MUSKAY
NAGY	NÁDASY	OCSKÓ	OROVETZ
OROSZ	PALLAGHY	PALÓCZ	PAPP
PATAKI	PÁLL	PINTÉR	RABINT
RAPPY	RUSSAY	SÁFRÁNY	SÁNDOR
SERESS	SZALATNYAI	SZALMÁS	SZONDA
SZÁLL	SZEKERES	SZILÁGYI	SZŰCS
TANCSIKÓ	TAKÁCS	TARNÓCZY	TENGELY
TIMOS	TOBY	TÓTH	TOLYÓ /FOLYÓ/
TÖRÖK	TÚSZOR	ÚJHÁZI	VARGA
VASS	VIRÁGH	ZSÁMBOKI	

A családnevek többsége ma is megtalálható a lakosok körében, más részük kis módosítással szintén fellelhető, míg egy részük nem szerepel a jelenlegi nyilvántartásban.

**A JÁSZFÉNYSZARUI CÉH ALAPÍTÓ MESTEREI 1817-BEN
A JÁSZFÉNYSZARUI CÉHKÖNYV ALAPJÁN**

BÁRTZI PÉTER	csizmadia	KOVÁTS JÓZSEF	kovács
BERÉNYI ANDRÁS	csizmadia	MURINYI ANDRÁS	kovács
DOBÁK FERENTZ	csizmadia	NYERS ANDRÁS	kovács
KEMENTZEI JÁNOS	csizmadia	PAP IMRE	kovács
LELIK GÁSPÁR	csizmadia	SETIKOVITZ MÁTYÁS	kovács
MARITÁTE FERENTZ	csizmadia	VARGA PÁL	kovács
NAGY MIHÁLY	csizmadia	BORSA MENYHÁRT	szabó
SÍPOS IGNÁTZ	csizmadia	FARKASS JÁNOS	szabó
SZALAI JÁNOS	csizmadia	FÖLDI PÁL	szabó
TÓTH MÁTYÁS	csizmadia	ör.SERESS JÓZSEF	szabó
BALÁZS ANTAL	takács	MAGÓ JÁNOS	varga
BOSANSZKI JÁNOS	takács	CSERI ISTVÁNY	szűcs
HÉDA JÓZSEF	takács	IOVÁN TAMÁS	szűcs
IOINAI JÓZSEF	takács	JÁGER JÓZSEF	szűcs
KARALAG PÉTER	takács	TAMASI JÓZSEF	szűcs
LENGYEL MIHÁLY	takács	DANIK MIHÁLY	kötélverő
MÉSZÁROS IMRE	takács	LASKOVITS ISTVÁNY	lakatos
MÉSZÁROS MÁTYÁS	takács	SIPEKI FERENTZ	molnár
OLÁH PÁL	takács	BÁGYONI JÁNOS	kerékjártó
PERNYÉSZ ISTVÁNY	takács	ifj.NÁDUDVARI JÁNOS	kerékjártó
RÉZ MÁRTON	takács	ör.NÁDUDVARI JÁNOS	kerékjártó
RÉZ MÁTYÁS	takács	HARANGI PÁL	asztalos
SZERENTSÉS ANDRÁS	takács	ifj.SERESS JÓZSEF	asztalos
TURBIÁNYI ANTAL	kalapos	MOLNÁR MIHÁLY	asztalos

A JÁSZFÉNYSZARUI CÉHBEN MESTERSÉGET KITANULÓK ADATAI IDŐRENDEN SOROLVA

A CÉHKÖNYV ALAPJÁN

beszegődés éve:	szabadulás éve	szabaduló neve:	mestersége:	mestere:	/megjegyzés/
1819.	1819.	Kováts József	kovács	Kováts József	/apa/
1821.	1821.	Isztenini András	molnár	Sipeki Ferentz	
1821.	1821.	Nyers András	kovács	Nyers András	/apa/
1821.	1821.	Hakkel István	lant kovács	Vajakovits Menyhárt	/FSZGY/
1822.	1822.	Molnár István	molnár	Pintér József	/FSZGY/
1822.	1822.	Sinkovits Menyhárt	kovács	Sinkovics Mátyás	/apa/
1824.	1828.	Farkas József	kovács	Kováts József	
1824.	?	Gertlig János	molnár	Sipeki Ferentz	
1825.	1827.	Harasztzski József	asztalos	Dugonits József	
1826.	?	Bátori Márton	kovács	Papp Imre	
1826.	?	Gáll Károly	asztalos	Molnár Mihály	
1826.	?	Kováts Mihály	kovács	Murinyi Mihály	
1826.	?	Angyal János	kovács	Angyal János	/apa/
1827.	?	Víg János	kovács	Seres István	
1828.	1831.	Földi Mihály	kovács	Papp Imre	
1828.	1831.	Killó Kovács Mihály	kovács	Varga Pál	
1828.	1831.	Baranyi Miska	kovács	Murinyi Mihály	
1828.	1829.	Angyal János	asztalos	Dugonits József	/2. szakma/
1829.	?	Kövér Antal	asztalos	Dugonits József	
1829.	?	Bot István	kovács	Kováts József	
1829.	?	László Boldizsár	kerékgyártó	Óvári Szűcs Mhahály	
1829.	1829.	Danik Mihály	köteles	Danik Mihály	/apa/
1829.	1830.	Kréz Mihály	kovács	Murinyi Mihály	
1830.	?	Horváth József	molnár	Fatskó József	
1830.	?	Ollik István	molnár	Sipeki Ferentz	
1830.	?	Méztner István	kovács	Varga Pál	
1831.	?	Kosda József	molnár	Pintér József	/FSZGY/
1831.	?	Bot János	molnár	Fatskó József	
1831.	1832.	Nyúl József	kerékgyártó	Szűts Mihály	
1831.	?	Hum József	molnár	Sipeki Ferentz	
1832.	?	Pintér József	kovács	Nyers András	
1832.	?	Laskovits István	lakatos	Mentzner István	/Tura/
1832.	1834.	Pelhős János	kerékgyártó	Óvári Szűcs Mihály	
1832.	1835.	Veréb György	kovács	Seres István	
1832.	1835.	Héda Antal	kovács	Murinyi Mihály	
1832.	1836.	Nádudvari Mátyás	kerékgyártó	Takáts Antal	/Hort/
1833.	1834.	Kovács János	kovács	Kovács János	
1834.	1837.	Fatskó János	molnár	Fatskó József	/apa/

7.b számú melléklet

beszegődés éve:	szabadulás éve	szabaduló neve:	mestersége:	mestere:	/megjegyzés/
1834.	1837.	Seres János	molnár	Fatskó József	
1834.	1836.	Szelepcsényi Péter	kovács	Kovács János	
1834.	?	Konkoly ?	?	Konkoly Mihály	/apa/
1835.	?	Horánszki Pál	asztalos	Dugonits József	
1836.	1836.	Gondi József	kovács	Gondi János	/apa/
1836.	1836.	Balázs István	lakatos	Menczner István	/Tura/
1836.	?	Takács Antal	kerékgyártó	Takács Antal	/Hort, apa/
1836.	?	Seres Ferenc	kerékgyártó	Takács Antal	/Hort/
1837.	?	Szabó Balázs	asztalos	Jáger János	
1837.	?	Horvát János	kovács	Murinyi Mihály	
1837.	?	Kocsis Simon	?	Menkó János	
1837.	1838.	Petrik János	?	Sápi János	
1838.	1839.	Piharich Pál	?	Franyó Mihály	
1839.	?	Tamus János	kovács	Seres István	
1839.	1839.	Kovács Ferenc	kovács	Kovács József	
1839.	1839.	Fekete István	asztalos	Jáger János	
1840.	1840.	Bogási József	asztalos	Dugonics József	
1840.	1840.	Konkoly Mihály	kovács	Murinyi Mihály	
1839.	1839.	Farkas János	szabó	Farkas József	
1840.	?	Serfőző József	?	Baranyi Pál	
1840.	?	Bot Mihály	kovács	Bot István	
1840.	?	Zsámboki József	kovács	Bot István	
1849.	1849.	Komjáti József	kerékgyártó	Smetana Antal	/Dány/
1850.	1852.	Seress József	kovács	Héda Antal	
1850.	1850.	Harazin János	kovács	Nádudvari János	
1851.	1851.	Székely Kálmán	kerékgyártó	Smetana Antal	/Dány/
1851.	1856.	Kleger Antal	kovács	Nádudvari János	
1852.	?	Seres Pál	asztalos	Tax Péter	
1852.	?	Seres Mihály	kerékgyártó	Seres Ferenc	
1852.	1854.	Prunner József	kőműves	Niczman József	/Zsámbok/
1852.	?	Balla György	asztalos	Dugonics József	
1852.	1852.	Lipták József	kovács	Kréz Mihály	/Zsámbok/
1852.	?	Baranyi János	kovács	Both István	
1852.	1852.	?	kovács	Farkas Sándor	
1852.	1852.	?	kovács	Nyers Antal	
1852.	1852.	?	kerékgyártó	Nádudvari József	
1853.	1853.	Kurupánszki Gyögy	kovács	Fodor János	/Hort/
1853.	1853.	Szolkai Antal	kovács	Nádudvari János	
1853.	1858.	Géczy Ignác	asztalos	Dugonics József	

7.c számú melléklet

beszegődés éve:	szabadulás éve	szabaduló neve:	mestersége:	mestere:	/megjegyzés/
1853.	1856.	Molnár István	asztalos	Dugonics József	
1853.	1857.	Both János	kovács	Both István	
1853.	1857.	Héda Sándor	kovács	Héda Antal	
1854.	1858.	Szögedi Ferenc	kőműves	Niczman József	/Zsámbok/
1854.	?	Vidi János	kerékgyártó	Balázs András	/Kökényes/
1856.	1856.	Kréz Márton	kovács	Kréz Mihály	/Zsámbok,apa/
1855.	?	Kaszás István	asztalos	Jáger János	
1855.	1859.	Sőregi István	kovács	Petrik János	
1855.	1860.	Nagy András	kőműves	Prunner József	
1856.	?	Kozeni György	kovács	Gondi József	
1856.	1856.	Rada József	kovács	Rada József	/Tóalmás, apa/
1856.	1856.	Rada Mihály	kovács	Rada József	/Tóalmás, apa/
1856.	1856.	Müller József	kerékgyártó	Nádudvari Mátyás	
?	1857.	Nádudvari István	kerékgyártó	Nádudvari Mátyás	/apa/
1857.	1862.	Rajczik Mihály	kovács	Héda Antal	
1856.	1860.	Gönczö Bertalan	kőműves	Niczman József	/Zsámbok/
1856.	1859.	Szűts Antal	kőműves	Besze Mihály	
1856.	1862.	Molnár Ignác	kerékgyártó	Seres Ferenc	
1858.	1860.	Pugymer Imre	asztalos	Dugonics József	
1858.	1862.	Menyhárt István	asztalos	Dugonics József	
1858.	1858.	Kréz János	kovács	Kréz Mihály	/Zsámbok, apa/
1859.	1859.	Fodor Mátyás	kovács	Fodor János	/Hort, apa/
1859.	1859.	Kada János	mészáros	Kada János	/apa/
1859.	1859.	Hanóber Lajos	mészáros	Hanóber Fülöp	/apa/
1859.	1859.	Pugymer Péter	kőműves	Prunner József	
1859.	?	Soltész Géza	kerékgyártó	Nádudvari Mátyás	
?	1861.	Soltész Géza	kerékgyártó	Kovács János	/Dány/
1860.	1864.	Eichenbacher János	kovács	Both István	
1860.	1865.	Balázs Imre	kalapos	Polónyi Mihály	
1860.	1865.	Tóth János	kerékgyártó	Nádudvari József	
1862.	1862.	Swarcz András izr.	kerékgyártó	Szűcs István	
1862.	1862.	Kréz Mihály	kovács	Kréz Mihály	/Zsámbok, apa/
1862.	1862.	Nádudvari János	kovács	Nádudvari János	/apa/
1862.	1862.	Nádudvari Károly	kerékgyártó	Nádudvari Mátyás	/apa/
1863.	1863.	Grébel Ferenc	kovács	Grébel Ferenc	/Valkó, apa/
1863.	?	Deák Kálmán	kovács	Seres József	
1863.	?	Farkas József	kovács	Petrik János	
1863.	?	Szalai József	kovács	Seres István	
1864.	?	Drákó Gáspár	asztalos	Dugonics György	
1865.	1869.	Mezei István	kovács	Petrik János	

7.d számú melléklet

beszegődés éve:	szabadulás éve	szabaduló neve:	mestersége:	mestere:	/megjegyzés/
1865.	1865.	Kreskó Ferenc	asztalos	Dugonics György	
1866.	1866.	Nájdig József	kőműves	Niczman József	/Zsámbok/
1866.	1866.	Dugonics Károly	asztalos	Dugonics József	/apa/
1866.	1866.	Árvai János	kovács	Kréz Mihály	/Zsámbok/
1866.	1866.	Nádudvari Imre	kovács	Nádudvari János	/apa/
1866.	1866.	Sima Imre	kovács	Nádudvari János	
1866.	1866.	Farkas Alajos	kovács	Farkas Imre	
1866.	1866.	Privitzki István	kovács	Nádudvari János	
1866.	?	Táborcsik Balázs	kovács	Both István	
1866.	1870.	Dobrotka Vince	kerékgyártó	Nádudvari József	
1867.	1872.	Menyhárt János	kovács	Héda Sándor	
1869.	1869.	Tóth Illés	kovács	Ligeti Lajos	/Tóalmás/
1870.	1870.	Prunner Mihály	kőműves	Prunner József	/apa/
1870.	1870.	Nádudvari Flórián	kovács	Nádudvari János	/apa/
1870.	1870.	Seres ?	kollár	Seres Ferenc	/apa/
1870.	?	Menyhárt Sándor	Lakatos	Kalácska Sándor	
1870.	1874.	Gyüre János	kerékgyártó	Tóth János	/Tóalmás/
1871.	1871.	Nagy Sándor	kovács	Kléger Antal	
1871.	1871.	Kocsis Alajos	kovács	Ligeti Lajos	/Tóalmás
1871.	?	Lengvári Gyula	kovács	Kréz Mihály	/Zsámbok/
1871.	1875.	Batók István	kovács	Kréz Mihály	/Zsámbok/
1872.	?	Bácskai János	kovács	Kréz Mihály	/Zsámbok/
1873.	1873.	Pihorik János	molnár	Pihorik Pál	J.berény/apa/
1873.	1873.	Prihorik Tóbiás	molnár	Pihorik Pál	J.berény/apa/
1873.	1873.	Kréz András	kovács	Kréz Mihály	Zsámbok,apa/
1873.	1873.	Kovács József	kovács	Kovács Ferenc	/apa/
1874.	1874.	Seres János	kerékgyártó	Tóth János	
1874.	?	Besztri János	kovács	Ligeti Lajos	/Tóalmás/
1874.	1874.	Bohus János	kovács	Grébel Ferenc	/Valkó/
1874.	1874	Juhász Sándor	kovács	Grébel Ferenc	/Valkó/
1874.	?	Kohári József	asztalos	Kiszélák Vince	
1874.	1874.	Adorján Gyula	lakatos	Kalácska Sándor	
1874.	1878.	Seres István	lakatos-kovács	Kalácska Sándor	
1875.	?	Jakus István	kovács	Héda Sándor	
1875.	1878.	Magyar Sándor	kovács	Kovács Ferenc	
1875.	1878.	Kovács Antal	kovács	Kréz János	
1876.	1876.	Dugonits Lajos	asztalos	Kiszélák Vince	
1876.	1876.	Both Flórián	kovács	Both István	
1878.	1878.	Tóth László	kovács	Ligeti Lajos	/Tóalmás/

7.e számú melléklet

beszegődés éve:	szabadulás éve	szabaduló neve:	mestersége:	mestere:	/megjegyzés/
1879.	1879.	Simonyi János	kovács	Kalácska Sándor	
1879.	1879	Farkas Béla	kovács	Hajcsik Mihály	
1879.	?	Mészáros János	kötélgyártó	Vámos József	
1879.	1882.	Seres József	kovács	Kovács Ferenc	
1880.	1882.	Dugonics András	lakatos	Kalácska Sándor	
1880.	1882.	Celler Gyula	lakatos	Menyhárt Sándor	
1880.	1884.	Langó János	kovács	Seres István	
1880.	1882.	Héda Sándor	kovács	Hajcsik Mihály	
1881.	1881.	Nádudvari Ferenc	kerékgyártó	Nádudvari József	
1881.	?	Pugymer Vilmos	kötélgyártó	Vámos József	
1882.	?	Deák István	kovács	Menyhárt Sándor	
1883.	?	Marton János	lakatos	Kalácska Sándor	
1884.	?	Kompóti János	takács	Kompóti István	

8. számú melléklet

1845-ben került sor a SZÁZADOS ÜNNEPRE, a redmptió 100. évfordulójának méltó megünneplésére. Ezen alkalomra íródott a JÁSZ HIMNUSZKÉNT számon tartott költemény.

Az első versszaka az uralkodót dicsőíti,
a második szakasza a kiváltságokat köszönti,
a harmadik strófája az 50 éves nádort élteti.

/Protocollum 1845. 294. oldal/

JÁSZ HYMNUSZ

Isten! áldd meg nemzetünket,
Isten! áldd meg a királyt;
Béke közt tarts meg bennünket;
Távoztasd a bel-viszályt:
Szeretet fűzzön egymáshoz;
Hűség kössön a hazához.
Szent hit láncza Egyházunkhoz,
Hódolat királyunkhoz.

Nagy Isten! add: hogy Apáink
Százados birtokában,
Áldhassanak unokáink
Sok száz év lefolytában;
Öseinknek szabadságát,
Jogainknak igazságát
Hirdesse törvény szent szava,
Védje a király s haza.

És ki hosszas ötven évbe
Szeliden kormányozott;
Kit övéinek körébe
Százados ünnep hozott;
Ki atyáskodva ügyel ránk:
József, nádorunk s főbiránk
Éltén lengjen áldás s béke,
Legyen áldott emléke!!

9. számú melléklet

JÁSZFÉNYSZARUI ÖNKÉNTESÉK NÉVJEGYZÉKE: 1848.
SZEPTEMBER 16.

Pál Imre
Pilisi János
Simon József
Kovács János
Sándor László
Baranyi Pál
Tamasi István
Kollár János
Csorba János
Deák József
Csorba András
Szalmás György
Pál József
Imre István

Jegyezte:Hunyadi Flórián
Jegyző

/Protocollum 1848. 53. oldal

Honvédelmi-Bizottmány elnöke a- Jász-Kun Kerületek közönségének:

Az országgyűlés határozata értelmében úgy a törvényhozó test maga, mint az ország Kormánya Debrecenbe költözött: E törzsgyökeres magyar város körében folytatandó a haza megmentésének és a nemzeti szabadság biztosításának szent munkáját.

A népek Istene, Ki védi az igazságot, büntetlen nem hagyhatja a honáruló hitszegést, meg fogja e szent munkát vég eredményben áldani, ha a magyar nemzet ön magához hú marad, s ezred éves nemzeti életének fenn tartásra erejét meg feszíteni nem vonakodik.

A magyar nemzet nagy lelkűen bánt a magyar hazát lakó különféle népfajokkal, megosztotta velük minden jogait, minden szabadságait, s most köszönet helyett összeesküvést tapasztal a magyar nemzet országos élete ellen. Már hónapok előtt nyíltan megírták az országgyűlésnek, hogy az ausztriai minisztérium a magyar Király által szentesített, s magyar ország önállást biztosító törvényeket semmibe se veszi, s magyar országot önálló kormányzatának eltörlésével, mint akármely tartományt az ausztriai birodalomba kívánja be olvasztani. Ezen cél eszközlésére szövetkezett a bécsi udvar a horváth pártütőkkel a rác és oláh rabló gyilkosokkal, s nincs istentelenség, melyet a magyar nemzet elnyomására mozgásba ne tett volna.

Ferdinánd Császár és Királlyal lemondattak a trónusról, hivatalos hírlapjaikban nyíltan kimondták azon istentelen fogást, hogy ezt azért teszik, mert az ifjú herceg, Kit a trónra ültettek, nem esküdött meg magyar ország törvényeinek megtartására, s ezért azokat nyugodt lélekkel el is törülheti, s magyar ország nemzeti létét fegyveres erővel megsemmisítheti. Így gondolnak ők játszhatni a királyi esküvel, s a Királynak Isten és emberek iránt tartozó kötelességeikkel. És valóban ezen ifjú herceg nem azzal lépett fel a világ előtt, hogy teljesítendi azon feltételeket, amelyek alatt a Királyi Szék a Habschburg háznak őseink által meg ajánlatott, nem mondá, hogy leteszi a koronás esküt, nem mondá, hogy megesküszik hazánk törvényeinek, szabadságaink megtartására, még csak nem is szólott a nemzethez a koronázás iránt, nem a király lemondása iránt, hanem egy nyilvános proclamációban az volt első egyedüli szózata, hogy első gondjának ismeri magyar országot fegyverrel meghódítani, s az ausztriai birodalom egységébe beolvasztani.

Hasonlót nyilatkoztatott az ausztriai Minisztérium az ausztriai tartományok czemsisi gyűlésén. S mi volt legelső cselekedete Ferencz József főhercegnek? az: hogy a magyar nemzetnek az élő nemzetek sorból kitörlése végett nem csak az illyr, rác, oláh, tót támadókkal s rabló főnökökkel szövetkezett, hanem fegyveres seregekkel s magyar nemzet esküdt ellenségei által vezéreltekkel hazánkat több oldalról megtámadta, s e sok oldalról

zaklatott szegény hazánk leigázásban a fővárosig haladott - útjában mindenütt német önkényes Kormányzatot hozott be, s a fegyverfogható népet rakásra fogatja, s küldi ki az olasz és más népek elnyomására, miszerint ottani seregeik ezen szerencsétlen s hazájukat soha nem látandó kényszerített újonczokkal szaporítván, onnan viszont minél több idegen zsoldosokat fordíthasson a magyar nemzet legyilkolására, s országunknak eldarabolásával a magyar népnek az élő nemzetek sorából kitörlésére.

Ezen egyszerű hű rajz világosan mutatja, miként a mostani harcban nem kevesebbről van szó, mint arról, hogy a magyar nemzet, melly annyi viszontagságok között ezer éven át fen tudta magát tartani, megszűnjön lenni, s a szegény lengyel nemzet sorsára juttatva, áldozatul essék azon fejedelmi család korlátlan uralkodási vágyának, melly fejedelmi család azt, hogy még él, s uralkodik, a magyar nemzet példátlan hűségének s tömérdek áldozatának köszönheti.

Az igazságnak örökké való Istene illy hálátlan árulásnak nem adhat diadalt, de Isten a maga áldását csak munkáért adja, s csak azon népet segíti meg, amely életrevalóságát az önvédelemnek készsége által bizonyítja. Csak legyünk ön magunkhoz hívek s az Isten nem hagyhat el, édes hazánk nem veszhet el a népszabadság hajnalakor. Máskor is élt már magyar illy vészes időt, sőt vészesebbet a mostaninál, a török bírta Budát szinte az országnak legnagyobb részét, másik részében pedig német hadvezér zsarnokok dúltak: de a magyar nemzet nem csüggedett el, s Tiszának tősgyökeres magyar népe össze sereglett a hős Bocskay zászlója körül rettenthetetlen magaviseletével megmentette a magyar hazát. Soha még azon magyar földre, mellyet a Tisza mos, idegen zsarnokság lábát nem tette büntetlenül. Most sem teendi. A Tisza népe, melly Hevesnek, Borsodnak, Szolnoknak, Biharnak áldott tereit ősi egyszerűségében romlatlan érzéssel erős karokkal míveli, Czepléd, Körös, Kecskemét törhetetlen erejű magyar népével a szabad Jászkunokkal, kik még szolgák nem voltak soha, de kiket most szolgálással fenyeget a német zsarnoksága vitéz hajdú az ország politikai, s vallási szabadságának alakítói, szóval a tiszai magyar népnek ezerei meg fogják tudni tartani mit őseik szereztek, nem fogják megengedni, hogy német zsarnokság igába verje a Tisza magyar földjét, nem fogják elveszteni azon szent szabadságot, mellvért őseik véréket ontották, nem fogják engedni, hogy azon földön, hol a nemzet szabadságáért elhullott magyar hősök szent hamvai nyugosznak, a szolgáltság átka nehezédjék maradékaikra. Az ország igazságos védelmi harca oly korban áll, hogy ha a magyar nép által lelkesen támogattatik, lehetetlen lesz nem győznie. Minthogy 120 000 ember áll az ország különböző részein az ellenség előtt, nem kell más, mint az, hogy seregeink az nép lelkesedéséből bátor kitartást merítsenek, mert a katona kétszeres erővel küzd ott, ahol látja, hogy a lelkes nép seregestöli felkelésének győzhetetlen erejével fedezi a honvéd hátát, s oldalát, ha tudja, hogy a nép lelkesült hangulatánál fogva s haza ellenségeit minden férfiban, minden asszonyban, minden

gyerekekben Isten bosszújának megannyi eszköze veszi körül.

Tisza lelkes népe eddig is megértette a hazafiság szent sugallatát, bár távol volt a vész saját tűzhelyeitől, seregenként állította ki a honvédeket, önkénteseket, s mozgó nemzetőrséget, s bizonyosan nem fog késlekedni az önvédelem szert kötelességében, midőn arról van szó, hogy Tisza magyar földje az ellenség megfertőzésétől megóvassék. Ennek következtében az ország kormánya ezennel e törvényhatóságban is általános népfelkelést hirdet meg a nemzet nevében. Népfelkelést nem a végett, hogy az ellenség ágyúit elibe távolabb vidékre vezettessék, hanem a végett, hogy ha fegyveres seregeik e vidéken volnának kéntelenek a hazát, s magát a vidéket -annak saját szent földjét védeni, ekkor az általános népfelkelés ellenség előtt az élelem eltakarítva, annak nyugtat soha nem hagyva, azt éjjeli szállásaiban száguldozásaival nyugtalanítva, egyes csapatokat a vidék ismeretére alapított ügyességkel megsemmisítve, társzekereit elfogva, szóval az ellenséget a népfelkelésben fekvő győzhetetlen erővel gyengítve hadseregünk mozdulatait elő segítse.

A hányszor a haza érdekében, nemzetünk védelmére felhívtam a magyar népet, mindannyiszor várakozást felülmúló lelkesedéssel felelt meg felhívásomnak. Most sincs egyéb hátra, mint kimondani, hogy a nemzet elvárja, miszerint minden magyar teljesítse kötelességéit, s a haza mentve létszen.

A népfelkelés rendezésére nézve megjegyzem: miként fő erőt e lovasságba kell helyezni, mert ha az alföld népe lóra kél ezernyi tömegével körülszáguldozza az ellenséget, míg hadseregeink vele szembe szállanak, a világ minden hatalma sem mentheti meg azt az enyészettől.

Rendezze tehát a törvényhatóság a népfelkelést. Osztózzék a nemzet őrség kisebb községeknél kerületekre, nagyobb községeknél tizedekre, adassanak annak kellő parancsnokok, s tétessék oly rendelkezés, hogy tizedenként, községenként minden fegyverfogható ember összeíratván, aként rendelkezék, hogy első felhívásra az illető tized, vagy kerület szerinti nemzetőrséghez csatlakozhassék. Kivonni magát a népfelkelés kötelessége alól honárulási vétek súlya nélkül senkinek sem szabad.

Lelkesedés és kitartás! és igazságos ügyünket győzelemmel koszorúzzandja a népek Istene.

Debrecen Január 14. 849.

a honvédelmi bizottmány elnöke

Kossuth Lajos

A JÁSZFÉNYSZARUI CÉH 1852. ÉVI JEGYZŐKÖNYVE

„Az 1852. Évi februárius 15-én Nemzetes Tóth Imre Úr! Mint ezen városnak Tanácsnoka, úgy ezen Betületes Műves Czéhnek Bisztosa, ellöl ülése alatt Czéh Gyűlés tartatott, melly alkalommal jelen voltak minden Czéhbeli mesterek, egy értelemmel elhatározatott, egy Ember által vihető csinosan elkészült zászlónak készitetése, a melly is setét Báza virág szín Damaszkból Arany rojt és Kvaszlival, és Aranyos Kép író munkával, és Czímekkel, az egyik oldalon a Minden szentek Képeivel, és ezen írattal: A minden szentek tiszteletére, a másik oldalon Jézus, Mária, és sz. József képeivel, és írattal: Jézus, Mária, és sz. József dicsőségére, díszítve készitessék, minek következésében annak Pesten leendő tellyesítése végett, Öregebb Nádudvari János első Czéh Mester, s Jáger János mint ezen Czéhnek Jegyzője megbizatnak.

A 2.sz. határozat következtében kinevezettek Pestre menvén Februárius 18-án megbízásoknál fogva a Zászlónak rendes elkészítésére alkut és terminust Varschag Jakab Pesti Képirónál, 827 váltó forint és 30 garasokért írásbéli szerződés mellett tettek, melly szerződést hazajövelelek után a becsületes Czéhvel azonnal tudatták, a mellyet is a b. Czéh jóvá hagyta és köszönettel elfogadta. Szolgál tudomásul.

A 2-ik szám alatt kelt határozat rendiben a megbízottak öregebb Nádudvari János első Czéh Mester, Jáger János Czéh Jegyzője ismét április 4-én Pestre mentek a szerződés, és terminus következtében a díszesen elkészült zászló utánn tett fáradozásokat híven tellyesitették, és április 9-én Nagyon Tisztelendő Plebanos Kovács Ferenc Urat meg kérték a zászló meg szenteléséért és ez újonnan elkészült zászlónak a Sz.Egyházban időriül időre hol tartandó helyéért, a ki által a Sz.Egyházban bemenet jobb kézriül a Boldogságos Szűz Mária Oltárjánál adatott hely, ugyan a Czéhbeliek jelen voltak, a fent is tisztelt Nemzetes Tóth Imre Biztos Úrnak szeretett neje született Barcsik Erzsébet Asszonynál a megbízottak által tett kérésre, a Zászlót díszes koszorúval s pántlikával ékesíteni, minek rendiben a Kereszt Anyaságot is elfogadni kegyeskedett, melly kegyes fáradozásáért a Czéh hálás köszönetét teszi. A többször tisztelt Biztos Úrnak, ezen üdvös célra fordított gondos előmozdításáért örökő háláját, köszönetét nyilvánítja.

Éljen! Éljen! Éljen! A Czéhnek boldogítására, úgy szinte ör. Nádudvari János, és Jáger János e részbeni megbízottaknak ki tüntetett szorgalom, és buzgósággal tett pontos eljárásokért, mint is általunk Czéhünk érdemesebb tagjainak összeírt Egyéneket tartsa meg a jó Isten továbbra is őket a Czéhünk díszére. Megjegyezvén ez alkalommal azt is hogy a szóban forgó zászló ára – Kocsis bérek, és minden egyéb költségekkel együtt került 915 váltó forintokba a melly is egész megeledeéssel e Czéh által elfogadtatván, és ki is fizettetett.”

/Található a céhkönyv 60, 61, 62. oldalán/

**JÁSZFÉNYSZARU HATÁRNEVEI PESTY FRIGYES: HELYSÉGNÉVTÁRÁBÓL,
A SZOLMOK MEGYEI LEVÉLTÁR FILMTÁRI ANYAGÁBÓL
/1715-1720/**

<u>DŰLŐK:</u>	Kozma dűlő	fekete homok föld
	Kis állás	homokos marha állás
	Vontató halom	homokos partokból áll
	Nagybika halom	homokos
	Simon laposa	homokos
	Csányi határdűlő	homokos
	Mákhalom és Pereskút	homokos
	Lipóczi lapos dűlő	homokos
	Pipís és Nagy agyagos	homokos
	Gyékényes és Sós tó	homokos, szíkes, gyékényes
	Süvegtó és Veres rét	homokos, mocsaras
	Székhalom	homokos, mocsaras
	Kórés ér, Hosszú hát	homokos, mocsaras
	Erdőföld	futóhomok
	Halastó dűlő	homokos, mocsaras
	Borjú járás	fekete és sárga homok
	Angyalnád	mocsaras
	Bugyogó	mocsaras, homokos
	Réhely	fekete homok, mocsár
<u>HALMOK:</u>	Nagy bika, Kis bika	hajdani marha állások
	Mák halom	pipacsról nevezték el
	Pipís halom	a sok pipískéről
	Vontató halom	homokpart miatt vontatni kellett
	Virágos halom	temérdek kutyatej virágról
	Füves h., Kender h.	---
	Csonthalom	temérdek ember csontokról
<u>EREK:</u>	Kórés ér	kórókról
	Sebes ér	A Galga folyóból ered, sebesen folyik
	Kettős ér	Galga-Zagyva egybefolyásánál ered
	Görbe ér	Görbe folyásáról lett elnevezve
<u>TAVAK:</u>	Sárközi tó	mély, sáros hely
	Simon tó	hajdani tulajdonos neve
	Liliom tó	vízi liliomairól
	Agyagos tó	sós vízzel
	Sós tó	sós vízzel
	Fehér tó	fehér a feneke

12.b számú melléklet

<u>LEGELŐK:</u>	Gáspárszög Kozma kereszt alja Város alja	mocsaras terület mocsaras terület mocsaras terület
<u>KASZÁLÓK:</u>	Szilfa Nagy agyagos Nagyégés /Nedves/ Külső és belső Naplás	Ficsúr Sóstó lapos Görbe ér Rókalyuk Kenderhalom alja Kórós
<u>ERDŐ:</u>	Makkos	
<u>SZŐLŐK:</u>	Ószőlő Újszőlő	
<u>HÁT:</u>	Hosszúhát agyagbéli edények és cserépdarabok találtattak.	-félórányi hosszúságban temérdek kövesült
<u>NÁD:</u>	Szőlők alja Szárzadomb alja	Bugyogós
<u>MOCSÁR:</u>	A Zagyva folyó mente mocsaras	
<u>LÁP:</u>	Simon láp Csépe láp	tulajdonos nevéől tulajdonos nevéől
<u>KÚT:</u>	Peres kút	
<u>CSÁRDÁK:</u>	Pipis csárda Homok csárda	futóhomokról elnevezve
<u>ÁROK:</u>	Csörsz felé. ŐSRÉGISÉG.	A monostori határtól a község határán keresztül Tura

13. számú melléklet

HELYNEVEK AZ 1790. ÉVI TÉRKÉPEKRŐL

Kettős halom

Vontató halom

Kozma domb

Horváth Matyó laposa

Simon Gergely laposa

Sárközi tava

Tsépe laposa

Pap tója

Lipóczi laposa

Felső agyagos

Gyöngyösi úton alól levő tó

Gyöngyösi úton felől való lapos

Horti út mellett való lapos

**HALMOK ÉS VÍZRAJZI NEVEK FÉNYSZARU HATÁRÁBAN
FODOR FERENC: A JÁSZSÁG ÉLETRAJZA C. KÖNYVE ALAPJÁN**

HALMOK:

Sashalom
Vontatóhalom
Mákhalom
Pilíshalom
Csonthalom
Gyöngyöshalom
Kishalom

Székhalom
Nagybikahalom
Kisbikahalom
Virágoshalom
Ficsorhalom
Kettőshalom

VÍZRAJZI:

Simon laposa

Lipóczi laposa

NEVEK:

Gyékenyes
Süveg tó
Kórós ér
Angyalnád
Réhely
Naplás
Sebes ér
Sárközi tó
Liliom tó
Fehér tó
Csépe Láp
Szárzadomballya /nádas/

Sóstó
Veres rét
Halastó
Bugyogó
Görbe ér
Kerek tó
Kettős ér
Simon tó
Agyagos tó
Simon láp
Szőlő alja /nádas/

A JEGYZETEK BEN LEVŐ RÖVIDÍTÉSEK PONTOSÍTÁSA

1. Bathó M.: 1869 = Bathó M.: Az 1869. évi jászkerületi népszámlálás
2. Benda: Almassy I. = Benda Kálmán: Álmassy Ignác Jászkun főkapitány rendelete 1782-ből
3. Csalog: A jfszarui cigányság = Csalog Zsolt: A jászfényszarui cigányság 1971-ben [különnyomat]
4. Borovszky: Mo. vármegyéi = Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai [P-P-S-K vm]
5. Eperjessy: A magyar falu = Eperjessy Kálmán: A magyar falu településtörténete
6. Fekete: A hatvani szandzsák = Fekete Lajos: A hatvani szandzsák 1550.évi adóösszeírása
7. Fodor: A Jászság = Fodor Ferenc: A Jászság életrajza
8. Gyárfás: A Jász-kunok = Gyárfás István: A Jász-kunok története
9. Győrffy: Magyar falu = Győrffy István: Magyar falu, magyar ház
10. Herendi: A Jászkun = Herendi József: A Jászkun-kerületek a függetlenségi harc alatt
11. Herendi: A szabadságharc = Herendi József: A szabadságharc
12. Herendi: 1848-49 = Herendi József: 1848-49
13. Illéssy: A Jász-kunság = Illéssy János: A Jász-kunság eladása a német lovagrendnek
14. Kálmán Ö.: A zsidók = Kálmán Ödön: A zsidók betelepülése a Jászságba
15. Kálmán: Nevek világ = Kálmán Béla: Nevek világa
16. Kempelen: A Jászság = Kempelen Győző: A Jászság a török foglalás idején [Hazánk 1860]
17. Kele: A Jászkunság = Kele József: A Jászkunság megváltása
18. Kiss J.: Jászkunság = Kiss József: „Jászkunság” folyóirat cikke
19. Korobinszki: Históriai I. = Korobinszki Georg: Históriai lexikon p.
20. Mezősi: Félegyházi = dr. Mezősi Károly: Félegyházi krónikák
21. Palugyai: A jász-kun = Palugyai Imre: A jász-kun kerületek...
22. Metzner: Kkf múltja = Metzner Károly: Kiskunfélegyháza múltja és fejlődése
23. Pesty: Helynévtár = Pesty Frigyes: Magyarország helynevei
24. Révfy: Rákóczy és a jászkunok = Révfy Lajos: Rákóczy és a jászkunok
25. Soós: Magyar nemesek = Soós Adorján: Magyar nemesek a jászkunság területén
26. Szabó L.: A jászok = Szabó László: A jászok eredete
27. Szabó L.: A középkori jászsági = Szabó László: A középkori jászsági lakosság etnikai jellegéhez
28. Szerelemhegyi: Kkfélegyháza város = Szerelemhegyi Tivadar: Kiskunfélegyháza monográfiája
29. Szücs M.: Életírása = Szücs Mihály: Életírása
30. Takács: Szállástól = Takács Károly Jászfényszaru nevééről. Föveny és szarm az Árpád-kori forrásokban
31. Tarnay: Iskoláztatás = Tarnay: Iskoláztatás
32. Tatai Molnár: A jászok és a kunok = Tatai Molnár Magdolna: A jászok és a kunok a XVI. században
33. Tóth: A Jászság a török = Tóth Tivadar: A jászkunok története a török hódoltság korában
34. Arc. ért = Archeologiai értesítő 1969
35. OLE = Országos levéltári iratok
36. Hadilevéltár = Országos Levéltár – Hadilevéltár térképosztálya
37. Károlyi család okl.t. = Országos Levéltár – Károlyi család levéltára
38. József nádor OLE = Országos Levéltár – József nádor iratai
39. Levéltári feld. = Levéltári feldolgozás – Szolnok
40. Oklevéltár = Oklevéltári gyűjtemény – Szolnok
41. SZMP = Szolnok megyei levéltári adatok – Szolnok
42. Levéltári füzetek = Levéltári füzetek: A Szolnok megyei levéltár kéziratos térképeinek katalógusa 1867-ig [1974]
43. Protocollum = Jászkapitányi protocollumok – Jászberény
44. Jászkun ker. iratai jk. = Jászkun kerületek jegyzőkönyvei – Jászberény
45. Jászfényszaru községi jk. = Jászfényszaru tanácsi jegyzőkönyvek I., II., III.
46. Jfsz. cég könyv = Jászfényszarui cég könyvek I. és „hosszú”
47. Mi újság Fényszarum? = Mi újság Fényszarum? helyi újság cikke

A FELHASZNÁLT IRODALOM

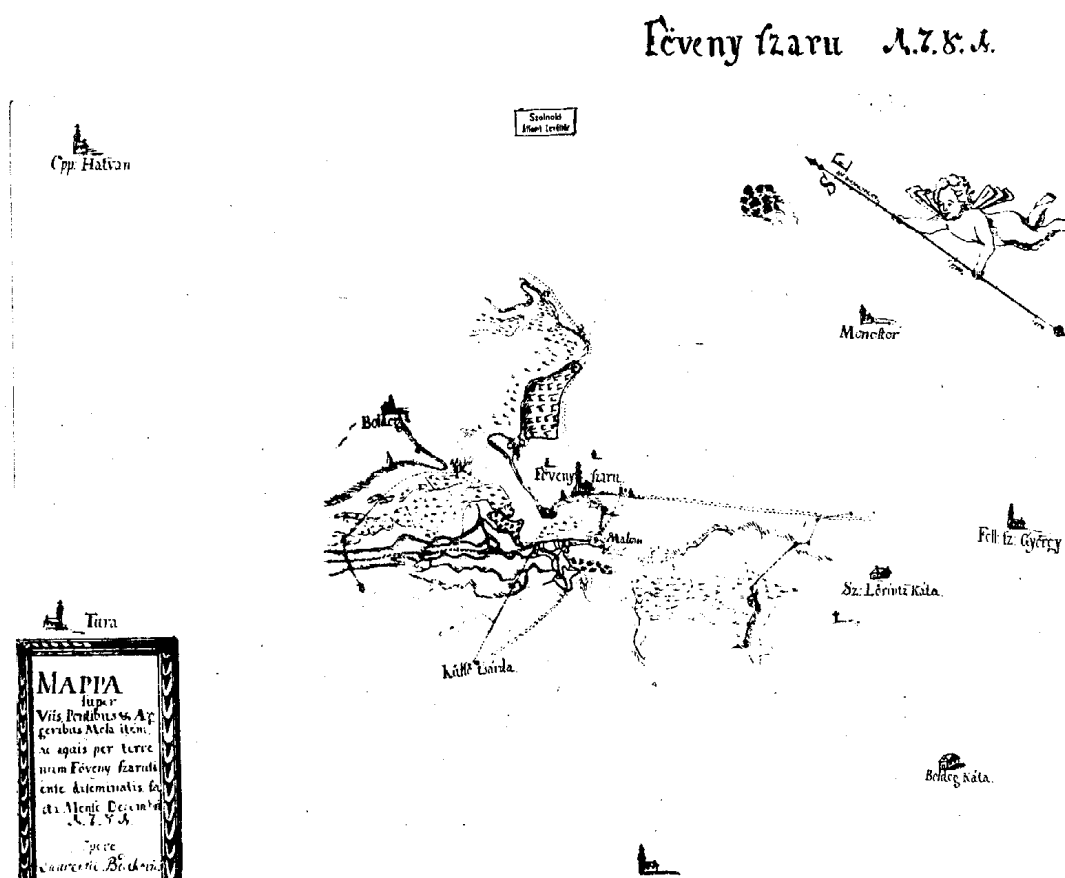
- ANTAL ÁRPÁD: Olvasókönyv Szolnok megye történetéhez /1969/
BATHÓ M.: Az 1869. évi jászkerületi népszámlálás
BÁNKINÉ MOLNÁR ERZSÉBET: Honismeret 1982/5.sz.
BENDA KÁLMÁN: Almássy Ignác jászkun főkapitány rendelete 1782-ből
BODOR ANTAL: A falukutatás vezérfonala /Bp.1935/
BOGNÁR ZITA: Jászfényszaru egyháztörténete
BORBÉLY ANDOR-NAGY JÚLIA: Magyarország első katonai felvétele II. József koráb.
BOROVSKY SAMU: Magyarország vármegyéi és városai /P-P-S-K vm./
CSALOG ZSOLT: A jászfényszarui cigányság 1971-ben /különnyomat/
DÁNYI DEZSŐ- DÁVID ZOLTÁN: Az első magyarországi népvándorlás
DÁVID ZOLTÁN: Magyarország első katonai felmérése
ECHARD FERENC:A bécsi udvar gazdaságpolitikája Mo.-n Mária Terézia korában
EPERJESSY KÁLMÁN: A magyar falu településtörténete
FEKETE LAJOS: A hatvani szandzsák 1550.évi adóösszeírása
FERENCZY ENDRE: A magyar föld népeinek története a honfoglalásig
FODOR FERENC: A Jászság életrajza
FODOR FERENC: A Jászság demográfiája
FÖRDŐS ZOLTÁN: Régi térképek a táj és helységkutatásban
GALGÓCZY KÁROLY: A telepítés kérdése Magyarországon
GLOZER LAJOS: Az Alföld régi vízrajza és a települések
GUIDÓ Gr. DUBSKY: Hadilevéltár 1868.
GYÁRFÁS ISTVÁN: A Jász-kunok története
GYŐRFFY ISTVÁN: Magyar falu, magyar ház
HERENDI JÓZSEF:A Jászkun-kerületek a függetlenségi harc alatt
HERENDI JÓZSEF: A szabadságharc
HERNEDI JÓZSEF: 1848-49.
ILLÉSSY JÁNOS: A Jász-kunság eladása a Német lovagrendnek
KÁLMÁN BÉLA: Nevek világa
KÁLMÁN ÖDÖN: A zsidók betelepülése a Jászságba
KÁROLYI CSALÁD: Oklevéltár
KELE JÓZSEF:A Jászkunság megváltása
KELEMEN KAJETÁN: A jászkun redemptió története és fejlődése
KEMPELEN GYŐZŐ: A Jászság a török foglalás idején /Hazánk 1860/

KENÉZ BÉLA: Magyarország népességi statisztikája
KERTÉSZ MANÓ: A magyar helynévadás története
KOROBINSZKI GEORG: Históriai lexikon p.
KOROMPAI GYÖRGY: A magyar falutelepülés története
KOVRING ILONA: Adatok az avar megszállás kérdéséhez
KRING MIKLÓS: A községi közigazgatás története
MENDÖL TIBOR: Falusi települések alaprajzai
Dr. MEZŐSI KÁROLY: Félegyházi krónika
METZNER KÁROLY: Kiskunfélegyháza múltja és fejlődése
MOLNÁR ALADÁR: A közoktatás története Magyarországon a 18. században
PALUGYAI IMRE: A jász-kun kerületek...
PESTY FRIGYES: Magyarország helynevei...
RÉVFY LAJOS: Rákóczi és a jászkunok
SOÓS ADORJÁN: Magyar nemesek a Jászkunság területén
SZABÓ KÁROLY: A magyar helynevekről
SZABÓ LÁSZLÓ: A jászok eredete
SZABÓ LÁSZLÓ: A középkori jászági lakosság etnikai jellegéhez
SZERELEMHEGYI TIVADAR: Kiskunfélegyháza monográfiája
SZÜCS MIHÁLY: Életírás
TAKÁCS KÁROLY: Jászfényszaru nevééről. Fövény és szarm az Árpád-kori forrásokban
TARNAY: Iskoláztatás
TATAI MOLNÁR MAGDOLNA: A jászok és kunok a XVI. században
THIRRING GUSZTÁV: Városaink népesedési viszonyai
TÓTH TIVADAR: A jászkunok története a török hódoltság korában
VELICS ANTAL - KEMMERER ERNŐ: Magyarországi török kincstári defterek
WELLENMANN IMRE: Földművelési rendszerek Magyarországon a 18. században
MI ÚJSÁG FÉNYSZARUN? 1996/10. Miről vallanak Szentkozma-damján falu...
JÁSZFÉNYSZARU TANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEK I.-II.-III.
JÁSZKAPITÁNYI PROTOCOLLUMOK
LEVÉLTÁRI FELDOLGOZÁS - Szolnok
LEVÉLTÁRI FILMTÁR - Szolnok
ORSZÁGOS LEVÉLTÁR irataiból
JÁSZFÉNYSZARUI CÉH KÖNYVEK
JÁSZKUN KERÜLETEK JEGYZŐKÖNYVEI

Jászfényszaru 1784. évi térképe

Bedekovich Lőrinc készítésében

/Levéltár, Szolnok/

JÁSZFÉNYSZARU KÖZÉPKORI TEMPLOMA 1702-BEN ÉPÜLT
1776-BAN HÁROM OLTÁROS, 1759-ES BŐVÍTÉS UTÁN ÖT OLTÁROS
ÉS KÉT KARZATOS

JÁSZFÉNYSZARU ELSŐ EMELETES ÉPÜLETE
AZ 1827-BEN ÉPÍTETT TANÁCSHÁZA

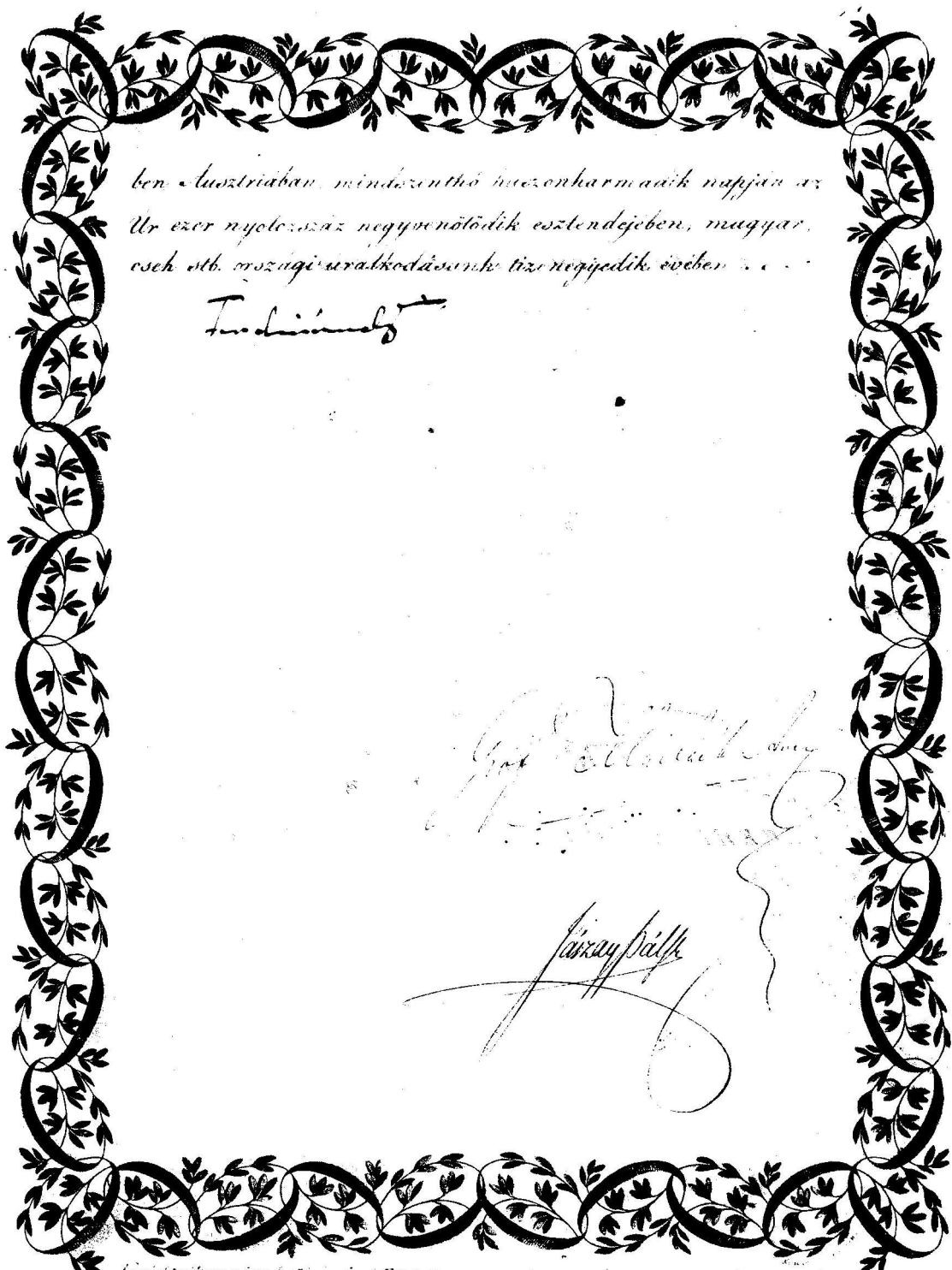
FÉNSZARU MEZŐVÁROS

előjárónak s egész községünk a végett Felsőágunkhoz in-
tézett alázatos esedezésére, minő pedig azon mezőváros és kör-
nyéke haszna s java előmozdítása tekintetéből, azt tartot-
tuk királyi hatalmunkból és különös kegyelműnkéből enge-
dendőnek és rendelendőnek, sőt engedjük s rendeljük, re-
szend: miszerint az érintett Fénsszaru mezővárosban, a már-
dicső emlékeztű szent atyánk néhai Első József boldogult
magyar király által, az nyolcz száz harminczegyetik évi szent
ivánkó tizenhetedik napjának héti kegyes királyi kegyelme-
glenélől, fogva, minden helyen tartatni engedett heti vásáron, felül, még min-
den évi böjtműködő tizenkettedik, pünkösdkő tizenkettedik, szent-
jakabkő huszonkilenczedik és mindszentkő huszonötödik nap-
jain, négy országos- és marha-vásár tartathassék, minő azon
joggal, előbbséggel, szabadsággal s mentességgel, mellyel az or-
szágos vásárok szabad királyi városainkban, s a többi hivatal-
gos mezővárosokban is helyeken tartatni szoktak, mindaránt
tal az azon környékbéli már vásárkiváltságos más helyek or-
szágos vásárai rövidsége nélkül, s azon világos feltételt alatt, hogy
minden az illető esztendőben, az iméntm. vezett országos- és
marha-vásárok vasárnapra vagy más ünnepre, aminek es-
kor azok vasárnap vagy ünnepe előtti vagy utáni napon tar-
tassanak. • Hiért is utakat, kereskedők, postások utat

nek, és bármelty külföldiek! ezennel önkényesen mint egyen-
 kent biztossá és bizonyosokká tesszük: miszerint az
 említett **Fénszaru mezővárosban** okként tar-
 talni engedett négy országos érmékre vasárra porté-
 káltok és saayon-ságtokhoz együtt, mindenféle és a Mi-
 liónéval scáltunk és óta munk alá vett személyek és sa-
 gyantok legkisebb féltés nélkül, bátran, szabadon jöhetnek,
 kereskedhetnek, és dolgozhatnak végezően ismét hazá, vagy a
 haza teleztek, térhetnek. És ezt minden vásáron együtt,
 nyilvánosan közkhelyen kihirdettetni és kikiáltatni jelen le-
 velünket pedig, melyet apostoli magyar királyi titkos
 parancsainkkal függőleg meg erősítettünk, az előmutatónak
 elbírálta után visszazavartatni kívánjuk és parancsoljuk.

K E L T

a Mi őszintén kedvelt királyunk utódlak és ügyelője
SZEKHELYI GRÓF .M. AILATH. ANTAL,
 a mint őstvan apostoli királyi rendeltetű nagykereskedés vi-
 tel, aranykulcsosunk, választásos és királyi unanimesan,
 a mint őstvan vármegyét főlegyen, a magyarországon ke-
 rületi jogszabályok és törvények és igazított királyi adó-
 sáruk egyezszen mint az említett rendeltetés apostoli királyi
 rendeltetésének kezében, a mint őstvan parancsainkban Adva

ben Ausztriában mindazonthó húszonharmadik napján az
Úr ezer nyolczszáz negyvenötödik esztendejében, magyar,
cseh stb. országjarsalkodásunk tíznegyedik évében . . .

Fredrich

Handwritten signatures and text, including a large flourish.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a date or location.

Ezt a könyvet

szülőföldünk szeretete és őseink megbecsülése jeléül

**Jászfényszaru várossá nyilvánításának és a Fényszaruiak Baráti Egyesület alapításának
tízéves évfordulója tiszteletére 2003. május 1-jei városnapra megjelentette
Jászfényszaru Város Önkormányzata és a Fényszaruiak Baráti Egyesülete**

I.

Támogatók

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA

JÁSZFÉNYSZARU VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

FÉNYSZARUIAK BARÁTI EGYESÜLETE

„JÁSZFÉNYSZARUÉRT” ALAPÍTVÁNY

JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT

CO-OP HUNGARY RT BUDAPEST

COO-OP STAR KERESKEDELMI RT JÁSZBERÉNY

PROF. DR. DOBÁK MIKLÓS EGYETEMI TANÁR BUDAÖRS

II.

ELŐFIZETŐK

ABONY

Tóth Katalin dr. orvos

BÉKÉS

Koltay Zsolt szakmérnök

BUDAÖRS

Dobák Miklós Dr. egyetemi tanár

BUDAPEST

Bagi János nyugdíjas
Balázs Géza ny. főkönyvelő
Baráth Imre
Barna Anita dr. orvos
Barna Mihály vállalkozó
Berze István ny. villamosmérnök
Berze László nyugdíjas
Berze Lászlóné pénztáros
Cserháti Ágnes MTV bemondó
Csige István ny. BM dolgozó
Csomor Csilla színművész
Farkas Adél tanuló
Farkas Kristóf Vince gimn. tanuló
Jakus Tímea színművész
Pethő Ferenc mezőgazdasági vállalkozó
Staárné Dobák Zsuzsanna hird. igazgató
Sugárné Koncsek Aranka helyt. Kutató
Tamus Béla műszaki ellenőr
Tóth Zoltán ny. tűzvédelmi előadó
Vargáné Tamus Erzsébet nyugdíjas
Zsámboki Bertalanné ny. tanár
Zsámboki Zsolt Magyar Rádió bemondó

DÁNY

Katrin Zsolt klarinét szakos tanár
Ladányi László vendéglátós

GÖDÖLLŐ

Vargáné Jáger Ilona építés tervező

HATVAN

Ruis Jánosné gyermekgondozónő
Szabó Krisztina énekművész
Szabó Lajosné ny. tanító

HEVES

Harangozó Imre dr. ny. főorvos

JÁSZALSÓSZENTGYÖRGY

Molnár József plébános

JÁSZÁGÓ

Arlett László szalagmunkás
Guba Sándor nyugdíjas
Macsi Sándor ny. címzetes igazgató
Predi Zoltánné ACI dolgozó

JÁSZÁROKSZÁLLÁS

Takács László üzemvezető

JÁSZBERÉNY

Coop-Star Kereskedelmi Rt.
Hortiné Dr. Bathó Edit múzeumigazgató
Hamar Tiborné kereskedő
Lázár Mihályné ügyvezető
Városi Könyvtár és Inform. Központ

JÁSZBOLDOGHÁZA

Kispálné Baranyi Aranka főkönyvelő

JÁSZFÉNYSZARU

Ácsné Csontos Mária óvónő
Agócs Ferenc gépkocsivezető
Ágoston József nyugdíjas
Ágoston Lászlóné ACI dolgozó
Ált. Iskola Diákönkormányzata
Balázs Lehel Bulcsú

Bali Szabolcs nyugdíjas
Baliné Bazsó Mária tanár
Balogh Péter BM. dolgozó
Baranyi Józsefné vállalkozó
Barócsi Józsefné postás
Bedekovich Lőrinc
Népfőiskolai Társaság
Berényi Ferencné tanár
Berze Lászlóné könyvtáros
Berzéné Magyar Krisztina humán
politikai osztályvezető helyettes
Bisján Józsefné családgondozó
Bittner Márta főiskolai hallgató
Boda Andorné r. nyugdíjas
Borbély Melinda varrónő
Borbély Nikolett tanuló
Borbély Viktória
Bordás Béláné könyvelő
Bordás Ferenc tsz. nyugdíjas
Bordásné Kovács Katalin gyámügyi
főtanácsos
Both Béláné nyugdíjas
Both Béláné ny. tanár
Bukó Pálné nyugdíjas
Czeplédi Dóra főiskolai hallgató
Czeplédi Ferenc nyugdíjas ács
Czibolya János r. nyugdíjas
Cserháti Vencelné mérlegképes könyvelő
Cserhátiné Kónya Zsuzsanna bolti eladó
Csépány Izabella ált. iskolai tanuló
Csúzz Antal villanyszerelő
Deák Mónika klamperozó
Demény Tibor villanyszerelő
Dobák Ágota Zsuzsanna óvónő
Dobák János
Dobák Sándorné Dobák Magdolna
hímzőnő
Dobákné Dobos Marianna könyvelő
Dózsa Györgyné nyugdíjas
Durucz Szabina gimnáziumi tanuló
Erdei Istvánné varrónő
Ézsiás István ügyvezető igazgató
Ézsiás Sándorné hivatásos pártfogó
Ézsiás Vencel huszár őrnagy
Ézsiásné Pál Mária okmányirodai ügyi.
Ézsiás Dénes kereskedő
Fábián Ferencné
Fábián Gyuláné óvónő
Fábián Pál kőműves
Farkas János őstermelő

Farkas Sándorné előadó
Farkas Tamás szobafestő
Farkasné Cserháti Anikó pénzforg. ügyi.
Fekete Imre tv. műszerész
Fekete Imréné tanácsos
Fekete Sándor nyugdíjas
Felber István mélyépítő
Ferencz Magdolna családgondozó
Fias Ferencné üzemvezető
Fózer Tiborné védőnő
Földvári Zsófi 5. osztályos tanuló
Gajdics Gyula r. nyugdíjas
Gergely Ferencné rokkant
Gódor József vám ügyintéző
Gorcsakovszki György villanyszerelő
Gorcsakovszki Imréné varrónő
Győri Csilla tanuló
Győri Tibor mérnök
Győriné dr. Czeplédi Márta
polgármester
Hajnal Zoltánné adminisztrátor
Hangosi Orsolya tanuló
Harangozó Ferenc csoportvezető
Harangozó Róbert targoncavezető
Helle Csabáné varrónő
Hornyákné Borbély Melinda mechanikai
műszerész
Horváth Gáborné nyugdíjas
Iskolai és Gyermekkönyvtár
Jáger Jánosné tanítónő
Jánosi Imre kárpitos
Jarábik Zoltán
Jávorcsik Imre autószerelő
Jávorcsik József növényvédelmi
szakmérnök
Jenes Tibor 8. oszt. tanuló
Juhász János kőműves
Káposzta Sándorné óvónő
Kiss András ügyvezető igazgató
Kiss Erzsébet belső ellenőr
Kiss Ferencné postás
Kiss István János főiskolai hallgató
Kiss Jánosné gondozónő
Kiss Sándor gk. vezető
Kiss Sándorné műszerész
Kiss Tibor vállalkozó
Koczkáné Nagy Márta varrónő
Kókainé Mészáros Éva eladó
Kollár Ferenc raktáros
Kolozs István őstermelő

Kónyáné Kolozs Katalin
Koós Sándorné könyvelő
Kóródi Lászlóné kereskedő
Kotáné Kovács Tímea tanár
Kovács Andrásné drámapedagógus
Kovács Béla egyetemi hallgató
Kovács Ferenc villanyszerelő
Kovács János kőműves
Kovács László kábel tv, telefon szerelő
Kovács László faműves
Kovács Lászlóné kereskedő
Kovács Terézia egyetemi hallgató
Kovácsné Pető Katalin laboráns
Kui Albertné nyugdíjas
Kurunczi Sándor nyugdíjas tanár
Lajkóné Tanczikó Tünde tanító
Lakatos Béla dr. nyugdíjas orvos
Langó Judit postaüz. forg. ellátó
Langó Nándor nyugdíjas
László Dóra tanuló
Lázárné Both Mária tanár
Lehotai János nyugdíjas
Lénárt Sámuelné ny. ápolónő
Liziczai Józsefné r. nyugdíjas
Lovászné Török Magdolna tanító
Luklídér János gk. vezető
Marton István szerkezet lakatos
Menczel László raktárvezető
Mészáros Ádám 6. oszt. tanuló
Mészáros László jegyző
Mészáros Margit LEAR szalagmunkás
Mészáros Sándor esztergályos
Mészáros Tibor géplakatos
Mezeiné Folyó Angéla óvónő
Mezeiné Rubint Éva varrónő
Molnár Ferencné főelőadó
Morvainé Palócz Éva anyakönyvvezető
Nagy Attila tv. gyártó vezető
Nagy Attiláné számviteli vezető
Nagy Imréné
Nagy Józsefné tanár
Nagy Piroska szülésznő
Ördög János magángazdálkodó
Pabar Sándorné varrónő
Pádár Sándorné ügyintéző
Pál Károly buszvezető
Pál Tibor tv. gyártó csop. vez.
Palencsár Botond gimnazista
Pálinkás Zsolt főiskolai hallgató
Pálné Pabar Éva betanított munkás

Pálné Pádár Anikó tanítónő
Palócz Ignác nyugdíjas
Palócz Imre gépjárművezető
Palócz Imréné nyugdíjas
Penczner Sándorné tanító
Péter Józsefné nyugdíjas
Péter Mária kockázat kezelő
Pető István PhD. hallgató
Pető Lászlóné r. nyugdíjas
Pető Vencel asztalos
Petóné Nagy Angéla varrónő
Polatschekné Rimóczi Melinda tanár
Radics Attila anyagmozgató
Radics Félixné Samsung dolgozó
Réz Lászlóné nyugdíjas
Réz Sándor nyugdíjas
Ricsák Péter betanított dolgozó
Rimóczi Anett tanuló
Rimóczi Oszkárné játékkészítő
Rusai Péter díszőr
Rusai Tamás autószerelő
Sándor Béla MÁV alkalmazott
Sándor Sándor önkormányzati képviselő
Sápi Zsófia 4. oszt. tanuló
Sárközi Jánosné nyugdíjas könyvelő
Sinkovics Ferencné játékkészítő
Surányi Lajos csatornázó
Szabó Istvánné laboráns
Szabó László nyugdíjas tanár
Szabó László művelődésszervező
Szabó Zoltán 4. éves főisk. hallgató
Szakali János tanár
Szalókiné Takács Éva varroda,
csomagoló csoportvezető
Szászi József kőműves vállalkozó
Szilágyi Dezső fafaragó
Szűcs Antal földügyi előadó
Takács Pál raktáros
Tamus Angéla marketing manager
Tamus Ádám villamosmérnök
Tamus Ákos villamosmérnök
Tamus Eszter egyetemi hallgató
Tamus Jánosné ny. anyakönyvvezető
Tamus Mária könyvelő
Tanczikó Attila gépészmérnök
Telek Annamária, Telek Szilárd
egyetemi hallgatók
Tóth Attila gazdasági mérnök
Tóth Franciska ált. isk. tanuló
Tóth Györgyné ny. tanító

Tóthné Klippán Hedvig pedagógus
Tóthné Takács Ilona tanító
Tóth Tibor munkaügyi vezető
Török Gábor egyetemi hallgató
Török Imre mg. vállalkozó
Török Imréné művelődésszervező
Urbán Tiborné varrónő
Vágó Bt.
Varga Ildikó minőség ellenőr
Varga Józsefné élelmiszer eladó
Vargáné Dobák Tünde angol nyelvtanár
Vargáné Kiss-Pál Terézia fodrász
Vass László targoncavezető
Víg Imre
Víg Imréné
Víg Miklós növénytermesztő
Vigné Zsámboki Ildikó könyvelő
Virág István tanár
Vizy Istvánné dr. tudomány. főmunkatárs
Wukovicsné Sándor Katalin játékkészítő
Zsákai Margit varrónő
Zsámboki Bertalan autóbuszvezető
Zsámboki Ferenc gépszerelő
Zsámboki Imre faipari dolgozó
Zsámboki László ny. tanár
Zsámboki Sándor biztosítási ügyintéző

KECSKEMÉT

Józsa Katalin Ifjúsági Otthon igazgató

KOZÁRMISLENY

Harangozó Ferenc könyvvizsgáló

MOSONMAGYARÓVÁR

Tóth Lajos dr. szakorvos

PUSZTAMONOSTOR

Balázs Lászlóné r. nyugdíjas
Németh Istvánné Pusztai Erzsébet
varrónő
Szentgyörgyiné Puskás Franciska
őstermelő

PUTNOK

Ézsiás János mérnök

SÁTORAJAÚLYHELY

Szeder László tanár

SZIGETCSÉP

Kóródi Imre terv. technológus

SZOLNOK

JNSZ. Megyei Könyvtár
Józsa Béla biztosítási tanácsadó
Nagyné Kiss Mária népművelő

SZUHAFŐ

Oláh Istvánné boltvezető
Vastyák István kőműves

TÖRÖKSZENTMIKLÓS

Takács Katalin tanítónő

ÜLLŐ

Szűcs Attiláné Fácán Izabella
pedagógus

VÁRPALOTA

Cserháti Imre tanár

VECSÉS

Túsor Anikó

KÜLFÖLD:

SAPANYOLORSZÁG

Varga Katalin ápolónő

SVÉDORSZÁG

Mészáros László

USA

Penczner Pál festőművész

TARTALOMJEGYZÉK

A szerzői előszó elé	5. oldal
Szerzői előszó	6. oldal
Jászfényszaru 1791. évi belterületi térképe	7. oldal
I. A török uralom megszűnése előtti idők	8. oldal
1. Jászfényszaru földje a jászok előtt	8. oldal
2. A jászok betelepődése. Jászfényszaru létrejötte.	9. oldal
3. A török uralom évei	12. oldal
II. Az elzálogosítástól a visszaváltás megvalósításáig	17. oldal
1. Az elzálogosítás	17. oldal
2. A Rákóczi-szabadságharc idején	19. oldal
3. Küzdelem a kiváltságok visszaszerzéséért	21. oldal
4. A redemptió	24. oldal
III. Élet Jászfényszarun 1745-1800 között	30. oldal
A 1. A község	30. oldal
B 2. A földművelés	35. oldal
C 3. Állattenyésztés a községben	42. oldal
D 4. Állattenyésztés a Kara pusztán	45. oldal
E 5. Az árenda	48. oldal
F 6. Ipar a községben	52. oldal
G 7. Közpénzen fogadottak	55. oldal
H 8. Közmunkák, árvízvédelem, felújítások, építkezések	61. oldal
I 9. Közügyek	66. oldal
J 10. A közrend védelme	74. oldal
K 11. Az egyház	83. oldal
L 12. Az iskola	88. oldal
M 13. Hadiszolgáltatás	92. oldal
N 14. Kapcsolat a szomszéd községekkel	97. oldal
O 15. Lépések a jász kiváltság fenntartásáért	101. oldal
IV. 1800-1850 között	104. oldal
A 1. Állattenyésztés és földművelés	104. oldal
B 2. Árenda, ipar, céh	110. oldal

C 3. Mezővárossá válás	116. oldal
D 4. Oktatás, egyház, egészségügy	120. oldal
E 5. A katonaság	125. oldal
F 6. Városiasodás, városodás, a százados ünnep	129. oldal
G 7. A forradalom és szabadságharc alatt /1848-1849/	135. oldal
V. A jász kiváltság utolsó évtizedei	141. oldal
Szómagyarázat	145. oldal
Mellékletek	
1. Sz. Kozma és Damján	156. oldal
2. Jászfényszaru főbírói	157. oldal
3. Kiskunfélegyházát alapító jászfényszaruiak névsora	158. oldal
Kiskunfélegyháza újratelepítésének 1744. évi lajstroma	158. oldal
4. Földmegváltásra jelentkezők nevei. 1745.	159. oldal
5. Redemptusok. Fodor: A Jászság 190. oldal	160. oldal
6. Céh alapítói	161. oldal
7. Céhben mesterséget kitanulók	162. oldal
8. Jász Hymnus	167. oldal
9. 1848-as önkéntesek	168. oldal
10. Honvédelmi Bizottmány felhívása	169. oldal
11. A Jászfényszarui céh 1852. évi jegyzőkönyve	172. oldal
12. Határnevek 1715-20.	173. oldal
13. Helynevek 1790-ből	175. oldal
14. Halmok és vízrajzi nevek	176. oldal
A jegyzetekben levő rövidítések jegyzéke	177. oldal
A felhasznált irodalom	178. oldal
Kara puszta 1791. évi térképe	180. oldal
Jászfényszaru 1784. évi térképe	181. oldal
Jászfényszaru középkori temploma 1702-ben épült	182. oldal
Jászfényszaru első emeletes épülete	183. oldal
Királyi oklevél a vásártartási jogról	184. oldal
Támogatók	188. oldal
Előfizetők	189. oldal
Tartalomjegyzék	193. oldal

